



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES



3 3433 08188797 2

Digitized by Google

Pali Text Society.

THE

MAHA-BODHI-VAMSA.

EDITED BY

S. ARTHUR STRONG.

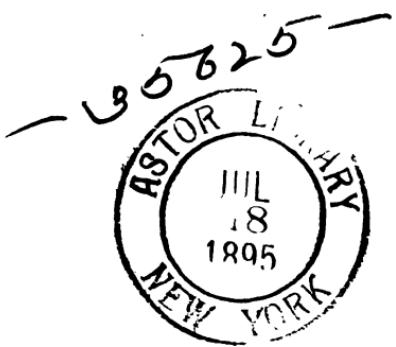
NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

LONDON :

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,
BY HENRY FROWDE,

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1891.
lysh



MARY WEN
JULIA
VANESSA

C.

ERNEST RENAN

THESE PAGES ARE DEDICATED

IN TOKEN OF

THE DEEPEST GRATITUDE AND AFFECTION.

PREFACE.

THE MSS. upon which this edition is based are—

S₁, on paper, in the Sinhalese character, in possession of the Pāli Text Society;

S₂, on palm-leaves, in the same character and in the same possession. At the end of this MS. is the following colophon :—

iminā puññakammena yāva buddho bhavām' aham
Mahosadho va nīñena Jotiset̄hīva bhoginā
Vessantaro va dānena hotu mayhām bhavābhāve
ekassatidharo nekasahassānam pi ganthato
ganthasatasahassam pi sutamattena dhāraye
atthavyañjanato cāpi sahassanayato pi ca
vasā sīhassa pakkhita yathā kañcanapātiyā
silālekhe va me niccam sutam sabbām na nāsaye
sabbe sattā sukhappattā averā ca anāmayā
dīghāyukā aññam¹ aññam piyā pappontu nibbutim
siddhim.

and a short note in Sinhalese to the effect that the MS. was completed on the 28th April, 1887.

B, on palm-leaves, in the Burmese character, from the Royal Library at Mandalay, now in the Library of the India Office. At the end of this MS. is the following colophon :—

Mantalācalam nissāya yo māpeti mahāpuram
Indalayañ hasantam va Jambūdīpassa sīkharam

¹ MS. aññammam.

*

dhammañ carā tato raññā vamsānam vamsamuttamā
rājarājābhīmahitā jinacakkābhijotanā
sūrinā yena laddhabbam Dhammakyosū ti lañjanam
kavisihena saddoghamahāvipinacārinā
pamuṭhenānulekhānam vilekhādelamissako
yo Bodhivāṁsābhīmāno gandho so tena sādhunā
yassa mūlam tathā katvā mahussāhenā sodhito
tenānelakāyavaco so 'ham homi bhave bhave ti.

I have also employed, though I have not collated word for word, S₃, on palm-leaves, in the Sinhalese character, in the Library of the British Museum (Or. 4139). This MS. ends with the words—

Mahābodhivāmse niṭṭhito. Siddhir astu. Sivam astu.
Subham astu.

It has been impossible to trace a genealogical connection between the MSS. The most that can be said is that the Sinhalese copies seem to point to the existence of two good MSS., while the Burmese copy may represent a third. I have followed in the main the tradition of S₁. B and S₂ are often in agreement when they differ from S₁; but, on the other hand, their mutual differences are sufficiently numerous and important to exclude the hypothesis of their derivation from a common original. S₃ has occasionally furnished useful corrections, and it is allied to S₂ more closely than to S₁. This last is the most carelessly written, and endlessly confuses n and ṇ, n and t, u and ū, i and ī. Blunders of this sort have not been registered; but in all other cases I have been careful not to leave anything unrecorded that might possibly bear upon the problem of the mutual relations of the MSS.; and this must be my excuse for having cumbered the pages with what may seem to many a needlessly full *apparatus criticus*. The general relation of the Burmese to the Sinhalese *type* has thus been sufficiently illustrated; but it may here be observed that more than half of the differences noted in

the Preface to the *SumaṅgalaVilāsinī* (pp. xiii.-xvi.) are constant throughout the MSS. of the *Bodhivamsa*.

When more than two-thirds of the present text were already in the hands of the printer, I received a copy of Mr. Pedinnóruwe Sobhita's edition, printed in the Sinhalese character (at the Lakrivi Kirana Press, 1890). The editor has accomplished his task with great care and accuracy ; but as he appears only to have employed MSS. of the type of S₁, the book must be regarded not as a critical edition so much as a correct representation of one of the three versions, to which, as we have seen, our manuscript material seems to point.

The author has treated his subject with the freedom and the prolixity usual to Buddhist composers ; and most of the events in the early history of Buddhism pass before us under the shadow of the Bo-tree. The round of incarnations through which Gotama passed before his final birth ; his victorious struggle with Māra ; his preaching and its results ; the planting of the Bo-tree, and the establishment of the Bodhipūjā ; the passing of Gotama into Nibbāna ; the rise of heresy ; the three great councils ; the despatch of Mahinda and the rest on their respective missions ; the arrival of Mahinda in Laṅkā, and the first triumphs of the new faith ; and, finally, the arrival and establishment in Laṅkā of the Bo-tree itself. The author has borrowed largely from the sources, as well as from the actual text, of the *Mahāvamsa* ; but there is abundant evidence that he employed other material as well. For instance, with regard to the attainment of arahat-ship by the beloved disciple, the *Mahāvamsa* says simply that this occurred "by a supreme effort" on his part—*katvāna viriyām samam* ; while our text reproduces almost word for word the touching and beautiful story told by Buddhagosa in his Preface to the *Samantapāśadikā*. On the occasion of the first planting of the Bo-tree and the institution of the Bodhipūjā, Buddha relates the Kālingabodhijātaka ; but the text of the story is widely different from that published by Fausböll, and contains, among other peculiarities, a long

description of the miraculous splendour and power of the *dibbacakka* and the seven jewels of the *cakkavatti*. Further, the chapters relating to the three councils, and the rehearsal of the law, are closely parallel, not only to Buddhagosa's account in the Introduction to the *Sumaṅgalavilāsinī*, but also to that in the *Saddhammasaṅgaha*; while the latter text presents yet another point of agreement with the *Bodhivāmsa* in describing Mahinda's adventures after his arrival in Laṅkā in almost the same words as the *Samantapāśādikā*.

With regard to the authorship of the *Bodhivāmsa*, the book itself tells us nothing. We learn only that the Pāli text is a translation of a Sinhalese original. The *Gandhavāmsa* is not more explicit. It mentions the *Bodhivāmsa*, it is true, but in a group of five works assigned vaguely to unnamed authors, thus :—

Dipavāmso Bodhivāmso Cullavāmso Mahāvāmso Paṭisambhidāmaggatṭhakathāya gandhi ceti ime pañca gandhā ācariyehi visum visum katā (p. 61).

It is clear, however, from the general arrangement of the *Gandhavāmsa* that the authors in question must be included among the Sinhalese ācariyas enumerated on pp. 66, 67. Among these we find Upatissa, whose appearance is difficult to account for on the plan of the book, in that no work has previously been assigned to him. However, according to the *Sāsanavaṁśadipa*, 1262—

Upatissamahāthero Māgadhāya niruttiyā
Bodhivāṁsam akā dhīro dhirehi abhivanniyām—

Upatissa was the author of the *Bodhivāmsa*; and that this is the acknowledged tradition is clear from Mr. Sobhita's Preface, which, as it treats the question of authorship and date in some detail, I shall here transcribe, as follows :—

Mahābodhivāmso nāmāyāṁ pasattha Māgadhikagantho
abhisambodhikathādibārasakathāsaṅkalito — sakalavimala-

sāmaññaguṇaganābharaṇapatiṇḍitena suvisuddhasugatasāsanabharadharinā Dāṭhānāgamahātherenajhesitena satā vipulavisuddhasilādiguṇaratanaratanañkarāyamānena samantasatthapārāvārapāragatena tepiṭakābharaṇabhbūtena Upatissattheravarena viracito.

So 'yam neva tassa paṭibhbāya vā lokiyetihānugatāya kathāya vā pabandhito — atha kho “jinasāsanābharaṇabhbūtehi pubbācariyakesarihi Laṅkāvāsinam atthāya Sihalabhāsāya ṭhapitam” Mahābodhivamsam sakaladesavāsinam subodham kurumānena tassa Bhagavato “desanāvacanamālānukūlāya” nissesasattānam mūlabhbāsabhūtāya Māgadhābhidhānāya bhāsāya parivattentena viracito — ke pante pubbācariyasihā yehāyam vamso Sihalabhāsāya ṭhapitotatiyasaṅgītikārakena Moggaliputtatissābhidhānena catupaṭisambhidena tevijjena mahākhīṇāsavattherena imasmim Laṅkādipe Dasabalasāsanajotanatthām pahitā Mahāmahindādayo khīṇāsavattherā—tehi kathām dhārito saṅgītiparampārāyāgatavācanāmaggagahaṇena aṭṭhakathā viya dhārito — tasmā Sugatāgamakathā yevāyam na bāhirā ti veditabbā garukātabbā dhāretabbā ca.

Ayañ ca Māgadhikaracanā ācariya Buddhaghosattherassa Sihalaṭṭhakathāparivattanasadisā — so 'yam Upatissatthero vuddhajanam anugacchanto Buddhaghosācariyādayo anugato — ayam hi racanā Samantapāsādikādiaṭṭhakathā-kālassa accāsannakāle katā viya khāyati — imasmim pana Mahābodhivamse Buddhassa Bhagavato tipiṭakapariyāpannā dhammā nayamukhavasenāgatā — tasmā pūjanīyena Garulācariyena imassa parikathānukūle pade gahetvā uttānikarontena vibhajantena Dhammadippikā nāmena sogate pasādentena mahāraho gantho kato — aparā pi imassa gaṇṭhipadatthadipani tam samakāle katā vattati — aparabhāge vimalamunindadhammabyākaraṇādiparipūta-paññāsāgarena silādinekaguṇaṇābhāraṇavibhūsitenā Sarogāmamūlamahātherenāyam Mahābodhivamso Māgadhikāya bhāsāya akovidānam sukhaggahaṇadhbāraṇatthāya punar api sabhāsāya parivattito — tato pi aparabhāge ito sātirekavassasatato pubbe SiriViraparakkamanarindasī-harañño kāle piṇḍapātikasaraṇaṅkarasaṅgharājena budha-

janasikhāmaṇibhūtena Bodhisattacaritena Sugataputtenāyam padānupadikavyākhyānayena Madhuratthappakāsinim nāma vaṇṇanām karontena sakabhāsāya parivattito — etehi ganthehi anugantvā katehi bahudhā imassa ganthassa Sihalānam atthāvahatā sammā viññāyati — ayaṁ hi ganthro aññesu Māgadhikaganthesu alabbhānīyehi dighasamāsapadehi sameto hoti — tathā pi aññesam ācariyānam racanāsu viya saralopasandhibhullam Upatissācariyena agarukataṁ viya dissati.

Ayam atimadhuragambhira Māgadhikaracanā iti Lāṅkādipikehi ācariyehi garukato tath' eva uddesādisu upayutto vattati pi tesu tesu janapadesu tāsu tāsu ācariyaparamparāsu patilikhantehi lekhakehi likhitesu potthakesu yatha katthaci visadisapāṭhavasena c' eva anucitapāṭhayojanena ca imassa visadisatā pi viruddhapāṭhatā pi dissanti — tasmā tāni parisodhetvā pāṭhakānam dātukāmena Gālupuravāsinā Jayatilakaguṇaratanābhidhānenā vinicchayādhikārimantinā ajjhesisena mayā vijjodayaparivenādhipatissa SiriSumanāgalabhidhānassa padhānasāṅghanāyakattheravarassa antevāsikasissabhūtena Sobhitābhidhānenā bhikkhunā tassācariyassa c' eva Baṭuvantūdāve Devarakkhitābhidhānassa sudhīsassa ca upadese ṭhatvā tesam sāhayyena samsodhetvā muddāpanatthāya dinno 'yam ganthro.

Evam esā suddhi parissamena kata pi yatha katthaci pamādabbhamādivasena jātā ye keci byañjanadosā atirittā pi bhaveyyum samsodhentu te anukampām upādāya panditā ti.

ye 'nussaranti Sugataṁ satataṁ visuddhaṁ
te muttim enti bhayato vividhā ca dukkhā,
lābhāya tassa suguṇassa nisinnakāle
rukko mahopakaraṇo py abhipūjanīyo.

These details, if true, would enable us to fix approximately the date of the Bodhivāma, for, as we learn from the Gandhavāma, p. 68—

Dīghanikāyassa atṭhakathāgandho Dātthanāmena sañ-
ghatterena āyacitena Buddhaghosācariyena kato—

"it was a certain Dāttha (evidently identical with Dāthānāga), who urged Buddhaghosa to compose the *attakathā* to the *Dīghanikāya*." If, then, Buddhaghosa and Upatissa were both stimulated to literary effort by the same person, we may assume them to have been contemporaries, or nearly so ; and shall therefore, in any case, not be far wrong if, bearing in mind that Upatissa is reported to have followed Buddhaghosa, we place the composition of the *Bodhvivāmsa* towards the end of the period traditionally assigned to the latter—that is, within the last quarter of the fourth century A.D.

My thanks for various help received during the progress of the work are due to Dr. Rost, of the India Office; to Dr. Rieu, of the British Museum; to Dr. Richard Morris; to Professor Cowell; and, last, but not least, to Professor Rhys Davids, at whose suggestion the work was originally undertaken, and whose interest and sympathy have ever been ready to further its progress.

S. ARTHUR STRONG.

LONDON,

February, 1891.

CORRIGENDA.

- P. 65, l. 7 *for* -pūritāṁ *read* -pūritam
- P. 65, l. 25 *for* nitṭhapetvā *read* nitṭhāpetvā
- P. 66, l. 5 *for* viya *read* viya
- P. 67, ll. 15 and 23 *for* arāṇāṁ, arāṇam *read* arānam, aranam
- P. 67, l. 26 *read* vaggū ca rajaniyo
- P. 68, *note* 9 *for* phandā° etc. *read* B phandā°; ? *read* odhāpaya°
- P. 69, l. 10 *read* na hi
- P. 69, l. 20 *for* -keneva *read* ken' eva
- P. 70, l. 28 *for* -patimanditena *read* -patimanditena
- P. 125, l. 10 *for* mahāmucalinda° *read* mahāmucala°
- P. 125, *note* 9 *for* S_{1,2} etc. *read* B mahāmucalinda°
- P. 125, *note* 10 *dele* *read* mahamba°

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

Mahābodhivāṃsa.

Yassa mūle nisinno va sabbārivijayam akā
Patto sabbaññutam Satthā vande tam bodhipādapam.
Janitam yam pañāmena iti bodhimahīruhe
Puññam tassānubhāvena bhetvā¹ sabbe upaddave,
Dassayissam Mahābodhivāṃsam bhāsāya Satthuno
Pubbe Sihalabhāsāya thitam vuddhajanānugo² ti.

Tam pana jinasāsanābharaṇabhbūtehi pubbācariyakesarīhi
Laṅkāvāsinam atthāya Sihalabhāsāya thapitam Mahābodhivāṃsam aham idāni avasesa³desavāsinam subodham⁴ karonto, sabbajantūnam mūlabhāsāya Māgadhbhidhānāya Dasabalassa desanāvacanamālānukūlāya vācāya racayanto api nāma sādhujanam paritoseyyam, evañ ca sati,

Ken' atthena mahābodhi, kassa sambandhinī ca sā ?
Kim sādhinī abhitthutā, kena kattha ppatiṭṭhitā ti ?

Ete pañca mahāpañhā vissajjeyyā bhavanti hi. Tattha "ken' atthena mahābodhī ?" Bodhi vuccati catusu maggesu nāñam, tam bodhiñ Bhagavā ettha patto ti rukkho pi bodhi tveva nāmañ labhīti⁶, tasmiñ mahato Buddhassa Bhagavato bodhīti vā mahatī ca sā bodhi ceti vā mahitā Brahmāmarāsuranarindanāgindehīti vā mahābodhīti evam vacanattho datthabbo.⁷

¹ S₂ hetvā

² B buddha-

³ S_{1,2} asesa-

⁴ B subodhim

⁵ S₁ B Magadhb-

⁶ B labhati

⁷ B veditabbo

“Kassa sambandhinīti ?” Yo dayāsītalamānaso paññāvā so eko mahāpuriso, ito ’titānam kappasatasahassādhikānam catunnam asaṅkheyānam matthake lokiyalokuttara-sampadākara¹buddhapacekabuddhaaggasāvaka²mahāsāvakacakkavattinarāshabhādhāravarāJambudīpe amaraganāsādisajanākiṇṇatāya Amaravatīti laddhābhidhānāya amaravatiyā rājadhāniyā³ sakalalokapūjite Kamalāsanasūnukule paramasukhumamedho Sumedho nāma⁴ sukumāro kumāro⁵ hutvā, vasantakantimadditavilāso vedasāgarapārago sakalācariyabhāvam upagato garucaraṇapāricariyāvasāne vivaṭadvārāni ratanakosasahassāni disvā, “Aho mama pitupitāmahādayo mahantam dhananicayām⁶ katvā para-lokaṁ gacchantā etesam māsakam pi n’evādāya gamiṁsūti,” saṁvegam upayāto, “Mayā pan’ imām dhanasāram ga-hetvā gantuṁ yuttan ti,” nagare bheriñ carāpetvā, turiyanādagandhenā upagataṁ narabhamaraganām ratanama-karandappavāhena sattāhān̄ santappetvā, dānatuhinani-patenāpi akataparikkhayam ratanakamalasaṇḍam disvā, sabbassa sajanaparijanassa rudato⁷ dahanaparigatā viya kuñjaro vanagahanā gehā nikhamitvā, ketakāsokatilaka-campakādinekavikacakusumanikaraparimalatarusaṇḍama-ṇḍitam migaturaṅga⁸nāgavyagghādiaparimitacatuppadaka-dambakānucaritam kuraracakora⁹mayūrabhiṅkārādisakuntānantakūjitaṁ devadānavasiddhavijjādharādinānābhūtasatatanisevitam¹⁰ marakatarajatakanakaphalikādivividhasi-khari¹¹satasamujjalām nekanākanāyakanikāyakāminikucakalasulitavanasarasahassūpasobhitām himadharāṇidharābharaṇabhbūtam sisirasikarāsāranijjhara-satasahassara-maṇiyam anekavidharatanākaram surakinnaranāgarāṅga-mandalām Himavantam ajjhogahetvā, kappapādapapallava-pāṭalapādatalo¹² kamalakomala-karo manosilāpaṅkapi-

¹ B -sampadādhāra- ² B omits buddhasāvakamahāsāvaka-

³ B rājatāhāniyā ⁴ B Sumedho nāma nāmena

⁵ B omits kumāro ⁶ B -sannicccayaṁ

⁷ B durato ⁸ S₁ -turaga- ⁹ B -caṅkura-

¹⁰ S₁ -satanisevitām; S₂ -sannisevitām ¹¹ S₂ -sikhara-

¹² B -pallavapādatatalakamala-

galena sarīralāvanṇena limpento¹ viya, vanagahanam
 vikacanayanaṁsujālena kumudakuvalayakamalasarasa-
 hassasañchāditam saradasamayasobham dassento viya,
 vanabhūmim nivāsabhūmim olokento vanagajamada-
 jalasekasaṁvadḍhitavikasitapupphasurabhipādapam assa-
 mapadam disvā, pavālavaṇṇacchadanaṁ rajatajjuti-
 setabhittim indanilamaṇikiraṇaviracitam iva rammabhū-
 mīm suphassitatāpādvāram² kosiyadattiyam vann-
 sālinim³ paṇṇasālam pavisitvā, sātakayugam omuñcītvā,
 bandhujivakakusumadalādāmasannibham rattavākacīraṁ⁴
 nivāsetvā, anojapupphadāmanibbisesam suvanṇavaṇṇam
 vākacīram⁵ paridahitvā, punnāgapupphasantharasadisam⁶
 ajinadīpicammam ekaṁsam katvā, jaṭamanḍalam band-
 hūtivā, tivāñkaṁ khārikājam amse katvā, komalaṅguli-
 dalanikarena rattuppaleneva karatalena kattaradanḍam
 gahetvā, nalinayonivimānaramaṇīyā paṇṇasālāya Brah-
 malilāya nikkbamitvā, mudusiniddhamatṭha⁷samatālaseta-
 vippakiṇṇapulinam mahācaikamam abhiruyha,⁸ caraṇaka-
 malamālāya pulinalatalam alaṅkaronto katipayavāre caṅ-
 kamitvā, attano vilāsam oloketvā, amatarasadhārāparamparā-
 bhisittagatto viya sañjātāpitipāmojjo tam vikkhambhetvā :
 “Manoratho me matthakam patto, sobhati vata me pab-
 bajjā, chinnam me gihibandhanam, sosāpito kāmapaṇko,
 saṅkhipitam saṁsāravaṭṭam, nipphaditam nekkhammam,
 karissāmi samaṇadhammaṁ, labhissāmi samaṇaphalan ti.”
 Jātussāho khārikājam otāretvā, caṅkamanakoṭiyam mugga-
 vaṇṇasilāpaṭṭe nisiditvā, vanadevatānam mananayanāni
 vilumpanto divasabhāgam vitināmetvā, arunataradhāma-
 dhāriṇi⁹ ramśimālini kamalinikāmuke¹⁰ attham upayāte
 caramānasiddhavanitānūpuraravānusāriṇi mandamandam
 Mandākinīhamse va samupagacchati sasini gaganatalam
 paṇṇasālam¹¹ pavisitvā, niddārajanikarakiraṇena mukulita¹²-

¹ B limpanto² B suphusita-³ B -pālinim⁴ S₂ -cīvaraṁ ; B rattavaravāka-⁵ S₂ -cīvaram⁶ B -santhāra-⁷ B -matṭha-⁸ B -āruyha⁹ B arunataratapadhāriṇi¹⁰ B kamalinisāmike¹¹ B paṇṇasālāyam¹² B makulita-

nettapañkajo sarīadarathām vinodetvā, paccūse niddāpaga-masahassaramisina vikasitanayanambujo sakavanagahana-gamanam paccavekkhamāno: “Aham pana suvaṇṇavalaya-nūpurādisaṅghatānaddhanisahitamadhurahasitakathita-gehajanaramaniyam ulāravibhavabhāsurām suravarabha-vanākāramahāgāram¹ tiṇalavam iva pariccajītvā tapova-nam paviṭṭho’ smi, idha pana me paṇṇasālāya² vāso dutiyo gharāvāso viya hoti handāham dumamūle yeva vaseyyan ti.” Paṇṇasālam pajahitvā, rukkhamūlam³ upagantvā dhaññavikatim pahāya, pavattaphalabhojano sayanam pahāya, ṭhānagamanāsane h’eva rattindivām saṁharanto kasiṇaparikammaṁ katvā, aṭṭhasamāpatti⁴phalasukhena abhiññāyo sattāhabbhantare yeva nibbattetvā, madhupa-talam paviṭṭhabhamaro viya madhurarasena⁵ samāpatti-sukheneva yāpento vītināmeti.

Tadā mohandhakārābhidūro⁶ Dhammadipañkaro Dī-pañkaro nāma sakalalokasañkaro⁷ anuttaro sammāsam-buddho pubbabhāge yeva anappakappakoṭisatasahassesu pāramiyo pūretvā, Rammavatinagare Sudevarājakule Sumedhādeviyā⁸ kucchiyam paṭisandhim⁹ gahetvā, ghanarājito-puṇṇacando viya mātukucchito nikhamitvā, sīhanādām naditvā, haṁsakoñcamayūrābhidhānesu tīsu pāsādesu nātak-itthisatasahassena¹⁰ paricariyamāno dasavassasahassāni agāramajjhe vasitvā, Padumābhidhānāya aggamaḥesiyā kuc-chito Usabhakkhandhābhidhāne putte jāte jarājīṇṇavyādhi-matapabbajite¹¹ disvā, alāṅkatahathikkhandhavaragato caturāśitisasakarivarārohakena rājalokena¹² mahatā ca balakāyena parivuto mahābhinnikkhamanām nikhamma pabbajitvā, anupabbajitāya purisakoṭiyā parivuto dasamāse mahā¹³padhānacariyam caritvā, aññatarapuravāsihi¹⁴ din-

¹ B -bhavanākāram mamāgāram² B paṇṇasālāyam

³ S₂ dumamūlam eva; B rukkhamūle

⁴ S¹ S² samāpatti abhiññāyo⁵ S¹ S² madhurasena

⁶ B mohandhakāravinudo

⁷ B sakalalokapamukhañkaro⁸ B Sumedhānāma

⁹ S₂ paṭisandhiyam¹⁰ B -sahassehi¹¹ B -pabbajitam

¹² S₂ rājalohakena; B rājakulena

¹³ S¹ S² omit mahā-

¹⁴ S¹ -puravāsiyābhi; S² -puravasiyā

naṁ dibbojakapakkhittam pāyāsam paribhuñjitvā, sālavane divāvhāram katvā, Sunandājīvakopanītakusamuṭhiyo ghetvā, pipphali-rukkhamūle abhisambujjhitvā, Sunandārāme Dhammadakkam pavattetvā : Sumangalo Tisso ti dvihi aggasāvakehi saddhiṁ niccakālāṁ catuhi khīnāsavasata-sahassehi parivuto Sāgatena yatinā upaṭṭhiyamāno Nandāya ² Sunandāyāti dvihi aggasāvikāhi adhigatasāsano ³ anupubbena cārikañ caramāno Rammanagaram patvā, kile-saggisantattāṁ sabbajanamānasāṁ Dhammakathāmatara-sadhārāya sītabhāvām ⁴ janento Sudassanamahāvihāre viharati.

Tasmim kāle tapodhano Sumedhatāpaso ⁵ udite bhuvana-sekhare udayācalacūlāmaṇibhūte aruṇataruṇāramśipuras-sare virocane uttara⁶ Himavantaṁ gantukāmo abhiññā-pādakaṁ ⁷ catutthajjhānam samāpajjītvā, dissamānena kā-yena suvaṇṇahamso viya anilapatham ullaṅghitvā, nīlam-bare thirataravijjullilāya gacchanto Rammavatīnagara-vāsino ⁸ mahādānam sajjetvā, Tusitapuram ⁹ viya nagaram alaṅkaritvā Dipaṅkaradasabalassa āgamanamaggam devindassa Sudassanamahāvīthim avahasantam ¹⁰ iva alaṅkarontāṁ disvā : “Kin nu kho kāraṇān tī ?” cintento, cak-kavattinarapatisavanapāsaparigalitaratanakuṇḍalam iva ga-ganatalato otaritvā, Bhagavato gamanamaggam ¹¹ maṅga-lapaṭaheneva pūrayantā ¹² dasadisam sareṇa bhadantā ¹³ hatṭhatutṭhā ¹⁴ : “Kass’ imam paramaruciradassaniyam ¹⁵ maggam alaṅkarothāti ?” pucchitvā : “Dipaṅkaramuni-varassāti,” sutvā, pitiparipuṇṇakāyo : “Aho me ¹⁶ idhāga-manām svāgamanam, aparimitakappakoṭisatasahasse ¹⁷ pi

¹ B pippali-

² S₂ Nandā Sunandā

³ B samadhigata^o

⁴ B sītabhāvām

⁵ S¹ Sumedho

⁶ B uttaratamapantham

⁷ S₂ abhiññāpādakaṁ jhānam B abhiññāpādakajjhānam

⁸ S_{1,2} Rammanagaravāsihi ⁹ B devapuram iva

¹⁰ S¹ vahantam ; S² apahasantam iva

¹¹ S² omits maggam ¹² MSS. pūrayanto ¹³ B pharanto

¹⁴ B hatṭhatutṭho ¹⁵ S₂ paramaruciradassanām

¹⁶ B S₁ mama

¹⁷ S¹ -sahassehi

dullabhuppattisattuttamassa dassanām vacanasavānañ ca lacchāmīti,” cintetvā, “imehi asadisayasalābhēhi saddhim maggam̄ sodhetvā, mayham̄ saggāpavaggamaggam̄ sodhessāmīti.”² Ekam okāsam̄ yācitvā, nikuñjagambhirām sisiranirapūritam kandarantaram labhitvā : “Sace’ ham iddhiyā³ suranandanānandane⁴ vikasitapārijātā⁵ kakusumāni vā uragapure vividharāgaratanāni vā āharitvā, kandaran⁶taram alaṅkareyyam̄ so hi me kāyapāricariyā viya na parito⁷sanañ karissatiti.” Navanalinaladalakomalenā karatalayugalena pañsum āharitvā,⁸ tasmin pakkhipanto⁹ Dīpañkaralokānātham sunivatthām supārutam̄ santindriyam̄ santamānasam̄ lakkhañānuvyāñjanappabhāsampannam̄ chabbañna-buddharamsiyo vissajjentam ariyagañaparivutam alaṅkata-maggapatipannam̄ devamanussehi¹⁰ pūjiyamānam̄ disvā, paramapitipasāda¹¹ puñnahadayo : “Vatume me¹² aniñthite yeva sugato anuppatto ; ajja¹³ mayā imassa suphullakama-lalocanassa jīvitapariccāgām kātum vattati ; ayam pakatinimmalo kalale anakkamitvā saha sāvakehi kanakaphala-kasetum viya mama piñthim maddamāno gacchatu ; tam tassa me bhavissati dīgharattam hitāya sukhāyāti.” Vikanayanakuvalayavanakutūhalākulālikulanibbisese nīla-kuṭilakese mocetvā, jatājinavākacivārāni¹⁴ kañhakaddame pattharitvā, bahuvidhasarāgasaiñkilesa¹⁵ makaragañālayassa anekamukhopagatasakalavi puladukkhasaliloghapuñnassa anantapārassā sāmsārasāgarassā samuttarañāya sakalabhu-vanamāñdalassā setubhūto¹⁶ setubhūtassā Dīpañkaradasa-balassāpi avakujjo hutvā, sampannābhīnhāro kalalapitthe nipajji.

Nipanno pana so mahāpuriso vibuddhapuñdarīkalocanāni

¹ S₁ sādhessāmīti

² B inserts ca

³ S₂ mahiddhiyā

⁴ B -nandanandane

⁵ S¹ pārijāta- ; S² parijāta- ; B pārichattakakuo

⁶ S₁ kandaram

⁷ S_{1,2} paritosam̄

⁸ B āharitvā

⁹ B pakkhipento

¹⁰ B devagañāo

¹¹ S₁ -āpuñña- ; B -paripuñña-

¹² S_{1,2} omit me

¹³ S₂ atasvājja

¹⁴ B cīrāni

¹⁵ S_{1,2} -sarabhasakilesa-

¹⁶ S₁ omits setubhūto ; S₂ omits setubhūtassā

ummiletvā, olokento tassa vijitakusumāyudhasaṅgāmassa buddhasirim disvā, paññākaññāya codito : “ Yan nūnāham anekādinavām saṁsāram pahāya, paramasukham nibbānam gaṇheyyan ti ? ” cintetvā, tato karuṇātaruṇiyā āyācitahadayo evam pañtāmatapaṭivedho atimadhuravarabhojanām labhitvā, ghanataratimiragabbham pavisitvā, paribhuñjanasadi, “ Mādise sati mati¹sutidhitisamādhisampanne vīrapurise ekākini saṁsārajalanidhinimuggasattakāyam pahāya nibbānathalam² abhirūlhe ko hi nāma añño bhavābhavesu viparivattamānassa asaranibhūtassa lokassa³ patiṭṭham kātuṁ samattho bhavissati ; sabbaññutam pana patvā sadevakām lokām saṁsārakantārā tāretvā⁴ nibbānanagaram pavesissāmīti,” sāvakaññābhīmukhamānasam sabbaññutaññābhīmukham akāsi.

Dipaṅkaranarāsabho pi āgantvā tassa karuṇāsāgarassa ussīsake ṛthatvā, kanakapāsāde maṇisīhapañjaram ugghātentō viya pañcavaññapasañdasampannāni locanāni ummīletvā olokento tam tattha tathā nipannam disvā, vidiṭādhippāyo tassa anāgatam jātipariyantam anāgatasāññānenā oloketvā, ṛhitako ‘va parisamajjhe mattakaravikarudamañjughosam nicchāretvā : “ Passatha bho⁵ tumhe bhikkhave imam mahānubhāvam uggatapanā tāpasam kalalapiṭthe nipannan ti ? ” vatvā. “ Evam bhante ti,” vutte : “ Ayam hi⁶ buddhabhāvāyābhīnhāram⁷ katvā nipanno, samijjhissati imassa patthanā, anāgate kappasatasahassādhiṁkānam catunnam asaṅkheyānam matthake sakalalokadhātusu viddhamisitatamo Gotamo nāma Buddho bhavissati. Tasmim pan’ assa attabhāve Kapilapuraṁ nāma nagaram nivāso⁸ bhavissati, Mahāmāyā nāma devī mātā, Suddhodano nāma rājā pitā, Upatisso ca Kolito ca nāma dve aggasāvikā, Ānando nām’ upaṭṭhāko, Khemā Uppalavaññā nāma dve aggasāvikā bhavissanti. Ayam pana paripakke¹⁰

¹ B₂ -matimuti-² S nibbānaphalam³ B assa lokassa⁴ B santāretvā⁵ B karuṇāsaṅgāgatassa⁶ B no tumhe⁷ S₂ omits hi⁸ S₂ -bhāvābhīni^o⁹ S₂ nivāso nāma ; B nivāsam¹⁰ S₁ parikkhe

ñāṇe¹ mahābhinnikkhamanam nikhamitvā mahāpadhānam padahitvā nigrodhamūle pāyāsam patīggahetvā Nerañjarāya tire paribhuñjitvā assatthassa mūle abhisambujjhissatiti ” vyākaritvā, atṭhahi² kusumamutthihi tam karuṇāmayam pūjetvā,³ catuhī khīṇāsavasatasahassehi saddhim padakkhiṇam katvā pakkāmi.

Brahmāmarāsuranaroragādayo⁴ mahāpurisaṁ kusumbarābharaṇasekharādihi pūjetvā vanditvā padakkhiṇam katvā, Dipaṅkarajinavareṇa saddhim surammaṁ⁵ Rammapuram pavisim̄su.⁶

Tadā samadhitgatābhinīhāro Buddhañkuro nipannatthānato vuṭṭhāya, puppharāsimatthake⁷ pācīnalokadhātum olokento pallañkam ābhujitvā, nisinno sakaladasasahas-sacakkavāladevatāhi pubbanimittam disvā, sādhukāram dadantīhi ussāham janayantīhi samāgantvā abhitthayiya-māno Dasabalassa vacanam sutvā atirekataram sañjātussāho Buddhakārakadhamme vicinanto dasasu disāsu adisvā attasantānam olokento sabbabodhisattehi āsevitanevitam paṭhamam dānapāramim disvā attānam ovadanto: “ Sumedhapaṇḍita tvam ito paṭṭhāya nikkujjitasalilakumbham viya niravasesam katvā pītivikasitamukho karuṇāpuras-saram dānam dadanto dānapāramim pūreyyāsīti.” Dalham manasi patiṭṭhāpetvā vajiragirim iva mārutena Mārasatenāpi⁸ avikampaniyam katvā adhitthāya: “ Na ettaken’eva sakkā sammāsambodhim pāpuṇitun ti,” āvajjanto¹⁰ dutiyam silapāramim disvā: “ Tam pi cāmarī viya vālāpālikā silapāramim supūreyyāsīti,”¹¹ adhitthāya. Tato tatiyam nekkhammapāramim¹² disvā: “ Anavarataaratibahula¹³ bandhanāgāre viya sabbabhave anabhiramitvā nekkham-mābhīmukho¹⁴ hohiti,” adhitthāya. Tato catuttham pañ-

¹ S₂ ñāṇo

² B atṭha.

³ B pūjetvā

⁴ B Brahmasūranāgādayo pi

⁵ B surammaRammaṇagaram

⁶ B pāvisim̄su

⁷ B -rāsimattake

⁸ B arisattenāpi

⁹ B S₂ omit sammā-

¹⁰ S₁ S₂ āvajjento

¹¹ B omits su-

¹² B nikhamapā°

¹³ B -bahala-

¹⁴ B nikhamā°

ñāpāramim disvā : “ Piṇḍagavesako viya sapadānacāriko bhikkhu uttamamajjhimādhame medhāvino upasaṅkamitvā kusalākusalādipatipadam pucchanto paññāpāramim pūreyyāsiti,” adhitthāya. Tato pañcamam viriyapāramim disvā : “ Thānagamanāsanasayanesu ¹ samānadalhaviriyo viya siho migarājā sadā sammappavattasammapadhāno vi-riyo ² hutvā viriyapāramim pūreyyāsiti,” adhitthāya. Tato chatthamā khantipāramim disvā : “ Suciasucinik-khepakkhamā medinī viya hitāhitasattadassitasammā-nāvamānakhamo ³ hutvā khantipāramim pūreyyāsiti,” adhitthāya. Tato sattamam saccapāramim disvā : “ Hi-magimhādisabbasamayesu osadhi viya vithim anatik-kamanti ⁴ matthake asanisatanipāte pi ⁵ musāvādam akaronto saccapāramim pūreyyāsiti,” adhitthāya. Tato atthamam adhitthānapāramim disvā : “ Sabbadisabhāgo-pagatēhi ⁶ pi vātehi acalauppatitthitapabbato viya attā-dhiṭṭhānehi niccalo hutvā adhitthānapāramim pūreyyāsiti,” adhitthāya. Tato navamam mettāpāramim disvā : “ Kal-yāṇapāpajanassa samautusampadāyakam udakam viya sakalahitāhitasattānam samam mettāpavattako hutvā mettāpāramim pūreyyāsiti,” adhitthāya. Uttarim pi upadhārento dasamam upekkhāpāramim disvā : “ Yathā tav’ ekam aṅgam gandhena koci alimpeyya ekam aṅgam vāsiyā koci taccheyya tesu vippahiṇānunayapatigho sukhe dukkhe majjhatto hutvā upekkhāpāramim pūreyyāsiti.” ⁷ Pūretvā ca ⁸ bodhitale nisīditvā dasasahassilokadhātum ⁹ unnādetvā : “ Buddhō bhavissāmīti.” ¹⁰ Daḷham ¹¹ hadaye nidhāya evam anekopamopetām ¹² katvā dasapāramiyo sabhāvasarasato ¹³ vicinitvāna ¹⁴ : “ Ito uddham tiyaddhagato : añño Buddhakārakadhammo nāma [n’atthiti,” sannitthā-

¹ B samayesu ² B omits viriyo ³ B -sandassita-

⁴ B vithim anokkamanti osadhi viya mattake

⁵ S₁ -pātenāpi ⁶ B -bhāge pahaṭehi pi

⁷ S₁ S₂ pūreyyāsi ⁸ B va ⁹ B dasasata-

¹⁰ B S₂ bhavissatīti ¹¹ B hadayena daḷham

¹² B anekopamopamitam ¹³ B sabhāvarasato

¹⁴ S₂ cinitvā ito ; B vicinitvā ito

nam katvā :¹ “ Aṅgapariccāgo pāramī bāhiravatthupariccāgo upapāramī jīvitapariccāgo paramatthapāramiti,” sal-lakkhetvā Sinerumatthakam gahetvā, mahāsāgaram ālo-lento viya anulomapaṭilomādinayavasena pāramiyo sam-masitvā, mattadantiakkantatalakalāpam² viya udakāvani-pariyantam pathavim kampetvā, kulālacakkam viya dasa-sahassim³ paribbhāmāpetvā, utthāy’ āsanā surāsuramaku-tamanisilās⁴ anadalalalitatapanajotakam⁵ assamapadam agamāsi.

Tato so mahāpuriso sakalalokālokekadīpāyamānassa Dī-paṅkarassa bhagavato aparabhage ekam asaṅkheyam atik-kamitvā ekasmim kappe uppānassa Kondaññassa sammā-sambudhassa santike Vijitāvī nāma cakkavattī hutvā laddhavyākaraṇo—tato aparabhāge ekam asaṅkheyam atik-kamitvā ekasmim⁶ yeva kappe uppānānam Maṅgalo-Sumano Revato Sobhito ti laddhanāmānam catunnam sammāsambuddhānam santike Suruci nāma brāhmaṇo Atulo nāma Nāgarājā Atidevo nāma brāhmaṇo Sujāto nāma brāhmaṇo hutvā laddhavyākaraṇo—tato aparabhāge ekam asaṅkheyam atik-kamitvā ekasmim⁷ yeva kappe uppānānam Anomadassī Padumo Nārado ti laddhanāmānam tinnam sammāsambuddhānam santike Mahesak-kho yakkhasenāpati Siho migarajā Ciṇnavasī tāpaso hutvā laddhavyākaraṇo—tato aparabhāge ekam asaṅkheyam atik-kamitvā ito kappasatasahassānam matthake ekasmim⁸ kappe uppānassa Padumuttarasammāsambuddhassa san-tike⁹ Jatiko nāma rāṭṭhiko hutvā laddhavyākaraṇo—tato aparabhāge ito tiṁsakappasata¹⁰sahassānam matthake ekasmim yeva kappe uppānānam Sumedho Sujāto ti lad-dhanāmānam dvinnam sammāsambuddhānam santike Uttaro nāma māṇavo cakkavattirājā hutvā laddhavyāka-

¹ B katvā bāhiravatthupariccāgo pāramī nāma aṅga-pariccāgo upapāramī jīvita^o ² B S₁ akkantanala-

³ B dasasahassilokadhātum

⁴ B -silāpaṭṭa-

⁵ S_{1,2} -dullalitapādaṅkajo sakam

⁶ B ekamhi

⁷ B ekamhi

⁸ B ekamhi

⁹ B Jatiō nāma dattiko hutvā

¹⁰ S₂ B omit -sata-

raṇo—tato aparabhāge ito atṭhakappasatādhikassa kappa-sahassassa matthake ekasmīm yeva kappe uppannānam Piyadassi Atthadassi Dhammadassi ti laddhanāmānam tiṇḍam sammāsambuddhānam santike Kassapo nāma māṇavo Susīmo nāma tāpaso Sakko devarājā hutvā laddhavyākarano—tato aparabhāge ito catunavutikappamatthake ekasmīm kappe uppannassa Siddhatthasammāsambuddhassa santike Sumaṅgalo nāma brāhmaṇo hutvā laddhavyākarano—tato aparabhāge ito dvānavutikappamatthake uppannānam Tisso Phusso ti laddhanāmānam dvinnam sammāsambuddhānam santike Sujāto nāma mahiddhiko khattiyatāpaso Vijitāvī nāma khattiyo hutvā laddhavyākarano—tato aparabhāge ito ekanavutikappe uppannassa Vipassissa¹ sammāsambuddhassa santike Atulo nāma Nāgarājā hutvā laddhavyākarano—tato aparabhāge ito ekatiṁsakappe uppannānam Sikhī Vessabhū ti laddhanāmānam dvinnam sammāsambuddhānam santike Arindamo nāma rājā Sudassano nāma rājā hutvā laddhavyākarano—imasmim pana bhaddakappe uppannānam Kakusandho Koṇāgamano Kassapo ti laddhanāmānam tiṇḍam sammāsambuddhānam santike Khemo nāma rājā Pabbato nāma rājā ti Jotipālo² nāma māṇavo hutvā laddhavyākarano, atṭhādasa abhabbaṭṭhānāni apāpuṇītvā, Sasajātakam Sañkhapālajātakam Cūlasutasomajātakam³ Mugapakkhajātakam Sattuhattajātakam Mahāsuta⁴soma-jātakam Māhāsañkhapālajātakam Khantivāda⁵jātakam Mahājanakajātakam Ekarājajātakam Lomahaṁsajātakan ti, evamādisu jātikoṭisatasahassesu aṅgam dhanām jīvitam pariccajanto dānapāramī dānaupapāramī dānaparamatthapāramī, sīlapāramī sīlaupapāramī sīlaparamattha-pāramī, nekkhammapāramī⁶ nekkhammaupapāramī nek-

¹ B Vipassī sammā°² S₁ Pālo nāma³ B Sattuhastajātakam Mahājanakajātakam Khantivāda-jātakam Mahāsutatosmajātakam Mugapakkhajātakam Ekarājajātakam Lomahaṁsajātakan ti ⁴ S₂ omits Mahāsuta°⁵ S₂ Khantivādi°⁶ B nikkhama° in 3 places

khammaparamatthapāramī, paññāparamī paññāupapāramī paññāparamatthapāramī, viriyapāramī viriyaupapāramī viriyaparamatthapāramī, khantipāramī khantiupapāramī khantiparamatthapāramī, saccapāramī saccacupapāramī saccaparamatthapāramī, adhitṭhānapāramī adhitṭhānaupapāramī adhitṭhānaparamatthapāramī, mettāpāramī mettāupapāramī mettāparamatthapāramī, upekkhāpāramī upekkhāupapāramī upekkhāparamatthapāramīti, imā samatimsapāramiyo pūretvā; lokaththacariyā, nāṇatthacariyā, buddhicariyā ti, imā tisso cariyāyo pūretvā; aṅgpariccāgo jīvitapariccāgo varadhanapariccāgo sutabhariyāpariccāgo¹ ti ime pi²pañcamahāpariccāge pariccajītvā, Vessantarattabhbhāve yeva ṭhatvā sattakkhattum vasudhātalacalanapurassaram³ mahādānam datvā saddhācalāyam patitṭhite⁴ patiññābije paññālavālakē⁵ karuṇājalasekasaṁvāḍḍhite mettākkhāndhasaṁrūlhe cariyāsākhāvisāle mahāpariccāgapallave pāramikusumasamphulle bodhisambhārakappataruvare sabbaññutaññāmataphalam gāṇhāpetukāmo tato cavitvā Tusitapure nibbatti.

Tatthāmitāmaravara⁶vadhūvidhūyamānacāru⁷cāmaramarīcisañcayadhavalikatatusitabhavano so mahāpuriso yāvatāyukam ṭhatvā dasasahassilokadhātuvāsīhi Brahmāmaranikarehi ekato⁸ sannipatitvā Tusitabhavanam upagantvā, “Samayo, mahāpurisa,⁹ buddhattāyāti?” namassamānehi yācito kāladīpadesakulajananiyūni¹⁰ olokento, “Kālo Buddhabhbhāvāyāti,” nātvā sabbaBuddhuppādādhāravarajambudipe KajaṅgalaSalilavatīSetakaṇṇikaThūnUsiraddhajābhidhānānam nigamanadīgāma¹¹pabbatānam majjhē Majjhadesē¹² majjhadesālaṅkārabhbhūte atimahata

¹ B puttapariccāgo bhariyāpariccāgo ti

² B omits pi ³ B -purataram ⁴ B sampatiṭṭhite

⁵ S₁ paññālavālaye; S₂ paññāñavālavālalye; B paññābāladalavalaye

⁶ B omits -vara-

⁷ S₂ omits -cāru-

⁸ B ekato' va

⁹ B mārisa buddhatthāyāti

¹⁰ B -desakulajanettīyūni pi

¹¹ S_{1,2} -nigamagāma-

¹² B omits majjhadesē

tuhinagirisikharamālānukāriṇā sudhādhavalena¹ pākāra-maṇḍalena parivute vikasitakusumaphalapallavālaṅkatāya bahuvidhatarugaṇanicitāya uyyānaparamparāya vibhūsite Kelāsasikharisikhārāṇukāriṇā pāsādasatena atimano hare madamuditahāṁsārasamekhalākalāpāya nilavanarājivirājītāya² tataruhataruvigalitakusumābharaṇasamalaṅkatasucivimalasalilavāhiniyā Rohiṇīyā gaṅgāya sināti³vicaritabahuvidhanaranārigajaturaṅga|rathasambādhe asambādhe rājamagge murajaravagambhiragajitasilasikarāsāradhārāghāresu⁵ ābaddhasikhaṇḍamālānam⁶ mattamorāmaṇḍalānam tāṇdavena indacāpakałāpavipphuritajaladharadivasāyamāne bhavanakālahaṁsakulakolāhale mattakantāmaṇi valayakalaravaramaṇīye pabuddhasabbalokevipulavatthu Kapilavatthunagare divasakarasūnu Manuvāmīse Mahāsammatābhīsammate Roja Vararoja Kalyāṇa Varakalyāṇa Uposatha Mahāuposatha⁷ Mandhātu⁸ Mahāmandhātu-Cara⁹ Upacaraparamparāgate Sagarasāgara Bharatha Bhagīrathapathe¹⁰ Mahāsudassananidassane Makha¹¹ devaputta nattusantāne Nimi Kusapariplite Raghu Aja¹² Dasaratha Rāmābhirāme¹³ Okkākappabhāve sakalakulatārakānam tārāpatibhūte dhotasaṅkhapakkhittakhīrasilānimmale Sākiyakule anekabhūmipālamolilalitacaraṇayugalam dhitimatīviriyādiguṇagaṇādhivāsam¹⁴ vimalasīlālaṅkārasatata-samalaṅkatam ākaram iva guṇānam nivāsam iva siriyā

¹ B sutadhavalena

² S₂ nilavanavirājirājītāya ; B -rājirañjītāya

³ S₁ snāti- ; S₂ sanāthikate ; B sanātikate viravadhāna-bahuvidha-

⁴ S₁ -turaga- ⁵ MSS -gharesu

⁶ B -sikhaṇḍamālānam

⁷ S_{1,2} omit Mahāuposatha ⁸ S_{1,2} omit Mandhātu

⁹ B Vara Upavara-

¹⁰ B Sārasāgara Bharata Bhagīratha-

¹¹ S_{1,2} Makhā- ; B Maghadevaputtanatta-

¹² B Raghu Ajjuna- ¹³ S₂ Rāmābhirāmarāme

¹⁴ B āyatanaṁ iva siriyā samūham iva sādhūnam Sudhodanamahārājānam

samūham iva sādhūnam Suddhodanarājānam paṭicca paramanimmalasilālaṅkārasatatasamalaṅkatāya¹ pubbajinavaraparicariyo²pacitapuṇṇatatisayabhājanikatasantānavisesāya accharānibbisesarūpasobhāya Sākiyakulagagana-candalekhāya sakalalokamanoharāya Mahāmāyādeviyā³ kucchiyam saradarajanikaranikarāvadātavaravāraṇavilāsaṁ supinena⁴ sandassetvā⁵ avijahitasatisampajañño Tusitapurato cavitvā vividhesu pātiḥāriyasaḥassesu pavattamānesu patisandhim aggahesi.

Athāyam vihitavividhanarasurārakkho rattapaduma-kaṇṇikāsinaśuvaṇṇarūpako viya pallaṅkam ābhujitvā,⁶ mātugabbhe nisinno vippasannamaṇiratanāvutarattakambalasuttam⁷ iva mātuyā paññāyanto dasamāsāvasāne pupphaphalapallavālaṅkatasiniddha⁸vividharucirataruvaramicite bhamamānabhamaramadhukaropakuñjite⁹ vividhakusumagandhādhi¹⁰vāsitasukhapavane janamananayanavi-lumpiniLumbinīvane¹¹ vikasita¹²maṅgalasālamūle vicittavatthālaṅkāravibhūsitāya sakasurabhitulanulatānugata¹³mat-tamadhukarakadambakāya dakkhiṇakarāvalambitasuphul-lasālasākhāya pācīnābhīmukhaṭhitāya Māyārājiniyā kuc-chito adhomukham apatamāno ratanapallaṅkāvatara¹⁴ mānamahādhammakathiko viya kamalagabbhakaṇṇikāya sayitvā sayam abhimatasamayasamāgatasuvaṇṇa¹⁵bhamaro viya ca pasāritakaracarāṇo Kāsikavatthavethitajāti-raṅgamaṇiratanam iva parisuddhasarīro hutvā cando viya jaladharamālāya nikhamitvā kamalāsanānimisamānu-sehi¹⁶ kanakajalājinadukūlehi yathāyogam patīggahito.¹⁷ Ekappahāren 'eva dasasahassilokadhātūsu kampamānāsu andhakāranirantaresu lokantaresu pi ulāravipulobhāsesu

¹ B ākaram iva guṇānam

² S₂ -paricayo-

³ B Mahāmāyāya

⁴ S_{1,2} sujitenā

⁵ S₁ dassetvā

⁶ S₁ ābhūñjītvā

⁷ B omits -kambala-

⁸ B -siniddhi-

⁹ B S₂ -kujite

¹⁰ S₁ -gandhādi-

¹¹ B Lumpinī

¹² B suvikasita-

¹³ B -tarulatā-

¹⁴ B -patamāna-

¹⁵ B -suvaṇṇavaṇṇa-

¹⁶ S₂ kamalāsanāsāmisamānu°

¹⁷ B pariggahito

pharantesu sakaladasadisāsu vippasannāsu rajaṇikarasu-
 riyatārāgaṇesu atirekataram virocantesu ¹ nabhobhūmī-
 gata²ratanesu pajjalantesu sugandhamudusītala³mārutesu
 vāyantesu catuddipagata⁴jaladharamālāsu vassamānāsu
 vegavati⁵salilavāhinīsu asandamānāsu santaka⁶llolajala-
 nidhīsu madhurasalilakalilesu videsayatāsu ⁷ nāvāsu sade-
 samī sīgham āgachantīsu kākolūkesu saha carantesu soṇa-
 harinesu saha kīlantesu andhesu navanāṭtarasopetalila-
 paṅgulanaccam ⁸ passamānesu badhiresu sattasaropetam
 sakāmarāgam ⁹ mūgagītikam sunāmānesu ¹⁰ sakalanibbu-
 tāpāyadahananaranakamāṇalesu madhurajalakamalasaṇḍa-
 maṇḍitesu petesu ¹¹ dibbojānilam uggitantesu sakunīsu
 gaganatala¹²gamanam pahāya avanitalam ācarantesu ¹³
 sattesu vigatabhayarogasisirapariṇāhesu chinnāsu sakala-
 saikhalikāsu tibhuvanabhvaya¹⁴dvārakavāṭesu sayam yeva
 vivāṭesu asesajantūsu ¹⁵ piyaṁ vadantesu turagesu ¹⁶ ma-
 dhurahesāravam karontesu kuñjaresu atigajjantesu ke-
 sarīsu abhinadantesu avāditaturiyesu sakasakaninnādam
 muñcantesu aghaṭṭitasarīrābharaṇesu madhuraravam
 viravantesu devatāsu dibbasāṅgitam ¹⁷ kurumānāsu suphul-
 lesu ¹⁸ tarulatāgumbesu jalathalasilātalāni ¹⁹ bhinditvā upa-
 rūpari sattasattā hutvā vicittapañcavāṇṇapadumesu nik-
 khamantesu adhomukhakamalesu padumavitānesu pa-
 vanapathe vitatesu ²⁰ samantato dibbapupphesu vassa-
 mānesu ākāse dibbaturiyesu vajjamānesu sakalokahadayā-
 nandakārisu patiṭṭhitapādatalehi dhaññataram ²¹ dhara-
 ṇitalam akāsi.

¹ B virocentesu² B narabhūmīgata^o³ B sītamā^o⁴ S₁ -āgata-⁵ B vegagatīsu⁶ B nānāsantaka⁷ B videsagatāsu⁸ B navanāṭakara-⁹ B sakāmarāgapurāgītikam¹⁰ B inserts mūgesu byattikatham kathentesu¹¹ S₂ pesatesu¹² B omits -tala-¹³ S_{1,2} ācarantīsu¹⁴ S₂ -bhuvanagamana- ; B tibhavana-¹⁵ B avasesajantūsu¹⁶ B turaṅgesu¹⁷ S_{1,2} -saṅgītim¹⁸ S₂ omits su-¹⁹ B jalasilāmahitalāni²⁰ S₂ citesu²¹ B dhaññām

Tenāha :

Atidhaññā vata dharanī¹ dharanīdhara dhira vīra varapañña

Yā te alattha varacakkavicittpādatala²samphassan ti.

Tato so saradakālanimmalacandamañḍalo viya jananayanačetorasāyano sukatasatasuvihitabahuvidhalakkhañā³ nuvyañjanapati mañḍitadeho pasādāvanatānekasatasahassa-Brahmasurāsuroragakinnaranaramolimālālañkatacaranayugalo pasādavimhayāpuññabuddhi⁴vibudha⁵manujasatābhigiyamānathutivacano saradarajanikarasarahassaramisipahāsa⁶kantitejo kulisarahassadullabhasārabhāvo gaganatalanibbikāro salilanidhigambhīro sampattasakalapāramitāmahañnavapāro kāruññam iva dehabaddho abhinihāratisayapariþipākalābhikusalasambhārabharitasantānaviseso āvāso va guṇānam nivāso va Dhammasārīrassa divasakaro va mohandhakāravidhamanassa cakkhur iva sabbalokassa pavāho va⁷ karuñārasassa santarañasetu viya⁸ saṁsārasindhussa ādhāro karuñājalassa sāgaro santosāmatassa upadesako siddhimaggassa⁹ nābhi paññācakkassa utṭhānavāno Dhammaddhajassa¹⁰ pharasu tañhālatāgahanassa plavo¹¹ lobhaññavassa mahāmanto kodhabhujañgamassa dāvānalo¹² rāgapallavassa pabhavo puññasañcayassa puratthimadisam olokento, tattha ekaṅgañāni anekacakkavālakotisatasahassāni disvā, evam dasadisam¹³ anuvilokento attanā samam adhikam ekapuggalam pi adisvā, uttarābhīmukho Brahmunā setacchattamā dhāriyamāno¹⁴ Suyāma-vibudhādhipena vālavijaniyā vijiyamāno tena tena devarājena ratanakhacitamañgalakhaggam¹⁵ kanakapādum dibbamayam uñhisam gahetvā parivārito, tadahu jāto pi sola-

¹ B -dhara vīra varapañña ye te alattavaracakkacittapādatalam samphassantiti ² S₁ -thala-

³ MSS. -anubyañjana- ⁴ S₁ -budha- ⁵ B vibuddha-

⁶ MSS. -raṁsāpahāsa- ⁷ S₂ omits va

⁸ S_{1,2} omit viya ⁹ B suddhimaggassa

¹⁰ B Dhammarājassa ¹¹ S_{1,2} valabhānalo ¹² B analo

¹³ S₂ dasadisayam ¹⁴ B dhārayamāno

¹⁵ S₁ -khaggā

savassiko viya, naggio pi Kāsikavatthanivattho viya, analaṅkato¹ pi cakkavattialaṅkareṇa alaṅkato viya, bhūmiyā gacchanto pi ākāsenā gacchanto viya sakalalokassa paññāyanto,² sattapadavītihārena³ gantvā vijambhamāno,⁴ kamalakosaparimalamoharena⁵ sahajātāmodena⁶ sakalabhuwanatalam parivāsento, navanīrāhāragambhrajaladharadhaninibhāsadhirām⁸ girām nicchāretvā: “Aggo ‘ham asmi lokassāti,” sabbajinavaracārīttam⁹ uttamasīhanādam akāsi.

Tadanantaram jalanidhighosagambhīradundubhi¹⁰dhani-purassarena¹¹ mañgalapataḥapaturavasāṁvassitena¹² anekajanasaḥassakalakalabhalena ussavakolāhalena tibhuvanam¹³ āpūrayanto, carāṇapāṭaraṇaṇitanūpurasahassamukharitadasadisena¹⁴ sarabhasagatricalitalolabhbāralatāsamapphotitakucathalena¹⁵ sarabhasaukkhepacalitamaṇivalayāvalivācālitabhujalatena¹⁶ vīṇāvenūnumurajakamīsatālalayānugatena madhuragī¹⁷tagiyamānena nac¹⁸cakīlāpasutena Māyādeviparijanenānuyāto, calitamaṇikuṇḍalāhatakapolatalena¹⁹ bhamamānasavanuppalena addhvīgalitavilolasekharena niddayāhatam²⁰udingam²¹addalapataḥakāhalasaṅkharavajanitagamanena pavattanaccena rājalokenānugato, gāyamānena²² vaggamānena nāṭakaganenānugamamāno, sasāmantam²³ sāntepuram²⁴ sarājaparisam²⁵ sabālavuddham

¹ S₁ alaṅkato ² B paññāyamāno ³ S₁ -vīthihāre

⁴ S₁ vijambhamānam; S₂ vijambhamāna-

⁵ B -parimaṇḍala-sugandhamoharena

⁶ B S₂ -jānanāmodena

⁷ B navanīrapadara-

⁸ B -varagirām

⁹ B -cāritam

¹⁰ B -dudrubhi-

¹¹ B -puratarena

¹² B -samvaddhitena

¹³ B tibhavanam

¹⁴ B carāṇapāṭuddharaṇaṇaranāṇitanupūra-

¹⁵ B arasaṅgatricalitalolahāralatāsamuppothitakucapale-na parigamaaukkhepacalitamaṇivalayārāvaraṇitabhujalatena¹⁶ S₁ -bhujatalena¹⁷ S₁ -gītim

¹⁸ B -nattā-

¹⁹ S₁ -tthalena

²⁰ B niddayaniddayāhata-

²¹ B -mandalā-

²² B gāy^o pavattamānena

²³ B inserts tato

²⁴ S_{1,2} -sāntopuram

²⁵ B rājaparijanam

sanāgabhujaṅgāsanam¹ sasurāsuram samahīśāgaram sa-
Meru Yugandharanī lokam naccāpento, navasudhāvadātāpā-
sādasatanirantaram manimayamaṅgalakalasayugalopā-
sobhitadvārappadesam vividhanavapallavanivahaniranta-
ranicitam² ullāsitapatākasahassam yāmāvat̄thitavividha-
gajaghaṭasāṅkataṁ³ anekaturagasahassasambādham⁴
rājamaggam⁵ aparimitajanasaṁūhasamuddasaṅkulam
rājakulam sanarāmaralokenābhinito antepuracaracāruvilā-
sinijanena⁶ kurumānāvataraṇakamaṅgalo maṅgalappa-
dipo viya asesajanavandanīyo sahajabhūsano⁷ viya mahā-
purisalakkhaṇehi upeto, vijullatāhi viya viracitāvayavo
pādatatalakamalayugaleṇa Kāladevalaisisīsam⁸ alaṅkaritvā,⁹
caraṇatalapadumarāgaratanaraṁsinā pitumakuṭamāṇini-
karam obhāsetvā candodayena jalanidhim iva kalakalamu-
kharam mahantam ussavam patidinam pavaḍdhento, su-
kapakkhabhivadḍhamānacandamaṇḍalānukārena¹⁰ vad-
ḍhanto,¹¹ sattavassikakāle sattaratanamayam sahassavañ-
kam satatittham ratanavālukākīṇṇatiralekham¹² atima-
dhurasitalāmalajalasampuṇṇam suphullakumudakuvala-
yam¹³ dibbamayam pokkharaṇim ajjhogahetvā,¹⁴ mahatā
parivāreṇa devakumāro viya udakakilām kīlamāno, soḷa-
vassikakāle asesava¹⁵ sumatiपatimakut̄apīthapati¹⁶ t̄hitacaraṇo¹⁷ sakalabhuvanamaṇḍale asadisābhisekam pāpuṇi.

Tadā vijitamakaraketurūpo¹⁸ pituniveditakumāro para-
masukhumālo : “Na jānāti kiñci sippam : na dassāma¹⁹
tassa dhitaro ti,” vuttaṁ rājanicayavacanam sutvā, nagare
bherū carāpetvā, sannihitajan²⁰ asamūhe puravaramajjhe

¹ S₂ -bhujaṅgāsanam

² B -nicitaūlāraphita-

³ S₂ yāmāvat̄tita-

⁴ B -turaṅga-

⁵ S_{1,2} omit rājamaggam

⁶ S_{1,2} antopuravaracāru-

⁷ S_{1,2} sahajabhūsanehi

⁸ B Kāladevilaisi-

⁹ S₁ -katvā¹⁰ B -maṇḍalākārena

¹¹ S_{1,2} vadḍhento

¹² S₂ vālikā-

¹³ S₁ -kuvalamayam

¹⁴ B gāhetvā

¹⁵ S₂ avasesavasu-

¹⁶ B -vasudhādhipati-

¹⁷ B -makuṭapīthapati¹⁸ t̄hitacaraṇatalo

¹⁸ B vijitasangāmagato keturūpo

¹⁹ S₁ dassāmi

²⁰ S₂ B -mahājana-

susajjitadibbasabbhāsannibham¹ alaṅkatamahāmaṇḍapam
 gantvā, mahārahapallaṅkavaragato nekanarapatisahassa-
 majjhavattikulācalamajjhagato² viya kanakasikhariane-
 karatanābharaṇappabhājälapticchannāvayavo Indāvū-
 dhasahassasañchāditadasadiso⁴ va jaladharasamayadi-
 vaso amalamaṇiṣbhūmidissamānapaṭībimbatāya pati-
 sinehena mahiyā hadayeneva dhāriyamāno uddhūyamāna-
 kanakadandanācāmarakalāpo aparimitaparijano pi adutiyo
 akkhaṇavedhādayo dhanuggahe pakkosāpetvā sahassatthā-
 mām⁷ sarāsanam āharāpetvā adho dhanukotivāmapādañ-
 gulipiṭṭhe⁸ thapetvā, kappāsikacāpaguṇam viya jiyam āro-
 petvā jiyam poṭhento asanisahassaghosabhiṁsanena jiya-
 ravena sakalam tiyojanikam Kapilapuram kampamānam
 viya katvā avibhāvitatūnīra⁹mukhadhanugunagamanāga-
 manasarasandhānamokkhakaratalo¹⁰ usuvegameghanādehi
 saratalappabhāvijujālehi¹¹ gaganakuharaparipūritasaravā-
 12ridhārā¹³sahassehi jaladharadivasāyamānāni nabhasi
 dassitāhi usupadumasamujjalabāṇakamalinīhi saradadiva-
 sāyamānāni¹⁴ accuggatāhi sarasopānamālāhi saggamaggā-
 yamānāni suvibhattavividhavicittehi¹⁵ sarapāsādamāṇḍa-
 pehi sagganagarāyamānāni tibhuwanavimhāpaniyāni ane-
 kavidhasippāni dassetvā, caturaṅgasamannāgatatimirani-
 kare yojanabahalakulisācalapāranihitasāpadassanasa-
 matthavisuddhapasādacakkhuttāyojana¹⁶ṭṭhānaṭṭhitavālam
 vijjhītvā, ekavikkamakkantasakalabhuwanatalo¹⁷ jiyāropa-
 neneva ārādhitehi Sākiyanarādhipehi alaṅkaritvā nītānam

¹ S₁ -dibbasabbhāya

² B -sahassamajjhagato viya cakkavattikulācalamajjhato viya ca

³ B Indāyudha-

⁴ B -sañcādita- ; S_{1,2} -sañjādita- ⁵ S₁ acala-

⁶ B bhūmiyām padissa- ⁷ B sahassatthāmasarā-

⁸ B -koṭiyām ⁹ S₁ -tuṇhīra-

¹⁰ B -sandhānākaddhanamāraṇamokkhakaratalo

¹¹ B sarappabhāvi- ¹² B omits -saravāri-

¹³ B inserts -sata- ¹⁴ B saradivas- ¹⁵ B suvihita-

¹⁶ S₁ -cakkhuttāyo yojana-

¹⁷ B -sakalaSākyarājabhavanatalo

tamālanilasukhumasurabhikesapāsānam paripunṇarajani-karasommavadanānām¹ vikasitanila²nirajābhīrāmalocanānām indacāpakuṭilanīlabhamukānām bandhujivakadala-pātaladasanāvaraṇānām³ kanakakūṇḍalamāṇḍitagandānām⁴ kucakanakahamsasaṅgamāgatagaganas⁵Gaṅgāni-radhārāvīrajitarucira⁶hārānām lomalatālavālakena⁷ maṇikanakamekhalādāmena parigatavisālaghanajaghanatānām karikarasannibhoruyugalānām pade pade rāṇitamanī-nūpurāṇām piṇḍā⁸lattakapallavita⁹pādaṇkajānām surakinnaranārīgaṇātīgānām saṅgītena vijitadevanātakīnām cattālisasahassarājasundariṇām majjhe velām viya sāgarassa madalekhaṁ¹⁰ viya gajavarassa lataṁ viya mahīruhassa kusumasampadam viya madhupavāsassa¹¹ candanavanarājīm viya Malayācalassa bhūsābhūtām attano niddam¹² viya nayanagāhiniṁ Bimbādevim aggamaheśin katvā, avahasantesu¹³ viya Sakkabhabanānī abhibhavantesu viya Brahmavimānāni sakalanaradevabhavanasiri-saṇcayesu¹⁴ viya rammasubhanāmakesu¹⁵ tīsu pāsādesu surayuvanihi paricariyamāno devakumāro viya varayuvanihi paricariyamāno devalokasirim viya rajjasirim anubhavanto kamena¹⁶ vuddhim agamāsi.

Ath' ekadivasam sakalalokanayanānandajanano sakehi sajanaparijanehi saddhim pāsādā otaritvā, ādarāvanamitamoli¹⁷sithilamaṇimakutapantihi mahīpālacakkehi paṇāmayamāno¹⁸ mahatā ca balakāyena parivuto rathavaram āruyha uyyānabhūmīm gacchanto, nagaramahāvīthiyam

¹ B -nikarahemavadanānām ² B -nilapuppha-

³ S¹ -dasanavaṇānām ; B -dasanānām

⁴ B abhimanāpiyatimparukuca-

⁵ B saṅgamāgatagaṇānām ⁶ B -rucita-

⁷ B lomalatābālānām manekamaṇi- ⁸ B piṇḍi-

⁹ B -plavita- ¹⁰ B bhaddalekhaṁ vijjadharassa lataṁ

¹¹ S₁ madhumāsassa ; S₂ madhuvāsassa

¹² B niddanayanagāhiniṁ ¹³ S₂ apahasantesu

¹⁴ B -bhavanasirim samayesu

¹⁵ S₂ B rammasuramma- ¹⁶ B anukkamena

¹⁷ S₂ omits -moli- ¹⁸ B manāpiyamāno

devanimmitam purisām jarāyantena viya pīletvā, gahitayob-
 banarasaṁ¹ sañkhadhadvalakesakalāpadhārim valiparikin-
 ṇagattam² sabalavivāññadubbaladehayantam padumasa-
 ram iva himadūsitam divasakaram iva saduddinam cittasā-
 lam³ iva sāravirahitam tarum iva dāvaggilañghitam jarā-
 jajjarasariram bhamantam āgacchantam disvā, migo viya
 nigghātaghosacakita⁴ hadayo samvegam upagamma dīgham-
 ūlham⁵ abhinissayanto⁶: “Nivattaya nivattaya ratham
 sārathi tvan ti,” vatvā, tena nivattitaratho, “jarā jareti,”
 nirantaram anuvitakkayanto sakabhanam upagantvā,
 mānussikasampattitilakabhūtehi amaragañehi pi patthaniy-
 asobhehi⁷ kāmissarahañthasārarupehi dhitimativiriyādi-
 guragañavarava⁸ ratanaparipanthehi⁹ mānamadapamādādivi-
 vidhadosasatasahassasahāyehi sādhujanamahimopaghāta-
 nigghātehi¹⁰ bālajanasañmohapadañthānehi lokass’ eva
 Māravyādhāsanñthāpita¹¹ pāsehi pañitehi vividhehi kāma-
 gunēhi samappito na tam jarārūpam saritvā, puna pi kāla-
 tarena¹² uyyānam tath ’eva gacchanto nagaramahāvīthiyam
 yeva devanimmitam puthutaruddhumātodarakaracarañ-
 yugalam nissāya kampitadeham¹³ vyādhiriuparipilatam,¹⁴
 “Amma, tāteti,” nirantaram sa¹⁵gaggadām karunam
 uggritantam purisam olambiya sañkasañikam āgacchantam
 disvā, samviggacitto ratham nivattāpetvā, sakabhanam eva
 upagato dibbavisayam abhibhavantehi pañitavividhavisay-
 appakārehi apahatamānaso kilesaripuvijayassa dukkarataṁ
 lokassa pakāsento viya na tam vyādhirūpam saritvā,

¹ B gahitayobbanaresaṁ

² B palitaparikinñagattasabalam iva ciram dubbalade-
 hayantam himapadūsitam ³ B jajjarasālam iva

⁴ B -ghosasañkita-

⁵ S_{1,2} dīghamuñham

⁶ B abhinindayanto

⁷ B patthaniyayayasobhehi

⁸ S₂ -guñagamanavara-

⁹ S₁ -paripatthehi ; B -paripantehi

¹⁰ B sādhujanahitopaghātanighātehi

¹¹ B Mārabyādhīsandhāpita-

¹² B kālantare

¹³ B pakampita-

¹⁴ B byādhiriupumiñparipili-

¹⁵ B pabhaggakarunam

puna pi puravīthiyām yeva devanimmitam matapurisam
aparapurisehi catūhi vuyhamānam apaviddhakesehi rodana-
paretehi ¹ bahūhi naranārīgañehi parivutam disvā, sañjāta-
sañvego sakabhavanam upagamma pubbakammasampā-
ditehi visayehi pamādam upagato, puna pi tath' eva devanim-
mitam sunivatthasupārutacīvaraṁ sāntindriyamānasam
anugatam iva bhikkhusiriyā aditthapubbavesam bhikkhum
āgacchantaṁ disvā, sañjātapabbajjābhilāso kusumaphalapal-
lavālaṅkata vividha ² taruvaropasobhitam ³ samadamadhu-
karagañopakūjitam ⁴ pavattanaccasikhisobhamānam uyyā-
nam pāvisi.

Tadā Sākyakulakamalinirājahaṁso viya vippurantīhi
dehappabhāhi sabālātапam ⁵ iva sadāvānalam iva vanam
upadassento, vividhavanalatakusumareñudhūsaro ⁶ deva-
parisāya ⁷ saddhim Nandanavana ⁸ samajjhō gāhakanāṭa-
kanāyako viya nāṭakādīhi saddhim vanabhavanasukham
anubhavanto pubbañham saṁharitvā, sucivimalasalilapūri-
tam kamalakumuduppalakuvalayādikusumābharaṇavibhū-
sitam padumamadhupānamattaḥamānsakāminikatakolāhalam
vimujjamāna ⁹ samada Sākiyavilāsinikucakalasalulitam ma-
ngalapokkharaṇim ogāhetvā, Nandasarasamogāhaka-
pākasāsano viya sapariso jalam kilitvā, vāsarāvasāne saham-
sam saram saha kāminīhi pajahitvā, tīre paramaruciradas-
sane sakahadayasitale silātale nisiditvā, Vissakamma-
surakumārenālaṅkato nānāvirāgatanuvavaravasanananivāsanō
āmutta ¹⁰ muttaingada ¹¹ keyūro varaparama ¹² surabhikusu-
mamālāsamalaṅkatasiroruho ruciranavakanaka ¹³ makuṭa-
kundalo catūhi garulajava vegamaṅgalasitasindhavēhi yut-
tam varakanakarajatamañiratanaranacitasamosaritavividha-
surabhikusumadāmam ratham abhiruyha, ¹⁴ rājasirinivāsa-

¹ S₁ rodanaparehi

² B omits -vividha-

³ B -sobhitamada-

⁴ S₁ -kuñjitam

⁵ B sadā bālānalam

⁶ S₂ -dhuvasarīro

⁷ B vaddhaparisāya

⁸ B Nandavana-

⁹ S₂ vajjamānasa- ; B majjamānasa-

¹⁰ S₂ āmuttamuttamba-

¹¹ B -aṅgara-

¹² B vagguparama-

¹³ B -kanakakot्तima-

¹⁴ B āruyha

puṇḍarīkena¹ khīrasāgaraphenadhalena thūlamuttākalā-
 pajalakāvutena sitātapattena nivāritātapo uddhūyamānacā-
 rucāmarakalāpapavanānattitakaṇṇapallavo yuvatīgativasā-
 raṇitanūpurapārīhāriyasarasaranavamukhareṇa madhura-
 sararaṇitavīṇāravakolāhalena maṇigalagitenagiyamānayasa-
 santāno madajalamalinakapoladolāyamānamadhukara²ku-
 láhi kuñjaraghātāhi jaladharadivasāyamānāya raṇita³ma-
 dhurakanaka⁴ghanṭikāravamukharakanṭhehi maṇjetthalo-
 hita⁵kkhandhakesaraghātāvālapallavehi vanagajarudhira-
 pāṭalakesara⁶ghātāhi kesarihi⁷ viya turaṅgamehi bhāsu-
 rāya alāṅkāra⁸kāyābharaṇajutisamujjotena⁹ surabhiku-
 sumavasanābharaṇabhusitena palayajalanidhikallolasaṅ-
 ghātena viya kalakalabahalena anekasata¹⁰sahassa¹¹patti-
 kajanena sobhitāya caturaṅginiyā senāya parivuto turaṅ-
 gamayam¹² iva mahītalām kuñjaramayam iva disāvalayam
 ātapattamāṇḍalamayam iva antalikkham dhajamayam iva
 ambaratalām gajamadagandhamayam¹³ iva samīraṇam
 bhūpālāmayam iva pajārāsim¹⁴ abharaṇarasmimayam iva
 gaganaṁ¹⁵ kiriṭamayam iva ātapam cāmaramayam iva
 divasam jayasaddamayam iva tibhuvanam karonto, nānāju-
 tivisarasamujjalena vanṇena jananayanāni ākadḍhanto¹⁶
 puññānubhāvaṁ samugghosento viya¹⁷ atimanoharena¹⁸
 sirisobhaggena sāyaṇhasamaye anekavātāpānavivarānig-
 gata¹⁹yuvatibhūsanakirāṇasahassasaṅkulām Kapilapuram
 pāvisi.

Tadā tibhuvana²⁰vilobhanīyo aṅgappabhāppavāhena lā-

¹ B -puṇḍarikavarakkīrasāgaraphenū-

² S₂ -madhurasareṇa ; B -madhuraharāṇa-

³ B -rasitamadhura- ⁴ S₂ madhukarakanaka-

⁵ B -lohitapīṭhakehi sadasalatāvālapallavehi

⁶ B -pāṭapāṭalapādakesarasarehi

⁷ S₂ -kesarasatākesarihi ⁸ B alāṅkata-

⁹ S_{1,2} -jutiyā ¹⁰ S₂ omits -sata- ¹¹ B -sahassena

¹² S₂ turagamayam ¹³ S₂ -gandham iva

¹⁴ B pajām rasitābharaṇa- ¹⁵ B gaganatalam

¹⁶ S₂ ākadḍhento ¹⁷ S₁ omits viya

¹⁸ S₂ B atimanoramena ¹⁹ B -viniggata-

²⁰ B tibhavana-

vanṇamayam¹ iva nagaram² ānanamaṇḍalena candabim-
 bamayam iva gaganatalam ābharaṇarasmīālokena Indā-
 yudhamayam iva ātapaṁ locanamayūkhalekhāsantānena
 nīluppalamayam iva divasam dassento puraṣsundariṇam
 sābhilāsehi anilacalitakuvalayadaladāmadighehi⁴ tarala-
 taratārasārehi dīṭhipātehi vilumpiyamāno viya Madana-
 saraparamparāgatānam⁵ vanitānam ādāsamayāni viya
 salilamayāni viya phalikamayāni viya ca⁶ hadayāni pavi-
 santo viya ākāreṇa tāsam āpiyamāno⁷ viya locanaputehi
 āhuyamāno viya bhūsāravehi⁸ anugamamāno viya hada-
 yehi nibaddhamāno⁹ viya ābharaṇaratanarasmirajjūhi
 mahatā sirisamudayena¹⁰ gacchanto Makaraddhajāyudha-
 bhūto rāgāsavamattāya Kisāgotamī¹¹ rājadhitābhigītam¹²
 nibbutapadanihitagītam sutvā : “Ayam me sussavanam¹³
 sāvesiti,” paramaratikaram hāram omuñcītvā tassā pesetvā,
 sajaladharam iva kālāgarudhūmamaṇḍalehi sanīhāram iva
 yāmakuñjaraghāṭāsikarehi sanisam iva tamālavīthikāan-
 dhakārehi rājadvārasamīpam upagantvā, sabālātapam iva
 ratanālokehi satārāgaṇam iva muttākalāpehi savassasama-
 yam iva dhārāghārehi¹⁴ abbhāhatamaṅgalaturiyaravapūri-
 tam uparacitavikacakamalakusumappakāram lalitavanitā-
 pāda¹⁵ rāgaṅkitam antepura¹⁶ carajanānūpurajhaṅkāramano-
 haram pacalitabhūsanamaṇiravaramaṇiyapāsādam abhiru-
 hitvā, uparacitasitavitāne āsattamuttāguṇe maṇippadīpap-
 pahatatimiranikare indudidhitidhavalasacchādapate¹⁷ Kelā-
 sasilātalavisālasayanatale nipaggi.

Tāvad eva tam¹⁸ surayuvatīsadirūpasobhāvarayuvatiyo
 madhuraravāni turiyāni¹⁹ gahetvāna mahāpurisam sampa-

¹ B parilāvanṇa- ² B nagaram karonto ³ B puma-

⁴ B -dissantehi nettatārātalehi dīṭhapātehi

⁵ B Madanayanaparamparāyāgatānam ⁶ S₂ omits ca

⁷ B āsiyamāno ⁸ B guharavehi ⁹ S₂ nivadamāno

¹⁰ S₂ sirisamudye ¹¹ S₁ Kisāgotamīyā

¹² -rājadhitārāyābhigitanibbuta- ¹³ B suvacanam

¹⁴ B dhārāghāṭāhi ¹⁵ B pādatalarūpakitam

¹⁶ S_{1,2} antopura- ¹⁷ S₁ -pacchādapate

¹⁸ B naṁ

¹⁹ B gahetvā

rivāretvā¹ ramayantiyo² naccagitatvāditāni payojayim̄su.³

Tasin samaye Makaraddhajavijayaghosānukāriṇā bhusaninnādena saddhim pavattanaccam olokento navajaladharaghosagambhiram anugatavīṇāveṇuravaramaṇiyamuḍinganādām sunānto tatthābhviratirahitabhāvena muhuttam niddam okkamitvā pabujjhitvā, vikasitanayanayugalavini-ggataappabhāpavāhena samubbhāsitavāsabhavano ut्थahitvā haṁsadhadhavale sayanatale nisinno gandhatelāvasekdīpikaṁlokena niddūpagatavikāṭapākāṭabhbhacchasayanam sacetikām nātakīśsamūham disvā, surabhavanam avahasantam iva pajjalantam pāsādatalam āmakasusānam iva nissirikam passamāno bhuvanattayam palayānalasikhākālāpaparigatatiṇakutīm⁴ iva maññamāno tibhuvanada-hanam nibbānāmatarasena nibbāpetukāmo acchannasava-nām Channam āmantetvā : " Rañamatthakaṁ Kanṭhakaṁ nāma turāngavaram āharāti," pesetvā,⁵ sutavaram datthukāmo ābaddhadhavala⁶kusumadāmakasatam pajjalitama-ṅgalappadīpam Bimbāya sirigabbham pavisitvā, aparicatta-gabbhārāgam⁷ kumāram udaya-paripāṭalamāṇḍalam iva savitāram aparam sañjhālohitabimbam iva rajanikaram upphullam iva ratanāravindarāsim⁸ pavālakisalayadalehi viya bālātapacchedehi viya padumarāgarasmīhi viya viracitāvayavām suravanitākaraparibhātam⁹ ivāmarakumāra-kam uttattakanakasannibhāya dehappabhāya pūrayantam iva vāsabhavanām vasikaraṇamantām viya cittassa ākāddhanaañjanām viya nettassa sirisayanagatam attajam vigatanimesa¹⁰niccalapakhumena¹¹ ānandajalapatālapūritārakena cakkhunā pivamāno viya oloketvā pi, parahitaratabhāvena Channopanītam hayaratanaṁ¹² kanakapa-

¹ B parivāretvā ² B ramāpentiyō ³ B yojayim̄su

⁴ B -dīpakā- ⁵ S_{1,2} nātikā- ⁶ B -tiṇavajam

⁷ B āharatthām pesetvā ⁸ B avanaddhadhavala-

⁹ B -gabbhabhāgam ¹⁰ B rattāravindarāsim iva

¹¹ B suravanitākāsaparibhāṭṭham ; S_{1,2} -paribhāṭṭam

¹² S₁ -nivesa- ¹³ S_{1,2} -padumena

¹⁴ S_{1,2} omit hayaratanaṁ

ṭtalatāpatānena pade pade ranitaratanamālena thūlamuttā-phalabahalena¹ tārāgaṇālaṅkatasāñjhārāgen² eva assā-laṅkāreṇa samalaṅkataṁ patanāvapatatanajanitakhuraravehi jajjaritavasundharehi³ khurapuṭehi sāmino murajavā-dapūjām viya kurumānam pūritabhuvanāmodaviravena⁴ atimanoharena pītibharitenā hesāravena⁵ koñcanādām⁶ vegasaṅghātam iva dehavantam suriyodayam iva sakalabhuvanapūjārahām asesalakkhaṇopapannām Kelāsadhabavalabhayavararatanām⁷ samāruyha, Channenānugato nagarā⁸ nikhamitvā, samāgatānekaloka⁹ dhātuvāsipiyūsa-pehi¹⁰ gandhamālambārābharaṇadipadhūpacandanacuṇnavutthihi pūjiyamāno, sakalagaganatalam mahā¹¹megha-vutthidhārāparipuṇṇām viya dibbapupphavassena nirantaram kurumāno, dibbasangītiniggħosena pathavito yāvakanītihā palayajalanidhinādeneva ekaninnādām janayanto, tena rattisesena tiṁsayojanikam maggam gantvā, raijattayam atikkamma abhisekāvatiṇṇajanapadavadhūkucacanda-nadhūlidhavalikatatarāngamālām nadim Anomam uttaritvā, tire sita¹²sukhumapulinatale thatvā, udite tarunatarakapilapanalohite¹³ timiranikaranidhanakare sahassakirane: “Channa tvam mama imāni ratanābharaṇāni imañ ca pārijātakamandāravamakarandabindusindūritā-ṅga¹⁴maṅgalaturaṅgamam ādāya Kapilapuram gacchāhiti,” tam vissajjetvā sajalajaladharappabhābhāsurena¹⁵ nisitavimalahaggena supupphitakaṇīkāratarusikharasamuggatabhamarāvalilānukāriṇām sakesamakuṭām chinditvā, ākāse¹⁶ paṭiujjhīhitvā,¹⁷ arahaddhajam paridahitvā, sāṭakayugam gaganatale ukkhipitvā, sayam eva pabbajitvā, Anupi-

¹ B -phullabaha-² B -sañjhānurāge-³ B calitavasundharehi⁴ S_{1,2} -bhuvanodaravivareṇa⁵ B pasādaravena⁶ S_{1,2} koñcamānām⁷ B hayaratanam āruyha⁸ B nagarato⁹ S₂ samānekaloka-¹⁰ B -piyusādehi¹¹ S₁ omits -megha-¹² S₁ sīta-¹³ B -kapilapanaullohitē¹⁴ S_{1,2} -sindhuritāṅga-¹⁵ B sakalajaladharabbhāsurena¹⁶ B ākāsam¹⁷ S_{1,2} -vijjhīhitvā

yam nāma ambavanam pavisitvā, tattha surabhikusuma-gandhāvabaddhahadayāhi bhamaramadhukarayuvatihī samantato gumbagumbāyamāne¹ phalarasapamuditahadyāhi madhuravirutāhi² kokilavanitāhi upagiyamāne sattāham pabbajjāsukhena vītināmeti.

Atha sakalalokekapajjoto jaladharasamayo viya pasamitarajo³ alaṅkāro viya brahmacariyassa yobbano viya Dhammassa sañjhāgaṇānurañjita⁴ saradasamayarajanikaro viya kāśāvavarasamvuto⁵ ekako'pi⁶ anekajanaparivuto viya sobhamāno tam vanavāsimigapakkhinām nayanāmatapānam iva karonto, ekacarakakesarī viya narasiho mattamātaṅgavilāsagāmī samassāsento⁷ viya vasundharam pādatalehi ekadivasen 'eva tīmsayojanikam maggam gantvā, uttūngataraṅgabhaṅgābhīram Gaṅgam nadim uttaritvā, Vararājagahaṁ⁸ nāma atimanoramām⁹ nagaram pavisitvā, tattha issariyamadamattajanam parihāsento¹⁰ viya uddhatavesassa janassa¹¹ lajjam uppādayamāno viya vayakantisantihi nāgarajanahadayāni attani bandhanto¹² rūpasiriyā sabbajananayanāni vilumpanto viya santindriyo santamānaso yugamattam pekkhamāno puravīthiyam¹³ piṇḍaya caritvā yāpanamattam bhattam gahetvā : " Ko' yaṁ Sakko nu kho—Māra¹⁴ Brahmaṇāgayaikkhamanussānam aññataro nu kho ti ? " sañjātakutūhalam nagaram Merumanthābhīhatasāgaram iva ākulam katvā, nagarato nikkhāmitvā, Pañḍavācalasamipe vikacavanalatāsurabhikusumaparimale okāse nisiditvā, paccavekkhābalena missakkhattam amatam viya paribhuñjītvā, Bimbisāranarādhipenopagantvā nāma gottam pucchitvā : " Āgato me sahāyo Sākyavaṁśasikhāmañibhūto Siddhatthakumāro ti," pamu-

¹ S₂ gumagumāyane ; S₁ gumagumāyamāne

² S₁ madhukara- ³ B upasamita-

⁴ B ghananurañjita- ⁵ B -varapāvuto

⁶ S₂ eko'pi ⁷ B pamayāpento

⁸ B vararājagahaṁ Rājagahan nāma

⁹ B atimanoharam¹⁰ S₁ parihāsanto ; B paribhāsento

¹¹ B uddhatapavedhitajanassa ¹² MSS. baddhanto

¹³ B suravīthiyam¹⁴ B ko nu kho Māra-

ditahadayena tena rajjena nimantiyamāno : “ Na mam’ attho, mahārāja, cakkavattivibhūtiyā pi ; lokahitāyāham padhānam anuyuñjitvā Buddho bhavissāmīti,” Māgadhara-jjam pañikkhipitvā, padhānabhūmīm gacchanto Ālāratā-pasena mahāyasena Uddakatāpasena nirāmisena gañāca-riyatāñhāne¹ yāciyamāno² na tam pi adhvāsetvā kīlamā-nasamada Magadhasundarikesapāsāgarudhūmakusumasu-rabbhisililāya Nerañjarāya nadiyā tīre tuñthahañthapa-rapuñthaghuñthe³ visālasālavane mahāpadhānam anuyuñ-jitvā, pubbe Surindo viya surasundarīhi parivuto surabha-vanasukham iva Kapilapurasukham suciram anubhavanto, kāmasukhālikānuyogena mokkhābhāvam pakāsento, idāni dinakaravañtume gaññhikaronto⁴ viya medinīmañdalam parivattento viya ca kehici kātum asakkuneyyam kotippat-tam dukkarakārikam karonto, attakilamathānuyogena nibbā-nābhāvam sandassetvā, majjhimāya pañtipadāya pañtipajjanto olārikāhārapatiñsevanena sarīram santappetvā, Visākhapuñ-namadivase udite udayagirisikhārasikhāmañibhūte kamala-vanavikasanakare⁵ asisirakirañe mattahāmsavilāsagāmī pāto’ va gantvā, bhikkhācārakālam āgamayamāno ajapā-lanigrodamūle pācīnalokadhātum olokento sarirappabhāhi sakalañ tam rukkham suvaññavaññam katvā ghanavivara-gatadivasakaro viya virocāmāno nisidi.

Tato Uruvelāyam⁶ Senāninigame Senānikutimbikassa dhītā Sujātā vayappattā tasmīm rukkhe ekam patthanamā katvā, paripuññasāñkappā tasmīm divase : “ Ajja balikam-mām karissāmīti,” pāto’ va pāyāsam anāyāsam paramama-dhuram sampatiñpādetvā, satasahassagghañakam suvaññapātim alañkaritvā, tattha madhupāyāsam pūretvā, aparāya kanakapātiyā pidahitvā sisenādāya surabhikusumavasanā-bharanābhūsitā sunila⁷bhamarakesehi sannihitabhalan-dhakārā bhāsa⁸mānatanusampadā ca⁹ puñdarikamukhī hariñalocanā ca bālātapappabhādhārā¹⁰ kumudahāsinī ca⁹

¹ S₁ -tāñhānenā ² S₂ yācitamanena ³ S_{1,2} -sutñthe

⁴ B gaññhikam karonto ⁵ S₁ -vikasitākāre

⁶ B Uruvelāya ⁷ S₂, B omit sunila^o ⁸ S₁ pabhāsa-

⁹ B omits ca ¹⁰ B omits -dharā

madhurahamīsanādā samunnata payodharā¹ ca² kamala-komalakarā puthusilānitambā³ ca karabhoruvilambita-gāminī ca³ kuladevatā viya rajañikarassa velā viya rāgasāgarassa⁴ jotiñālā viya navayobbanacandodayassa mahānādī viya ratirasāmatassa⁵ puññakammaparināma-paramparā viya lokassa vividhālāñkāravasānakusumadāmā-nulepanopetalalitayuvatiparivutā pañupatahaninnādānupabandhena⁶ pūrayantīva cakkavālam, kusumamayam iva gandhamayam iva dhūpamayam⁷ iva ca karontī sakalam eva lokadhātum gacchantī nigrodhapādape⁸ dūrato' va tam mahāsattam puññasañcayam iva rūpavantam nisinnam disvā, pītisomanassajātā : "Rukkhadevatā ti," maññamānā⁹ saha dassanen' eva onatā gantvā, sisato tam abhinavabhānubimba¹⁰nibham suvaññapātīm otāretvā, tassa rattakuvalayakomala pānitale thapetvā, mahītale sanni¹¹hitalālāta¹²candasakalā : "Yathā me manoratho nippphanno evam vo pi nippajjatūti," atimanoharam giram udīriyitvā¹³ pamodamānā gatā.

Lokanāyako pi suvaññapātīm gahetvā, tataruhatarupari-galitakusumareñupiñjaram Nerañjarā¹⁴tirām gantvā, tattha suppatiñthita¹⁵stithe khīrasāgaratarañgapāñdare pulinatale tam pāyāsam ṭhapetvā, aparajalanidhim¹⁶ avataranto ram-simālī viya salilavāhinim otaritvā, bhūminipatitam iva gaganatalam jalatalam Indadhanusahasseneva sārīrappa-bhābhi obhāsento¹⁷ ogāhetvā, nadīvaravilāsini¹⁸tarañgakara-

¹ S₂ samuppaññata payodharā² B omits ca³ B omits ca . . . ca⁴ B taritasāgarassa⁵ B paratirakāmassa⁶ B pañupadasādinnadānānupabandhena⁷ B dhūmamayam⁸ S_{1,2} -pādāpam⁹ B maññamānā pasādanayanānanavatā¹⁰ B sannibham¹¹ S_{1,2} mahīsanni-¹² S₂, B -nalātā-¹³ S₁ udīriyitvā¹⁴ B omits Nerañjarā-¹⁵ S_{1,2} suppatiñthābhīhitā-¹⁶ B -nidhim iva taranto rasmimālī viya¹⁷ S₁ obhāsayanto¹⁸ B nadīdhāravilāsini-

sa assaparimatṭa¹sariro nahātvā, pubbjalanidhitatasamuggatatapano² viya uttaritvā, nadirodhe nisinno pāyāsāsanām katvā, sotasi³ paṭisotagāminim suvaṇṇapātīm vissaj-jetvā, tath'eva⁴ surabhikusuma⁵samalaṅkate nīlobhāse manorame sālavane divā vibhāraṁ katvā, divasāvasāne suvaṇṇasurabbigandhakusumesu vaṇṭato parigalitvā, cīvarassoparipatamānesu surāsurapūjītāsu indīvarāravindaman-dāravādikusumavuṭṭihidhārāsu nirantaraṁ vassamānāsu surakinnarasundarīsu sādhukāram dadamānāsu surabhi-candanacuṇṇasamākulāsu kusumakuṇkumadhūpasugan-dhīsu⁶ vividhacārumahaddhajamālinīsu dasasahassiloka-dhātūsu kampamānāsu lulita⁷kamalakumudavane makarandamadhubindusandohavahe kusumāmodatappi⁸tālijāle mandamandaṁ⁹ vahante gandhavāhe devagaṇālaṅkata-maggena mattebhakumbhanibbhedāya vijambhamāno migarājā viya bodhiddumasamīpam gacchanto, Sotthiyadvijo¹⁰ paṇītakusumamutthiyo¹¹ gahetvā, suparisuddhasiniddha-suvaṇṭaujukkhandham¹² ghanabaddhamorapiñjara¹³kalā-pamaṇḍalasāṅkāsām niccakālām nīlapattam antarantarā pavālaṅkuradalasannibhalalamānarattapallavam mandāni-lacalitasākhāhi naccantam iva pītiyā sakalapaṭhavīmaṇḍalam alaṅkarontam dharanītalatilakabhūtam¹⁴ sahajātām jayabhūmijām vijayapādapām nijahadayam iva karunā-sītalām sītalacchāyam assatthabodhim upagantvā, tikkhat-tum padakkhiṇām katvā, pubbuttaradisābhāge¹⁵ ṭhito sabbaBuddhehi avijahitaṭṭhāne tiṇāni cāletvā, tulikaggaparic-chinnam iva jātām cuddasahatthām tiṇasantharam disvā: “Tasmiṁ viparivattamānāyam¹⁶ pi mahāpaṭhaviyām nipā-

¹ S₂, B -parimattha-² S_{1,2} -samuggatapataango³ B sotapatiṣota-⁴ B tath'eva⁵ B -kusumālaṅkate⁶ S_{1,2} -sugandhinīsu⁷ S₁ lalita-⁸ B kusumāmodahasitālijāle⁹ B mandamandavāte¹⁰ B Sotthyanijo-¹¹ B -kusamuṭṭhiyo¹² S₂ -suvaddhaujukakhandhaghānaṭabuddha- ; B -ujju-¹³ B -piñcha-¹⁴ S₂ -tikabhūtam¹⁵ S₂ B pubbuttarabhbāge¹⁶ B parivattamānāyam pi mahāpathaviyā

tantesu pi nigghātasatasahassesu¹ phalante pi pavana-pathe² pavassantesu pi khadiraṅgārānikaresu³ sussantesu pi me maīsalohitesu sammāsambodhim apatvā na⁴ viriyam saṁharissāmīti,” pallaṅkam ābhujitvā bodhiśrukhamūle puratthābhīmukho⁶ nisīdi.

Tadā⁷ mahāpurisassa Dasasatanayano Vijayuttaram nāma vīsaṁ⁸ratanasatāyāmam bhuvanavivaravyāpiṇāda-saṅkham⁹ dhamayanto atthāsi.

Tathā Pañcasikho gandhabbatto¹⁰ tigāvutāyatam¹¹ veluvapāṇḍuvīnam ādāya vādayanto, Suyāmadevarājā ti-gāvutāyatasaradasamayarajanikarakaraṇikara¹²sassirikam dibbacāmaram gahetvā mandamandaṁ vijayanto, Santus-sitadevarājā mañītālavaṇṭam gahetvā sukhānilaparamparāhi santappento, SahampatiMahābrahmā tiyojanavittthaṁ dutiyam iva puṇṇacandam setacchattam upari dhārayanto, Kālo nāma¹³ nāgarājā asītisahassanātīkāparivuto thutivacanasahassānī gāyanto¹⁴ atthāsi.

Dvattimādevakumārikāyo dibbapupphasamuṇḍavivi-dharatanamañjūsā¹⁵ gahetvā pūjayantiyo atthāmsu.

Sakaladasasahassacakka-vāladevatā chaṇavesam¹⁶ gahetvā samantā samussitatdhajapāṭākākalitoraṇakusumadāma-hatthā gahitapuṇṇaghaṭamadhukaṭacchumaṇīdanḍadipad-dhārikā atthamaṅgalaratanādāsapantiyo paṭhavito yāva akaniṭṭhā nirantaram atthāmsu.

Tasmim samaye sakalalokavasavatti Vasavattimāro : “ Kumāro ‘yam mama visayam atikkamitukāmo, kāmam Siddhattham asiddhattham karissāmīti,” bāhusahassam māpetvā, jalāmānānalalamayāni vividhāyudhāni gahetvā, diyaddhoyojanasatikam Girimekhalābhidhānam gajarājam¹⁷

¹ B omits -sāta. ² B pavanasatthe

³ B khadirangārasikaresu ⁴ S_{1,2} patvā

⁵ S₁ omits bodhi- ⁶ S₂ -mukham ⁷ B tato

⁸ B vīsa- ⁹ B byāpitānādam

¹⁰ B gandhabbatto ¹¹ B tigāvutāyāmam

¹² B omits -karaṇikara- ¹³ B omits nāma

¹⁴ B bhāsanto ¹⁵ B mañjūsāni

¹⁶ S_{1,2} -janavesam ¹⁷ B gajam

āruyha, bhīmabībhacchasāhasāya¹ virūpaappameyyāya sara-
bhamārasenāya² parivuto yojanasahassato³ patīthāya gaj-
jamānapalayaghanaghātāsaṅghātāsañjātacaṇḍāsanīsaḥas-
saḥasampātadāruṇena ghoranigghosena sakalalokam ekanin-
ādām⁴ katvā : “ Siddhatthakumāraṁ gaṇhatha hanatha
vijjhatha pādesu gahetvā parasāgare⁵ khipathāti,” ānā-
pentō yugantavātāyātāpicutūlam iva⁶ saha dassanen ’eva
surāsuraganam palāpento samantato dhārādharaghaṭā⁷
viya ajjhottharitvā, abhinavajaladhararavam⁸ gambhiranā-
dām bhiṁsanām caṇḍārbham samīraṇasāram⁹ māpetvā,
tassa¹⁰ kandappadappāpanudino cīvarakanṇam pi cāletum
asakkonto saṁvatṭavuṭṭhivegam mahāmegham vassāpetvā,
tuhinalavappamāṇam pi jalabindum tass’ Antakaketuni-
pātino¹¹ samīpam pi netum asamattho pariyantaniggatasik-
hāsatavippuhiliṅgamālākulajālāvalīham pāsāṇavassam pa-
harāṇavassam aṅgāravassam kukkulavassam vālukāvassam
kalalavassam vassāpetvā, tam sabbam mālāguṇakusumadā-
mapupphavuṭṭhicandanacuṇṇakusumareṇudibbagandha-
-bhāvam upagataṁ disvā, lokantarikaghoram andhakāram
māpetvā, avijjandhakārassāpi viddhamāsakassa tassa sarī-
rasminā dinakarasahassuggamanam iva¹² jātam alō-
kam oloketvā, kopoparattamukhamāṇdalavijambhitabhā-
kūṭibhimāsanavesadhārī MeruMandāram¹³ pi veļukaliram
iva khaṇdayantam atitikhīṇam dibbānubhāvopetam khura-
dhāram cakkāyudham¹⁴ vissajjetvā, tam kusumacchattabhu-

¹ B bhīmām vibhacchaṁ sahasāyavirūpam

² S₂ sarasamāra- ³ B inserts -sata-

⁴ S_{1,2} sakalolokaninnādām ⁵ B parasāgaram

⁶ S_{1,2} -piculam ; B yugantavātāpayāta-

⁷ B dharāṇīdharaghaṭā

⁸ B -jaladharagambhīranādabhiṁsanām ; S₂ va gambhī-
ranādabhiṁsanām ⁹ B samīraṇayam

¹⁰ B kandhabbārbambhapanodino

¹¹ S_{1,2} tassa vasantaketu-

¹² B dinakarasahassass'uggamanam iva

¹³ MeruMandarasmīm ¹⁴ B cakkāvudham

tam passitvā, Mārasenāya pi¹ vissajjītāni mahantāni Mārā-nubhāvopetāni dhūpāyantāni pajjalantāni pabbatakūṭāni mālāguļabhbāvam āpannāni disvā, sañjātasoko tam dubbāri-tayasavisaram² upasaṅkamma : “ Uṭṭhaha Siddhattha, pallaṅko mam ‘evāyam pāpuṇātīti,” vatvā, tena ajeyyavik-kamena : “ Māra, imassa pallaṅkassa hetubhūtassa kalyāna-kammassa katabhāve³ tava ko sakkhi? ” vutte, “ Sabbe ime sakkhiṇo ti,” Mārasenābhīmukham hattham pasāretvā, palayajalanidhinighosābhībhavaniyena tumulaghora-ghosena⁴ : “ Aham sakkhi aham sakkhi,” Mārasenāya sak-khibhbāvān dāpetvā⁵ : “ Ko te, Siddhattha, sakkhi,” vatvā, tena asamaparakkamena : “ Mayham ettha⁶ sacetanā sakkhiṇo na santīti,” rattajaladharagabbhato nikkhanta-kañcanavijjum iva cīvaragabbhato dakkhiṇakaram nīharitvā, avaniabhimukham katvā, pāramībhūmiyam unnaditvā⁷ : “ Idāni kasmā nissaddāsīti,” vatvā, mahāpaṭhavyā aneka-ravasate mūncāpīte Māro Vasavatti avasavatti hutvā, bhītatasito⁸ saha⁹ Māraparisāya gahitavudhābharaṇavat-thāni pahāya, abhimukhāya disāya¹⁰ yāva cakkavālācalam palāyi.

Iti Mārasenātulapalayapavano dharamāne yeva suriye Mārabalam viddham-sitvā, abhejjavīrajayavara¹¹ maṅgalapal-laike nisinno surāsurabhujagabhujaṅgāsanādīhi jayaghosaṁ¹² ghosamānehi pasādapāmujjaparavasehi¹³ samāgantvā, gan-dhabbadibbakusumadāmādīhi¹⁴ adhikataram pūjiyamāno sakaladasasahassilokadhātum vadḍhetvā,¹⁵ vissat̄thamālā-gulāni viya ghanabaddhapupphakalāpaṁ¹⁶ viya susajjita-kusumāsanām viya alaṅkatapaṭiy¹⁷attam pupphavitānam

¹ B pavissajjītāni

² B tassa dubbāritassa samipam upasaṅkamma

³ S₂ katabhāve'va ; S₁ katabhāvo

⁴ B kutūhalataraghora- ⁵ B vadāpetvā ⁶ B ev'ettha

⁷ B unnamdatvā ⁸ S₁ -sīto ⁹ B sahāmara-

¹⁰ B abhimukhimukhāya ; S₁ abhimukhābhīmukhāya

¹¹ B abhejjavijayapavara- ¹² B jayaghosaṁānehi

¹³ B pasādapāmujjamānasehi ¹⁴ S_{1,2} -kusumādīhi

¹⁵ S₁ vatt̄etvā ¹⁶ B ghanacandana- ¹⁷ B -yattam viya

viya¹ ca ekamālinim katvā, bahaladhūparimalam² gandhaçunñareñuparivāsitam sakasirisamujjalam³ ekacchanam ekaninnādañ ca kāretvā, purimayāme pubbe nivuttham khandhasantānam anussaranto aparimitātitakālavattī⁴ mohandhakāram viddhamsetvā, majjhimayāme cavamāno uppajjamānādayo⁵ satte dibbena cakkhunā olokento anāgatāmitakālavattī⁶aññāñatamojālam⁷ padāletvā, pacchimayāme paccuppannakā⁸lavattī avijjātimiranikaram samugghātetum patīccasamuppādasāgare ñānaMerumantham⁹ otāretvā, ālolento viya vātavivatṭānulomapaṭilomādinayavasena¹⁰ sammasanto dasabalacatuvesārajjādigunaratanapañcārīvāritam sabbaññutaññāmatam sampādetvā, savāsanāsave¹¹ samucchinditvā, kālattayavattinam¹² sabbavatṭam¹³ karatalāmala-kam iva niravasesam disvā, paripunnasañkappo pītivegena “anekajātisamsāran” ti udānam udānesi.

Evam assa Bhagavato sambandhinī arahato sammāsam-buddhassa.

Iti vipuladayo yo lokanittharanattham
Pavisiya bhavaduggam pāramī pūrayitvā,
Hatasakalakileso pattasabbaññubhāvo
Parahitanirato 'yam tassa Buddhassa¹⁴ bodhi.

Abhisambodhikathā.

“Kim sādhiniti ? ” attānam¹⁵ patthetvā, aparimitakālam anantabodhisambhāre upacinitvā, āgatassa mahāpurisassa sammāsambodhim¹⁶ sādhinī sesānam saggamokkhā¹⁷suk-hasādhinī.

¹ B omits viya ca

² B bahaladhūmaparimala-

³ B ekasiri- ⁴ B -kālapavatti- ⁵ B papajjamānādayo

⁶ B anāgatakālapavattam

⁷ B mohajālam

⁸ B -kālapavattam

⁹ B Merumantam

¹⁰ B -ādivasena

¹¹ B savāsanāsavam

¹² B -vattitam

¹³ S_{1,2} sabbavatthum

¹⁴ B Buddhabodhi

¹⁵ B patthanam pavattetvā

¹⁶ B sammāsambodhisādhinī

¹⁷ S₂ saggamokkhe

“ Abhitthutā kenāti ? ” Buddhānubuddhadevindanarinda-nāgindehi abhitthutā.

“ Kattha ppatītīhitā ti ? ” Yam tñānam sañvattakappe vinatthesu kotisatasahassacakka-vālesu pacchā vināsam gacchati, vivattakappe sabbapāthamāñ sañthahati, tasmiñ yeva kappe yato uggatañ jalajapadumam Brahmaloke pabujjhitvā, vivattatthāyikappe jāyamānadasabalānam¹ gañanavasena samañaparikkhāram deti. Tasmiñ yeva kappe pūritapāramitānam mahābodhisattānam aparimāṇaguṇa-gañādhigamena acalādhāram hoti. Yato² yāva bhavaggā bherikuham iva susiravimānam Brahmunā pi na³ laṅghaniyām nāgamānusaasuragaruṇadeva Brahmacakkavat-tipūjanīyañ ca hoti, tasmiñ Magadhesu Uruvelājanapade Nerañjarāya tīre mahīvara vadhūhadayaṭṭhāniye va uttamattihāne patītīhitā.

Tassā phalaruhamahābodhi Satthari dharamāne Jetavan-avihāradvāre patītīhitā. Dakkhiṇamahāsakhā parinibbutē Bhagavati Laṅkādipe patītīhitā.

Tāsu katham phalaruhamahābodhi Satthari dharamāne Jetavanavihāradvāre patītīhitā ti.

Athānekaguṇagañābharaṇā⁶vibhūsito Sugato suriyaras-misamphuṭṭham⁷ iva padumāñ suvikasitacittasantāno⁸ anantāni kappakotisatasahassāni imassa mahābodhipallāṅ-kassa kāraṇā sandhāvi.⁹ “ Ettha mayā nisinnena Mārāri-senā viddhamśitā. Etth'eva me nisinnassa saṅkappā pari-puṇā na tāva ito vuṭṭhahissāmīti,” cintetvā,¹⁰ anekakoti-satasahassasaṅkhātā samāpattiyo¹¹ samāpajjanto sattānam vītināmetvā, tato vuṭṭhāya sabbaññutaññāpaṭivedhe uppandasandehānam ekaccānam devatānam kaikhāvidham-

¹ B jāyamānānam

² B tato paṭṭhāya yāva

³ B nālaṅghaniyām

⁴ B -garuḍa-

⁵ S₂ *UruvelājanapadaNerañjarātire mahīvara vadhūhadayāni ; S₁ Uruvelāya

⁶ B -bharaṇābhūsito

⁷ B -saṁphullam iva

⁸ S₁ suvikasitañ cittasantā

⁹ S_{1,2} sandhāvīm

¹⁰ S_{1,2} omit cintetvā

¹¹ B -satasaḥassasaṁpattiyo

anattham¹ ākāsam abbhuggantvā, yamakapātihāriyam² dassetvā. Tato oruyha mahābodhipallaṅkato īsakam pāci-nanissite uttaradisābhāge ṭhatvā: “Imasmīm vata me mahābodhimūle sabbaññutaññānam paṭividdhan³ ti,” aparimitasamayasamupacitapāramitā⁴ phalādhigamanatthānam pallaṅkam bodhirukkhañ ca pañcappabhāsamudayujjalena⁵ pītivikasitena animisena pemabharanayana-yugalena⁶ pūjento sattāham tathā atthāsi.

Tato rajaṇikarasommagatto pañcanetto Satthā satta.⁷ ratanacaṅkame caṅkamanto ratanaghare Dhammañ vicin- anto, ajapālamūle Māravilāsinimukhakamalavanam vilā- pento, mucalindamūle nāgarājassa manakumudavanañ vibodhento, rājāyatanañmūle phalasamāpattisukham anubhavanto satta sattāhāni vitināmetvā. Sakkenānītam⁸ agadaharītakam nāgalatādantakaṭṭham Anotattasalilañ ca paribhuñjītvā, vāñijadvayopanītam matthu⁹mādhupiṇḍikam mahārājūpanīte patte paṭiggahetvā,¹⁰ bhojanāvasāne ajapā- lamūlam¹¹ gantvā: “Adhigato kho myāyam Dhammo- paṭhavīsandhārakaudakakkhandho viya gambhīro pabbata- tena paṭicchādetvā, ṭhapito viya duddaso duddasattā yeva duranubodho nibbutasabbapariłāhattā¹² santo sādhurasa- bhojanam iva atittikaraṭṭhena panito na takkena avacari- ta¹³battā atakkāvacaro sattadhā¹⁴ bhinnassa vālassa koṭi viya andhabālānam¹⁵ avisayattā panditavedanīyo, mayā hi imām Dhammam paṭivijjhītum vāyamantena āgatāgatānam yācakānam alaṅkatapaṭiyattam sīsañ kantitvā, galalohitam niharitvā, suañjitāni¹⁶ akkhīni uppāṭetvā, kulavaṁsapadī- pakam¹⁷ puttam manāpacāriñm bhariyam dentena adin-

¹ S_{1,2} saṅkhāvidhamanattham

² B -pātihīram

³ B paṭivijjhīn ti

⁴ B -pāramitābalādhi-

⁵ B pañcappasādasamudayasamujjalena

⁶ B pemaharananayanayugalena

⁷ S_{1,2} omit satta-

⁸ B Sakkenābhīnīta-

⁹ S_{1,2} mattha-

¹⁰ S_{1,2} patiganñhitvā

¹¹ B ajapālanigrodha-

¹² S₁ parilāhatattā

¹³ S_{1,2} acarita-

¹⁴ S_{1,2} satadhā

¹⁵ S_{1,2} anubālānam

¹⁶ B suañcitāni

¹⁷ S₂ kulavaṁsapadīpaputtam

nañ dānam nāma n' atthi, sañkhapālādisu attabhāvesu
 jīvitaparicāgam tiñalavam iva karontenā¹ silavītik-
 kamam pāthavim ubbattam iva² maññamānena arakkhi-
 tam silam nāma n' atthi, cūlasutasomādisu attabhāvesu
 manuñnam vibhūtim pariccajantena khantivādippabhutīsu
 attabhāvesu chejjabhejjādīni pāpuñantena apūritā kāci
 pāramitā³ nāma n' atthi, tassa me vāsarasandhiyā⁴
 Mārabalañ vidhamantassāpi pāthavī na kampittha, pātha-
 mayāme pubbe nivāsam anussarantassāpi majjhimayāme
 dibbacakkhum visodhentassāpi na kampittha, pacchimayā-
 me pana patīccasamuppādam patīvijjhantass' eva me⁵
 dasasahassilokadhātum ayadañdena ākotitakāmsathā⁶
 lakam viya virāvasatañ virāvasahassam⁷ muñcamānā
 vātāhate paduminipanñe udakabindu⁸ viya pakampittha,
 iti mādisenāpi tikkhaññānenā kicchen' evāyam Dhammo
 patīviddho, tam ime lokiyamahājanā kañjiyapuññalāpu viya
 takkabharitacāti viya vasātelapītāpilotikā⁹ viya añjanamak-
 khitahattho viya ca kilesabharitā¹⁰ atisañkiliñthā rāgarattā
 dosadutthā mohamūlhā avijjārāsinā ajjhotttha¹¹tā te kin
 nāma patīvijjhissanti? Ko attho desitenāti,"sañjātanirussāhe,
 Mahābrahmunā "Nassati vata bho loko ti" ādinā nayena
 mahantam saram nicchāretvā, dasasu lokadhātusahassesu
 dasahi Brahmaśahasrehi saddhim Bhagavato purato pātu-
 bhavitvā, dakkhiñjānumañdalām¹² puthuviyam¹³ nihacca,
 sirasi añjalim¹⁴ bandhitvā : "Desetu Bhagavā Dhamman ti"
 ādinā nayena yācito buddhacakkunā dasasahassiloka-
 dhātumolokento, "Tattha ettakā apparajakkhā ettakāmahā-
 rajakkhā ti," disvā, puna pi te satte bhabbābhabbavasena-
 vibhajitvā, abhabbapuggale pahāya bhabbapuggale yeva

¹ S₂ karontānam

² B silavītikkamapathavīubbattanam iva

³ B pāramī nāma ⁴ B avarasandhiyā ⁵ B omits me

⁶ S₂ -thālam ⁷ B inserts virāvasatasahassam

⁸ S₂ udabindu ⁹ B -pūritāpilotikā ¹⁰ S₂ inserts viya

¹¹ S₁ ajjhottatā ¹² S_{1,2} -pātumañdalām

¹³ S₂ puthaviyam ; B pāthaviyam

¹⁴ B añjalim ṭhapento vanditvā

ñāṇena pariggahetvā, “Brahmānam idāni pana sabbo ¹ janosaddhābhājanam upanetu, pūressāmīti tesam saṅkappanti” vacanāmataramsiyo vissajjesi.

Tato ajapālaudayaselasamuṭṭhito ² jinavarasuriyo manivāṇṇagaganatale vividhabuddharasmiyo ³ vissajjento Upakādayo paritosento ⁴ kusumāmodadamodamānamukharamadhukarasākhāpādapam mattamorakokilavirutam Isipatanaṁ nāma migadāyam pavisitvā, kinnarakuravikarutasadisena sarena pañcavaggiye bhikkhū āmantetvā, neka-brahmāmarakotiparivuto Dhammacakkam pavattento desanārāmsinā mohandhakāranikaram bhinditvā, sakalaloke Dhammālokam dassetvā, veneyyajanakamalavikāsam ⁵ akāsi.

Iti rājā viya mahānubhāvo migavanaranabhūmiyam paññāhatthena desanākhaggam gahetvā, veneyyasahāyanaparipilakilesaripusīsāni chinditvā, saddhammajaya-bherim paharitvā, saddhammajayaketum ussāpetvā, saddhammajayathūpam ⁶ patiṭṭhāpetvā, sakalalokam ekarajjam ⁷ katvā, sabbalokekarājā hutvā, mahājanam bhavabandhanā mocetvā, attano ⁸ nibbānābhayapuram pavesetukāmo Uruvelāgāminam ⁹ maggam paṭipajjitvā, tiṁsamatte bhaddavaggiyarājakumāre maggattayāmatarasam pāyetvā, pabbajjam datvā: “Caratha cārikam bhikkhave lokānukampāyāti,” uyyojetvā, Uruvelām ¹⁰ gantvā, jaṭilānam antojaṭā ca bahijatā ca vijaṭetvā, arahattamaggam pāpetvā, tena mahānubhāvakhīṇāsavasahassena parivuto tārāgaṇaparivuto saradasamayarajanikaro viya gantvā, taruṇatarusatasamalañ-katapallavarāgāruṇam anavaratapatita ¹¹ kusumareṇurañ-jitam latāmaṇḍapatalagatasikhaṇḍimālāraddhanaccaṁ Latīhivanam nāma uyyānam pavisitvā, rājānam sajanam Bimbisāram dvādasanahutabrahmaṇagahapatiparivutam

¹ B sabbe janā saddhābhājanā upanetena pūressāmī tesam ² B -selavutṭhito ³ B -raṁsiyo

⁴ B inserts gantvā

⁵ B -kamalavanavi-

⁶ B saddhammajayathūṇam

⁷ B sakalam ekarajjam

⁸ S₂ attanena

⁹ S₂ gāminim

¹⁰ B Uruvelāyam

¹¹ B anucaritapatita-

samipam upagataṁ vasudhātalanihitalalātām paripācita-kusalamūlam Dhammakathāmatarasenābhisiñcitvā, aparadivase sakaladevadānavoragarājaparivuto Purindadena ca ¹ māṇavakarūpadhārinā madhurassarena gīyamānaguṇa²sobho jināsabho aparimitasamaya³ samupacitakusalabalajnitānopamāya buddhalīlhāya Rājagahanagaram ⁴ upasaṅkamitvā, rājabhavanam abhinīto raññā bhattena niman-tito ⁵ bhojanāvasāne salilācalāvāsānam mahitalam cālento Veļuvanārāmam paṭiggahetvā, kusumabhārāvanatataruvaranicite pavikasita⁶ kamalakuvalayālaṅkatajalāsaye mudusurabhisisirasukhapavane tasmiṁ vane sīlakkhandhāvāram bandhitvā, samādhikuntam ussāpetvā, sabbaññutaññāsaram parivattayamāno Dhammarājā yathārucitena vihāreṇa viharati.

Tadā rājā Suddhodano : “Putto me paramābhisaṁbo-dhim patvā, pavattavaradhammadmacakko Rājagahaṁ nissāya Veļuvane viharatiti,” sutvā, Buddhabhūtam puttām datthukāmo, nava vāre yodhasahassa⁷parivāren⁸ evāmaccavare pesetva, tesu ekam pi apassanto Buddhvallabhaṁ sahajātām madhurabhāratim Kāludāyim nāma mahāmaccām—“Yena kena ci upāyena sutavararatanam ⁹ ānetvā mama nayanarasāyanam karohiti”—tath’ eva pesesi.

So pi gantvā, Dasabaladhammadesanām sutvā, yodhasahassena saddhim arahattam patvā, sapariso pabbajitvā, Bhagavantām namassamāno vasantakālajanitādhikakisala-yavilasitāni sunīladalavipulasākhāsahassāni sugandhivivi-dhavicittakusumaduma¹⁰ samūhāni madhuramayūrvirutāni madamuditavividhavihaṅgabahuvidhanaditāni vanāni vimā-lābhinilavipulasalilapūritāni upphullakallahārakumudaku-valayāni ¹¹ abhinadita¹² samuddakādambakadambakāni ni-

¹ B omits ca ² B -guṇasamūho ³ B aparimitasamaye

⁴ B Rājagahaṁ

⁵ S_{1,2} omit raññā bha^o ni^o

⁶ B -suvikasita

⁷ MSS -sahassasahassa-

⁸ B -parivāreṇa

⁹ B puttavararatanam

¹⁰ S₂ omits -duma-

¹¹ S_{1,2} -kalhāra-; B phullakallahārakumuduppalakuvalayāni

¹² B abhinaditapamada-

rantarajātadumakusumasamākiṇṇāni ketakīdhūlidhūsarākūla¹pulināni salilāsayasahassāni sugandhamanda²sitalānilaparigatāni bhuvanavivarāni veļuriyakañcukāvagunṭhitāni viya saddaladalaharitāni dharanīmañḍalāni kulangaragamana³samayodāni dhammissarassāti gamanavanṇanānam akāsi.

Tadā Brahmasurāsuroragamakuṭamañibhamaraparicumbitacaraṇa⁴kamalayugalo vīsatiyā khīnāsavasahashehi parivuto rattakambalaparikkhitto viya jaṅgamo kanakagiri-varo sarīrārasmīhi Indadhanuvijjutārāgaṇappabhāvisaravipphuritaviracitam iva vanantaram kurumāno Kapilabhidhānam rājadhānim⁵ gantvā, vividhakusumadalarajalañ-katapulinatalābhīrāme nigrodhārāme nātimadamānamad-danām suranaranayanarasāyanām yamakapāṭīhāriyām dassetvā, Sākiyehi Sākiyam Devindavanditam pādāravindaṁ vandāpetvā, pokkhāvassāvāsāne Dhammadvassām vassāpetvā⁶, janamanāvanisamuggatam⁷ kilesadhūlinikaram nāsetvā, puna divase samaṇagaṇaparivuto Kapilapuram⁸ piṇḍāya pāvisi.

Tadā Bimbā devī nekasatayuvatīparivutā paramaramaṇīye pāsāde sīhapañjaram vivaritvā, marakatavātāpānavivariniggata⁹mukhamañḍalā vikacakamalakosapuṭā ambaratalagataka¹⁰malinī viya olokentī mahāpurisam mahāvī-thiyā virājamānam disvā, rājanikarodayavibujjhāmānakumudinī viya vikasitahadayā ānandajalalulitalocanā bhūsa-namaṇikiranabbhāsurām Rāhulakumāram āmantetvā : “Eso hi jaṅgamaratana Merugirisiriyā Kapilapurajalani dhimajjhe¹¹ pajjalanto vividharasmimālākulasarīro sakalabhu-vanavandanīyo vikasitadalasatam āloṭakesarasahassajaṭilam makarandamadhusikaravassitam nilapītalohitāvadānam patipadam uggatam padumam akkamanto tāto tuyhan ti,” dassetvā, jinavarapitaram upasaṅkamma : “Deva, tava

¹ S₂ -kalala-

² B sugandhamudū.

³ B kulasāṅgahagamana-

⁴ S₂ inserts nakha

⁵ B rājathānam

⁶ S₂ vassetvā

⁷ B janamānasā-

⁸ S₂ omits piṇḍāya

⁹ S₁ -niggata-

¹⁰ B -kamali viya

¹¹ S₂ -majjho

putto asmiṁ¹ nagare amaravarasenāya viya paramaruciradassanāya senāya parivuto sabbābharaṇabhbūsito² devarājalilāya vicaritvā, idāni imasmīm yeva pure piṇḍāya caratīti ” nivedesi.

Athāsesanarapatitilakabhūto munivarajanakarājā vegena gantvā kampamāno : “ Na te,putta, vāṁso³ na cara na cara Sakyapuṇigavāti,” vatvā : “ Vāṁse te, sutavara, mahāsammatādisu anekaKhattiyasatasahassesu ekarājū⁴sabhenāpi na bhikkhācaritapubbo ti,” vutte, “ Tav’ eso⁵ vāṁso mama vāṁso pana Buddhavaṁso ti,” vutte pattam ādāya, puṇṇacandodayam iva mudukarasahassasaṁvaddhitaratanaṁlayam Suragajam iva avicchinna⁶mahādānasantānam rājanivesanām netvā, visatiyā vitarāgasahassehi saha Sugataṁ vipulavimalamadhurodanena santappetvā, calitacūlāmani-maričimañjarīpiñjarañjalihī rājamanḍalehi saddhim munirājam vanditvā, ekamantaṁ nisidi.

Bhagavato pi gihiparicārikā makaraketupatākā anekasahassā Sākiyanāṭakīyo⁷ raññānuññātā āgantvā, pitivisālalocanā⁸ pasādavantā cullajananiyā Mahāpajāpati Gotamiyā⁹ saha tam namassamānā ekamantaṁ nisidim̄su

Tadā nijarājakulakumudasandacandamaṇḍalo rūpākāyadassanavyāvatājananayanappasādajananasamathāya sabbākāra¹⁰paripūrāya sabbañgapaccaṅgasiriyā antepuravāsijanām¹¹ santappento suvaññakinkinikam cālento viya madhurassarena Dhammanā desetvā, utṭhāyāsanā : “ Sace’ ham ajja nāṭakīhi saha¹² nāgataya Bimbāvanitāya niketanām¹³ nopagantvā gaccheyyam āśāparipālitam tassā thad-

¹ B tasminī ² B -vibhūsito

³ B mā cara mā cara Sākyapuṇigava na vāṁso te sutavara mahā- ⁴ B ekarājā pi na

⁵ S₂ tava so ; B vatvā ayām tava vāṁso ⁶ B acchinna-

⁷ B Sākiyā nāṭakitthiyo ⁸ B -vikāsalocanā

⁹ B pasādāvantagattā cūlajanani Mahāpajāpati Gotamiyā

¹⁰ S₁ sabbālañkāra-

¹¹ S_{1,2} antopura- ; B antepuravāsinām janānam

¹² B sace samajanāṭakīhi ; omits saha ¹³ S₂ B niketanā

dhahadayam¹ adhunā yeva phāleyyāti²,” tassānuggahāya taṭadvayagataravirajanikaro³ girivaro viya jaṅgamo aggasāvakayugena saddhim piturājam ādāya Bimbāya⁴ bhavānam agamāsi.

Tadā sā devī bhuvanavijayā⁵ analaikatattā⁶ abhinavadaritamanosilācuṇṇavaṇṇena aṅgalāvaṇṇappabhāppavāhena amatarasanadipūreṇeva vāsa**bhavanam** apūrayantī, assubindupāta⁸ alladukūlā vāmakaratatalanihitamukhakamalā nisinnā Dasabalam disvā, sarabhasam utṭhāya⁹ anilabalavilulita¹⁰ kañcanalatā viya ratanācalassa jinavarassa pādamūle nipatitvā pañcappabhāsamuda¹¹ yasamujjalavisālāyanakusumehi assumadhubindu¹² ni vissajjentī, vikiṇnanilakutīladhammillamoli¹³ madhupavālī mudumadhuragirā bhamarānurāvā surattakomala karatalapallavena tassa kari-karapīvaraśu cāmīkaravijjutivisarajaṅghāsu¹⁴ gahetvā, sokasinehānilavegavilulitā¹⁵ bahuppakāram paridevitvā, dassanasavana¹⁶ samphassena assāsam paṭilabhitvā, cakitaharinī¹⁷ viya tam nirantaram olokentī ekamantam atṭhāsi

Atha rājā : “Sutavara¹⁸ ayanī Yasodharā tava virahātūrā bālātapām viya rattāravindakosesu alattakarasam carāṇa¹⁹ talesu na limpantī, Kusumasasararassa²⁰ kala-hām sakam maṇinūpuram pādapāñkajasamphassena nā-nuggaṇhantī, apagatamekhalā pamukhamajjhabhāgā kālāgarupañkapattabhaṅgam²¹ payodharabhbāre na lekhayanti, anuparacitarocana²² bindutilakām sālakām nalāṭa-²³

¹ B paripālitam tam hadayam ² S₁ phāleyyāsti

³ B utudvayopagataravirajanikaro ⁴ B Pimbā-

⁵ S₁ inserts bimbo ⁶ B analaikatā ⁷ B pavāsa-

⁸ B assumadhubindunipāta-

⁹ B turitam samuṭṭhāya ¹⁰ S₁ -lulita-

¹¹ S₂ -samuda- ¹² B -bindū ¹³ B omits -moli-

¹⁴ S₂ pīvara cāmīkaradujjutivissarā ; B karikaram iva paripūracāmīkarajuti-

¹⁵ B -lulitā ¹⁶ S₂ omits -savana- ¹⁷ B calitaharinī

¹⁸ S₁ sutavaram ¹⁹ S₂ saṁvaranā-

²⁰ B Kusumesasarassa ²¹ B -paṅgapayodharagāre

²² B anusaracittarocana- ²³ S₁ lalāṭarekham

lekhām na dhārayantī, apanītahārasirodharābharaṇakaṇ-
ṇapūrādivasakaracandatārakāsamūhasuñña¹gagana²sanni-
bhā raṇaraṇakakhijjamāna³mānasā, sakalam Kapilapu-
ram Sakyajanapadañ ca suñnam iva mañnamānā, kusum-
adhabavalāhi vanalatāhi atālitā pi vedanāparipilitā, manda-
mārutavidhūtehi kusumarajehi analulita⁴locanā pi assuja-
lam muñcamānā, haṁsapakkhavātavitatehi upavanasar-
sikarehi asittā pi allatanulatā haṁsīva bhavanakamalinī-
kalloladolam anārūlhā pi pakampita⁵gattā, kusumadhū-
lidhūsarehi madhukarakulehi adaṭṭhāpi sañjatasantāsā tava
vatām samādiyitvā, ekākinī cakkavākī⁶ viya ca hutvā,
katham paripālitajivitā ahosīti ?” Bhagavato nivedesi.

Taṁ sutvā vimalakamalasiribharanayano⁷ deviyā chandatiṇṇā⁸padānadesanāsalilasekena virahadahanam⁹ nibbāpetvā, ārāmam upayāto, aparasmīm divase : “ Sacā-
yam¹⁰ Nandakumāro pañcakalyāṇopetāya ghanataratimira-
saṅghāte pi¹¹ samantā dvādasahatthappadese ukkākārena
vippuritatēhappabhāya dibbesu caturaṅgasāṅgitesu de-
vanāṭakinibbisesāya¹² Sākiyakulabhūsanāya¹³ janapadakal-
yāṇiyā sarīrasamphassam labheyya, tadā mādisena muni-
varasahassenāpi na tam uddharitum¹⁴ sakkā ti.” Vivāhato
pubbe¹⁵ yeva tam pabbājetvā, Rāhulakumāram pi mātarā
pesitām kumārābharaṇabhbūsitam antojale dissamānām
vikasitakanakapadumassa paṭibimbam viya attānam anug-
acchantaṁ : “ Sukhā te samaṇa cchāyā ti,” piyavacanam
uggirantam “ Dāyajjam me, samaṇa, dehīti,” byāharantam
ārāmaṁ netvā, niruttaram Dhammaratanadāyajjam datvā,
ariyagaṇaparivuto Kapilapurato nikhamitvā, paṭutarakir-
aṇamālī amsumālī viya virocāmāno, tattha tattha paripā-

¹ S₁ -puñña- ² B -gaganatala- ³ S₂ -bhijjamāna-

⁴ S₂ -aluliyita- ; S₁ -aluṭṭhita- ⁵ B saṁkampita-

⁶ S₂ cakkavākini ⁷ B -siriharaṇanayano

⁸ S_{1,2} candatinnarā- ; B candakinnarāpādāna-

⁹ B vidahadahanam ¹⁰ S₂ svāyam ¹¹ B omits pi

¹² B devanāṭakithi-

¹³ B -bhūsāya

¹⁴ B uttaritum

¹⁵ B vivāhapubbe

citacittajantavo vibodhento¹ Rājagaham punar āgantvā,
madhura²madhukaravirutagīyamānakusumapallava-
bhārabharita³nānālatāvanitāvalambitatarupativarehi sa-
mupa⁴sobhitasitavane viharati.

Tadā Sudatto gahapati kenaci devakaraṇiyena Sāvatthito Rājagaham gantvā, Rājagahikena piyasahāyakena⁵ bhaginipatinā⁶ gahapatinā : “Buddho loke uppanno ti,” vutto⁷, sañjātāpītisomanasso pabhātam maññamāno rattiya nikhamitvā, devatānubhāvena Sītavanaṁ gantvā, Bhagavantam paccūse ajjhokāse caṇkamantam dīparukkham viya pallavantam⁸ abbhamahikādhūmarajarāhupañcaṅgavinimuttam abhinavoditam paripuṇṇam saradasamayacanda-mandalam viya ca⁹ virocamaṇam nayanānandakaram disvā, tassa pādarajaṁ¹⁰ sirasā sampaṭicchitvā, ajarāma-ram amalam¹¹ atulam¹² amataṁ santam abhayam asaṅkhatam nipuṇam pañitam gambhīram duddasam Dhammaṁ sutvā, nayanasahassapatimanditam sattabhadvālaṅghaniyam sotāpattiphalam patvā, sasaṅgham anagham amoghavādi-nam Dhammoghvāhiniṁ Bhagavantam nimantetvā, nānāvidhakhajjakādisamalaṅkataṁ vanṇagandharasasampannam sukhānidānam dānam¹³ datvā : “Adhivāsetu me bhante Bhagavā Sāvatthiyam vassavāsam saddhim bhikkhusaṅghenāti,” yācītvā, “Suññāgāre¹⁴ kho gahapati tathāgatā abhiramantī” vutte,¹⁵ “Aññātam mayā¹⁶ bhante ti” nikhamitvā, paramaramāniyam Sākiyanagaraṁ¹⁷ gantvā : “Kattha nu kho Bhagavā vihareyyāti ?” samantā anuvilokento Jetājakumārassa yatijananiyyānam uyyānam chāyūdakasampannam paramaramāniyam yogānukūlam bhūmi-bhāgam disvā, kahāpaṇakoṭisanthāreṇa kiṇītvā, tasmīm

¹ B bodhiṁ bodhento ² S₂ omits madhura-

³ B -gīyamānakusumagaṇapallavahārahārita-

⁴ S₂ samuda- ⁵ B sahāyena ⁶ B bhaginiyā patinā

⁷ S₁ vutte ⁸ B dīparukkham iva pajjalantam

⁹ B omits ca ¹⁰ MSS. pādarāgaṁ

¹¹ B ajaram amaram ¹² S₂ omits atulam

¹³ B omits dānam ¹⁴ B Buddhā suññāgāre

¹⁵ S₂ vutto ¹⁶ B mayam ¹⁷ B Sāvatthinagaraṁ

vane jaladharaparicumbitasikharamālena Kelāsagirivare-neva¹ sudhādhavalena pākāramanḍalena parigata Vejayantam iva samujjalitanekabhūmikadvārakoṭṭhakam suracāpacārutoraṇaramaṇiyehi vividhavicittarucirapāsādehi mananayanānī vilumpantam Kelāsadhrādharasaradambudhimakarakaranikaradhavalasiniddhasuddhamudupulinatalābhīrāmam mādhavimadhugandhikādisu kusumasaṇḍa²-maṇḍitalatāmaṇḍapesu sitasitalasilātalehi samupetam suphullakamalasamalaṅkatasisiramadhurasalilāsayavibhūsitam pajjalitagandhakuṭiyā sikhāppattam vihāram kārāpetvā kālam ārocesi.

Tadāsurāsuramunimanujavandanīyo amaranarapati³parivuto Rājagahato nikhamitvā, tārāgaṇaparivutassa saradaparipuṇṇarajanikarassa sirisamudayasobham apahasanto⁴ va virocamāno mahatā Dhammavassena catasso parisā santappento anupubbena Sāvatthim patvā, vimalavipuladhalapulinatthataṁ nānāsurabhikusumappakārābbhikinīṇām setarattanilakamalāropitāhi marakatarajatakanaka⁵-phalikādipuṇṇakalasamālābhi uparacitavīthibhāgam sa-mussitavividhavicittanekasahassadhajapatākam dhūpan-dhakāram⁶ Amarapurasadisobhaṇā nagaram pavisitvā, puravāsihi pūjiyamāno devātahi abhinandiyamāno⁷ paramadassaniyāya sarirappabhāya sakalanagaram suvanṇa-rasasekapiñjaram viya kurumāno nagarato nikhamitvā, surabhikhkusumataruvaranirantaram kuraṅgasāraṅgāditaru-naharinasaṅcāram⁸ mattamorasatasampaghosam⁹ alikula-jhāṅkāramukharasahakāram samadakokilākulakalālāpako-lāhalam upphulla¹⁰ kusumamaṇjarīreṇupiñjaram anekaku-sumaparimalavāhinām Jetavanam pavisitvā, tasmin anilā-

¹ B Kelāsagirineva

² S₂ -saṇḍi- ; S₁ -maṇḍitam ; B -maṇḍalehi maṇḍitam

³ S_{1,2} omit -pati- ⁴ S₂ avhayanto ; B avahamsanto

⁵ B omits -kanaka- ⁶ B dhūmandhakāram

⁷ S₂ abhinandiyamānopamāno ⁸ B -saṅcaritam

⁹ B -satasaṅghosam alikulacaṅkāramukharām sahakāra-samadakokila- ¹⁰ B sapphulla-

vanatasikhālatāvanitāhi¹ vandiyamāno viya anavarata-muttakusumehi pūjiyamāno viya ābaddhapallavañjalīhi ca² pādapehi upat̄thiyamāno viya nānāmanippabhāvisaravip-phurita³viracitavara⁴ruciragandhakuṭisirim sarīra⁵siri-yābhimaddanto viharati.

Viharanto ca pana : “Ahañ c’amhi tiṇṇo mutto danto santo assattho parinibbuto, loko ca⁶ atiṇṇo amutto adanto asanto anassattho aparinibbuto, pahomi cāham lokām tāretum mocetum dametum sametum assāsetum parinibbā-petum, tassa natth’ añño koci tāretā mocetā dametā sametā assāsetā parinibbāpetā aññatra mayā hi mahākaruṇāya coditahadayo⁷ yathā nāma uppavane vā padumavane vā puṇḍarikavane vā appekaccāni uppavane vā padumāni vā puṇḍarikāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni udakānug-gatāni antonimuggaposiyāni,⁸ appekaccāni udake jātāni tatth’ eva saṁvaddhāni⁹ samodakām¹⁰ thitāni, appekaccāni udakā accuggamma tiṭṭhanti anupalittāni udakena, evam¹¹ evam dasasahassilokadhātum Buddhacakkhusaṅkhātena indriyaparopariyattiñānenā anāvarañāsayānusayañānenā ca olokento tattha ugghaṭitaññū vipacitaññū neyyo ti.” Tayo veneyyapuggale caturaṅgasamannāgatatimiranikare jalāmānānalakkhandho¹² viya paññāyanto disvā, tesam āsayānusayacaritādhimuttiyo¹³ oloketvā, yathā nisinno va yojanasate pi yojanasahasse pi nisinnassa puggalassa samīpavattī viya obhāsam pattharitvā, manonukūlam Dhammaṁ desento, avijjhāndhakāram vidhametvā,¹⁴ Dham-mālōkām dassento, tañhāsaṅghātam bhindanto tañhājālam chindanto tanhāsotam paṭinivattento¹⁵ tanhāpi pāsam paṭi-vinento tanhāparilāham samento tanhāsantāpām nibbāpento kilesajaṭām vijatento rāgadosamohaggayo nibbāpento satte-

¹ B anilāvanatasikhāhi kiṇalatāhi

² B omits ca

³ S₂ -pupphurita-⁴ B -vicitravara-

⁵ B omits sarīra-

⁶ B -loko panātiṇṇo

⁷ B sañcodita-

⁸ S_{1,2} -posinim

⁹ B omits saṁvaddhāni

¹⁰ S₁ samodakā

¹¹ B evam eva

¹² S_{1,2} -kkhandhe

¹³ B -caritavimuttiyo

¹⁴ B viddhamsento

¹⁵ S₁ paṭivattento

sam sārasambādhā¹ niharitvā, Dhammokāsam dassento, samsāravipathā ānetvā, ariyamaggapathe patiṭṭhāpento, samsārasāgarā uttāretvā², nibbānathale³ patiṭṭhāpento, samsārakantārā tāretvā, nibbānakkhemabhūmim sampāpento, samsārabandhanā mocento, samsārapapātā samsārapalipā samsāraviduggā samsārapaṇkā uddhārento⁴, vītināmeti. Yathā sīho migarājā lākhāparikammakatehi viya mukhaggavālādhipādapariyantehi samannāgato mattakato paṭṭhāya lākhātulikāya⁵ katāhi viya piṭṭhimajjhena gantvā, antarasatthimhi⁶ dakkhināvattraṁ hutvā, ṭhitāhi tīhi⁷ rajīhi sobhamāno khandhe satasahassagghanikakambala-parikkhepena viya kesarabhāreṇa virājamāno atidhavalasaṅkhacuṇṇapindavaṇṇena avasesatthānena bhāsamāno gocaratthāya suvanṇaguhato vā rajataguhato⁸ vā maṇi-phalika⁹manosilāguhānam aññatarato vā nikhamitvā, tesam yeva tale¹⁰ ṭhatvā, sarīralaggam rajaṁ vidhūnanto asanisaddam karonto viya vijambhitvā, vijambhanabhūmiyam andhakāre paribbhāmantam alātacakkaṁ dassento viya aparāparam paribbhāmitvā,¹¹ sīhanādaṁ nadanto sakalavanagahananissitānam¹² sattānam santāsam janayitvā samantā tiyojanapadesam ekaninnādaṁ karonto sabbattha visārado vigatalomahamiso sīhanādaṁ nadati, evam so ākiṇṇavaralakkhaṇo anuvyañjanapatimāṇḍito gandhakuti-suvaṇṇaguhato nikhamitvā, chabbāṇṇehi rasmīhi sakala-gandhamāṇḍalamālaṁ ratanatala¹³sannibhām katvā, Dhammāsanavimala¹⁴manosilātalagato catuvesārajjena visārado¹⁵ vijambhitvā, chaasādhāraṇaaññāñakesarabhāram vidhūnitvā, brahmassareṇa gajjītvā, atṭha¹⁶parisāsu visārado vigatalo-

¹ S₂ sārabandhā ² B otaretvā ³ S₂ nibbāpathe

⁴ S₂ uddharanto ; B uttaranto ⁵ B lākhātulikākataḥi

⁶ B antarapitthimhi ⁷ B omits tīhi

⁸ B rajatamaṇiphalika- ⁹ S₂ -phalaka- ¹⁰ S₂ thale

¹¹ B parijapitvā ¹² S₂ inserts satānam

¹³ S₂ -thala- ; B ratanaphalaka-

¹⁴ S₂ omits -vimala- ; B Dhammarasavimala-

¹⁵ B omits visārado ¹⁶ S₁ atṭhasu

mahamso, “Sabbe saṅkhārā aniccā ti,” dīghāyukānam devānam nāṇacitta¹santāsam janayanto tisahassimahāsaḥassis Lokadhātum pi sareṇa sāvento nānāvidhadesanāvilāsasampannaṁ sīhanādām nadati.

Yathā ca piyamivado karavikasakuno madhurarasam saṅkāraphalam mukhatuṇḍakena paharitvā, paggharitarasam sāyitvā, pakkhena tālam² datvā, vikūjamāno³ sakalavanagahanissitam sattakāyam mattam⁴ viya lalitam karonto mañjussarena mañivamsam dhamamāno viya madhussarena⁵ viravati, tato satabhāgena vā sahassabhāgena vā yassa saro madhurataro hoti, yathā ca⁶ rājā cakkavattī cakkaratānānubhāvena cakkavālagabbhe rajasirim patvā, pattabbam eva pattam, “Kim me idāni mahājanena⁷ olokitenaṭi?” na apposukko hutvā, rajasirim yeva⁸ anubhoti, kālena kālam vinicchayaṭṭhāne nisiditvā, niggahetabbe nigganhāti,⁹ paggahetabbe paggañhāti, ṭhānantaresu ṭhapettabbe¹⁰ ṭhānantaresu ṭhāpeti, evam so mahābodhimande adhigatassa sabbaññutaññacakkaratānānubhāvena anuppatta Dhammarajjo, “Kim me idāni lokena¹¹ olokitena? anuttaram phalasamāpattisukham anubhavissāmīti,” apposukkatam anāpajjītvā, catuparisamajjhē paññattavarā-Buddhāsane nisinno brahmassaram nicchāretvā, Dhammām desayamāno niggahetabbayutte kañhadhamne¹² puggale Sineruppapāte pakkipantō viya apāyabhayasantajjanena niggahetvā, paggahetabbayutte kalyāñadhamme puggale ukkhipitvā, bhavagge nisidāpentō viya paggañhiṭvā, ṭhānantaresu ṭhāpetabbayuttake sāvake adhikataragunāvasena ṭhānantaresu ṭhāpeti.

Yathā ca puṇṇacando pabhāsampattiyyā sobhamāno nabhomajjhē¹³ thito “mam’ evopari cando ti” sabbasattānam khāyati, evam so yattha katthaci ṭhitānam abhimukhe¹⁴

¹ B omits -citta- ² S₂ kālam ³ S_{1,2} omit vikūjamāno

⁴ So B; S₁ vattam; S₂ ettam ⁵ S₁ medhurassarena

⁶ S_{1,2} omit ca ⁷ B mahājane ⁸ B eva nu bhoti

⁹ B niggahetvā ¹⁰ B omits ṭhāpetabbe

¹¹ B loke ¹² S₂ -dhammesu

¹³ B nabhamajjhē ¹⁴ S_{1,2} abhimukham

thito viya khāyati, tathā hi tassa purato ṭhitā pi pacchato ṭhitā pi cakkavālasatam cakkavālasahassam atikkamitvā ṭhitā pi rasāthale¹ ṭhitā pi akaniṭṭhabhavane ṭhitā pi : “Satthā mām yeva oloketi, mām eva Dhammaṁ desetī,”² vadanti, so hi tam³ tam olokento viya tena tena saddhim sallapanto⁴ viya ca hoti.

Ye ca khattiyapaṇḍitā brāhmaṇagabhapatisamaṇapāṇḍitā nipuṇakataparappavādā vālavedhirūpā vobhindantā viya⁵ caranti, paññāgatena diṭṭhigatāni, te pañham abhisāñkharitvā⁶ yam upasañkamitvā pucchanti gūlhāni patīc-channāni ca, tāni tāvad eva so⁷ sunisitasattbena kumudanala⁸ kalāpaṁ chindanto viya paññāsatthena chinditvā⁹ dibbāgadena sappo viya sabbaparappavādino abhibhavati, te bhāsuravilambakesaraghātāsebhittakkhandhassa migrañño samipe¹⁰ jarasigālā¹¹ viya khāyanti.

Yo¹² ca iddhividhena nānāvidhavikubbanām dassento dibbasotena devamanussānām saddam suṇanto cetopariyāñānenā paresām soḷasavidhām cittām jānanto pubbenivā-sānussatiñānenā icchiticchitaṭṭhānam samanussaranto dibbacakkhnā icchiticchitām¹³ rūpam passanto arahatañānenā atipāṇītāni lokuttaraphalasukhāni anubhavanto viharati.

Yo ca karuṇābhagavatīcoditahadayo maṇidiparasmiviha-tatimira¹⁴ gandhakutiyā vāsam vihāya saliladharapatatalaj-nitabahalandhakārattiyā himasamākulabalavānilalulita-sakaṇṭakām yakkhavyagghanāgasañcarita¹⁵ visamatalam gahanadesam adhivasati janām vinento.

Yo ca Suppārako¹⁶ viya tañhānilavegena saṁsāramahaṇ-

¹ S₂ tale ; B dāhathale

² B desesīti

³ S₂ omits tam

⁴ B sallapento

⁵ B viya vadanti paññāgatena na niṭṭham gatāni

⁶ B abhisāñkhāritvā yassa kassa ci santikām upa-

⁷ S₂ yo ⁸ B -nāla-

⁹ S₂ sañchinditvā

¹⁰ B omits samipe

¹¹ S₂ rajasingālā viyanti

¹² B so iddhi

¹³ B yath' icchitam

¹⁴ B -vigatatumira-

¹⁵ B -nāgacarita-

¹⁶ B suppādako viya ; B tañhānilavegasamsāraṇṇave

ṇave paridhāvitvā apāyavalabhāmukham pavisantim pajā-nāvām desanāsaccakaraṇena nivattetvā saddhammaratana-pūritam katvā¹na nibbānathalam sampāpeti.

Yo ca Mahosadho viya samsāraupakāripurāvaruddham jātijarāmaranāripuganāparibbūlhām kāmakodharipukam-makampamānam Konḍañña Videhanara² patipamukham veneyyajananāpati³ samūham atthaṅgamaggaummaggato⁴ ānetvā vipassanānāvāhi⁵ tañhā Gaṅgapavāhato uttāretvā samāpattivāhanam⁶ āropetvā nibbāna Mithilāyam patitthāpeti.

Yo ca⁷ Sutasomo viya kilesaporisādavasagataṁ⁸ tivat-ṭavatāsakhābaddham veneyyajana rājarāsim desanāsinā patisandhibandhanām chinditvā saddhamma rasayāgupā-nena¹⁰ santappetvā anavaratam ariyabhūmisakaraje¹¹ patitthāpeti.

Yo ca Sarabhaingo viya veneyyasarājakam lokam samsāra-gharāvāsato niharitvā ariyamaggavaṭumena¹² ānetvā tañhā Godāvarīpavāhato uttāretvā nirantaram nibbānaassa-mapadam āneti.

Yo ca Kusarājā viya karuṇāpabhāvatiyā yacito anāvara-nañānagajavaram¹³ āruyha Buddhacakkuhādvāram vivaritvā paraparisasamarabhūmim¹⁴ pavisitvā pañhapari-haravacanena appoṭhetvā desanāsihanādena kilesaripuse-nam opātetvā veneyyajana Sāgale pari-paleti.

Yo ca Mandhātā viya brahmassareṇa appoṭhetvā sakala-bhuvanamaṇḍale Dhammaratanavassām nirantaram vassā-petvā aladdhasaddhammadhanaduggatānam¹⁵ asamasu-kham sampādeti.

pariyodhāvitvā apāyabalavāmukham patipajjantam tam
1 B S₂ katvā 2 B omits -nara-

3 B S₁ omit -pati-

4 B -maggaumaṅgato

5 S₂ -nānāvābhi

6 S₁ sampatti-

7 S₁ inserts so

8 B S₁ -vasaṅgatam

9 S_{1,2} dhamma-

10 S_{1,2} -yāgurasa-

11 B -bhūmirajje yeva

12 B ariyapatha-

13 B gajaratanam

14 B saparisasamarabhūmipavisitvā

15 B -saddhammaratana-

Yo ca jaladharo viya lokākāse utṭhahitvā byāmappabhā-
bhāsurasuracāpam¹ dassetvā Brahmaghosena² gajjitvā
dayasitalam Dhammāmatavuṭṭhidhāram sakalabhuwanatale
vassāpetvā kilesaparijāham nibbāpeti.

Yo ca kappataruvaro viya sīlamūlo samādhikkhandho
paññāsākho abhiññāpuppho vimuttiphalo karuṇāsitalac-
chāyo veneyyajanabhamarasakunḍaganāvichinnasañcāro
jātikantārapatipannam³ jarāmaranavyādhi⁴ghammapari-
pīlitam sāmsārapathikajanasamūham⁵ sabbakālam santap-
peti.

Yo ca⁵ Dīpañkaramahesino pasādena pāramitāsinā
bhavanagahanam⁶ padālento anukkamena bodhiāṅgaṇam
patvā pubbajinānuyātam⁷ vipassanāmaggam disvā, tena
gantvā vimalasilā⁸malaratanavālukānikaranicitam car-
na⁹mañitoraṇaramaṇiyam iddhipādakappapādapopetam
brahmavihārakamalākarābhīrām satipatthānaratanā-
bhavanabbhāsuram indakunda¹⁰daladhavalakittketusataso-
bhitam samāpattipākāraparigataṁ kilesariputuhinadina-
karam apanītabhavabhayam avipariṇāmam¹¹asamasukham
dasasahassa¹²cakkavālavīñneyyam sakalalokadhātuyā ag-
gam nibbānanagaram catubbidhamagga¹³dvāreṇa pavisitvā,
tattha tattha nihitadhammaratanarāsiyo vavatthāpetvā,
aggaphalasamāpattimahāpāsādam āruyha, ditthadhamma-
sukham anubhavanto cakkavatti viya mahākaruṇāsihapañ-
jare thatvā, Buddhacakkhunayanāni ummīletvā sadevakam
lokam olokento Konḍaññamahākuṭimbikam disvā: “Ete
atthārasakotipurise gahetvā mamāmatapure¹⁴ vāsam karohi,” tam āmantetvā, “Na tāva sampuṇṇam nagaran ti,”
ñatvā, aparāṇi pañcapanṇāsakulāni aparāṇi timsakulāni

¹ B byāmappabhāsuracāpam; S₂-bhāsuracāpam

² B dhammadghosena ³ S₂ omits -vyādhi-

⁴ S_{1,2} sāmsarika- ⁵ B omits ca ⁶ S_{1,2} bhavavana-

⁷ S₂ pabbajita- ; S₁-jinajanānu-

⁸ S₂ -silā- ⁹ B vijjācarāna-

¹⁰ B sammappamānaindu-

¹¹ S₂ apariṇāmam ¹² S₁ -sahassi-

¹³ B catuviḍhamagga- ¹⁴ B mama tvām pure

aparām kulasahassam aparāṇī ekādasanahutakulānī aparāṇī caturāśitikulasahassāni āmantetvā, tasmiṁ vasā-pento apūrayamānaṁ nibbānapuraṁ disvā, “Atimahantam mama nagaram¹ iminā nayena kulāni āmantetvā na sakka pana² pūretum,” bherim pana sāvetvā, “ Saddhammavara-cakkavattino nagaram imāya ca³ sampattiyā sampannam, ye tattha vasitukāmā te⁴ yathāsukham āgacchantu⁵ gatā ca imañ c’imañ ca parihāram labhissantiti,” nagarassa vanṇanañ c’eva lokassa parihāralābhañ ca sadevake loke ghosāpento viya māsassa aṭhasu divasesu tattha tattha nisinnānam Dhammadhikānam saddhammabherim datvā, nibbānapuravaṇṇanañ ca tatrāgatānam anuttarasilālākārādi⁶parihāralābhañ ca ghosāpetvā, taṁ sutvā, tato tatonikkhamitvā, pabbajjam ādīm katvā anulomapaṭipadam paṭipannānam aparimāṇānam kulaputtānam nibbānapura-samosaraṇām kārāpeti.

Kiṁ bahunā bhāsitena? Yo ca sabbaññutāya sabba⁷-sattānam atthānatthām⁸ jānāti, mahākārunikatāya anat-tham parivajjetvā atthe niyojeti.

So⁹ ñānakaruṇāmaya bhavasāgarapārago tilokaratha-sārathi titthiyamānaantako¹⁰ duddantadamako Dhammāmatambuvassako¹¹ lokālokakaro jagadānandalocano tiloka-tilako guṇasekharo bhavavanagahanadāvānalo¹² Dhamma-locano ñānasāgaro aparimā¹³ṇaguṇo Dhammarājā, “sattā-nām vividham hitam harati upaharati¹⁴ upajaneti¹⁵ uppādetīti” vanṇitenā, iriyāpathavīhāro dibbavīhāro brahma-

¹ S₂ atimahantam mama nagaram disvā atimahantam mama nagaram; B me nagaram ² B omits pana

³ S₂ imāya ca bis ⁴ S₂ B omit te ⁵ B gacchantu

⁶ B anuttaram silālakārādi ⁷ S₂ omits sabba-

⁸ S₁ atthānatthā ⁹ B inserts ca

¹⁰ S₁ titthiyamānamatthaantako

¹¹ B Dhammavassappavassako lokekālokakaro

¹² B bhuvanavanadāvānalo

¹³ B appamāṇa-

¹⁴ B hitam deti upaharati

¹⁵ B upaneti uppādeti

vihāro ariyavihāro ti catubbidhena vihārena viharanto,¹
 Jetavanavihāre kadāci veneyyajanāvabodhanāya cārikām
 caranto sāsanamahiruhaṁ² supupphitaphalitam katvā
 sakalaJambudipam kāsāvapajjotam isivātappatīvātam ka-
 ronto abhisambodhito sattame samāvacchare Sāvatthina-
 garadvāre gandambarukkhamūle dvādasayojanike ratana-
 manḍape yojanappamāne pallanke nisiditvā, tiyojanike³
 dibbasetacchatte dhāriyamāne dvādasayojanavītthatāya
 parisāya attadānaparidipanam⁴ titthiyaparimaddanam ya-
 makapāṭīhāriyam dassento odātakasinaṁsamāpattim samā-
 pajiitvā ulāram vipulam obhāsam sabbattha pattharitvā
 sabbaratanamayam pubbāparacakavālamukhavatṭinihi-
 tam ubhosu passesu suvaṇṇamayam majhe maṇimayam
 paramaramaṇiyam mariyādābhūmim maṇimuttāvulukā-
 kiṇnam sahassaramsim iva sabbadasadisam obhāsentam⁵
 sabbaratanamayam⁶ caṅkamam māpetvā abhiññāpādakam
 catutthajjhānam samāpajjivtā, tato utṭhāya⁷ āvajjivtā
 adhitṭhānacittenā⁸ akāsam abbhuggantvā ratanacaṅkame
 caṅkamanto uparimakāyato bhāsurataram janamanonukū-
 lam locanābhīrāmam paratāparahitam aggikkhandham
 hetṭhimakāyato vimalataram⁹ acchataram rucirataram
 samasitam¹⁰ udakadhāram hetṭhimakāyato tādisam eva
 aggikkhandham uparimakāyato tādisam eva udakadhāram
 tathā puratthimakāyato pacchimakāyato dakkhiṇaakkhito
 vāmaakkhito dakkhiṇakanṇasotato vāmakanṇasotato dak-
 khinānāsikāsotato vāmanāsikāsotato dakkhiṇaṁsakūṭato
 vāmaaṁsakūṭato dakkhināhatthato vāmahatthato dak-
 khinapassato vāmapassato dakkhinapādato vāmapādoto
 aṅgulaṅgulihi¹¹ aṅgulantarikāhi ekekalomato ekekalomata-

¹ B so pana Jetavana° vasati ² S₂ sāsanam abhirūhaṁ

³ B tiyojanikam . . . -chattam dhārayamāno

⁴ S₁ -dipakam⁵ S₂ obhāsento⁶ B S₂ ratanacaṅkamam

⁷ B utṭhāya⁸ B adhitṭhena

⁹ B vipulataram¹⁰ B samappitam

¹¹ B aṅgulaṅgulihi aṅgulantarikāhi (*bis*) ekekalomato aggikkhandham lomakūpato udakadhāram; S₂ aṅgul° aṅgulan° aṅgulan° aṅgul° ekekalomato lomakūpalomakūpato aggikkhandham lomakūpalomakūpato udaka°

makūpato aggikkhandham lomato lomakūpato udakādhāram pavattayamāno chabbañña Buddha-rasmiyo vis-sajjento, Dhammañ ca² desento, eko pi hutvā bahudhā hoti, bahudhā pi hutvā eko hoti, āvibhāvam tirobhāvam tirokuddam tiropākāram tiropabbatam asajjamāno gacchati, seyyathā pi akāse.

Paṭhaviyā pi ummujjānimmujjām karoti seyyathā pi udake, udake pi abhijjamāno gacchati seyyathā pi pathaviyam.

Ākāse pi pallañkena cañkamati seyyathā pi pakkhisakuno.

Ime pi candimasuriye evam mahiddhike evam mahānubhāve pāñinā parimasati³ parimajjati, yāva Brahmalokā pi kāyen' eva sāmpavatteti.⁴

Tadā kanakakalasato nikkhantā indanilamañirasadhārā viya ummāpupphadāmavelā viya ca nilarasmiyo.

Suvaññarasadhārā viya kañikārakusumadāmavelā viya ca pītarasmiyo.

Pavālarasadhārā viya bandhujīvakapupphadāmavelā viya ea lohitarasmiyo.

Rajatarasadhārā viya⁵ sumanakusumadāmavelā viya ca odātarasmiyo.

Mañjetthadāmavelā viya ca⁶ mañjettharasmiyo.

Ummāpupphesu⁷ ativiya nīlatthānam viya kañikārakusumesu ativiya pītaññātthānam viya bandhujīvakakusumesu asadisarattatthānam viya⁸ osadhitārakā⁹ viya mañjetthāsu atulyamañjetthavannatthānam viya 'pabhassararasmiyo ti'chabbañña buddharasmiyo puratthimakāyato nikhamitvā jātabhūmim¹⁰ attano satta¹¹sattavāram anupari-vattitvā¹² tālakkhandharathacakkasakaṭacakkakūṭāgārādīmattā hutvā puratthimāya disāya dhāvantā cakkavālagirim

¹ S₂ B omit -Buddha- ² B omits ca ³ B parāmasati

⁴ S_{1,2} samvatteti ; B sampavatteti ⁵ S₂ omits viya

⁶ S₂ B omits ca ⁷ B ummāra- ⁸ S₁ inserts ca

⁹ B osadhitārakā viya atisetaññātthānam viya mañjetthāsu atulamañjetthavannatthānam

¹⁰ B attano jāti-

¹¹ S₂ sattasattasācāram

¹² B parivattitvā

atikkamitvā apariyantāsu lokadhātūsu yāva sāsanantara-dhānā pavattanti.

Pacchimakāyato tath'eva nikkhantā rasmiyo pacchimāya disāya dhāvantā cakkavālanagam¹ atikkamitvā apariyantāsu lokadhātūsu tathā² pavattanti.

Tathā dakkhiṇakāyato dakkhiṇāya disāya³ vāmakāyato uttarāya⁴ disāya pavattanti.

Hetthimakāyato nikkhantā chabbanñaghana Buddharas-miyo catunahutādhikadvijoyojanasatasahassabahalam mahā-paṭhavim bhinditvā, tam⁵ niddhantasuvanñapiṇḍam⁶ viya karontiyo atthānātādhikacatujojjanasatasahassabahalam pathavisandhārakam⁷ udakam vinivijjhītīvā, tam⁸ suvanñākalasehi āsiñcamānavili⁹nasuvanñām viya das-sentiyo channātādhikānavayojanasatasahassabahalam salilasandhārakam anilapāṭhavim¹⁰ pavisitvā, tam samus-sitasuvanñakkhandham viya¹¹ sandassentiyo ajatākāsām pakkhanditvā yāva sāsanantaradhānā pavattanti.

Tath'eva uparimakāyato chabbanñaghana Buddharas-miyo nikkhāmitvā Chaddantagajaghātā viya valāhakatutraṅgamālā¹² viya Citrakūṭāhāṁsarāsiyo viya suvanñā-ghanā¹³ viya ca anilapathe dhāvamānā cha kāmāvacara-bhāve solasa rūpabhave cattāro arūpabhave ca¹⁴ atikka-mitvā ajatākāsām pakkhanditvā yāva sāsanantaradhānā pavattanti.

Tiriyam pana anantāparimāṇalokadhātūsu nisākarasu-riyatārāgaṇadevatāuyyānavimānakappapādāpasarīrbhara-nānam pabhārahitānam paricchedamattam eva paññā-yittha dasasata¹⁵sahassilokadhātuya ālokapharaṇasamat-

¹ S₁ - nabham ; B cakkavālagīrim

² B tath'eva ³ B inserts dhāvantā

⁴ S₂ uttarādisāya ; B uttarāya disā dhāvantā tath'eva ca pa^o ⁵ B omits tam ⁶ S₂ - piṇḍim

⁷ B - sandhāram ⁸ B omits tam ⁹ B - vinilasuvanñām

¹⁰ S₂ anilam pavisitvā ; B - sandhārakānilam pavisitvā

¹¹ S₂ omits viya ¹² B valāhaturainga-

¹³ S₁ suvanñānāgā ¹⁴ S₂ omits ca ¹⁵ S₁ omits - sata-

tho Mahābrahmā suriyuggamane khajjotako¹ viya jāto, sabbam Buddhaśrāmīhi yeva ajjhottatam.

Tam divasam sabbadasadisā² nilamaṇisuvanṇapavāla-rajata pattiāvanaddhā viya Indadhanu³vijjusañjhāghanā-bhirañjitā viya ratanāvelaratanadāmaratanacuṇṇavippa-kiṇṇā viya ca upasobhanti.

Tassa ca samadhigataya⁴ makapātihi raññassa⁵ sarīra-viniggatā dutiyā⁶ dutiyā rasmiyo purimāya purimāya yamakayamakā viya ekakkhaṇe yeva pavattanti, dvinnañ ca cittānam ekakkhaṇe yeva pavatti nāma n'atthi, tassā⁷ pana tassā rasmiyā āvajjanā parikammādhiṭṭhānāni visum visum⁸ yeva, nilarasmiatthāya hi⁹ Bhagavā nilakasiṇa-samāpattim samāpajjati, pitarasmi¹⁰ atthāya pītakasiṇam lohitarasmi¹¹ atthāya lohitakasiṇam odātarasmiatthāya odātakasiṇam aggikkhandhatthāya tejokasiṇam udakadhāratthāya āpokasiṇam samāpajjati. Tathā hi¹² Bud-dhānam bhavaṅgaparivāsassa lahukatāya pañcahākārehi sucinṇavasitāya¹³ ca tā ekakkhaṇe viya pavattanti.

Tadā dasasahassiyām¹⁴ sabbe kāmāvacarādayo devaganā pamuditahadayā sañjātāpītisomanassā paridahitaparisud-dhapañdaravatthā kamalamukulasadisañjalim¹⁵ sirasi katvā: "Aho jino lokahito aho lokānukampako aho kāruṇiko¹⁶ ti," thutivacanam uggitantā, candanacuṇṇamissitāni pañcavāṇṇadibbapupphāni avakirantā celāni bhamayantā devanāṭakasaṅgitiyo pavattentā pūjayanti.

Evaṁ Dhammaratanamañjūso aññesam¹⁷ avacanavisa-yām yamakapātihi riyām karonto vīsatī¹⁸ pāṇakoṭiyo nib-bānāmatarasam payesi.

¹ B khajjopanako ² S₂ sabbā- ³ B -dhanuvijjulatā-

⁴ B tathā samadhigatassa ⁵ B -pātihi riyā-

⁶ S₁ dutiyadutiyā ; S₂ omits dutiyā- ; B dutiyā dutiyā rasmi purimāya purimāya ⁷ S₂ tassa pana rasmiyā

⁸ S₂ omits visum ⁹ S₂ -rasmiyo ¹⁰ S₁ omits hi

¹¹ S₁ -rasmiyo ¹² S₂ pi ¹³ S₁ suvaṇṇa-

¹⁴ B dasahassilokadhātuyaṁ ¹⁵ B -makula-

¹⁶ B mahākāruṇiko ¹⁷ S₂ B omit aññesam

¹⁸ S_{1,2} vīsatīya

Tato aṭṭhasatṭhiyojanasahassādhibhikayojanasatasahassug-
gataratanaMerumatthake nekamaṇinikarakiraṇabhbāsura-
vividhavīthivanavimāne dasayojanasahassavitthatāyate
dvārasahassapajjalite ¹ tāvatimsadevanagare paññāsayo-
janāyāmakkhandhasākhāvibhūsite yojanasatavītthatāyate
tiyojanasatikasākhāvalayālaṅkate yojanapaññāsagāmiku-
sumappabhābhāsure yojanasatavahanasurabhikusuma-
gandhaparimale sakalaphaliphulle pārijātakataruvaramūle
pañcadasayojanubbedhe paññāsayojanavītthate satṭhiyo-
janāyate jayasumanadalālattakapatatalapāṭale haṁsapup-
phamuduke manonukūlautudāyake devindakusalaphala-
lasambhūte ² pañḍukambalasilātale ³ khuddakapīṭhe ⁴ nisī-
danto viya dasasahassilokadhātuto samāgatānam nimmita ⁵-
sukhumattabhāvānam pūritacakravālagabbhānam ⁶ Brahma-
māsuraganānam majjhe suralokam obhāsento nisīditvā, Mā-
tudevaputtam ārabbha sattappakaraṇam abhidhammaṁ
desento asīti devakotīnam ⁷ Dhammābhīsamayam akāsi.

Tato desanāvasāne utṭhāyāsanā Sakkānattena Viss-
kammadevaputtena ekato rajatamayam ekato suvaṇṇa-
mayam majjhe maṇimayaṁ katvā, Sinerugirimuddhanato
yāva Saṅkassanagaradvāram tāva māpītaśu ⁸ dasadisam
obhāsayantīsu tīsu sopānamālāsu Satthā ⁹ maṇimayaso-
pānamatthake thatvā, lokavivarāṇapāṭīhāriyām katvā,
anekalokadhātuvāsinam paññāyanto Avīcito yāva Bha-
vaggā sakalalokam mahājanassa nayanavisayaṁ karonto,
ākāse vīcittā¹⁰ kammanimmithei viya gahitavīcittapūjā-
vatthūhi sakalacakkavālagabbhapūritadevesaṅghehi pari-
vārito, anekasahassadevanāṭakaparivāreṇa Pañcasikhā-
bhidhānenā gandhabbadevaputtena tigāvutāyatām veluva-
pañduviṇām sampannāsāya mucchanābhi mucchetvā, ¹¹
bhuvanakuharam pūretvā vādiyantena, gīyamānathutiva-
cano, Sakkena pattacivaram gahetvā dasasahassa Purin-

¹ B dvāda-² B -phalabhūte³ S¹ -thale⁴ B khuddakapīṭhe⁵ S_{1,2} nimitta-⁶ MSS. -gambhānam⁷ B pāṇakotīnam⁸ S₂ mātāpitusu⁹ B yattha maṇisopāna-¹⁰ S₂ cittassa ; S₁ citta-¹¹ S₁ B mucchitvā

dadaparivārena pūjiyamāno Dhatarattha Virūlha Virūpak-kha Kuverābhīdhanehi cattālisasahassadevarājehi purato pasāritapādasāṭako¹ vīsatisahassacandasuriyadevaputtehi gahitavicitakanakarajataddhajo suyāmadevarājadasasa-hassehi vījiyamānasaradacandajuti² pabhassaradibba-camaranikaro santusitadevarājadasasahasessehi maṇimaya-talavaṇṭamālābhi³ sañcāriyamānamudusiniddhamandānilo vīsatisahassādhikāhi⁴ tisata⁵ sahassadevakumārikāhi uppala⁶ kalāpālaṅkatakanakarajatamaṇimayapuṇṇakalasa-mālā gahetvā gīyamānamadhuramaṅgalavacano Mahābrahmunā dhāritasaradaparipuṇṇacandamandalanibbi-sesasetacchatto chabbaṇṇābhi⁷ Buddharasmīhi pajjalanto kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkheyeyāni pūritapāra-mīnam phalam lokassa dassento sakalalokam⁸ mahāja-nassa nayanavisayaṁ karonto rajatakanakasopānāvatara-mānamahānubhāvadevabrahmagaṇaṅkaraparivārena Saṅkassanagaradvāre⁹ otaritvā, pītivikasitanayanāya chat-tiṁsayojanaparikkhepāya manussaparisāya gandhamālā-dīhi pūjetvā namassiyamāno¹⁰ Dhammām desetvā tiṁsa-pāṇakotīyo Dhammāmatarasam pāyesi.

Evam anekehi acchariyapāṭīhāriyehi sattavinayaṁ katvā catuvīsatī asaṅkheyeyadevamanusse amatapānam pāyento abhisambodhito vīsati saṁvaccharām samadhi-gacchi.¹¹

Tadā Dasabalasāsane bahussutānam satimantānam gati-mantānam dhitimantānam Buddhupatthākānam bhikkhū-nam aggo Dhammabhaṇḍāgāriko āyasmā Ānandatthero gahapatinā Anāthapindikena : “ Bhante ayam vihāro cāri-kam pakkante lokanāthe nippaccayo hoti, Sāvatthivāśino gandhamālāhatthā pūjanīyam¹² aññaṭṭhānam alabhitvā

¹ B parivārito pasāritapāsādasāṭako

² S₁-candarajuti-

³ S₂-mālāhi

⁴ B vīsatisahassādhikatisata-

⁵ S₂ omits tisata-

⁶ S₁ upphala-

⁷ S₂ B chabbaṇṇāhi

⁸ B omits sakala° na° ka°

⁹ B dvārena

¹⁰ B namassamāno ; S₂ namassimāno

¹¹ S_{1,2}-gañchi

¹² B pūjanīyathānam

gandhakuṭidvāre pātētvā gacchanti, tena uṭārapāmojjā¹ na honti, sādhu bhante Bhagavato imam atham ārocetvā ekam pūjanīyatṭhānam jānāthāti,” yācito, “Sādhu ti,” gantvā Tathāgatam pucchi.

“Kati nu kho bhante cetiyānīti?” “Tīṇi Ānandāti.” “Katamāni bhante tīṇīti?” “Sārīrikam pāribhogikam uddesikan ti.” “Sakkā pana bhante tumhesu dharantesu yeva cetiyām kātun ti?” “Ānanda sārīrikam na sakkā kātum, tam hi Buddhānam parinibbutakāle yeva² hoti, uddesikam avatthukam³ tam pana manamattakena hoti, Buddhehi paribhutto⁴ bodhi tesu dharantesu pi⁵ parinibbutesu pi cetiyam evāti.” “Bhante tumhesu cārikam pakkantesu Jetavanavihāro appatīsaraṇo hoti, manussā pūjanīyatṭhānam na labhanti, mahābodhito bijam āharitvā Jetavanavihāradvāre⁶ ropāpemī⁷ bhante ti.” “Sādhu Ānanda ropehi, evam sante Jetavane⁸ mama nibaddhvāso viya bhavissatiti.” Thero KosalaNarindĀnāthapiṇḍikaVisākhādīnam ārocetvā, Jetavanadvāre bodhiropanaṭṭhāne āvāṭam sodhāpetvā Mahāmoggallānattheram āha : “Bhante aham Jetavanaḍvāre bodhim ropessāmi, mahābodhito me bodhiphalam āharathāti.” So, “Sādhūti,” ākāsenā bodhimanḍam⁹ gantvā vanṭato parigalantam phalam ekaṁ bhūmim appattam yeva cīvareṇa sampaticchitvā¹⁰ āharitvā adāsi.

Ānandatthero : “Ajja bodhim ropessāmīti,”¹¹ Kosala-rājadinam ārocesi. Tadā¹² rājā sāyanhasamaye mahatā balakāyena¹³ parivuto suvaṇṇakatāham gāhāpetvā, sabbālanṭkārapatimāṇdito puṇṇakalasādāsakusumamasuggadha-jakadalitoraṇadharālaṅkatanāriṇaparivuto maṅgalagiti-kāturiyanādehi dasadisam pūrayanto vihāram agamāsi. Sāvatthiyam Anāthapiṇḍika Visākhādipañcakotimattā ariy-

¹ B -pāmojjā honti

² B omits yeva

³ B avatthukam kappanamattakena

⁴ B inserts pana ⁵ S_{1,2} omit pi ⁶ S₂ B Jetavanadvāre

⁷ S₂ ropemi ⁸ B Jetavanām me

⁹ B bodhimanḍalam ¹⁰ S₁ suppaṭicchitvā

¹¹ B ropessāmīti ¹² S₂ B omit tadā ¹³ B balanikāyena

asāvakā dvikoṭimattā kalyāṇaputhujjanā gandhamālādayo ādāya sannipatiṁsu. Thero mahābodhiropanatthāne mahantaṁ suvaṇṇakataṭham ṭhapetvā hetṭhā chiddam katvā gandhakalalassa¹ pūrāpetvā : “ Bodhiphalam² idam rōpehi mahārājāti,” rañño adāsi. So cintesi : “ Hatthe no na sabbadā rajjam tiṭṭhati,³ phalam idam mayĀnātha⁴piṇḍikena ropāpetum vattatiti.” So tam phalam tassa karatale thapesi, atha Anāthapiṇḍiko gandhakalalam viyūhitvā tam⁵ tattha pātesi. Tasmim tassa hatthato muttamatte sabbesam passantānam yeva⁶ naṅgalasīsappamāṇo bodhik-khandho paññāsabathhubbedho uṭṭhahi. Catusu disāsu uddhañcāti pañcamahāsākhā paññāsahatthā va nikhamiṁsu. Iti so tam khaṇam⁷ yeva vanappati⁸jeṭṭhako hutvā haritapattarattānikuro pavālalatākulitamarakatasāgaro viya virocamaṇo atṭhāsi, atimahantam pāṭihāriyam ahosi.

Rājā atṭhasatamatte kanakarajatakälase⁹ gandhadaka-pūre niluppala¹⁰kalāpādipatimandite katvā, mahābodhim parikkhipitvā puṇṇakalasamālā ṭhapāpesi. Sattaratana-mayam vedikam kārāpetvā suvaṇṇamissitam¹¹ vālukam okiriyā pākāreṇa parikkhipitvā¹² sattaratana-mayam dvāra-kotthakanā kārāpesi.

Evaṁ thero mahāsakkāram kārāpetvā Tathāgatam upasaṅkamitvā : “ Bhante tumhehi mahābodhimūle samāpan-nasamāpattim mayā ropitabodhimūle mahājanahitāya samāpajjhathāti,” āha. “ Ānanda kim kathesi ? mayi¹³ mahābodhimande samāpannasamāpattim samāpajjitvā nisidante añño padeso dhāretum na sakkotīti.” “ Bhante lokānukampāya¹⁴ imassa bhūmippadesassa vahananiyā-

¹ B gandhakalalam ² B bodhiphalabijam

³ B patithāti ; S₂ titthanti

⁴ B phalam idam ayam Ānātha-

⁵ B omits tam

⁶ B tesam passantānañ eva

⁷ B khaṇe

⁸ S₂ vanaspati-

⁹ B -kalale

¹⁰ S₁ -upphala-

¹¹ S₂ -missikam ; B suvaṇṇamissakavālukam

¹² S₂ pakkhipitvā ¹³ S_{1,2} omit mayi ¹⁴ B -kampakāya

mena¹ imasmīm bodhimūle samādhim paribhuñjathāti.”² Tam sutvā sabbasattahite rato tam³ samāpattisukhena ekarattim paribhuñji. Thero Kosalarājādīnam kathetvā bodhimahaṁ nāma atimanoharaṇpūjāṁ kārāpesi, sā pi kho bodhi Ānandattherena ropitattā “Ānandabodhī” paññāyittha.

Ath' ekadivasam bhikkhū ito e' ito ca samosaritvā pārāpata⁵caraṇapātalarāge asisirakiraṇe atthagirisamipam upagate⁶ aparasāgarataṭa⁷samuggatapavālalatākalāpe viya sañjhārāge dissamāne⁸ ravipiyavirahe sokavidhurāya⁹kamalinikāminiyā¹⁰ bhamarāvalīmaṇivalayam¹¹ apaharitum iva kamalakaratale saṅkociyamāne Dhammasabhāyam sannipatitvā rattakambalasāṇim parikkhipantā viya Buddhāsanam parivāretvā nisinnā : “Āvuso¹² āyasmā Ānando dharante yeva Satthari Tathāgate bodhim ropetvā¹³ mahāpūjam akāsi, aho mahāguṇo therō ti,” tassa guṇakathām samuṭṭhāpesum.

Atha surāsuracūḍā¹⁴maṇimaričisañcayaparicumbitacaraṇanakhamayūkho lokanāyako suvaṇṇasurabhīsugandha¹⁵ pupphūpahārasamalaṅkatabhūmibhāgāya gandhakutiyam nisiditvā mahākarunāsamāpatti¹⁶phalasamāpattiādayo anekavidhasamāpattiyo samāpajjanto, dibbāya sotadhātuyā Dhammasabhāyam tam kathāpavattim sutvā : “Ime bhikkhū Ānandena katam bodhipūjam ārabba tassa guṇakathām kathenti, etesañ¹⁷ ca pubbe tena kataṁ bodhipūjam na pākaṭam mayham eva pākaṭam mayi pana gate ete¹⁸ attano kathām nirantaram ārocessanti, tato tesam ahan tam aṭṭhuppattim katvā pubbabhaye Ānandena katam ma-

¹ B balaniyāmena

² B bhuñjathā ti

³ S₁ repeats tam

⁴ S₂ atimanorama-

⁵ B pārāvata-

⁶ B uggate

⁷ B sāgarapātala-

⁸ B dīyamāne

⁹ B sokavitudāya

¹⁰ viya S₂ -kāmaliyā

¹¹ S₂ -valayapaharitum B -valayāpaharitamhīva

¹² B omits āvuso

¹³ B ropāpetvā

¹⁴ S₂ cūḍā-

¹⁵ B -gandha-

¹⁶ S₂ -sampatti-

¹⁷ B tesañ

¹⁸ S₂ etam

hābodhipūjām¹ vibhajanto tassa guṇe pākate katvā Sinerum ukkhipanto² viya suvaññakuntena³ bham⁴ pabaranto viya canḍasahassasuriyasahassam utṭhpento viya catukuddake⁶ gehe dīpasahassam ujjälento viya ca pākataṁ katvā Kālingabodhijātakam desessāmi,⁷ sā me desanā parinibhutassāpi pañcavassasahassāni sattānam amatamahānibbānasampāpikā bhavissatiti," cintetvā Bud-dhāsanā utṭhāya⁸ lākhārasena tintaabhinavasamphullarat-takovilārakusumadāmavaṇṇam surattadupaṭṭam saṁvi-dhāya timaṇḍalam paṭicchādento nivāsetvā suvañnapāmaṇ-geṇa pavālakalāpam⁹ parikkhipanto viya vijjullatāsassirī-kakāyabandhanam bandhitvā rattakambalena gajakum-bham pariyonaddhanto viya ratanasatubbedhe suvañṇag-ghike pavālajālaṁ¹⁰ khipamāno viya suvañṇacetiye rattakambalakañcukam¹¹ paṭimūñcanto viya gacchantam puṇṇacandam rattavalāhakena patichādayamāno viya kañcanapabbatamatthakesu pakkalākhārasam parisūñcanto viya¹² Cittakūṭapabbatamatthakam bandhujīvakakusuma-dalaññamehi parikkhipanto viya ca nigrodhaphalasamāna-vanṇam surattavarapamīskūlam pārupitvā, dvārantarehi c' eva vātapānantarehi ca¹³ nikkhāmitvā vidhāvantīhi vip-phurantīhi Buddharasmīhi¹⁴ samsūcitanikkhamanto¹⁵ kañ-canaguhato siho viya gandhakuṭito nikkhāmitvā asamena Buddhavesena aparimāñena Buddhavilāsenā¹⁶ gantvā abhi-bhavantam iva rājabhavanavibhūtim apahasantam¹⁷ iva devavimānasirim niketam iva siriya ekanipātatittham iva devamanussayanavihāgānam¹⁸ Dhammasabham pavisitvā alaṅkataratanamaṇḍape supaññattavaraBuddhāsanam ab-

¹ B bodhipūjām ² B ukkhipento ³ B -kuṭena

⁴ S₂ nabham⁵ B candasahassān sūriyasahassān ca

⁶ B catukuṭṭake⁷ S₂ dāssessāmi⁸ B utṭhāya

⁹ B pabbālakalāpam¹⁰ B pabbālajālaṁ

¹¹ B rattakambalam¹² S₁ inserts ca

¹³ S₂ omits ca¹⁴ B Buddharasmīhi suviracito

¹⁵ S₂ -nikkhāmāno¹⁶ B vilāsenā

¹⁷ B avabas^o¹⁸ B -vihāgānam

hiruyha Yugandharamatthake jalāmāno suriyo viya chab-
baṇṇa Buddharasmiyo vissajjento nisīdi.

Tā pana Buddharasmiyo āvelāvelā dasasahassacakkavāle
ekāvattā¹ hutvā hetthā vātapaṭhavim atikkamitvā upari
bhavaggam atikkamitvā yāva sāsanantaradhānā nirantaram
apariyantāsu lokadhātusu pavattamānā agamim̄su.²

Tam divasam sabbā³ dasadisā pasāritaratanavicitta-
kañcanapāṭṭā viya⁴ rattasuvanṇārasasanisiñcamānā viya
ukkāsatani pātasamākulā viya nirantaravippakiṇṇakañikā-
rāpupphā viya vāyuvegapakkhittacinaśpiṭṭhacunṇapuṇṇā
viya nānāvidharatanālaṅkārujjalā viya ca upasobhiṁsu.

Tam pana Buddhasirim disvā anekasatasahassakhattiya-
brāhmaṇā gahapatayo⁶ ca yebhuyyena dasasahassacakka-
vāladevatā ca tāvad eva sannipatiṁsu.

Tañ ca pana vimalajjutim parivāretvā sakaparahita⁷
samatthā samañaganā sabbe'va appicchā santutthā pavi-
vittā asamsatthā codakā pāpagarrahitā⁸ āraddha⁹viriyā
vattāro vacanakkhamā silasampannā samādhipaññā¹⁰vi-
muttiñānadassanasampannā vantadosā bhinnakilesā vijati-
tajaṭāchinnabandhanā uparimanabhe ṭhitam¹¹ punṇacan-
daṁ viya Bhagavantam yeva¹² namassamānā nisidim̄su.

Tehi parivārito Bhagavā rattakambalaparikkhitto viya
suvaṇṇakkhandho rattapadumavanasanḍamajjhagatā viya
suvaṇṇanāvā pavaṭa¹³vedikāparikkhitto viya suvaṇṇapā-
sādo, iti sabbajanamuddhago¹⁴ sayam vītarāgo vītarāgehi¹⁵
parivārito sayam vītadoso vītosehi parivārito sayam
vītamoho vītamohéhi parivārito sayam¹⁶ nittānho nittān-
hehi parivārito sayam nikklesehi parivārito
sayam Buddho anubuddhehi parivārito pattaparivāritam

¹ S_{1,2} ekāvattā ² S₁ āgamiṁsu ³ B S₁ sabba-

⁴ B -kañcanapāṭṭam iva ⁵ B vāyuvegapakkhittacina

⁶ S₂ B -patiyo ⁷ B saparahita- ⁸ S₂ B pāpagarrahino

⁹ B sāraddha- ¹⁰ S₁ samādhisampannā

¹¹ B S₂ uparinabhe ¹² S₂ omits yeva ¹³ B pabbāla-

¹⁴ B sabbajanamusabho ; S₂ sabbajanamaddhagato

¹⁵ S₂ inserts tehi

¹⁶ B sayam nikklese . . . sayam nittānho

viya kesaram̄ kesaraparivāritā viya kaṇṇikā atṭhanāgasa-hassaparivārito viya Chaddanto nāgarājā navutihamsasa-hassaparivārito viya Dhatarat̄ho hamsarājā senaṅgapari-vārito viya cakkavattī¹ marugaṇaparivārito viya Sakodevarājā Brahmagaṇaparivārito² viya HāritaMahābrahmā tārāgaṇaparivārito³ viya puṇacando virocati.

Byāmappabhā parikkhepavilāsinī c' assa dvattim̄savara-lakkhaṇamālā ganthitvā ṭhapitadvattiṁsacandamālā⁴ viya dvattim̄sasuriyamālā viya paṭipāṭiyā ṭhitadvattiṁsacakka-vattinām dvattim̄sadevarājānam dvattim̄sa Mahābrahmā-nām siriyā sirim abhibhavanti.⁵

Evam⁶ aparimitakālasañcitapuññabalanibbattāya acinteyyāya anopamāya Buddhalīlhāya cando viya vippasan-nagaganatale Bhagavati daddallamāne⁷ jātisumanācam-pakanavamālikārattuppupalavakulasinduvārapup-phāni nilapitalohitādivaṇṇāni sugandbagandha⁸cūṇṇāni cātuddīpikamahāmeghā vissaṭṭhaudakavuṭṭhiyo viya pavas-sim̄su.

Pañcaṅgikaturiyaghosāni Buddhadhammasaṅghaguna-patisamyuttāni thutighosāni ca dasadisā⁹ pūrayimsu.

Devamanussanāgasupaṇṇayakkhādinam akkhīni amata-pānam viya labhimsu.

Tadā nimmalappabho nayanamṣujālapuññasalilehi mahājanam abhisicanto viya olokento suphullam¹⁰ avikalakamalasaṇḍam viya nisinnam parisam̄ disvā: “Ayan parisā ativiya sobhati ekabhikkhussāpi karacaraṇacalana-mattam vā assāsapassāsasaddo vā natthi, sabbālaṅkārapatimāṇḍitam mama samīpam upagatam sanātikam Khat-tiyaparisam Brāhmaṇaparisam Gahapatiparisam cātum-mahārājikaparisam tāvatinisaparisam yāmaparisam tusita-parisam nimmānaratiparisam paranimmitavasavattipari-sam Brahmaparisam ekabhikkhu pi na oloketi, sabbe mām

¹ B cakkavattirājā ² B -parivuto ³ B -parivuto

⁴ B -candamālāya dvattim̄sasūriyamālāya

⁵ S₁ inserts ca ; S₂ abhibhavantīva ⁶ B eva

⁷ B jajjalamāne ⁸ S₂ omits -gandha-

⁹ B dasadisāsu ¹⁰ B suphullavimalakamala-

yeva olokayamānā nisidanti, ete ca Buddhagāravena¹ sagāravā Buddhatejena tajjitā mayi āyukappam pi aka-thetvā nisinne pāthamām kathām samutthāpetvā na kathessanti aham eva pāthamām kathessāmīti :”—aparim-itakappakoṭiyām nirantarapavattitavacīsucaritānubhāvena² dibbagandhangandhitām nānāvidhagandhapūritām ratana-karaṇḍām vivaranto viya pāramitāsalilasambhūtam sabbañ-nutaññaravikiraṇavikasitam mudutanu³puthulajivhākaṇ-ṇikām paramasamasuddhavivara⁴dantapantidvayakesa-ram surattasdantāvaraṇadvayapāṭṭaparivāram⁵ Dhamma-madhubinduvāhinām sassirikamukhadumām vivaritvā, madhumadadamuditalalitacaturaratikaramanoharam kara-vikā⁷nādasadisam madhurassaram nicchāretvā, hetṭhā avicim upari bhavaggam gāhāpetvā, sarena dasasahassilo⁸-kadhbātum pāticchādento : “Kāya nu’ ttha bhikkhave eta-rahi kathāya sannisinnā ? Kā ca pana vo antarā kathā vippakatā ? Nahām tumhākām kathābhāngatthāya āgato,⁹ aham pana sabbaññutāya kathām vo niṭṭhāpetvā mat-thakappattām katvā¹⁰ dassāmīti āgato ti,” sabbaññupavāra-nam pavāresi.

Tadā attamanā bhikkhū : “Ayam pana bhante Ānandena kataṁ bodhipūjam ārabba guṇakathā vippakatā na rāja-kathādikā¹¹ tiracchānakathā, atha Bhagavā anuppatto tam no¹² idāni niṭṭhāpetvā desethā¹³ti,” vadim̄su.

Atha ekālokañāṇo¹⁴ : “Na bhikkhave idān’eva pubbe pi Ānando saparivāresu¹⁵ catusu mahādipesu manusse gahetvā, bahūm gandhamālam āharāpetvā, mahābodhimāṇde bodhi-mahām kāresi¹⁶ yevāti,” uddesam̄ dassetvā, tadaracchariyasa-vanakutūhalākulita¹⁷ hadayehi yatihi abhiyācito sabbam¹⁸

¹ B ete ca Buddhagāravā

² B inserts nibbattām

³ B mudataru-

⁴ B -samaparisuddhāvirata-

⁵ S₂ sudatta-

⁶ S₁ -parivāritām

⁷ S₁ kuravika-

⁸ B dasasahassim̄

⁹ B kathāya tatthamāgato

¹⁰ S₂ omits matthaka○ katvā

¹¹ S₂ B -kathāditira-

¹² S₂ omits no

¹³ S_{1,2} dethā

¹⁴ S_{1,2} -lokañāne

¹⁵ B saparivārena

¹⁶ S_{1,2} kārāpesi

¹⁷ B -ālulita-

¹⁸ B sabbam etām sapanābhilāsaṁ

ekaggam̄ savanābhilāsam parisam̄¹ ānatvā,² himagabbham padāletvā, puṇṇacandaṁ nīharanto viya sānim apanetvā, cittakammam̄ dassento viya mahājambutaruvaramūle³ gahetvā cälento viya⁴ gaganaGaṅgam otārente viya pathavojam̄ kaddhento viya yojaniyamadhu gaṇḍam̄ cakkayantena piletvā madhupānam pāyamāno viya ca pubbe Ānandattherena katam mahābodhipūjam vibhajanto atitam āhari.

Atite Kālingaratthe Dantapuraganare Kāliṅgo nāma rājā ahosi.

Tassa Mahākāliṅgo Cullakāliṅgo⁵ ti dve puttā ahesum̄. Tesu Cullakāliṅgassa putto Maddarājadhituyā kucchiyam̄⁶ nibbatto Kāliṅgakumāro nāma adhitasabbagantho samadhi-gatasakalakalāpo sabbajanamanoharaparamarūpo Dantapure rājā hutvā yathāsukham̄ rajjam̄ anubhavanto⁷ navayobbanalitāni rajasukhāni sammānayanto⁸ rājalokam pūjayanto samanabrahmaṇaganam pariḍalayanto pajam̄ nandayanto bandhuvaggamittāmaccaparivuto vītināmeti.

Tassāsesaganthakalāpāvagāhagambhirañāno vikasitapanñō Kāliṅgabhāradvājo nāma purohito mahāpurisalakkhaṇāni disvā, dasa cakkavattivattāni ācikkhi. So tam vattam pūretvā pannarasauposathadivase pāto 'va satasahassam vissajjetvā, mahādānaṁ datvā, solasahi gandhadakaghātehi sīsam nahāyitvā, katapātarāso suddham uttarāsaṅgam ekaṁsam̄ katvā, upari pāsādassa sirisayane pallaṅkam ābhujitvā nisinno attano dānādimayam puññasamudayam āvajjanto¹⁰ nisidi.

Ayam sabbacakkavattinām dhammadā.

Tesam̄ tam¹¹ āvajjantānam̄ yeva vuttappakārapuññākammapaccayautusamuṭṭhānam̄ nilamaṇisaṅghātadasadisam pācīnasamuddajalatalām bhindamānaṁ viya ākāsam alaṅkurumānaṁ¹² viya sahassaramsi¹³nemikam̄¹⁴ sanābhikam

¹ S₂ omits parisam̄ ² B katvā ³ B -taruvaram

⁴ B omits viya ⁵ B Cūla- for Culla- *passim*

⁶ B kucchinibbatto ⁷ S₁ anubhonto

⁸ B sampādayanto ⁹ B -brāhmaṇam̄ pari-

¹⁰ S₂ āvajjento ¹¹ B tesañ hi tam

¹² B alaṅkaramānaṁ varachiddamāṇḍalakhacitam

¹³ MSS. -ramsa- ¹⁴ S₁ -nebhikam

sabbākāraparipūram dibbacakkaratanaṁ pātubhavati. Tam
Kalingarañño pi tath' eva pāturaḥosi.

Yāya¹ pana tam cakkaratanaṁ² nābhiyā ‘sanābhikan
ti’ vuttam, sā indanīlamayā³ hoti, majhe pan'⁴ assā raja-
tamayāya panāliyā suddhasiniddhadantapantiyā hasamānā
viya virocati, majhe chiddena viya candamaṇdalena
ubhosu⁵ bāhirantesu rajatapattēna kataparikkhepā hoti,
tesu pan' assa⁶ nābhipanāliparikkhepapatṭesu yutta-
yuttaṭṭhāne paricchedalekhā suvibhattā 'va hutvā paññā-
yanti, ayam tāv' assa⁷ nābhiyā sabbākāraparipūritā.

Yehi pana tam arehi ‘sahassārañ ti’ vuttam, te sattarata-
namayā suriyarasmiyo viya pabhāsampannā bhonti, tesam
pi ghaṭakamaṇikaparicchedalekhādīni⁸ suvibhattān' eva⁹
paññāyanti, ayam assa arānaṁ sabbākāraparipūritā.

Yāya pana tam nemiyā ‘sanemikan ti’ vuttam, sā
bālasuriyarasmikalāpasirim apahasamānā¹⁰ viya suratta-
suddhasiniddhapavālamayā¹¹ hoti, sandhisu pan' assā
sañjhārāgasassirikā¹² rattajambunadapatṭā¹³ vattaparicche-
dalekhā ca suvibhattā paññāyanti, ayam assa nemiyā
sabbākāraparipūritā.

Nemimaṇḍalapiṭṭhiyam pan' assa dasannam dasannam
arānam antare dhāmanavāmso viya antosusiro¹⁴ chidda-
maṇḍalikavicitto¹⁵ vātavāhakapavāladaṇdo¹⁶ hoti yassa
vāteritassa sukusalā¹⁷ samannāgatassa¹⁸ pañcaṅgikaturiy-
assa viya saddo vaggucarajanīyo ca kamaniyo ca madaniyo¹⁹
ca hoti, tassa kho pana pavāladaṇḍassa²⁰ upari setacchattam
ubhosu passesu samosaritakusumadāmā²¹ dvepantiyo cā²²ti

¹ S₁ yāyam

² S₁ inserts yābhi

³ B -maṇimayā

⁴ B pana rajata-

⁵ S₂ inserts pi

⁶ S₂ pasannā

⁷ S_{1,2} assā

⁸ B ghāṭaka-

⁹ S₁ suvibhattā 'va

¹⁰ B avhayamānā ; B avahasamānā

¹¹ B -pabbālamayā

¹² B sañjhānurāga-

¹³ B -jambonada-

¹⁴ S₁ inserts va

¹⁵ B -citto

¹⁶ B- bāhakapabbāla- ; S_{1,2} vātagāhīm

¹⁷ S₂ sukula-

¹⁸ B -samannāhatassa

¹⁹ S₂ damaniyo

²⁰ B pabbāla-

²¹ B -kusumadāmānam

²² S_{1,2} sattiyo ; B S₂ omit cā-

evam̄ samosaritakusumadāmapantīsatadvayaparivārasetacchattasatadhārinā² pavāladañḍasatena³ samupasobhitanemiparikkhepassa dvinnam pi nābhipanālinam ante dve sihamukhāni honti, yehi tālakkhandhappamāna-puṇṇacandakiraṇakalāpasassirikā taruṇaravisamānarattakambalabhaṇḍukapariyantā⁴ ākāsaGaṅgāgatisobham abhibhavamānā⁵ viya dve muttākalāpā olambanti,⁶ yehi cakkaratanena saddhim ākāse samparivattamāneshi tīṇi cakkāni ekato parivattantāni viya khāyanti, ayam assa sabbaso sabbākāraparipūritā.

Tam pan' etam evam̄ sabbākāraparipūram⁷ pakatiyā sāyamāsabhattam bhuñjītvā attano attano gharadvāre paññattasanesu nisiditvā pavattakathāsallāpesu manussesu vīthicatukkādīsu kīlamāne dārakajane nātiuccena nātinicena vanasañḍamatthakāsannena ākāsappadesena palobhayamānamā⁸ viya rukkhasākhaggāni dvādasayojanato paṭṭhāya sūyamānena madhurassarena sattānam sotāni odāpayamānamā⁹ yojanato paṭṭhāya nānāpabhāsamudayasamujjalena vanṇena nayanāni samākaddhantam¹⁰ rañño cakkavattissa puññānubhāvam uggosayantam viya rājadhānīabhimukham¹¹ āgacchatī.

Atha tassa cakkaratanassa saddasavanen' eva: "Kutonu kho kassa nu kho ayam̄ saddrō ti," āvajjitahadayānam puratthimadisam olokayamānānam tesam manussānam aññataro aññataram evam āha "Passatha¹² bho acchariyam puṇṇacando pubbe eko uggacchati, ajja pana attadutiyo uggato, etam̄ hi rājahaṁsamithunam¹³ iva puṇṇacandamithunam apubbapariyāyena¹⁴ gaganatalam abhilāṅghatīti." Tam añño evam āha: "Kim kathesi samma? Kuhim nāma¹⁵ tayā dve puṇṇacandā ekato uggacchantā-

¹ S₁ -satti-

² S₁ -dhāraṇa-

³ B -pabbāla-

⁴ B -genḍuka-

⁵ B avahasamānā

⁶ S₁ olambenti

⁷ S₁ -paripūrita-; S₂ paripūrim

⁸ B salobhaya^o

⁹ phandāpayamānam

¹⁰ S_{1,2} -kaddhentam

¹¹ B rājāṭhānī-

¹² S₂ passa

¹³ S₂ rājagahaṁsamithuṇam

¹⁴ MSS. apubbapariyena

¹⁵ B kuhi nāma

ditṭhapubbā ? Nanu esa tapanīyarasa¹ dhārapiñjarakiraṇo² divasakaro uggato ti ? ” Tam añño sitam katvā evam āha : “ Kim ummatto³ si ? Nanu idānim eva⁴ divasakaro atthāngato, so katham imam puṇṇacandam anubandhamāno uggacchissati ? Addhā pan’ etam anekaratanappabhāsamudayasamujjalām⁵ kassāpi⁶ puññavato vimānam bhavissa-tūti.” Te sabbe pi apasādayantā⁷ aññe evam āhaṁsu : “ Kim bahum vilapatha ? N’ev’ esa⁸ puṇṇacando, na suriyo, na devavimānam, nahi tesam evarūpā sarasam-patti⁹ atthi, cakkaratanena pana etena bhavitabban ti.” Evam pavattakathāsallāpass’¹⁰ eva tassa janassa candamāndalam pahāya tam cakkaratanam abhimukham hoti.

Tato tehi : “ Kassa nu kho idam nibbattan ti,” vutte, bha-vissanti¹¹ vattāro :¹² “ Kass’ aññassa ? Nanu¹³ amhākam mahārājā pūritacakka-vattivatto ? Tass’ etam nibbattan ti.”

Atha so ca mahājano ye¹⁴ ca aññe passanti sabbe cakkaratanam eva anugacchanti. Tam pi cakkaratanam rañño yeva atthāya attano āgatabhāvam ūpetukāmam viya sattakkhattum pākāramatthakena nagaram anusandhāvitvā¹⁵ rañño antepuram¹⁶ padakkhiṇam katvā antepurassa¹⁷ uttarasīhapañjarasadise thāne yathā gandhapupphādihi sukhena sakkā hoti pūjetum. Evam akkhāhatam viya tiṭṭhati. Evam ṭhitassa pan’ assa vātāpānacchiddādihi pavasitvā nānāvirāgaratanappabhāsamujjalām antopāsādam alaṅkurumānam¹⁸ pabhāsamūham disvā dassanathāya sañjātābhilāso rājā hoti. Parijano pi ’ssa¹⁹ piyavacanapābhātena āgantvā tam attham nivedeti.

¹ S₁ ekaso tapānirasa-

² B -siñcanakiraṇo

³ S₁ ummattako

⁴ B idān’ eva

⁵ S₂ B -samudayujjalām

⁶ B ekassāpi

⁷ B apasārayantā

⁸ S₂ vippalapanten’ ev’ esa ; S₁ vipalavanten’ ev’ esa

⁹ B sirisampatti

¹⁰ S₁ evam pi vatta-

¹¹ S₂ bhavanti ¹² S_{1,2} cattāro ¹³ B ayañ hi nanu

¹⁴ S₂ yo ca añño passati sabbo anugacchati

¹⁵ S₂ anusamāsāyitvā ; B anusamāyāyitvā

¹⁶ S_{1,2} antopuram

¹⁷ S_{1,2} antopurassa

¹⁸ B alaṅkaramānam

¹⁹ B omits ’ssa

Atha rājā balavapiti¹ pāmojjaphuṭhasarīro pallaṅkam² mocetvā uṭṭhāy³ āsanā sihapañjara³ samipam gantvā, tam cakkaratanam disvā : “Sutam kho pana me tam—yassa rañño Khattiyassa muddhāvasittassa⁴ tadah’ uposathe paññarase sīsaṁ nahātassa uposathikassa upari⁵ pāsāda-varagatassa dibbam cakkaratanam pātubhavati sahassāram sanemikam sanābhikam sabbakāraparipūram, so hoti rājā cakkavattiti—assam nu kho aham rājā cakkavattiti” cintayati. Kālinigarājassāpi sabbam⁶ tam tath’ eva ahosi.⁷

Sabbacakkavattinam hi⁸ ekāmsam uttarāsaṅgam karitvā, vāmena hatthena hathisonda⁹ sadissam panālisuvanṇabhiṅkāram ukkhipitvā, dakkhiṇena hatthena cakkaratanam udakena abbhukkiritvā : “Pavattatu bhavaṁ cakkaratanam, abhivijinātu¹⁰ bhavam cakkaratanam ti.”

Vacanasamanantaram eva vehāsam abbhuggantvā cakkaratanam pavattati, yassa pavatti samakālam eva so rājā cakkavattī nāma hoti, pavatte pana cakkaratane tam anuppabandhamāno¹¹ va rājā cakkavattiyānavaram āruyha vehāsam abbhuggacchati, ath’ assa chattacāmarādihattho parijano c’eva antepurajano¹² ca tato nānappakārakañcukakavacādisannāhvibhūsitena vividhābharaṇappabhāsamudayujjalena samussitatdhajapataṭākapatimāṇditenā attano attano balakāyena saddhim uparājasenāpatippabhutayo pi vehāsam abbhuggantvā rājānam eva parivārayanti, rājāyuttakā parijanaśaṅgahatthā nagaravithisū bheriyo carāpentī : “Tātā amhākam rañño cakkaratanam nibbattam attano attano vibhavānurūpena maṇḍitapasādhitā¹³ sannipatathā ti.” Mahājano pana pakatiyā cakkaratanasadden’ eva sabbakiccāni pahāya gandhapupphādīnī ādāya sannipatito va,¹⁴ so pi sabbo vehāsam abbhuggantvā rājānam eva parivāreti, yassa yassa hi raññā saddhim gantukāmatā

¹ B -pāmujjaphuṭhasarīro

² S₂ pallaṅkā

³ B -pañcara-

⁴ B muddhābhīsittassa

⁵ S₂ omits upari .

⁶ S₂ omits sabbam

⁷ B hoti

⁸ S₁ pi

⁹ B -sadisapanālisuvanṇabhiṅgāram

¹⁰ B abhijinātu

¹¹ B anubandhamāno

¹² S₁ anto-

¹³ S_{1,2} -pasāditā; B -pasādhanā

¹⁴ B ca

uppajjati so so¹ ākāsagato va hoti, evam dvādasayojanā-yāma-vithāparisā hoti, tattha ekapuriso pi hi² chin-nabhinnasarīro vā kilitthavattho vā natthi, suciparivāro hi rājā, cakkavatti³parisā nāma vijjādhara-parisā viya ākāse gacchamānā indanilamaṇitale vippakiṇṇaratanasadisā hoti. Kalinganarindassāpi tath' eva ahosi.

Tam pana cakkaratanam rukkhaggānam uparūpari nātiuccena gaganappadesena pavattati, yathā rukkhānam pupphaphalapallavehi atthikā⁴ tāni sukhena gahetuṁ sakkonti, yathā ca bhūmiyam thitā : "Esa rājā esa uparājā esa senāpatiti," sallakkhetuṁ sakkonti, thānādisu ca iriyāpathesu yo yena icchatī so tena gacchati, cittakam-mādisippasutā c' ettha attano attano kiccam karontā yeva gacchanti, yath'eva hi bhūmiyam tathā tesam⁵ sabbakic-cāni⁶ ākāse ijjhanti. Evam cakkavattiparisām gahetvā tam⁷ cakkaratanam vāmapassena Sinerum pahāya mahāsamuddassa uparibhāgena sattayojanasahassappa-mānam Pubbavideham gacchati, tattha yojanubbedhena⁸ dvādasayojanāya parikkhepato chattiṁsayojanāya parisāya sannivesakkhamo⁹ sulabhāhārūpakaraṇo chāyudakasam-panno sucisamatalo ramaṇiyo bhūmibhāgo tassa uparibhā-gena¹⁰ tam cakkaratanam akkhāhatam viya tiṭṭhati. Atha¹¹ tena saññānenā so mahājano otaritvā yathārucim nahāna-bhojanādīni sabbakiccāni karonto vāsam kappeti.¹² Kālinga-nādhipassāpi sabbam¹³ tath'eva ahosi.

Evam vāsam upagate cakkavattimhi ye¹⁴ tattha rājāno te "Paracakkam āgatam ti" sutvā¹⁵ jinabalakāyam san-nipātētvā yuddhasajjā honti. Cakkaratanassa hi uppatti-samanantaram eva natthi so satto nāma yo paccatthikasañ-ñāya tam rājānam ārabba āvudham ukkipitum visahey¹⁶-ya, ayam ānubhāvo cakkaratanassa.

¹ S₂ omits so so² B omits hi³ B rājā cakkavattī⁴ B atthikānam⁵ S₂ tath' etesam⁶ B sabbāni⁷ S₁ omits tam⁸ B yojanubbedhe⁹ B sannisinnakkhamo¹⁰ S₂ uparibhāge¹¹ S₁ attha¹² B kappesi¹³ S₁ inserts tam¹⁴ B omits ye¹⁵ B sutvā pi na bala-¹⁶ S₂ inserts na

Cakkānubhāvena hi tassa rañño
 Ariasesā¹ damatham upenti,
 Arindamam nāma narādhipassa
 Ten' eva tam' vuccati tassa cakkaṁ.

Tasmā sabbe pi rājāno attano² attano rajjasirivibhāvānurūpam pābhataṁ gahetvā, tam' rājanam upagamma pañatasirā³ attano molimanipratananappabhāhi⁴ nisekena⁵ tassa pādapūjam karontā : "Ehi kho mahārāja svāgatan te mahārāja⁶ sakan te mahārāja anusāsa mahārājāti," tassa kinkārapatissāvitam āpajjanti. Kālinga⁷narādhipassāpi tath' eva akāṁsu.

Evam vutte pana rājā⁸ cakkavattī : "Nāpi ettakam nāma me anuvassam balim upakappethāti," vadati, "nāpi bhogam⁹ aññassa bhogam¹⁰ acchinditvā aññassa deti." Attano pana Dhammarājabhāvassa anurūpāya paññāya pāñātipātādini upaparikkhitvā pemaniyena mañjunā sarena : "Passatha tātā pāñātipāto nām' esa āsevito¹¹ bhāvito bahulikato yānikato¹² nirayasaṁvattaniko hotiti," ādinā nayena Dhammam desetvā, "Pāṇo na hantabbo, adinnaṁ nādātabbām,¹³ kāmesu micchācārā¹⁴ na caritabbā, musā na bhāsitabbā,¹⁵ majjam na pātabbām, yathā¹⁶ bhūtañ ca bhuñjathāti, ovādaṁ deti. Kālingabhbūhujo¹⁷ pi tath' eva akāsi.

"Kim pana sabbe pi rañño¹⁸ imam ovādaṁ gaṇhantī?" Buddhassāpi tāva sabbe 'va na gaṇhanti, rañño kim pana gaṇhissanti¹⁹? Tasmā ye pañditā vibhāvino te²⁰ gaṇhanti, sabbe pan' ete anuyuttā bhavanti.

¹ B arayo asesā

² B attano once

³ S₁ panamita-

⁴ S₂ B -manippabhāhi

⁵ S₂ nivesaken' assa ; B seken' assa pādapūjam karonti

⁶ S₂ B omit mah^o sak^o te ⁷ S₂ B -narapatissāpi

⁸ B narārājā ⁹ B omits bho^o ¹⁰ S₂ omits bhogam

¹¹ B anāsevito abahulikato abhāvito

¹² B omits yānikato

¹³ S₂ anādātabbām

¹⁴ S₂ B micchā-

¹⁵ B bhanitabbā

¹⁶ S_{1,2} yathā bhuttañ ¹⁷ B Kālingabhbūpo ¹⁸ S₁ rājāno

¹⁹ B aññassa pana kiṁ gaṇhissanti

²⁰ S₂ omits te

Atha nam¹ cakkaratanam evam Pubbavidehavāśinam ovāde dinne katapātarāse cakkavattibale² vehāsam abbhuggantvā puratthimasamuddam ajjhogāhati. Yathā yathā ca tam ajjhogāhati tathā tathā agadagandham ghāyitvā saṅkhittaphaṇo nāgarājā viya saṅkhittaūmivippahāram hutvā ogacchamānam mahāsamuddasalilam yojanamattam ogantvā³ antosamudde veļuriyabhitti viya tiṭṭhati. Taṅkhaṇam⁴ yeva tassa rañño puññasirim datthukāmāni viya mahāsamuddatale vippakinṇāni nānāratanāni tato tato āgantvā tam padesam pūrayanti. Atha sā rājaparisā tam nānāratanaparipūram mahāsamuddatalam disvā yathārucim uechaṅgādīhi ādiyati⁵ yathārucim ādinnaratanāyā pana⁶ parisāya tam cakkaratanam patinivattati.⁷ Patinivattamāne⁸ ca tasmim parisā aggato hoti majjhe rājā ante cakkaratanam. Tam pi jalanidhijalam palobhiyamānam⁹ iva cakkaratanasiriyā asahamānam¹⁰ iva ca tena viyogaṁ nemimaṇḍalapariyantam abhibhavantam¹¹ tīrañ tam eva upagacchatī.

Evam rājā cakkavattī puratthimasamuddapariyantam Pubbavideham abhivijinitvā¹² dakkhiṇasamuddapariyantam Jambudipam vijetukāmo cakkaratanadesitena maggena dakkhiṇadisābhimukho gacchati. Kāliṅganarāsabho pi tath' eva āgamāsi.

Evam pavattamānassa pana tassa pavattividhānam¹³ senā sanniveso patirajāgamanam tesam anusāsanappadānam¹⁴ dakkhiṇasamuddam¹⁵ ajjhogāhanam samuddasalilassa ogacchanam ratanādānan ti. Sabbam purimanayen' eva veditabbam. Vijinitvā pana tam dasasahassayojanap-

¹ B omits nam

² S₁-balena ca karatanavehā- ; B cakkavattibalena

³ B gantvā ⁴ S₁ taṅkhaṇe ⁵ S₁ ādiyanti

⁶ S₂ omits pana ⁷ B patinivatti ⁸ B pativattamāne

⁹ S₁ palobhaya- ¹⁰ S₁ asayha-

¹¹ S₂ abhihanantam ; B abhiharantam na tīram eva

¹² B vijinitvā ¹³ S₂ pavatta- ; B pavattanavimānam

¹⁴ B anusāsanipatiḍānam

¹⁵ B ajjhogāhanam salilassa

pamāṇam Jambudipam dakkhiṇasamuddato pi paccuttaritvā sattayojanasahassappamāṇam Aparagoyānam¹ vijetum pubbe vuttanayen' eva gantvā tam pi samuddapariyantam tath'² eva abhivijinitvā pacchimasamuddato pi uttaritvā atṭhayojanasahassappamāṇam Uttarakurum vijetum tath' eva gantvā tam pi samuddapariyantam tath' eva abhivijaya uttarasamuddato pi paccuttarati.³ Ettāvatā raññā cakkavattinā cāturaṇtāya paṭhaviyā ādhipaccam adhigataṁ⁴ hoti.

So⁵ evam vijitavijayo attano rajjasirisampattidassananatthaṁ sapariso uddham gaganatalam abhilaṅghitvā suvicasitapadumuppalapundarikavanavicitte cattāro jātassare viya pañcasataparittādīpaparivāre⁶ cattāro mahādīpe oloketvā, cakkaratanādesiten' eva⁷ maggena yathānukkamam attano rājadhānim paccāgacchati. Atha nam cakkaratanam antopuradvāram⁸ sobhayamānam viya hutvā titthati. Evam patiṭṭhitē pana tasmiṁ cakkaratanena⁹ rājante pure ukkāhi vā dīpikāhi¹⁰ vā kiñci karanīyam na hoti. Cakkaratanobhāso yeva¹¹ rattiandhakāram¹² vidhamati. Ye pana andhakāratthikā honti tesam andhakāram eva hoti.¹³ Kāliṅganaravarassāpi sabbam etam tath' eva ahosi.

Evam pātubhūtacakkaratanassa pana cakkavattino amacca pakatimaṅgalahattithitthānam samaṇi sucibhūmibhāgam kāretvā, haricandanādihi surabhigandhehi upalimpāpetvā hetṭhā vicittavaṇṇa¹⁴ surabhikusumasamo¹⁵ kiṇṇam upari suvannatārakānam antarantarā samosaritamanuññakusu-madāmapatimāṇḍitavitānam devavimānam viya abhisain-kharitvā : "Evarūpassa nāma devahattriranassa āgama-nām cintethāti," vadanti. So pubbe vuttanayen' eva ma-

¹ S₂ -dhānam

² B tath' eva mahim vijinitvā

³ B paccuttari

⁴ B abhigataṁ ⁵ B eso

⁶ S₁ B pañcasatapañcasataparittādīpaparivāre

⁷ B cakkadesiten' eva

⁸ B antepura-

⁹ B cakkaratane ¹⁰ B padīpikāhi

¹¹ S₁ -obhāsen' eva

¹² B rattiyaṁ

¹³ B omits hoti

¹⁴ B hetṭhā pi vicittavaṇṇam

¹⁵ S₁ -samā-

hādānam datvā sīlāni ca samādāya tam puññasampattim āvajjanto nisidati.¹ Ath' assa puññānubhāvacodito² Chaddantakulā vā Uposathakulā vā tam sakkāravisesam anubhavitukāmo tarunāravimāṇḍalābhīrattacaraṇagīvāmu-khapatimāṇḍitavisuddhasetasarīro santappatitthito⁴ susam-hitaśāṅgapaccāṅgasanniveso vikasitarattapadumacārupokkharo iddhimā yogī viya vehāsagamanasamattho⁶ manosi-lācūṇāraṇjitatariyanto viya rajatapabbato hatthisettho tasmim padese titthati. So⁷ Chaddantakulā āgacchanto sabbakanīttho āgacchati. Uposathakulā⁸ āgacchanto sab-bajettho. Kāliṅganarādhipassa⁹ pana Uposathakulā āgant-vā atthāsi.

Evam pātubhūtam pana tam hatthiratanam disvā hatthigopakādayo hatthutūthā vegena gantvā rāñño ārocenti. Rājā turitaturitam¹⁰ āgantvā tam disvā pasan-nacitto : " Bhaddakām vata bho hatthiyānam sace dama-tham upeyyāti," cintayanto hattham pasāreti. Atha so gharadhenuvacchako¹¹ viya kaṇṭe olambetvā¹² sūratabhā-vam dassento rājānam upasainkamati. Rājā tam ārohitukāmo hoti, ath' assa parijanā¹³ adhippāyam ūnatvā tam hatthiratanam sovaṇṇa¹⁴ ddhajasovaṇṇālānkārahemajāla-paticchannam katvā upanenti. Rājā tam anisidāpetvā va sattaratanamayāya nisseniyā āruyha ākāsagamananinna-citto hoti. Tassa saha cittuppāden' eva so hatthirājā rājahāmso viya indanilamaṇippabbhājālānilaga¹⁵ ganatalam abhilaṅghati. Tato cakkacārikāya¹⁶ vuttanayen' eva sakala-rājaparisā. Iti sapariso rājā antopātarāse¹⁷ yeva sakalam pathavim anusāsitvā¹⁸ rājadhānim paccāgacchati. Evam mahiddhikām cakkavattino hatthiratanam hoti. Kāliṅgā-

¹ B nisidi ² S₂ puññassa ³ B -maṇḍalāhi

⁴ S₁ sattāṅgappatitthito ; B sattappattiṭṭho

⁵ B susamhata- ⁶ S₂ B vehāsaṁ ⁷ B omits so

⁸ S₂ -kulam ⁹ S₂ -narapatissa ¹⁰ B turitam

¹¹ B ghare ¹² S₂ lambetvā ¹³ S₂ parijano

¹⁴ S₁ suvāṇṇa- ¹⁵ S₁ B -jālanila- ; S₂ -jālānilāga-

¹⁶ S₁ cakkavatticārikāya ¹⁷ S₂ pātarāso

¹⁸ S₂ anusāmsāsitvā ; B anupariyāyitvā

vanisāmino pi tādisam eva ahosi. Evam pātubhūtahat-thiratanassa paṇa cakkavattino purisā¹ pakatimangala-assatthānam sucisamatalam kāretvā² alaṅkaritvā ca³ purimanayen' eva rañño tassa āgamanacintanaththam ussā-ham janenti. So purimanayen' eva katadānamānasakkāro samādinnasilabbato pāsādatale sukhānisinno⁴ puññasam-pattiṁ samanussarati,⁵ ath' assa puññānubhāvacodito Sindhavakulato vijjullatāvinaddhasaradakāla setavalāhaka-rāsisassiriko rattapādo rattatuṇḍo candappabhāpuñjasadisa-suddhasiniddhaghana saṅghāṭasariro⁶ kākagīvā viya inda-nilamaṇi viya ca kālavaṇṇena sīsena samannāgatattā kākasiso sutthu⁷ kapetvā thapitehi viya muñjasadisehi⁸ saṅhavaṭṭaujugatehi⁹ kesehi samannāgatattā muñjakeso vehāsaṅgamo Valāhako¹⁰ nāma assarājā āgantvā tasmiṁ thāne patiṭṭhahati. Kāliṅgabhbhūpālassāpi tādisam eva hayaratanam ahosi.

Sesaṁ sabbam̄ hatthiratane vuttanayen' eva veditab-bam̄.

Evam pātubhūtaassaratanassa pana rañño cakkavattissa catuhatthāyāmām̄ sakatañābhisa mapariṇāham¹¹ ubhosu antesu kaññikapariyantato viniggatasuparisuddhamuttāka-lāpehi¹² dvihi kañcanapadumehi alaṅkataṁ caturāśitimanisahassaparivāram tārāgaṇaparivutassa puññacandassa sirim¹³ paṭippharamānām viya Vepullapabbatato¹⁴ mani-ratanam āgacchati. Tass' evam āgatassa muttajālakē thapetvā venuparamparāya satthihatthappamānām ākāsam āropitassa rattibhāge samantato¹⁵ yojanappamānām okāsam ābhā pharati, yāya sabbo so¹⁶ okāso aruṇuggamanavelāya viya sañjātāloko hoti. Tato kassakā kasikammām vāñjā āpanugghāṭanām te te ca sippino tañ tam kammantam

¹ S₂ parisā

² S₂ inserts ca

³ S_{1,2} omits ca

⁴ B sukhām

⁵ B anussarati

⁶ B -saṁhata-

⁷ B sutthūm

⁸ B puñja-

⁹ B -ujjugatigatehi

¹⁰ S₂ Valāho

¹¹ S₂ -parihānam

¹² S₁ viniggatehi

¹³ B sirisampaṭi-

¹⁴ S₂ Vephulla-

; B vipulapabb-

¹⁵ B samantā

¹⁶ B omits so :

payojenti divā ti maññamānā. Kāliṅganaralokādhipassāpi sabbaṁ tam tath' eva ahosi.

Evam pātubhūtaṇiratanassa pana cakkavattissa visayasukhavisesassa¹ visesakāraṇam itthiratanam pātubhavati. Maddarājakulato vā hi 'ssa aggamaheśim ānenti, Uttarakuruto vā puññānubhāvena sayam² āgacchati. Sā pana abhirūpā dassaniyā pāsādikā paramāya vannapokkharatāya³ samannāgatā nātidīghā nātirassā nātikisā nātithūlā nātikālī⁴ nāccodatā⁵ atikkantā mānusam vāñnam appattā⁶ dibbaṁ vāñnam, manussānam hi vāñnappabhā⁷ bahi na niccharati, devānam atidūraṁ niccharati. Tassā pana dvādasahatthappamāṇam padesam sarirābhā obhāseti. Sarirārasamphasso pan' assā sappimaṇḍe pakkhipitvā thapitassa satavihatassa tūlapicuno vā kappāsapicuno vā samphasso⁸ viya hoti. Rañño sitakale tassā uñhāni gattāni honti uñhe sitāni,⁹ tassa niccakālam eva supisitassa¹⁰ abhinavassa catujjātisamāyojitassa haricandanassa gandho kāyatavāyati, hasitakathitakālesu¹¹ tassā mukhato tañkhaṇam vikasitass' eva niluppalassa atisurabhigandho vāyati. Evārūpasamphassa¹² gandhasampattiuyuttā pi rājānam disvā nisinnāsanato aggidaḍdhā viya paṭhamam eva utṭhahati, tasminne nisinne tassa tālavantena¹³ vijanādikiccam katvā pacchā nisidati. "Kim karomi devāti" vācāya kiñkāram patisaveti, rañño manāpam eva karoti, yaṁ rañño piyām tad eva vadati, thapetvā rājānam aññam purisam cittena pi na¹⁴ pattheti. Kaliṅgagandhabbarūpassāpi¹⁵ tādisam eva itthiratanam ahosi.

Evam pātubhūtaṇiratanassa pana rañño cakkavattissa dhanakaraṇyānam kiccānam¹⁶ yathāsukham¹⁷ pavatta-

¹ S₂ -sukhaya-

² B sayam vā

³ S₂ vāñṇasundaratāya

⁴ B nātikālā

⁵ S₁ nātiōdātā

⁶ B asampattā dibbavañnam

⁷ S₂ vāñṇabhā- ; B vāñṇabhā

⁸ S₁ phasso ; B phassaviseso

⁹ S₂ sitāni

¹⁰ S₁ supiṁsītassa

¹¹ S₂ sitakathitakāle

¹² S_{1,2} evam rū-

¹³ B -vandena bija-

¹⁴ S₂ omits na

¹⁵ S_{1,2} -kandappa-

¹⁶ S₁ kiccāni

¹⁷ S₂ -sukhappattanatthaṁ

nattham gahapatiratanam pātubhavati. So pakatiyā 'va Mahābhogo Mahābhogakule jāto rañño dhanarāsivadḍhako setthigahapati hoti. Cakkaranānubhāvasahitam pan' assa kammapipākajam dibbacakkhum pātubhavati, yena antopāthaviyam¹ dvijojanābbhantare² nidhim passati. So tam sampattim disvā tutṭhahadayo gantvā : "Appossukko tvam deva hohiti,³ aham te dhanena dhanakaraṇiyam karissamīti," rājānam dhanena pavāretvā pūraim⁴ hiraññasuvanñassa kumbhim uddharitvā : "Alam ettāvatā mahārāja katam ettāvatā mahārājāti," sabbāni dhanakaraṇiyāni sampādeti. Kālingapuññapuñjassāpi tath' eva sampādesi.⁵

Evam pātubhūtagahapatiratanassa pana rañño⁶ cakkavattissa sabbakiccasamāvidhānasamattham parināyakaratanam pātubhavati. So rañño jetthaputto 'va hoti. Pakatiyā 'va pandito byatto medhāvī vibhāgī,⁷ rañño puññanubhāvam nissāya pan' assa attano kammānubhāvena paracittañānam⁸ uppajjati, yena⁹ dvādasayojanāya rājaparisāya¹⁰ cittācāram ñatvā upayāpetabbam¹¹ upayāpetum apayāpetabbam apayāpetum tasmim tasmim thānantare thāpetabbam¹² thāpetum rañño ahite ca hite ca vavatthāpetum samattho¹³ hoti. So pi tam¹⁴ attano ānubhāvam disvā tutṭhahadayo gantvā : "Appossukko tvam deva hohi, yathāsukham rajjasukham anubhava¹⁵ aham anusāsissamīti," rājānam sabbakiccānuśasanena pavāreti. Kālinganarissaram¹⁶ pi tath' eva pavāresi.¹⁷

Evam pātubhūtasattaratano¹⁸ rājā¹⁹ Kāliṅgacakkavattī ekadivasam sabbalañkārapatimandito mālāvilepanadharo

¹ S₂ inserts pi

² S₂ omits dvi- ; B tiyojana-

³ S₂ B hoti

⁴ B sutṭhum

⁵ B sampādeti

⁶ B omits rañño

⁷ S₂ omits vibhāgī

⁸ S₁ paracittavijānanāñānam

⁹ B inserts ca ; S₁ yo pana

¹⁰ S₁ omits rājā-

¹¹ B upathāpetabbam upathāpetum anupathāpetabbam anupathāpetum

¹² B omits thāpetabbam

¹³ S₂ samatthā

¹⁴ B omits tam

¹⁵ S₁ anubhāvam

¹⁶ B Kāliṅganarindassa pi

¹⁷ B pavāreti

¹⁸ S₂ -bhūtatta-

¹⁹ S₁ omits rājā ; B Kāliṅgo

rājamaṇḍalakirīṭakūṭamāṇimadhu karaparicumbitapādapa-
ṇikajo chattiṁsayojanāya senāya parivuto sabbasetam Kelā-
sakūṭapāṭibhāgam¹ gajaratānam āruyha lokalocanāni
saphalāni² karonto mahatā sirivilāsenā mātāpitunnam³
assamapadam pāyāsi, ath' assa sabbaBuddhānam jayamaṇ-
galassa⁴ puthuvīcakkanābhībhūtassa mahābodhimaṇḍassa⁵
uparibhāgena⁶ nāgo gantum nāsakkhi rāññā punappuna⁷
codito pi nāsakkhi yeva, atha rāñño purohito rāññā
saddhim gacchanto : "Ākāse āvaraṇam nāma natthi, kin
nu kho rājā gajarājam pesetum na sakkoti vīmaṇissāmīti,"
ākasato oruyha sabbaBuddhānam jayapallānkam puthavī-
nābhīmahābodhimaṇḍam passi. Tadā kira tattha rāja-
karīsamatte⁸ thāne sasakamassumattam pi tiṇam nāma
natthi, rajatapattavāṇṇavālukā vippakinnā hoti, samantā
tiṇalatāvanaspatayo⁹ bodhimaṇḍam padakkhiṇam katvā¹⁰
āvattitvā bodhimaṇḍābhīmukhā va atṭhamāsu. Brāhmaṇo
tam bhūmibhāgam oloketvā : "Idam¹¹ sabbaBuddhānam
kilesaviddhamānsanatthānam, imassa uparibhāgena¹² Sak-
kādīhi pi na sakkā gantun ti," cintetvā Kālinagacakka vattino
santikam gantvā : "Otara mahārāja, ayam bhūmibhāgo
sabbaBuddhavaṇṇito,¹³ viddhamānsitasakalakilesandhakārā
sabbadasabalā taruṇasuriyā viya idhāśinā virocanti,¹⁴
catunahutādhikadvyojanasatasahassabahalāyācalāya nā-
bhībhūto, sāgarapariyantāya mediniyā¹⁵ niccalatthānam,
imassa sabbaBuddhānam kilesajālapadālanaṭṭhānassa na-
makkāram karohi, pūjāsakkārañ cānuvidhehi, ye¹⁶ te
cakkavattino hatthiratanabhūtā Uposathakule jātā gajavarā
sabbe pi te etam padesam patvā koṭṭiyamānā pi na upa-
gacchanti, etena nāgenāpi upagantum ito uttarin¹⁷ na

¹ B Kelāsasmakuṭa- ² S_{1,2} saphalam ³ B -pitūnam

⁴ B jayamaṇḍalassa pathavī- ⁵ S₁ -maṇḍalassa

⁶ S₂ -bhāge ⁷ B punappunam¹⁸ ⁸ B karīsamattaṭṭhāne

⁹ B vanappatiyo ¹⁰ B imam¹⁹ ¹¹ S₂ uparibhāge

¹² S₂ -vanṇitoko ¹³ B virocenti

¹⁴ B medaniyā naccanaṭṭhānam sabbaBuddhānam kilesa-
jālapadālanaṭṭhānam nayanasakkāram karohi.

¹⁵ B ye 'me ¹⁶ B uttari

sakkā, ākañkhanto vajirañkusena saññam datvā pesehitī”
āha.

Rajā tassa vacanam sutvā : Nāssāma mayam yathā imassa vacanam yadi vā saccam yadi vā alikan ti” vīmānsanto vajirañkusena¹ varakuñjaram pesesi. So pana gajarājā tena cakkavattinā vajirañkusena kottedtvā² pesito patiravabharitadasadisākuharam saram nicchāretvā patisakkitvā sondam ukkhipitvā givam unnāmetvā garum bhāram vahitum asakkonto viya ākāse yeva nisiditvā kesarinakhapañjarena viya narindena punappuna³ vijhayamāno koñcasakuno viya naditvā vedanam⁴ sahitum asakkonto kālam akāsi. Rajā tassa matabhāvam ajānanto⁵ tathā nisinno ’va⁶ ahosi.

Tadā Kālingabhāradvājō : “Mahārāja tava nāgo niruddho, na sakkā tayā gajavaram ārūlhena yam kiñci kurutā bodhimāṇḍamatthakena gantum aññam nāgam⁷ ākañkhatāti”⁸ āha. Rañño puññiddhiyā añño gajarājā Uposathakulā⁹ gantvā¹⁰ piññhim upanāmesi. Rajā tam abhirūlho¹⁰ matañgam¹¹ patamānam disvā vimhito¹² ākāsato oruhyā bodhimāṇḍam oloketvā tam pātiñhāriyam¹³ passitvā Kālingabhāradvājassa thutim karonto : “Tvam evāsi sambuddho sabbaññū sabbadassavīti,”¹⁴ āha. Brāhmaṇo tam anadhi-vāsetvā attānam nicañthāne ḥapetvā Buddhe¹⁴ yeva ukkhipitvā vanñento : “Mahārāja mayam byañjanam disvā¹⁵ byākarāṇasamatthā sutabuddhā nāma. Buddhā¹⁶ pana¹⁷ sabbaññū sabbavidū. Buddhā hi atitādibhedam sabbam jānanti ca¹⁸ vadanti ca lakkhañena. Mayam pana āgama-

¹ S₂ B omit vajirañ-

² B codetvā pesito patiravasahitam dasadisā-

³ B punappunam vijhayamāno ⁴ B inserts so

⁵ B anujānanto ⁶ S₁ omits ’va

⁷ S₁ nāgam āsam ti ; S₂ āsañkamāti ⁸ S₁ -kulam

⁹ B āgantvā ¹⁰ B inserts ’va ¹¹ MSS. matanāgam

¹² S₁ vismito ; S₂ vismino ¹³ B pātiñhāram

¹⁴ B Buddham ¹⁵ B viditvā

¹⁶ S₂ B omit Buddhā ¹⁷ S₂ omits pana

¹⁸ B vivaranti ca na lakkhañena

purisā attano sippabaleneva jānāma¹ tañ ca ekadesam eva jānāma, Buddhā pana sabbam attham karatalāmalakam² iva niravasesam jānantīti,” āha.

Rājā Buddhaguṇe sutvā somanassappatto hutvā sakala-cakkavālavāsikehi bahūni vicittavatthābharaṇagandhaku-sumādīni āharāpetvā jalanidhivelāpariyantam Jambusāṇḍam³ ekamaṇḍapam viya alaṅkaritvā sattāham dhūpadipa-pupphagandhadhajapatākam⁴ vassamānacandanacūṇyam vīṇāveṇumurajanādamanoharam naccamānalalitayuvatiramaṇiyam bodhipūjam kārāpetvā tasmin⁵ padese aṭṭhārasahattham Mandāragirivirocamānam⁶ suvanṇatthambham ussāpetvā tassa⁷ sattaratanamayam vedikam kāretvā⁸ ratanavālukam okiritvā ratanapākārena parikkhipitvā sattaratanamayam Indacāpakalāpakappadvārakoṭṭhakam kārāpetvā devasikam pupphānam saṭṭhivāhasahassāni⁹ sannipātētvā yāva jīvam mahābodhipūjam katvā tāva timśabhanam agamāsi.

Evaṁ vimalalocano imam Dhammadesanaṁ sandassetvā jātakam samodhānento pariyoṣāne, tividhamahādvārehi pañcadasakotthāsehi saṭṭhiyā ca nayasahassehi vibhajitvā, duddasattā gambhirāni¹⁰ gambhirattā duddasāni duk-khasamudayanirodhamaggalakkhaṇāni cattāri ariyasac-cāni¹¹ pakāsetvā anekadevamanussasahassāni desanā-matarasam pāyetvā: “Na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Ānando suranaravimhāpaniyam bodhipūjam akāsi yevāti,” vatvā, therassa bodhipūjam candamandale¹² paharanto viya ukkhipitvā, sāgarapiṭṭhe vāsitatelam¹³ vippakiranto viya sabbattha pattharitvā, ratanaghārassa maṇikkhandhena kuṭam gaṇhanto viya Ānandattherassa bodhipūjāmaṇik-khandhena desanākuṭam¹⁴ gāhāpetvā: “Tadā rājā Ānando

¹ S₂ jānamānatañ ca

² B karatale

³ B Jambumāṇḍalam

⁴ S₁ dhīpadhūpa-

⁵ B inserts devasikam

⁶ S₁ -girim iva viro-

⁷ S₁ omits tassa

⁸ B kārāpetvā

⁹ S₂ saṭṭhim

¹⁰ S₂ omits gambhirāni

¹¹ S₂ B omit ariya-

¹² B dhajamaṇḍale

¹³ B ṭhapitatelam pattharanto

¹⁴ B desanāya

ahosi, Kālingabhbāradvājo aham asmīti," vatvā jātakam samodhānesi.

Evam phalaruhamahābodhi Satthari dharamāne Jetavanavihāradvāre¹ patitīthitā ti.²

Iti Jetavane munirājasuto
Phalasambhavabodhivaraṁ varadhī³
Sunidhāya vidhāya maham³ mahito
Muninā katalokahito ti⁴ thuto.
Ānandabodhikathā.

Katham dakkhinamahāsākhā parinibbute Bhagavati Laṅkādipe patitīthitā ti?

Tam pana vibhajante⁵ hi: sā⁶ panāyam dakkhinamahāsākhā kena gahitā? Kenānītā? Kena patitīthāpitā? Kena pūjītā? Kena paripālītā ti? Ete pañca abbhantara-pañhā pi⁷ vissajjeyyā bhavanti.

Tattha: Kena gahitā ti? Dhammāsokena narindena gahitā. Kenānītā ti? Saṅghamitthattheriyā ānītā. Kena patitīthāpitā ti? Raññā Devānaṁpiyatissena patitīthāpitā. Kena pūjītā ti? Buddhādihi pūjītā. Kena paripālītā ti? Bodhiguttādīhi paripālītā.

Katham Dhammāsokena narindena gahitā ti.

Yo so Bhagavā catuvesārājjavisārado⁸ dasabaladharo⁹ āsabhaṇṭhānaṭṭhāyi sīhanādanādi sabbasattuttamo Dhammissaro Dhammarājā Dhammādhipati Dhammadīpo Dhammasarāṇo saddhammavaracakkavatti sammāsambuddho dvattimāsamahāpurisalakkhaṇapatiṁḍito¹⁰ asītiyā¹¹ anubyañjanehi samanubyañjito¹² nīlapitalohitādiveicittavāṇyo¹³ byāmappabhāparikkhittavilāso, vikasitakamalup-palapundarikapatimanditasalilatalām viya tārāganaramsi-jālasobhāsamujjalitaganatalām viya sañjhāppabhā-Indadhanuvijjullatāparikkhittakanakagirisikharo viya

¹ S₂ Jetavanadvāre

² B S₂ omit ti

³ S_{1,2} vidhā maham

⁴ B thuto ti

⁵ S₂ vibhajente

⁶ B sāyam

⁷ B omits pi

⁸ B catuvesārājjapatto

⁹ B omits dasa

¹⁰ B bāt timsa-

¹¹ B inserts dasabaladharo

¹² S₁ samanubyañjito

¹³ B -lohitādīhi

attano sirivibhavena¹ lokam ekālokam kurumāno bodhaney-yapuggale² disvā, Mahākassapādinam atthāya tigāvute pi, Aṅgulimālālavakādīnam³ atthāya timsayojane pi, Pukkusādīnam atthāya pañcacattālisayojane pi, Mahākap-pinappabhūtinam⁴ atthāya vīśādhikayojanasate pi, Vanavāsi⁵Tissasāmamaṇerādīnam atthāya tigāvutādhikavisātirekayojanasate⁶ pi, Dhaniyādīnam atthāya sat-tayojanasate pi, Cūḍodarādīnam⁷ atthāya dipantare pi, Mātudevaputtādīnam⁸ atthāya devaloke pi, Bakabrahmā-dīnam atthāya Brahmaloke pi muhuttamattena⁹ pañ-nāyitvā nibaddham¹⁰ turitacārikam caranto, kadāci Sāriputta Moggallānādīhi chaṭṭabhiññehi mahiddhikehi mahāsāvakehi parivuto¹¹ usabhaṇaparivuto viya usabharājā, sihagaṇaparivārīto viya sīharājā, garuḍanikara-parivārīto viya supaṇṇarājā, Kulācalaparivārīto viya girirājā rāmīsahassaparivārīto viya divasakaro, dāṇḍadīpanikaramajjhagato viya pajjalitadīparukkho, gāmanigamanagaravanabhavanādīni¹² chabbanññahi Buddharasmīhi¹³ nimujjāpento, lokānukampāya¹⁴ tisatachasatanavasatayojanāvat̄tesu antomajjhimamahā-maṇḍalesu¹⁵ gāmanigamapatipātiyā aturitacārikam caranto, pasādapāmojjaparavasehi¹⁶ Janehi samantā yojanasatam ekakolāhalam kārāpento, veneyyabandhvānam amatapuradvāram vivaranto, padaparamānam sag-gupagamananissenīm¹⁷ dassento, Dhammadundubhim¹⁸ āhaññanto, Dhammasaṅkhām Dhammavāmām dhamanto, Dhammaddhajam Dhammakuntam¹⁹ ussāpento, veney-

¹ S₂ omits -vi- ² B S₂ -puggalam³ S₂ Aṅgulimālālavakā-

⁴ B Pakkusātippabhūtinam atthāya

⁵ B VanavāsiTissa-

⁶ S₁ -vīsatīyojana-

⁷ S₂ Cūḍodharā-

⁸ S₂ Mātalideva-

⁹ B muhuttamatte

¹⁰ S₂ niccam baddham ; B nibaddha-

¹¹ B -parivārīto viya

¹² S₁ -vanagahanādīhi

¹³ B Buddharasmīhi

¹⁴ S_{1,2} lokānukampakāya

¹⁵ S_{1,2} antesu

¹⁶ B -pāmojjamānasehi

¹⁷ B saggamagganissenīm

¹⁸ B dudrubhim

¹⁹ B -kontam

yakamalākaram vibodhento, paramamadhumām catusaccapānam¹ pāyento, saddhādhikānam nirupam-
arūpakāyena² paññādhikānam gambhīraDhammakāyena
tosento, rūpappasannarūpappamāṇānam vāṇasiriyā
ghosappasannaghosappamāṇānam saddasiriyā lūkhapp-
pasannalūkhappamāṇānam appicchatādivatasiriyā³
DhammappasannaDhammappamāṇānam mahāvajirañānā-
diguṇasiriyā⁴ santapperito, sattatimsavidham bodhipak-
khiyaratanavassam vassāpento, anaññasādhāraṇām⁵
desanāGaṅgam pavattento⁶ ariyamaggasalilena kilesa-
parilāham nibbāpento, caturāsiti Dhammakkhandhasahas-
sāni desetvā,⁷ catuvīsatī asaṅkheyayadevamanusse bhavaka-
ntārato patāretvā,⁸ pañcacattālisavassāni thatvā paripak-
kañāne tikkhindriye satte⁹ catusaccām bodhāpetvā,
aparipakkañānānam mudindriyānam aviditasattānam¹⁰
maggāmaggam kathetvā, mohanDhakāravidhamanāya
Dhammadipām,¹¹ saṁsārasāgarataranāya Dhammamahān-
āvām, kusalaDhammavadane akusalatilakasodhanāya
Dhammādāsām, kilesabyādhividdhamāsanāya¹² Dhammosa-
dhañca anāgatānam sattānam¹³ athāya patitthāpetvā,
karacaraṇasariṇasamphuṭṭhasākhāpāsāṇapalālamattam¹⁴
pi yāv'ajjatanā saggamokkhasukhasādhanām¹⁵ cetiyām
katvā, sabbām Buddhakiccam niṭṭhāpetvā, mahāSinerumud-
dhami jalitvā¹⁶ sakalalokagata¹⁷timiranikaram viddham-
setvā, mahāvuṭṭhidhārānipātena¹⁸ nibbutamahāaggikkhan-
dho viya, Kusinārāyam¹⁹ upavattane Mallānam sālavane
antare yamakasālānam visākhapuṇḍramadivase rattiyā

¹ S₂ B omit catu-² B rūpakāyena³ S_{1,2} appicchatāditapasiriyā⁴ B mahāvajirañānāguṇasiriyā⁵ S₂ -saraṇām⁶ S₂ upavattento⁷ B omits desetvā⁸ B santāretvā⁹ S₂ sacce¹⁰ S₂ B saccānām¹¹ B Dhammappadipām¹² B saṅkilesabyādhividdhamanāya¹³ B omits sattānam¹⁴ B -palāsamattam¹⁵ S₂ -sādhakām¹⁶ S₂ -muddham jalitvā¹⁷ B omits -gata-¹⁸ B -vātanipātena¹⁹ B Kusinārāyā

paccūsasamaye nibbānapuram pavisanto, catuvīsatī
kotisatasahassasamāpattiyo pavisitvā,¹ videsam gacchanto
ñātigañam² ālingitvā viya sabbam samāpattisukham
anubhavitvā, dasasahassalokadhātuyo kampetvā,
anupādisesayā³ nibbānadhadhātuyā parinibbāyi.⁴

Iti vihitavicitāsesalokatthacāro,
Tibhavapati⁵ mahiddhi Dhammarājā munindo,
Ravisatajutisobho so pi yāto vināsam,
Marañam akarunantam kam hi loke jaheyyāti⁶?

Dasabalaparinibbānakathā

Evam Magadhādhipassa Ajātasattunarindassa atthame
samvacchare parinibbute Bhagavati lokanāthe
Kusinārāyām samāgatānam sañkhyāpatham atikkantānam
bhikkhūnam majhe gaṇapāmokkhānam sattannam bhik-
khusata/sahassānam sañghātthero āyasmā Mahākassapo
sattāhaparinibbute Satthari Subhaddena buḍḍha⁸pab-
bajitena : “Alam āvuso, mā socittha, mā paridevittha,
sumuttā mayām⁹ tena Mahāsamañena upaddutā ca
mayām homa ‘idam vo kappati idam vo na kappatī,’ idāni
pana mayām yam¹⁰ icchissāma tam karissāma yam na ic-
chissāma na tam karissāmāti” vuttavacanam anussaranto,
edisassa¹¹ ca saṅghasannipātassa¹² puna dullabhabhāvam
maññamāno : “Thānam kho pan’etam vijjati yam
pāpabhikkhū, atītasatthukam pāvacanan ti maññamānā,
pakkham labhitvā na cirass’ eva saddhammam
antaradhāpeyyūm, yāva Dhammadvinayo titthati tāva
anatitasatthukam eva pāvacanam hoti. Vuttam h’etam
Bhagavatā : ‘Yo vo Ānanda mayā Dhammo ca Vinayo ca
desito paññatto so vo mam’ accayena satthā ti,’ yan
nūnāham Dhammañ ca Vinayañ ca saṅgāyeyyam yathayidam

¹ B pavīsetvā

² S₂ B ñātijanam

³ B anupādisesanibbāna-

⁴ B parinibbāyīti

⁵ B mahiddhi

⁶ S₂ jaheyya

⁷ B omits -sata-

⁸ B vuḍḍha-

⁹ B omits mayām

¹⁰ B yam icchāma tam karissāma yam na icchāma tam
na karissāmāti ; S₁ yam icchissāma tam karissāmāti vut-
tavacanam ¹¹ S₂ esassa ¹² B sannipātassa

sāsanam addhaniyam assa ciraṭṭhitikam. Yañcāham¹ Bhagavatā : ‘Dhāressasi² pana me tvam³ Kassapa sānāni⁴ paṁsukūlāni nibbasanāniti’ vatvā cīvare⁵ sādhāraṇaparibhōgena ca, ‘aham pi⁶ bhikkhave yāvad eva ākañkhāmi vivic⁷ eva kāmehi pathamajjhānam upasampajja viharāmi, Kassapo pi⁸ bhikkhave yāvad eva ākañkhati vivic⁹ eva kāmehi pathamajjhānam upasampajja viharatiti,’ evamādinā nayena navānupubbavihārachalabhiñnap-pabhede uttarimanussadhamme attanā samasamaṭṭha-panena ca anuggahito, tathā¹⁰ ākāse pāṇim cāletvā alaggacit-tatāya c’eva candopamapaṭipadāya ca pasamisito, tassa me kim aññam ānanam¹¹ bhavissatiti? Nanu mām Bhagavā rājā viya¹² sakakavacaissariyānuppadānena attano kulavanisapatitthāpako puttam, ‘Saddhammavāmisapatit-thāpako me ayam bhavissatiti,’ mantvā iminā asādhāraṇena anuggahena¹³ anuggahesi imāya ca uṭārāya pasamisāya pasamisito” cintetvā, Dhamma Vinaya saṅgāyanattham¹⁴ bhikkhūnam ussāham janayanto, Subhaddena buddhapab-bajitena¹⁵ kathitam anācāram ārocetvā : “Handa mayam āvuso Dhammañ ca Vinayañ ca saṅgāyeyyāma,¹⁶ pure adhammo dippati dhammo paṭibāhiyatī,¹⁷ avinayo dippati¹⁸ vinayo paṭibāhiyatī, adhammavādino balavantā honti Dhammavādino dubbalā honti, avinayavādino balavantā honti Vinayavādino dubbalā hontiti,” vatvā : “Tena hi bhante thero bhikkhū uccinatūti,” vutte, sakalanavaṅga Sat-thusāsanapariyattidhare puthujjanasotāpannasakadāgāmi-anāgāmisukkhavipassakakhīñāsavabhikkhū¹⁹ anekasate²⁰ anekasatasahasre²¹ ca vajjetvā, tipiṭakasabbapariyattip-

¹ S₁ sacāhami ² B dhārissasi pana yo ³ S₁ sāsanāni

⁴ S₂ vatthā vivare ; B cīvara- ⁵ S₂ B omit pi

⁶ S₂ omits pi ⁷ S₁ yathā

⁸ S₂ kim maññam ānanyām ; B ānanyām

⁹ S₁ inserts cakkavattī ¹⁰ B omits anuggahena

¹¹ S₂ -saṅgāhanattham ¹² B vuddha-

¹³ S₂ B saṅgāyāma ¹⁴ S₂ B paṭibāhiyatī

¹⁵ B inserts pure ¹⁶ S₁ -khīñāsave ; S₂ inserts na

¹⁷ S₂ anekasata-

¹⁸ B anekasahasre vivajjetvā

pabhedadhare¹ paṭisambhidāppatte² mahānubhāve yebhuy-yena Bhagavatā etadaggam āropite te vijjādippabhede khīṇāsavabhikkhū yeva ekūnapañcasate paṭiggahetvā,³ Ānandena pana kiñci Dasabalañesitam suttageyyādi Bhagavato asammukhā paṭiggahitam nāma natthi. “Ānandañā vinā saṅgīti⁴ na sakka kātum. Tathā pi so sakaraṇīyo Sakyakulappasūto, aham tasmim ativiya vissattho: keci bhikkhū chandāgamanām⁵ viya mañ-namānā, ‘bahū asekha paṭisambhidāppatte⁶ bhikkhū ṭhāpetvā Ānandañā sekha paṭisambhidāppattam therō uccinīti,’ upavadeyyum, tam parūpavādañā parivajento⁷ bhikkhūnām yevānumatiyā gahessāmīti,” cintento,⁸ tassa okāsañām ṭhāpetvā bhikkhūhi: “Ayam bhante āyasmā⁹ Ānando kiñcāpi sekho abhabbo¹⁰ agatim gantum, bahu ca tena Bhagavato santike dhammo ca vinayo ca pariyatton, tena hi bhante therō Ānandam pi uccinatūti,” abhiyācito¹¹ tam gahetvā pañcasatam paripūresi.

Tato therā¹²: “Kattha nu kho mayam Dhammañ ca Vinayañ ca saṅgāyeyyāmāti ?”¹³ āvajjantā,¹⁴ Rājagahañ disvā, “Na aññe bhikkhū¹⁵ Rājagahe vassam upagaccheyyun ti,” anussāvetvā, Jambudipe cārikāñā caramānā tattha tattha sokasalla samappitam mahājanam assāsentā,¹⁶ Rājagahañ agamiñsu.

Ānandatheropi Bhagavato pattacīvarañā gahetvā bhikkhu-saṅghaparivuto Kusinārāya nikhamitvā cārikāñā caramānā attano¹⁷ gatagataññāne mahatā paridevanena :¹⁸ “Bhante Ānanda¹⁹ kuhim Satthārañā ṭhāpetvā āgato’ sīti ?” rodamā-nam²⁰ mahājanam anusāsento, anupubbena Sāvatthim

¹ B pariattippabheda paṭisambhidappatte

² S₁ -ppatta- ³ S₂ pariggahetvā ⁴ B saṅgītim

⁵ S₁ jandagāminām ⁶ B asekha saṃbhidappatte

⁷ B parivajjanto ⁸ S₁ cintetvā ⁹ B omits āyasmā

¹⁰ S₂ āhacco ¹¹ S₂ adhiyācito ¹² S_{1,2} therō

¹³ B saṅgāyāmāti ¹⁴ S₁ āvajjentā

¹⁵ S₂ inserts hi ¹⁶ S₁ anusāsento

¹⁷ S₂ omits attano ¹⁸ B paridevena

¹⁹ B omits Ānanda ²⁰ B kandantam

patvā Bhagavato parinibbānadivase viya mahāparideve pātubhūte aniccatāpatisamyuttāya¹ dhammiyā kathāya tam mahā² janām saññāpetvā,³ Jetavanam pavisitvā⁴ Dasabalena⁵ vasitam gandhakuṭīm vanditvā dvāram vivaritvā⁶ Bhagavato ṭhitakāle karaṇiyam vattam⁷ sabbam katvā, Tathāgatassa gunagaṇāmatarasaññutāya⁸ patiṭṭhitapemo⁹ c'eva akhiṇāsavo ca anekesu ca jātisatasahassesu aññam¹⁰aññopakārashañjanitacittamaddavo tasmiṁ tasmiṁ kale gandhakuṭīm vanditvā, “ Nanu Bhagavā ayam tumhākam nahānakālo,¹¹ ayam bhikkhūnam ovādadānakālo, ayam sihaseyyakappanakālo, ayam mukhadhovana kālo ti? ” ādinā nayena paridevamāno, “ Aññatarāya devatāya bhante Ānanda tumhe¹² evam paridevamānā katham aññe¹³ assāsayissathāti? ” samvejito,¹⁴ santhambhitvā vihāre khaṇḍaphullapaṭisaṅkharanam kārāpetvā upakat-thāya vassūpanāyikāya bhikkhusaṅgham ohāya Rājagaham agamāsi.

Tato thero Āśālhipuṇṇamāyam uposatham katvā, pāṭipadadivase vassam upagantvā: “ Bhagavatā kho āvuso khaṇḍaphullapaṭisaṅkharanam vaṇṇitam. Handa mayam āvuso pathamam māsam khaṇḍaphullapaṭisaṅkharanam¹⁵ karoma, majjhimam māsam sannipatitvā Dhammañ ca Vinayañ ca saṅgāyissāmāti.” Dutiyadivase rañño Ajātasattuno paṭivedetvā¹⁶ tassa manusse ādāya Bhagavato vacana-pūjanattham titthiyavādparimocanaithāñ ca chadditapatitaukkalāpe¹⁷ aṭṭhārasa mahāvihāre khaṇḍaphullapaṭisaṅkharanam¹⁸ katvā¹⁹: “ Nitthitam mahārāja vihāra²⁰ pati-

¹ S₁ aniccatādi-

² S₂ omits mahā-

³ B samassāsetvā

⁴ B pavisetvā

⁵ B omits Dasa° vas°;

⁶ B vivaretvā

⁷ B karaṇiyavattam; S₂ omits vattam

⁸ S_{1,2} -aññatāya

⁹ S₁ -pemen' eva

¹⁰ S₂ añña- ; B aññupakāra-

¹¹ B nhānakālo

¹² S₂ omits tumhe

¹³ S₁ B assāsissthāti

¹⁴ S₂ saṁvedito

¹⁵ B khaṇḍaphullam paṭisaṅkharoma majjhimamāsam

¹⁶ S₁ paṭinivedetvā ; B paṭiveditvā

¹⁷ B -uklāpe

¹⁸ B -phullam paṭisaṅkharitvā

¹⁹ S₂ karitvā

²⁰ S_{1,2} omit vihāra-

saṅkharanām idāni Dhamma Vinaya¹ saṅgahaṁ karomāti,” vatvā : “Sādhu bhante vissatthā² karotha, mayham āñācakkam tumhākam Dhammacakkam hotu,³ āñāpetha⁴ bhante kiṁ karomīti,” vutte, “Dhammasaṅgahaṁ⁵ karontānam bhikkhūnam sannisajjatthānan ti,” vatvā, “Kattha bhante karomīti ?” vutte, “Vebhārapabbatapasse Sattapaññiguhādvāre kātum yuttan ti,” āhaṁsu.

“Sādhu bhante ti,” Ajātasattu rājā Vissakammaṇa nimmitasadisam suvibhāttabhittitthambhasopānam nānāvidhamālākammalatākammavicittam lokarāmaneyyakam⁶ iva sampiṇḍitam datṭhabbasāramandam maṇḍapam kārāpetvā, vividhakusumadāmaolambakaviniggallantam⁷ iva cāruvitānam ratanavicittamaṇikotītimalam⁸ iva ca tam nānāpupphupahāravicittasuparinitthitabhbūmikammam Brahmovimānasadisam alaṅkaritvā,⁹ tasmim mahāmaṇḍape pañcasatānam bhikkhūnam pañcakappiyapaccattharanasatāni¹⁰ paññāpetvā, dakkhiṇabhāgām nissāya uttarābhīmukham therāsanam maṇḍapamajjhe puratthābhīmukham Buddhassa Bhagavato āsanāraham Dhammāsanam paññāpetvā,¹¹ dantakhacitavijaniṁ c’ettha thapetvā, bhikkhusaṅghassārocāpesi¹²: “Nitthitam bhante mama kiccan ti.”

Tasmim kho pana divase āyasmā Ānando bhikkhūhi : “Sace āvuso sve¹³ sannipāto, tvañ ca sekho sakaraṇīyo,

¹ MSS. -vinayam ² B vissaṭṭhā ; S₂ vissattham

³ S₂ hetu ⁴ B kathetha ⁵ B omits Dhamma-

⁶ B inserts abhibhavanam iva rājabhavanavibhūtim avahasāntam iva devavimānasiriṁ siriyā niketam iva ekanipātatittham iva devamanussanayanavihaṅgamānam

⁷ S₂ viniggalantañ cāru- ; B -viniggalantacāru-

⁸ B nānāratana kottītimalam iva pupphupahāraviccittam ⁹ B alaṅkaritvā

¹⁰ B anagghāni kappiyapaccattharanasatāni

¹¹ B dantakhacitam bijaniṁ thapetvā

¹² C bhikkhusaṅgham ārocāpesi

¹³ S₂ omits sve ; B Ānando sve āvuso sannipāto

tena¹ tena yuttam sannipātam gantum appamatto hohiti,” vutto,² bahu devarattim³ kāyagatāya satiyā vītināmetvā accāraddhaviriyattā visesam nibbattetum asakkonto : “ Handāham viriyasamatham⁴ yojemīti,” paccūsasamaye caṅkamam⁵ orohitvā vihāram pavisitvā mañcake nisiditvā : “ Thokam vissamissāmīti,” kāyam mañcake upanāmesi Tassa dve pādā⁶ bhūmito muttā⁷ sīsam bimbohanam⁸ asampattam, etasmim antare anupādāya āsavehi cittam vimuttam.⁹

Tato¹⁰ therā dutiyadivase katabhattakiccā pattacīvaram patisāmetvā,¹¹ sañjhāghanappabham pañsukūlam pārūpitvā,¹² mañicammavammitamahānāgā viya Dhammasabhāyam sannipatitvā, yathābuḍḍham¹³ attano attano āsane¹⁴ nisidantā, Ānandattherassa āsanam thapetvā nisidim̄su. Tattha keci : “ Ekam¹⁵ āsanam kassāti,” vatvā : “ Ānandassāti,” vutte, “ Kuhim¹⁶ so gato ti ? ” āhamsu.

Tadā Ānandathero attano arahattappattiñāpetukāmo,¹⁷ therehi saddhim anupagantvā Dhammasabhāyam samutthitāya¹⁸ kathāya : “ Idāni mayham gamanakālo ti,” attano ānubhāvam dassento paṭhaviyam¹⁹ nimmujjivtā²⁰ attano āsane yeva attānam dassesi.

Tadā Mahā²¹kassapatthero āyasmato Ānandassa bandha²²namuttatālapakkam viya pañḍukambale²³ nikkhittajātimani viya vigatavalāhake nabhe samuggatapuṇḍacandam viya bālātapasamphassavikasitareṇupiñjaragabbhaḍadumām viya ca parisuddham pariyodātam sappabham sassi-

- | | | |
|--|--|----------------------------------|
| ¹ B tena yuttam | ² B omits vutto | ³ B sabbarattim |
| ⁴ B viriyasamakam | ⁵ B caṅkamā | ⁶ S ₂ padā |
| ⁷ S ₂ muttam | ⁸ B bibbohanam | ⁹ B vimucci |
| ¹⁰ B tato Mahākassapatthero | ¹¹ S ₂ patisāvetvā | |
| ¹² B pārupetvā mañivammika ekacarā mahānāgā | | |
| ¹³ B pavisitvā yathāvuddham | ¹⁴ B āsanam | |
| ¹⁵ B etāsanam | ¹⁶ B kuhi | |
| ¹⁷ B arahatuppattiñāpetukāmo | ¹⁸ S _{1,2} insert tāya | |
| ¹⁹ S ₂ pathaviyā | ²⁰ B nimujja āsane attānam | |
| ²¹ S ₂ omits mahā- | ²² MSS. bandhanā | |
| ²³ B inserts nimmalam | | |

rikam¹ mukham disvā : “Sobhati vata bho arahattappatto Ānando, sace Satthā dhareyya² addhā³ aija Ānandassa⁴ sādhukāram dadeyya, handa dāni imassāham Satthārā dātabbam sādhukāram dadāmīti,” tikkhattum sādhukāram adāsi.

Athāyasmā Mahākassapo vikasitam⁵ iva kamalavanam tārāmaricivikacam iva gaganatalam sunimmalam parisam oloketvā, bhikkhū āmantetvā : “Āvuso kim⁶ paṭhamam āsāṅgāyāma Dhammām⁷ vā Vinayām vā ti?” vatvā, “Bhante Mahākassapa Vinayo nāma Buddhasāsanassa āyu, vinaye thite sāsanam thitam⁸ hoti, tasmā⁹ paṭhamam Vinayām saṅgāyāmāti,” bhikkhūhi vutto,¹⁰ “Kam dhuram katvā ti ?”¹¹ vatvā, “Sammāsambuddho dharamāno yeva Vinayapariyattim¹² nissaya āyasmantam Upālim etadagge ṭhapesi, ‘Etadaggam bhikkhave mama sāvakānam bhikkhūnam Vinayadharanam yadidam Upāliti,’ tasmā Upālittheram pucchitvā Vinayām saṅgāyāmāti,” bhikkhūhi¹³ vutte, Vinayām pucchanatthāya attanā ‘va attanāni sammannanto :¹⁴ “Sunātu me āvuso saṅgho, yadi saṅghassa pattakallam aham Upālim Vinayam puccheyyan ti,” saṅgham nāpesi.¹⁵

Āyasmā Upāli pi : “Sunātu me bhante saṅgho, yadi saṅghassa pattakallam aham Āyasmatā Mahākassapena vinayam puṭṭho¹⁶ vissajjeyyan ti,” evam attanāni samman-nitvā, uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā, there bhikkhū vanditvā, Dhammāsane nisīdi, dantakhacitavijanīm gahetvā. Tato Mahākassapo¹⁷ therāsane nisīditvā āyasmantam Upālim vinayam pucchanto : “Pathamam Āvuso Upāli pārā-

¹ B pāsādikamukham

² B dharamāno

³ S₂ omits addhā

⁴ B omits Ānandassa

⁵ B -vikāsam

⁶ S₂ kam

⁷ S₂ Dhammañ ca Vinayañ cāti

⁸ B cirāthitam

⁹ B omits tasmā

¹⁰ S₁ vutte

¹¹ S₂ omits ti vatvā ; B omits vatvā

¹² B Vinayapitakapariyattim

¹³ B omits bhikkhūhi

¹⁴ S_{1,2} sammannento

¹⁵ B paññāpesi

¹⁶ B puṭṭho Vinayām

¹⁷ Mahākassapatthero

jikam̄ kattha paññattan̄ ti?" vatvā, "Vesāliyam̄ bhante ti": "Kam̄ ārabbhāti?" "Sudinnam̄ Kalandakaputtam̄ ārabbhāti:" "Kasmīm̄³ vatthusmin̄ ti?" "Methunadhamme⁴ ti," vutte, pathamassa pārājikassa vatthum pi niḍānam pi puggalam pi paññattim pi anuppaññattim pi⁵ āpattim pi anāpattim pi pucchitvā, eten' eva upāyena dutiyapārājikādīnam̄ vatthuādīni pucchi. Sabbam Upālitthero vissajjesi.

Tato cattāri pārājikāni 'pārājikakanḍam̄ nāma idan̄ ti' saṅgaham āropetvā, terasa⁶ saṅghādisese 'terasakan̄ ti,' dve sikkhāpadāni 'aniyatānīti,' timsa sikkhāpadāni 'nissaggiyapācittiyānīti,' dve⁷ navuti sikkhāpadāni 'pācittiyānīti,' cattāri⁸ sikkhāpadāni 'pātidesaniyānīti,' pañcasattati sikkhāpadāni 'sekhiyānīti,' satta dhamme 'adhikaranasa-mathāti' thapetvā⁹ evam̄ visādhikāni¹⁰ dve sikkhāpadasatāni 'Mahāvibhaṅgo ti' kittetvā,¹¹ Bhikkhunīvibhaṅge atṭha sikkhāpadāni 'pārājikakanḍam̄ nāma idan̄ ti' thapetvā¹² sattarasa sikkhāpadāni 'sattarasakanḍan̄ ti,' timsa sikkhāpadāni 'nissaggiyapācittiyānīti,' chasatṭhisata sikkhāpadāni 'pācittiyānīti,' atṭha sikkhāpadāni 'pātidesaniyānīti,' pañcasattati sikkhāpadāni 'sekhiyānīti,' satta dhamme 'adhikaranasa-mathā ti' thapetvā, evam̄ tīṇi sikkhāpadasatāni cattāri ca¹³ sikkhāpadāni 'Bhikkhunīvibhaṅgo ti,' kittetvā,¹⁴ catusatṭhibhāṇavārapatimāṇḍitam ubhatovibhaṅgam saṅgaham āropetvā, eten' eva upāyena asitibhāṇavāra-parimānam khandhakam pañcavīsatī bhāṇavāraparimānam parivārañ ca saṅgāyitvā, "Idam Vinayapitakam̄ nāmāti," vatvā, āyasmantam Upālim paṭicchāpesum. "Āvuso imam̄ tuyham̄ nissitake vācehitī."¹⁵

¹ S₂ paññan ² S₂ Kalandaputtam ³ MSS. kismīm

⁴ B methunadhammehiti

⁵ S₁ paññattam pi anuppaññattam pi

⁶ B terasasaṅghādisesam̄ terasakanḍan̄ ti

⁷ S₂ chasatṭhisata-

⁸ S₂ atṭha

⁹ S₂ omits from evam̄ visādhikāni (line 15) to thapetvā (line 22) ¹⁰ S₁ omits visādhikāni ¹¹ B kittitvā

¹² B dassetvā

¹³ B omits ca

¹⁴ B kittitvā

¹⁵ S₂ vācāpehīti

Vinayasaṅgahāvasāne Upalitthero dantakhacitavijanīm nikkhipitvā, Dhammāsanā orohitvā,¹ there bhikkhū² vanditvā, attano pattāsane nisidi.

Vinayām saṅgāyitvā Dhammām saṅgāyitukāmo āyasmā Mahākassapo : “Dhammām saṅgāyante hi kam³ puggalam dhuram katvā Dhammo saṅgāyitabbo ti ?” pucchitvā, bhikkhūhi, “‘Etadaggam bhikkhave mama sāvakānam bhikkhūnam bahussutānam yadidam Ānando gatimantānam satimantānam⁴ dhitimantānam upaṭṭhākānam yadidam Ānando ti,’ evam Bhagavatā,⁵ ‘āyasmā Ānando atthakusalo Dhammakusalo byañjanakusalo niruttikusalo pubbāpara-kusalo ti,’ evam Dhammasenāpatinā ca pasattho, tasmā āyasmantam⁶ Ānandaṁ dhuram katvā Dhammām saṅgā-yāmāti,” vutte, Dhammām pucchanatthāya attanā ’va⁷ attānam sammannanto, “Sunātu me āvuso saṅgho, yadi saṅghassa pattakallam aham Ānandaṁ Dhammām pucchey-yan ti,” saṅgham⁸ nāpesi.

Āyasmā pi Ānando : “Sunātu me bhante saṅgho, yadi saṅghassa pattakallam aham āyasmatā Mahākassapena Dhammām puṭṭho vissajjeyyan ti,” evam attānam sammannitvā, uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā, there bhikkhū vanditvā, Dhammāsane nisidi,⁹ dantakhacitām vijanīm gahetvā. Tato Mahākassapatthero āyasmantam Ānandaṁ Dhammām¹⁰ pucchanto, “Brahmajālam āvuso Ānanda kattha bhāsitan ti ?” vatvā, “Antarā ca bhante Rājagaham antarā ca Nālandām rājāgārake¹¹ Ambalatthikāyan ti” : “Kam ārabbhāti ?” “Suppiyañ ca paribbājakam Brahmadattañ ca māṇavakan ti” : “Kismim vatthu-smiñ ti ?” “Vanṇāvanṇe¹² ti,” vutte, Brahmajālassa nidānam pi puggalam pi vatthum pi pucchitam tam āyasmā¹³ Ānando vissajjesi.

¹ B orohetvā ² B omits bhikkhū ³ S₁ inserts hi

⁴ B omits satimantānam ⁵ B inserts ca

⁶ S_{1,2} omit āyasmantam ⁷ S_{1,2} omit attanā ’va

⁸ S₁ B omit saṅgho nāo ⁹ B nisiditvā

¹⁰ B omits Dhammām ¹¹ B rājāgārake

¹² S₂ vanṇāvanṇo ¹³ B omits āyasmā

Evam tividhasilālānkataṁ nānāvidhamicchājivakuhanala-panādividdhamānsanam dvāsat̄thidit̄thijalavinivēthanam dasa¹ sahassalokadhātukampanam Brahmajalam saṅgāyitvā, tato param : “ Sāmaññaphalam pan’ āvuso Ānanda kattha bhāsitan ti ? ” ādinā pucchāvissajanānukkamena tivaggasaṅgaham² catuttiṁsaśasuttapatiṁḍitam catusat̄thibhāṇavāraparimāṇam tantim saṅgāyitvā, “ Ayam Dighanikāyo nāmāti,” āyasmantam³ Ānandam paṭicchāpesum. “ Āvuso imam tuyham⁴ nissitake vācehitī.”

Tato anantaram asitibhāṇavāraparimāṇam Majjhimanikāyam saṅgāyitvā, Dhammasenāpati⁵ Sāriputtatherassa nissitake paṭicchāpesum. “ Imam tumhe ca⁶ pariharathāti.”

Tato anantaram bhāṇavārasataparimāṇam Saṁyuttanikāyam saṅgāyitvā, Mahākassapattheram paṭicchāpesum. “ Bhante imam tumhākam nissitake vācethāti.”

Tato anantaram visatibhāṇavārasataparimāṇam Āngutaranikāyam saṅgāyitvā, Anuruddhattheram paṭicchāpesum. “ Imam tumhākam nissitake vācethāti.”

Tato anantaram

Dhammasaṅgaṇivibhaṅgam ca Kathāvatthum ca Pug-galam,

Dhātuyamakapaṭṭhānam Abhidhammo ti vuccatīti.

Evam suvaṇṇitam⁸ sukhumaṇṇagocaram⁹ tantim saṅgāyitvā, “ Idam Abhidhammapiṭakam nāmāti,” vatvā, pañca arahattasatāni sajjhāyam akāṁsu.

Tato anantaram Suttanipāta¹⁰ Dhammapada Udāna Itivuttaka Vimānavatthu Peta¹¹ vatthu Therā Therīgāthā¹² Jātaka Niddesa Paṭisambhid Āpadāna Buddhavaṁsa Cariyāpiṭakādībhedam Khuddakavatthum saṅgāyitvā, sabbe yeva sajjhāyam akāṁsu.

Evam sabbam etam saṅgāyantena Mahākassapappamu-khena vasigaṇena : “ Ayaṁ Dhammo, ayaṁ Vinayo, idam

¹ S_{1,2} omit dasa-

² B tivaggasaṅgāhacatuttiṁsaśasuttapatiṁḍitam

³ B inserts kittitvā ⁴ S₁ tumhākam ⁵ S₁ -patino

⁶ B omits ca ⁷ B visatibhāṇa- ⁸ B samvannitam

⁹ B -gocaran ti sañ- ¹⁰ B Khuddakapāṭha Suttanipāta-

¹¹ B omits -vatthu Peta- ¹² B -Theragāthā Therīgāthā-

paṭhamam Bhuddhavacanam, idam majjhima Buddhavacanam, idam pacchima Buddhavacanam, idam¹ Vinayapiṭakam, idam Suttapiṭakam,² idam Abhidhammapiṭakam, ayam Dighanikāyo, ayam Majjhimanikāyo, ayam Samyuttanikāyo, ayam³ Aṅguttaranikāyo, ayam Khuddakanikāyo,⁴ imāni Suttadīni navāṅgāni, imāni caturāśīti Dharmakkhandhassānāti,” imam⁵ pabhedam vavatthāpetvā, aññam pi uddānasangahavaggasaṅgahapeyyāla-sangahādianekavīdhām tisu piṭakesu⁶ sandissamānam saṅgahappabhedāñ ca vavatthāpetvā, evam sattahi māsehi saṅgahitam.⁷

Saṅgītipariyosāne c’ assa idam Mahākassapatherena, “Dasabalassa sāsanam pañcavassasahassaparimāṇakālapavattanasamattham⁸ katan ti,” sañjātappamodā sādhukāram dadamānā viya ayam mahāpathavī udakāvanipariyantam⁹ katvā anekappakāram saṅkampi sampakampi sampavedhi, anekāni ca acchariyāni pātur ahesun ti. Ayam¹⁰ paṭhamamahāsaṅgīti¹¹ therehi¹² katattā ‘therikā ti.’ Therānam sambandhavacanattā ‘theravādo ti.’ Vibhajjavādinā Munindena desitattā ‘vibhajjavādo ti’ ca vuccati.

Te pana Mahākassapādayo khīnāsavā imam lokam obhāsetvā aggikkhandhā viya jalitvā anukkamena khīnā¹³ sinehapadipā viya parinibbāyiṁsu. Vuttam hi.

Therā pi te matipadipa¹⁴hatandhakārā
Lokandhakārahananā¹⁵ pi mahāpadipā,
Nibbāpitā marañaghoramahānilena
Tenāpi jivitamadam¹⁶ matimā jaheyyāti.

Pathamasāṅgītikathā.

¹ B imam

² B Suttantapiṭakam imam

³ B omits ayam Aṅ-

⁴ B inserts ti

⁵ B omits imam

⁶ B tipiṭakesu

⁷ B tam saṅgītam

⁸ S₂ -samatthakan ti

⁹ B udakapariyantam

¹⁰ B inserts pana

¹¹ B S₂ pathamasāṅgīti

¹² S₂ mahāthereli

¹³ S₁ khīnāsavasineha- ; B khīnāsanena mahāpadipā

¹⁴ B matipadipahatandhakārahananā hi mahāpadipā

¹⁵ S_{1,2} -hananam

¹⁶ B jīvitaparam

Tato Vajjinam paṭibāhanatthāya Gaṅgāya nadiyā Gotama-titthāvidūre Pāṭaligāmake¹ Pāṭaliputtam nāma uttamam² nagaram māpetvā tattha vuttho³ Ajātasattu rājā, tato aparabhāge⁴ Udayabhaddo Anuruddho Muṇḍo Māgadā-yako Susunāgo ti channam Magadharājūnam⁵ accayena pattābhisekassa Kālāsokassa dasame saṁvacchare vassatasaparinibbutे Tathāgate āyasmā Yaso Kākaṇḍakaputto⁶ Vajjisū cārikaṁ caramāno : “Vesālikā kira Vajjiputtakā bhikkhū Vesāliyam dasa vatthūni dipentīti,” sutvā, “Na kho me tam⁷ patirūpam so’ham Dasabalassa sāsanavipat-tim⁸ sutvā appossukko bhavyeyam, handāham adhamma-vādino niggahetvā Dhammarām dīpemīti,” cintetvā, dvādasa⁹ bhikkhusatasahassāni mahāvane sannipātētētāpetvā,¹⁰ tesam majhe¹¹ Revatatherena dasa vatthūni pucchāpetvā, Ānan-dasamanindasaddhvihārikena ditṭhapubbaDasabalaṇa vi-saṁvassasatikena¹² Sabbakāmittherena Vinayam¹³ vissajjā-petvā, tāni uddhammāni ubbinnayāni apagata Satthusāsa-nāni katvā, “Puna Dhammañ ca Vinayañ ca saṅgāyissā-māti,” tesu tipiṭakadhare pattapaṭisambhide satta¹⁴sata-bhikkhū uccinitvā, Vesāliyam Vālukārāme¹⁵ sannisidit-vā,¹⁶ Kālāsokanarindena katārakkho sabbaṁ sāsanamalam sodhetvā, Mahākassapatthero viya puna piṭakavasena ni-kāyavasena aṅgavasena¹⁷ Dhammakkhandhanayavasena sabbam Dhammañ ca Vinayañ ca saṅgāyitvā atthabi māsehi nitthāpesi.

Tadā theravādālaṅkārabhūtehi dutiyasaṅgītikārakehi nig-gahitā dasasahassamattā pāpabhikkhū Mahāsaṅghikām nāma ācariyavādām akāmsu. Tato visarukkhato nikkhanta-pañcasākhā viya Mahāsaṅghikanikāyato Gokuliko Ekabyo-

¹ B omits pāṭaligāmake

² S₂ omits uttamam

³ S₁ vutto ; S₂ vutte

⁴ S₂ B omit apara-

⁵ S₂ -rājānam

⁶ B Kākaṇḍaputto

⁷ B kho pan’ etam

⁸ B sāsanapaccattikām īnatvā

⁹ B dvāsatthi bhikkhusahassāni

¹⁰ B S₂ sannipātētētāpetvā

¹¹ B inserts yeva

¹² B visavassa-

¹³ B omits Vinayam

¹⁴ B sattasate

¹⁵ S₂ Vālikā-

¹⁶ B sannipatitvā

¹⁷ B aṅgamavasena Dhammakkhandhavasena

hāriko¹ Paññattivādo Bāhuliko² Cetiyavādo ti ete pañcācariyavādā jātā. Atha mahābodhito apahaṭāpahaṭavandākā³ viya Theravādato nihāṭanihaṭā pāpabhikkhū, Mahimśāsako⁴ Vajjiputtako Dhammuttariyo Bhaddayāniko⁵ Channagāriko Sammittiyo Sabbatthavādī Dhammaguttiko⁶ Kas-sapiyo Saṅkantiyo⁷ Suttavādo ti ete ekādasācariyavāde akāṁsu. Evam Theravādato sattarasa vādā candanakkhan-dhato nikkhantaanalakalāpā viya dutiye vassasate jātā. Tato param lābhassakkāranissitā gahitabhikkhuvesā vedapāragā aññatitthiyā Buddhadhammadmām titthiyadhamme pakkhi-pitvā, te ekato yojetvā puthujjanalokaṁ vancetvā tesam tesaṁ kathentā, dandhānam⁸ sahakāraphalākāram kimpak-kam iva adhammām⁹ Dhammalesena dassetvā, “Idam Bud-dhavacanan ti,” voharantā. Hemavato¹⁰ Rājagiriyo Siddhatthiko¹¹ Pubbaseliyo Aparaseliyo Vajiriyo¹² ti ete cha¹³ ācariyavāde samuṭṭhāpesum. Ime¹⁴ catuvিসati ācariyavādā Jambudīpe jātā. Dhammaruciya¹⁵ Sāgaliyā ti dve ācariyavādā Laṅkādīpe jātā. Etesu Theravādo pana Bhagavato patṭhāya¹⁶ gaganaGangājalappavāho viya nimmalō, jātiraṅ-gamaṇi viya visuddho, padumadalehi¹⁷ jalabindu viya nikā-yantarehi asammisso hutvā, amatarasappavāhī puṇyacando viya sadevakam lokam¹⁸ santappento yāv’ ajjatanā āgañ-chiti.¹⁹

¹ S₂ Ekabbohāriko; S₁ Ekavyāhāriko

² B Bahulikato ³ B pahatapahatā

⁴ S₂ Mahissāsako

⁵ S₂ Channagāriko; B Bhadrayāniko Chandagāriko Sappatiyo ⁶ B Dhammaguttako

⁷ B Saṅkantiyo ⁸ B addhānam

⁹ S₂ adhammadhammalesanam

¹⁰ S₂ Hemavāto ¹¹ S₁ Siddhatthito; B Siddhatthako

¹² B vājagiriyo ¹³ B omits cha

¹⁴ S₁ inserts iti ¹⁵ S₂ B Dhammaruci-

¹⁶ B parinibbutakālato ¹⁷ S₂ -dalē

¹⁸ B omits lokam ¹⁹ B āgacchati

Ettāvatā dasasahassa sapāpa¹ bhikkhū
 Niddhūya dhutadasavatthumalā² akaṁsu
 Yan te sunimmalayasena Yasena saddhim
 Saṅgītim ujjhitamalā api dassitā sā.

Dutiyasaṅgītikathā.

Tato Kālāsokanarapatisūnavo Bhaddaseno Korāṇdavaṇ-³
 ḥno³ Maṅguro Sabbañjaho Jāliko Ubhako⁴ Sañjayo Korabyo⁵
 Nandivaddhano Pañcamako ti dasa bhātūrājāno⁶ ahesum.

Tato c' orapubbā⁷ Uggasenanando Pañḍukanando Pañ-
 dugatinando Bhūtapālanando Ratṭhapālanando Govisāṇa-⁸
 kanando Dasasiddhakanando Kevattanando Dhananando
 ti nava nandarājāno ahesum.

Tato⁹ Viḍūḍabhasaṅgāme Kapilavatthuto nikkhanta-
 Sakyaputtehi māpite Moriyangare Narindakulasambhavo
 Candaguttakumāro Cāna¹⁰kkadvija¹¹patisamussāhito¹²
 Pātaliputte¹³ rājā ahosi.

Tassa putto Bindusāro nāma pituaccayena rājā hutvā
 ekasataputtakānam¹⁴ janako ahosi.

Tesu Moriyavāmsajāya Dharmādeviyā AsokaTissābhi-
 dhānānam dvinnam puttānam majjhe¹⁵ jetṭho Asokaku-
 māro Avantiratṭham bhuñjati, pitarā pesito Pātaliputtato
 paññāsayojanamatthake¹⁶ Viḍūḍabha¹⁷bhayāgatānam Sāki-
 yānam āvāsam Vedisam¹⁸ nāma nagaram patva, tathā
 surayuvatānibbisesam Vedisam¹⁹ Sakya²⁰kumārikam ādāya

¹ S₂ supāpa-

² B -male

³ B Korāṇdavo Paṅguro Sabbañcayo

⁴ S₁ Ubhato ; B Usabho

⁵ S₂ Kāraṇdo ; S₁ Korabbyo ; B Sañcayo Ko^o

⁶ B bhātikarājāno

⁷ B omits c'ora-

⁸ S₁ Govisāṇanando ; B Govisāṇikanando Pasiddhakan-
 ando Kevalanando

⁹ B Viṭaṭūbhāsaṅgāme

¹⁰ S₁ Mānanakkadvija-

¹¹ B Takkadvija-

¹² S₂ -patisamussāsito

[¹³ B Pātaliputtarājā

¹⁴ B -puttānam

¹⁵ B omits majjhe

¹⁶ S₂ -matthato

¹⁷ B Viṭaṭūbha-

¹⁸ B māpitaVedisan ; S_{1,2} Vethisam

¹⁹ S_{1,2} Vethisam

²⁰ S₁ Sakka-

Ujjenirājadhāniyā¹ rajjam karonto, Mahindābhidhānam
sakalalokasivaṅkaram kumārañ ca Saṅghamittābhidhānim²
lokānandakaram kumārikañ ca labhitvā, tesam mukhapadumavanāva³lokanasukham anubhavanto pituno gilānbhāvam sutvā, sīgham⁴ Pātaliputtam upagantvā pitucaranapāricaryam⁵ katvā tassāvasāne rajjam aggahesi.

Tam sutvā yuvarājā Sumanābhidhāno kujhītī : “ Ajja maraṇam vā me hotu rajjam vā hotu⁶ ti ” atthanavuti bhātukesarinikaraparivuto,⁷ baddhavalāha⁸kādi⁹sihasamānaparakkamehi sūramahāyodhehi sanāthikatāya ravikiranaparāmāsavippurita¹⁰vimalatalena¹¹ uddhaṅgatakuntalatāvanena samuggatāniluppala¹²makulavanagahaṇam mahāsaram viya gaganatalam kurumānāya pāṭhīnavanāṇehi sunisitakhaggapattēhi thitamajjhantikadivassakarehi viya vijjotamānāya accimantihi patti¹³pantihi osadhitārakāvalihi viya pajjalantiyā aparimitagajatura¹⁴garathāya caturaṅgiṇiyā senāya parivuto, aññamaññāsihanādaghanagajitāni vividhapaharaṇappahāragajakavacajalitadahanavijjucchata¹⁵bhāsurāṇi¹⁶ gambhirathānitacāpajaladharanikkhantasara-dhārāsaḥassāni vassāpento, kanakakīñkīñkajālajhaṅkāravirāviṇā¹⁷ mahāmeghāvaraodhamuttanabhatalanimmalanisitamukham¹⁸ vividharatanappabhābhāsuraraṁsisaṅghati-kam¹⁹ bhimsanaramaṇiyadassanaṁ sattivassañ¹⁹ ca vassāpento, saṁvatāsāgarajalatarāṅgasāṅghāto viya ajjhottahranto upagacchi.²⁰

Tadā²¹ Ujjenirājā samaramahāussavapamodanibbharo²²

¹ B -rājāthāniyā ² B -dhānam ³ B -padumāvalokana-

⁴ B siṅgham ⁵ S₁ -paricayam ⁶ S₂ B omit hotu

⁷ S₁ -bhātika- ⁸ B thaddhabalāhakādi- ⁹ S₁ -kādihi

¹⁰ B -parāmasanavippurita- ¹¹ S₂ -thalena

¹² S₁ -upphala- ¹³ S_{1,2} omit patti-

¹⁴ B -tuṅga- ¹⁵ B -ghatā ¹⁶ S₁ inserts gambhirāṇi

¹⁷ B kanakakīñkīñkajālacaṅkāravirāvitām

¹⁸ S_{1,2} -bhāsurasiṅghati-kam

¹⁹ S₂ satthi- ²⁰ S₂ -gañchi

²¹ S₂ Ujjeniyā ²² B -pamodanānibbhayo

yodhavikkamadassanābhilāso¹ saṅgāmam pakkhanditvā, ripubalajalanidhimajjhe khaggajälāvaliḥhāvalabānalasadiso arātimathanaṁ katvā, jalamanadivasakaro viya atthaṅgate yuvarājarajanikare rājadārakatārakānikaram² antarādhāpetvā, kusumapurasarasisajanakamalavanam³ vikāsetvā, jinavaraparinibbānato dvinnam vassasatānam upari atṭhārasame vase sakalaJambudipe ekarajjābhisekam patvā, gaganamediniyojanuggatāvagatatejadahanasañcayo⁴ devatāhi patidinam upaniyamānasolāsakalasĀnotattasalilanāgalatākalāpo tathānitāgadāmalakaharītakasahakāraphalavividharāga⁵ sātakakaraparāmasanapitavatthaChaddantadahapāno⁶ nāgo⁷paniyamānadibbakuvalayavilepanañjanasu-manakusumapaṭo sukābhiniyamānanavutivāhasahassada-ha⁸ sarasayañjātasālimañjarinivaho undurakatanitthusākhaṇḍatañdulo⁹ gahitamakarandabindu¹⁰madhukarakulakatamadhunivahamahānaso acchagañapata¹¹nakūṭakamārasālo madhuramanoharakaravikasakunaparavapūritaante-puro,¹² iti vacanapathātītaya¹³satāya aparimāṇarājiddhi¹⁴ sampanno uparatavyāpāratāya SamāṇaBrāhmaṇapayirū-pāsanam kātukāmo nānāpāsandavāsino ānāpetvā vīmañsitvā bhojetvā vissajento vitināmeti.

Tato sagabbhāya yuvarājabhariyāya sāmino vināsam sutvā bhitāya pācina¹⁵dvārāvidūre Caṇḍālagāmam pavītthāya gāmadvāre nigrodhatarumūle¹⁶ vijāto tatthādhivatthāya devatāya paripālito Nigrodhakumāro, sattavassiko vasa-māno Mahāvaruṇattherena pabbajito, khuragge yeva arahattam patvā, saṁsārapariyante ṭhito ekadivasam pāci-nadisāvilāsini¹⁷ udayācalasirasi rattuppalasekhare¹⁸ viya

¹ B -dassanalālaso

² B -tārānikaram

³ S₁ sujana-

⁴ B -sañjalo

⁵ B -anurāga-

⁶ S₂ -dahato ; S₁ -dahāpāno

⁷ B -Chaddantapānanāgo

⁸ B omits -daha-

⁹ S₂ -lato

¹⁰ S₁ -sibbu- ; B omits -bindu-

¹¹ B -pahata-

¹² S₁ -antopuro

¹³ S₁ -pathātikkamanatāya

¹⁴ S₁ rājiddhiyā

¹⁵ B Pāṭali-

¹⁶ B -rukhamūle ; -puttanagare

¹⁷ S₂ -disāsinī

¹⁸ S_{1,2} -sekharo

adḍhadivasakare virocāmāne upajjhāyam abhivādetvā dakkhiṇadvārena nagaram pavisitvā, mātaram Sumanarājiniṁ¹ datṭhum pācīnadvārābhimukham gacchanto rājaṅgaṇam sampānu.

Tadā hārasisirasarīro pi ripujana²santāpakārī nimmalap-pabho pi malinikatārātivaniṭāmukhakamalasobho rājā Asoko sīhapañjarena³ olokento, Nigrodhasāmaṇeram iriyāpathasampannam nagarajanayanānāni⁴ ākaddhan-tam⁵ dīghaputhulaniccalanayanappabhāhi yugamattam rañjayantam disvā, pasīditvā sañjātapemo⁶ sabahumāno, ānāpetvā, setacchattassa hetthā sīhāsane nisidāpetvā, bhojetvā sāmaṇerassa vacanādāse dissamānam Dasabala-dhammakāyam disvā, ratanattaye pasīditvā,⁷ sapariso saranāsilesu patiṭṭhāya, tato⁸ paṭṭhāya manojalānidhi-sāmvaḍḍhamānasaddhoghānivaho pubbabhojanāni titthiya-satṭhisahassāni nīharitvā, bhikkhusatṭhisahassānam sukā-hatasālisampāditam⁹ bhattam patthapetvā, devatopanītam Anotattasalilam nāgalatādantakaṭṭhañ ca upanāmetvā, niceam bhikkhupāricariyam karonto, ekadivasam kanaka-sāṅkhaliķābandhanam vissajjetvā kappāyukam kālanāgarājam¹⁰ nāgabhavenā ānayitvā, tam¹¹ samussitasetacchatte rājapallaṅke nisidāpetvā, vividhasurabhikusumādīhi pūjetvā, sabbālaṅkārapatimāṇditehi soļasitthisahassehi samantato parikkhipāpetvā, “Tam¹² anantañānassa munivarassa rūpam mama nayanavisayam¹³ karohīti,” vatvā, tēna nimmitam mahāpurisalakkhaṇānubyañjanopetam nānārā-gavimalarasmiṇālāsamujjalam¹⁴ Buddharūpam disvā, pitisukhasamappito, sattāham akkipūjam katvā, “Tath-

¹ B tam Sumanarājinidatṭhum

² S₂ paripūjana-

³ S₂ -pañjare

⁴ S₂ nāgara- ; B -mananayanāni

⁵ S₁ ākaddhayantam

⁶ B -pemabahumāno

⁷ S₁ inserts ta- pa-

⁸ S₁ omits ta- pa-

⁹ S₂ suvāhaṭa- ; S₁ suvakāhaṭa-

¹⁰ B kālanāgarājanam

¹¹ S₁ omits tam

¹² B omits tam

¹³ B -visayakammām

¹⁴ S₁ -virāga- ; B nānānurāga-

āgatassa ekam¹ Dhammakkhandham ekena² vihārena pūjessāmīti,”³ ekadivasam⁴ eva channavutikotidhanam vissajjetvā, Asokārāmaṁ⁵ nāma mahāvihārañ ca sakalaJambudipe caturāśītiyā nagarasahassesu caturāśīticietiya-sahassapatimāṇḍitāni caturāśītivihārasahassāni ca kārā-petvā vihāramahadivase sabbalaṅkāravibhūsitāya sahoro-dhāya aparimitāya caturaṅginiyā senāya parivuto amaranagarasirim apahasantam⁶ iva alaṅkatapatiyat-tam ramaṇiyam⁷ kusumapuram anuvicaranto⁸ vihāram gantvā, tasmīm khaṇe sannipatitānam asītikotibhik-khūnam⁹ channavutināñ ca bhikkhunisatasahassānam majhe thatvā, tesam lokavivarāṇapāṭīhirānubhāvena Asokārāme thito va catuddisā anuvilokento samantato jalanidhipariyantam Jambudipam disvā, caturāśīti¹⁰ ca¹¹ vihārasahassāni ulārähi vihāramahāpūjāhi virocamaṇāni disvā,¹² ulārena pitipāmojjena samannāgato, sāsanadāyāda-bhāvam¹³ patthayamāno yuvarājassa Tissakumārassa pabbajitakālato paṭṭhāya pabbajjam patthayamānam jetṭhaputtam paripuṇṇavīsativassam Mahindarāja¹⁴ kumā-rañ ca sāmikassa¹⁵ Aggibrahmarājakumārassa pabbajita-divasato paṭṭhāya anāgārābhiraṭam atṭhārasavassam Saṅghamittañ ca rājadhitaram pabbajetvā tato Nigrodhaththe-rassa devasikam satasahassam Buddhassa cetiye gandha-mālādi¹⁶ pūjanatthāya satasahassam Dhammadharāṇam catupaccayatthāya¹⁷ satasahassam saṅghassa satasahas-sam catusu dvāresu bhesajjatthāya satasahassan ti evam divase divase¹⁸ pañcasatasahassāni vissajjetvā sāsane ulāram lābhasakkāram pavattesi.

¹ S₁ ekekam² S₁ eke ekena³ B pūjissāmīti

⁴ S₁ ekadivasassam eva⁵ B Asokam nāma

⁶ S₂ avasahantam; B avahasantam

⁷ B omits ramaṇiyam⁸ S₂-puram api caranto

⁹ S₂ B asītibhikkhukotināñ¹⁰ S₁ caturāśītiñ

¹¹ B omits ca¹² S₂ passanto; B passamāno

¹³ S₂ sāsane¹⁴ S₂ Mahindaṁ¹⁵ B sāmikaAggi-

¹⁶ S_{1,2} -dini¹⁷ B catupacca° sata° catūsu dvāresu

¹⁸ S₂ omits divase

Iti vibhavam anappām sādhupaññā labhitvā
 Vigatamadapamādā cattakāmappasaṅgā,
 Akariya janakhedam puññakammābhīrāmā¹
 Vipulavividhāpuññām suppasantā karonti.

Tadā titthiyā rājānugataJambudīpavāsihi bahumānam alabhamānā, lābhassakkāram patthayantā sāsane pabbajitvā, sakāni² sakāni ditthigatāni : “ Ayam Dhammo ayam Vinago ti,” dīpentā, pabbajjam alabhamānā pi³ sayam eva mun̄detvā,⁴ kāsāyāni vatthāni⁵ acchādetvā, vihāresu vicarantā,⁶ uposatham pi pavāraṇam pi saṅghakammam pi gaṇakammam pi⁷ pavasantā, bhikkhusaṅghena Dhammena Vinayena Satthusāsanena niggayhamānā pi Dhamma-Vinayānulomāya patipatti�ā asaṇṭha⁸shantā, anekarūpām⁹ sāsanassa abbudañ¹⁰ ca malañ ca kaṇḍakañ ca samutthāpetvā, aggim¹¹ paricarantā, pañcatāpām¹² tapantā, ādiccam anuparivattantā¹³ viharanti.

Tato pubbe yeva¹⁴ Tisso nāma Mahābrahmā parittāyuko upariBrahmaloku¹⁵papatti�ā bhāvitamaggo dutiyasaṅgīti-kārakehi Dhammarājasāvakehi Brahmalokam upagantvā : “ Āvuso ito vassasatassa¹⁶ upari atthārasame vasse sāsane mahantam abbudam uppajjissati, mayañ ca sakalam manussalokam kāmāvacaradevalokañ ca olokayamānā kañci¹⁷ tadupaddavaghātakam adisvā Brahmalokam vicinantā¹⁸ bhavantam addasāma,¹⁹ sādhu sappurisa, manussaloke nibattitvā sāsanam²⁰ paggañhitvā dehīti,”

¹ S₂ -kāmābhi-² B sakāni once³ S₁ inserts sadhammavinayā hi lobhā⁴ B mun̄ditvā ⁵ S₂ B omit vattho ⁶ S₂ calantā⁷ S₁ omits gaṇakammam pi⁸ B omits asaṇṭha^o⁹ B S₂ anekarūpasāsanassa¹⁰ B abbudañ ca kaṇḍakañ ca¹¹ S₁ aggim hi¹² B pañcatāpām¹³ B anuvattantā¹⁴ B Tisso nāma Brahmā parikkhināyuko¹⁵ B -lokūpa-¹⁶ S₂ vassasatasahassato¹⁷ B kiñci tam upa^o¹⁸ B vicarantā¹⁹ B ayam eva passāma²⁰ B sāsanapaccayo bhavitum paṭiññām dehīti

yācito, “Sādhūti,” tutṭhahaṭṭho patisūnitvā, theresu naralokam āgantvā,¹ dahare SiggavaCandavajjitthere² āmantetvā, “TissaBrahmā manussaloke uppajjissati, tumhesu eko tam³ pabbājetu, eko Buddhavacanam uggañhāpetu, idam vo saṅgītimandalam anupagamanena⁴ samāropitam dāṇḍakamman ti,” vatvā, anukkamena parinibbutesu, “Aham⁵ kira sāsane uppannam abbudam sodhetvā sāsanam paggañhitum⁶ samattho bhavissāmīti,” pītisāgare nimmujjtvā rasātalām⁷ otaranto viya Brahmalokā⁸ cavitvā, sujātam mahaddhanam aparimita-yasopetaṁ sakalalokapaññātam Moggalikamalayonisūnum paticca tassa kulasilarūpasampannāya Brāhmaṇakaññāya kucchiyām nibbattitvā, mahāparihārena parihariyamāno⁹ man¹⁰ohārinām yobbanam patvā, soḷasavass¹¹ uddesiko yeva vedattayapārago madhuro¹² dāravacanalāvaññayutto kavijanamanakamalavanavikasa¹³ nakaro vadatām varo, Siggavattheram attano patisandhidivasato¹⁴ paṭṭhāya geham pindāya pavisitvā¹⁵ sattavassaccayena, “Aticchatha bhante ti” laddhavacanamattam pasānsitvā, tadupādāya paṭiladdhabhattam ekadivasam, “Samayo dāni māṇavakam pabbājetun ti,” tasmin gehe sabbāsanāni antaradhāpetvā attano pallaṅke nisinnam disvā, kupito anattamano tīsu vedesu sanighaṇḍukeṭubhesu sākkharappabhedesu itihāsa-pañcamesu yāni¹⁶ yāni gaṇṭhiṭṭhānāni tāni tāni¹⁷ theram¹⁸ pucchitvā tena tāni vissajjetvā¹⁹: “Yassa cittam uppajjati na nirujjhati, tassa cittam nirujjhissati n’ uppajjissati, yassa vā pana cittam nirujjhissati n’ uppajjhissati, tassa cittam uppajjati na nirujjhati,” pucchita-

¹ S₂ gantvā ² S₂ Siggavam Candi- ³ S₂ omits tam

⁴ B anupagamane ⁵ B TissaBrahmā pi

⁶ S₂ B paggahetuṁ ⁷ B dahatalām

⁸ B Brahmalokato ⁹ B inserts ti ¹⁰ B manohāriyām

¹¹ S₂ -vattuddesike ¹² B madhurolāra- ¹³ S₁ -kāsa-

¹⁴ S₁ patisandhito ; B patisandhigahaṇadivasato

¹⁵ B pavisetvā pattavayañcayena

¹⁶ B yāni once ¹⁷ S₂ B omit tāni

¹⁸ S₁ therā ¹⁹ B vissejetvā

Cittayamakapañho tamogabbham¹ pavittho viya, “Dehi me² samanā mantan ti,” vatvā, “Dema no vesadhārino³ ti,” mantehi palobhito therassa santike pabbajitvā, dvattimśākāre⁴ parikammām karonto, na cirass’ eva sotāpanno hutvā, Caṇḍa⁵vajjīttherassa santike sāttthaka-tham Satthuvacanam⁶ uggahitvā,⁷ upasampanno ācariyu⁸pajjhāyesu attano hatthe sakalaBuddhavacanam patitthāpetvā, dutiyasaṅgītikārakāro⁹pitadāṇḍakammato pi¹⁰ mun¹¹citvā, yāvatāyukam thatvā, parinibbutesu kammatthānam vaddhetvā, pañcavimutti¹² padumasañ-channam vipassanātiralekham vipassakahamsasam-sevitam¹³ atthaariyamaggasalilasampuṇṇam nibbānama-hāsaram ogāhetvā kilesavalamalam¹⁴ dhovitvā arahatta-phalam samadhigañchi.¹⁵

Tato so saradasamayaparipuṇṇacando¹⁶ viya jinasāsanā-kāsam obhāsayanto¹⁷ surāsuragaruļavijjādharakinna-naroragabrahmavanditapādāravindo MoggaliputtaTissat-thero ti pākato sakalaloke sayam anubuddho¹⁸ pi sammāsambuddho viya DhammaVinayam sandassetvā Asokārāme viharanto,¹⁹ tadā titthātikakkha²⁰lam titthiyopanitam sāsanavilopam disvā, “Uppanan dāni tam adhikaraṇam na sakkā ettha vasatā may’ etam vūpasametun ti,” dīghadassi²¹ aggasissa²²Mahindattherassa gaṇam

¹ S₂ nabho- ; B nisāgabbhapaviṭṭho

² B omits me

³ B vesam

⁴ B bāttimśāo

⁵ S₂ Caṇḍi-

⁶ S₂ B -sāsanam

⁷ B uggahetvā

⁸ B hutvā ācariya

⁹ B -kārakaro-

¹⁰ S₂ B omit pi

¹¹ B muccitvā

¹² B pañcavidhavimutti^o

¹³ S₂ vipassakañgam sasevitam ; B vipassakahamsa-sanghasevitam ariyamaggasalilasampannam

¹⁴ B kilesavalamalam sodhetvā ; S₁ kilesamalam

¹⁵ S₂ B omit sam. ¹⁶ B saradasamaye puṇṇacando

¹⁷ B avabhāsayanto

¹⁸ B anubuddho viya DhammaVinayam sandasse^o

¹⁹ B tadā tittham atikkhamikkhalatitthiyosaritasāsana-vilomam disvā uppannam adhi^o ²⁰ S₁ -kakkhalā

²¹ S₂ -dassi

²² S₂ aggasissassa

niyyādetvā, upariGangāya Ahogaṅgapabbatam gantvā, samāpattisukham anubhavanto viharati.

Tadā Jambudipe sabbavihāresu titthiyagaṇākiṇṇesu sattavassāni bhikkhūnam uposathapavāraṇā nāhosi.

Tato rājā: “Asokārāme sattavassāni uposatho upacchinno ti,” sutvā, ekam amaccam āñāpesi: “Vihāram gantvā, tvam¹ tam adhikaraṇam vūpasametvā uposatham kārāpehitī.” So rājānam paṭipucchitum avisahanto, “Yathā nāma paccantam vūpasametvā core ghātentī,² evam eva ye uposatham na karonti te mārāpetukāmo rājābhavissatiti,” vihāram gantvā bhikkhusaṅgham sannipātētvā rājasāsanam³ sāvetvā, “Uposatham karothāti,” vatvā, “Namayam saha titthiyehi⁴ uposatham karomāti,” vutte, therāṇam paṭipātiyā asinā⁵ sīsāni pātetum ārabhi.

Tato pure yeva rañño bhātā Tissakumāro yuvarājasirim anubhavanto ekadivasam migavaṁ⁶ gantvā, Mahādhammarakkhitattheram tarumūle⁷ samāśinām samadavanagajena⁸ sakusumasālasākhāya vijiyamānam⁹ disvā, “Aham pi jinasāsanam pavisitvā kadā vanagahane viharissan ti,” cintento, tasmīm samaye theram ākāsam¹⁰ uppātitvā vikasitapadumānanesu kesara¹¹ dasanehi Nandanasarasirim¹² avahasantiyā¹³ viya Asokārāmapokkharaṇiyā salilapiṭṭhe thatvā¹⁴ cīvaraṇi gagane nidahitvā nahāyamānam disvā, “Ajj’ eva pabbajeyyan ti,” rājānam anujānāpetvā, ulāravibhavena purisasata¹⁵ sahassena saddhim Mahādhammarakkhitattherassa santike pabbajitvā arahattam pāpuṇi.

Tato so Asokārāme viharanto tenāmacceṇa katipayānam therāṇam sīsāni pātitāni¹⁶ disvā gantvā tassāsanne āsane nisidi.

¹ B omits tvam ² B ghaṭanti ³ S₁ rājāsanam

⁴ B titthiyehiti vuttatherāṇam ⁵ S₂ asinām

⁶ S₂ migavana ⁷ B tarumūlasamāśinām

⁸ B samadavanānāgena

⁹ B bijayamānam; S₁ vijayanamānam ¹⁰ B ākāse

¹¹ B -padumānanasukesara^o ¹² B Nandasarasiri

¹³ S₁ apa-

¹⁴ S₂ ṭhapetvā

¹⁵ B -satta-

¹⁶ S_{1,2} patitāni

So theram sañjānitvā sattham nipātētum¹ avisahanto gantvā raiñō tam attham ārocesi.

Tam² sutvā sasoko Dhammāsoko Asokārāmaṁ gantvā : “Ayam bhante amacco mayā anānatto³ bhikkhūnaṁ jīvitā voropesi. Kassa nu kho iminā pāpena⁴ bhavitabban ti?” pucchitvā, “Tav⁵ etam pāpan ti,” ca “Ubbinnam pi vo pāpam etan ti,” ca “Natthi⁶ t’etam amacass’ evāti,” vutte,⁷ tadahe’ va⁸ cattāro Dhammakathike ekekam bhikkhusahassasahassaparivāram katvā cattāro ca amacce ekekam⁹ purisahassasahassaparivāram pesesi, “Rājā bhante āmantetīti,” vatvā, “Theram ānethāti.”¹⁰

Thero tesam samipam upagatānam¹¹ tathā¹² vuttam rajasandesam sutvā nāgañchi. Dutiyam pi kho rājā attha Dhammakathike there attha ca¹³ amacce¹⁴ sahassasahassaparivāre yeva pesetvā¹⁵¹⁶ tath’ eva vācāpetvā therassa¹⁷ anāgamanam sutvā, “Bhikkhūpadesena sāsanam bhante avasidati, sāsana¹⁸-paṭiggahaṇa¹⁹tthāya no sahāyako hothāti,”²⁰ solasa Dhammakathike there²¹ solasa ca amacce sahassasahassaparivāre yeva pesesi. Thero tathā vuttam rajasāsanam sutvā, “Yam kho aham mūlato paṭṭhāya sāsanam paggaṇhissāmīti²² pabbajito, ayan dāni me²³ so kālo anuppatto ti,” cammakhaṇḍam gahetvā²⁴ ’va²⁵ utthahitva, “Thero mahallako pi vayham vā sivikam vā nābhiruhissatiti,”²⁶

¹ B pātētum

² S₂ inserts rājā

³ S₂ ānānatto va; B ānānatto

⁵ B tav’ ev’

⁴ S₁ imam pāpam

⁷ B inserts ca

⁶ S₁ natthi te; S₂ na te tam

⁹ B ekekapurisasahassaparivāre

¹⁰ B theram āharathāti

¹¹ B samipam upagantvāna

¹² S₂ yathā

¹³ S₂ omits ca

¹⁴ S₂ amacca-

¹⁵ S₂ pesesi

¹⁶ S₂ omits from tath’ eva to pesesi

¹⁷ B tath’ eva rājakathām katvā therassa

¹⁸ MSS. sāsanam

¹⁹ B paggaṇhaṇa-

²⁰ B hohiti

²¹ B omits there

²² S₂ -hissatīti pabbā-;

B pabbajjito

²³ B ce

²⁴ B gahetvā therō

²⁵ S₂ omits va

²⁶ S_{1,2} insert tam

sutvā, upanitāya Brahmavimānanibbisesāya nāvāya gandhadāmamālādāmamuttolambakam viniggilantam ¹ .iva suvaṇṇamaṇirajatatārakākhacitavitānam bandhitvā, nānāpabhāsasamudayasamujjalitasāṇī²pākāram parikkhipāpetvā, alāṅkata³ maṇḍape mudusukhumavasanāsane nisinno, pasanna Gaṅgāṅganāya tarāṅgakarehi⁴ viya phenavalikusumehi⁵ pūjiyamāno, dvisu tiresu vihitārakkhāya Gaṅgāya Pāṭaliputtam patvā nāvāya otaranto yeva jānumattā⁶ udakam otīṇnassa vasudhādhipassa hatthe aggahesi, “Yasmā raññāham pañham⁷ pucchanatthāya āmantito,⁸ tasmā⁹ antevāsiko¹⁰ me ayan ti.”

Atha rājā therām Sakiyam uyyānām¹¹ netvā bāhirato tikkhattum parikkhipanto ārakkham thapetvā, sayam eva therassa pāde dhovitvā makkhetvā¹² santike nisiditvā, “Patibalo nu kho therō ti,” vimānsanatthāya, “Aham bhante ekam pāṭihār¹³iyam daṭṭhukāmo ti,” vatvā, “Kataram mahārājāti?” vutte, “Pāṭhavikampanām bhante ti,” “Sakalapaṭhavikampanam udāhu padesa-pathavikampanan ti?” “Kataram ettha¹⁴ bhante dukkarataran¹⁵ ti?” “Kin nu kho mahārāja kāmsapātiyā udakapuṇṇāya sabbam udakam kampetum dukkaratarām,¹⁶ udāhu upadḍhan ti?” “Upadḍham bhante ti.” “Evam eva kho mahārāja padesa-pāṭhavikampanam dukkarataran¹⁷ ti.” “Tena hi bhante padesa-pāṭhavikampanam passissāmiti,” vatvā, “Tena hi mahārāja samantā yojane yojane puratthimāya disāya ekena cakkena sīmam atikkamitvā¹⁸ ratho titthatu, dakkhināya disāya dvīhi pādehi sīmam atikkamitvā¹⁹ asso titthatu, pacchimāya

¹ B vinigga°

² B -sāṇīpākāraparikkhāram

³ S₂ -kate

⁴ B tarāṅgakarehi pi sikatacuṇṇāvalikusumehi

⁵ S₂ inserts su- ⁶ S₂ B -mattām ⁷ S₁ raññā pañham

⁸ MSS. āmantiko ⁹ S_{1,2} insert me ¹⁰ -vāsiko yeva

¹¹ S₂ Sākiyauyyā° ¹² B telena makkhitvā

¹³ S₂ -hāram ¹⁴ B katham etta ¹⁵ S₂ B dukkaran

¹⁶ S₂ B dukkaram ¹⁷ S₂ B dukkaran

¹⁸ B akkamitvā

¹⁹ B akkamitvā

disāya ekena pādena sīmam atikkamitvā¹ puriso tiṭṭhatu, uttarāya disāya upaddhabhāgena sīmam atikkamitvā² ekā³ udakapāti tiṭṭhatūti," vutte tathā kārāpesi.

Thero abhiññāpādakām catutthajjhānam samāpajjitvā vutthāya, "Rājā passatūti," yojanappamāṇam paṭhavicalanam adhiṭṭhahi.⁴ Purathimāya⁵ disāya rathassa⁶ anto sīmāya ṛhitacakkām cali, itaram na cali. Evarū dakkhiṇāpacchimāsu disāsu assapurisānam anto sīmāya ṛhitapādāy' eva calimśu, upaddhpupaddhām sarirañ ca. Uttarāya disāya udakapātiyā pi anto sīmāya ṛhitam⁷ upaddhabhāgagatam eva⁸ udakām cali, avasesam niccalam ahosi. Rājā tam pāṭihāriyām disvā, "Sakkoti dāni therosāsanam paggañhitun⁹ ti," niṭṭham gantvā, tam ev' atham ārocesi, "Kass' etam pāpam hotīti?"

Thero tam sutvā : "Kim pana te mahārāja atthi cittam, ayām vihāram gantvā bhikkhū ghātetūti?"¹⁰ ¹¹ "Natthi bhante ti," vutte,¹² "Sace te mahārāja natthi evarūpam cittam, natthi tuyham pāpan ti," vatvā rājānam tam attham Dhammarājavacanena bodhāpento,¹³ "Cetanā 'ham bhikkhave kammaññu vadāmi, cetayitvā kammaññu karoti kāyena vācāya¹⁴ manasā ti," idam suttam ca¹⁵ Tittirajātakañ ca āharitvā, kammaññu vibhajitvā,¹⁶ Asokam nissokam katvā, tath'¹⁷ eva samantato¹⁸ nilādipañcavaṇṇakusumapatimāṇḍite kusumagandhasugandhe rājuyyāne satta divasāni vasanto rājānam samayam ugganhāpesi.

Atha rājā tasmim yeva¹⁹ sattāhe Yakkhadvayena sakala Jambudīpe bhikkhū Asokārāme sannipātētvā,²⁰ sattame

¹ B akkamitvā ² B upaddham eva sīmām akkamitvā

³ S₁ eko ⁴ S₂ adhiṭṭhahitvā

⁵ B purathimabhāgaya rathassa

⁶ S₂ inserts upaddhabhāgena sīmam atikkamitvā

⁷ B omits ṛhitam

⁸ B upaddhabhāgam eva ⁹ S₁ patiggāñhitum

¹⁰ S₂ saṅghātetūti ¹¹ S₂ B insert vatvā

¹² S₂ omits ti vutte ¹³ B -vacanena thomento

¹⁴ S₁ vācā- ¹⁵ B omits ca ¹⁶ B vibhajetvā

¹⁷ B tath' eva ¹⁸ MSS. samantako

¹⁹ B omits yeva ²⁰ B sannipātētvā

divase theram ādāya vihāram gantvā, sānipākārantare therena sahāsino ekaladdhike bhikkhū¹ ekato ekato kāretvā, ekamekam bhikkhusamūham pakkosāpetvā pucchi, “Kim vādi bhante Sammāsambuddho ti ?”

Tato Sāssatavādino,² “Sāssatavāditi,” āhaṁsu. Tathā ekacce³ Sāssatikā Antānantikā⁴ Amarāvikkhepikā Adhiccasamuppannikā Saññivādā Asaññivādā⁵ Neva-saññināsaññivādā Ucchedavādā Dīṭṭhadhammanibbāna-vādā⁶ “Dīṭṭhadhammanibbanāvāditi,”⁷ āhaṁsu.

Rājā pathamam eva: “Uggahitasamayattā na yime bhikkhū aññatitthiyā ime ti,” ñatva, tesam setakāni⁸ datvā satthīsahasse aññatitthiyē uppabbājetvā, bhikkhū⁹ pi pakkosāpetvā, “Kim vādi bhante Sammāsambuddho ti ?” vatvā, “Vibhajjavādī¹⁰ mahārājati,” vutte, “Vibhajjavādī bhante Tathāgato ti ?” theram pucchitvā, “Āma mahārājāti,” vutte “Visuddhan¹¹ dāni bhante sāsanam, karotu bhikkhusaṅgho uposathan ti,” ārakkham datvā nāgaram pāvisi.¹²

Athāyasmā Moggaliputtatissatthero samaggena saṅghena uposatham katvā, tasmim samāgame sannipatitānam satthīsatasahassānam bhikkhūnam majhe parappavādām maddanto, kathāvatthuppakaraṇām bhāsitvā, tesu uccinītvā tipiṭakapariyattiḍharānam pabbinnapaṭisambhidānam tevijjādibhedānam bhikkhūnam sahassam ekam gahetvā, Asokārāme sannisiditvā,¹³ Dhammāsokanarindena katārakkho sabbam sāsanamalam visodhetvā, Mahākassapathero viya Yasatthero viya ca¹⁴ Dhamma Vinayaṁ saṅgāitytvā navahi māsehi niṭṭhāpesi.

¹ B ekalō bhikkhūo bis

² B inserts pi

³ S₂ B ekacca-

⁴ B Antānantakā

⁵ B omits Asaññivādā⁶ S₂ omits Dīṭṭha^o ⁷ B inserts pi

⁸ S₁ setakāni vatthāni ñatvā; S₂ setakādīni

⁹ S₂ bhikkhū pi pak^o; S₁ omits pi

¹⁰ B vibhajjavādī bis ¹¹ B suddham

¹² B pavisiti

¹³ B sannipatitvā

¹⁴ S₁ omits ca

Sādhukāram dadantī va ¹ sāsanatthitikāraṇā, ²
Saṅgītipariyosāne akampittha ³ mahāmahī ti

Yā satthitithiyasahassanisāgatam ⁴ tam
Dulladdhighoratimiraṁ vinihacca sammā,
Sā Tissatheraravinā gamitā vikāsam
Saṅgīticārunalinī api dassitā me.

Tatiyasaṅgītikathā.

Tato pubbe yeva janabhamaraganassa ⁵ vasantavana-sannibhe Lālaraṭṭhe naranārihāṁsasañcayassa kamalasa-rasarkkhe Sihapure sīhassa lātattā Sīhalo ti laddhābhidhā-nassa Kālingacakka-vattivāṁsajassa Sīhabāhunarindassa jetṭhapatto Vijayakumāro yuvarājatthānam patva, kesari-kisorako viya vikkamekaraso yodhasattasataparivāro nāvam āruyha munivaraparinibbānavāsare ⁶ Laṅkādipam āgantvā, uppala-dattaparittasuttābhisekato⁷ sa⁸parijano Sārameya-vesisi⁹piṇḍapānugamanena¹⁰ nahānapānāya¹¹ Tambapaññisa-rasamotiṇṇayodhasattasatam ¹² adisvā ¹³ saram anupariyā-yanto, Kuvenābhidhāniṁ ¹⁴ yakkhiniṁ tāpasīvesam ¹⁵ ādāya tarumūlasamāśinām disvā, “Gahitā nūnam imāya me yodhāti,” sannaddhapañcāyudho ¹⁶ nāmām sāvento sīhanādaṁ naditvā, gambhiram abhinavajaladharanivahaninnādaṁ cāpaghosaṁ sāvetvā yugantameghavigalitanigghātapatātam iva tassā purato paññāyitvā, givāya ¹⁷ parigatanārācavalyena rundhitvā, ¹⁸ kesesu gahetvā, sunisitāsinā santāsetvā, bhūmigabbhaparikkhittam ¹⁹ asesaparijanam āharāpetvā,

¹ B ca ² S₁ -kāraṇam ³ B akappittha-

⁴ B nisāgahan ti ⁵ MSS. -ghanassā ⁶ B -vāre

⁷ B uppala-pattadatta- ⁸ S₁ -to parijano; B toyapari-

⁹ S₂ Sārāmeyavesi-; B Sārāmeyyavesi pisācānugama-nenāṇṇapānāya ¹⁰ S₁ sisapā- ¹¹ S₂ nahāpanāya

¹² B Tampapaññiyasarasamotiṇṇam

¹³ S₂ -sataparivarem adisvā ¹⁴ B Kubbenībhidhānam

¹⁵ S₂ tāpasīvedam ¹⁶ S₁ -āvudho

¹⁷ B givāpariggatanārā-

¹⁸ S_{1,2} rukkhitvā; B ruddhitvā ¹⁹ B -pakkhittam

tāya sakkato rattim¹ tasmin̄ dumamūle dhavalajavanikā-vitānasayane² nipanno, solasavassikam̄ sabbābharaṇa-vibhūsitam³ atimanohararūpam⁴ māpetvā, upagatāya tāya dibbasarīrasamphassam anubhavitvā, tassānubhāvena Sirisavatthun nāma yakkhapuram pavisitvā, tattha jetṭhayakkhassa Laṅkāpurānītayuvatimaṅgalatthāya san-nipatitasesayakkharāsiyo ghātētvā, jalanidhivelāpariya-ntam Laṅkātalām gahetvā, tattha⁵ Tambapanñinagaram māpetvā, Pañdurājadhitaram ānāpetvā,⁶ pubbabhariyam⁷ Kuvenim niharitvā, rājābhisekam ādāya sāgaragatikilanta-yodhasattasatehi⁸ vasudhālambitapāṇitalasamāśinehi⁹ tambabhūmirajasamākiṇṇapāṇim oloketvā, tambapāṇi ti vuttattā Tambapanñi ti laddhadutiyābhidhāne Laṅkādipe amitatejo hutvā rajjam akāsi.

Tato Bhaddakaccānābhidhānim Sākiyavilāsinim aggama-hesim katvā, gahita Laṅkābhiseko Sihapurānito Sihala-vāmsajo Vijayabhātu Sumittanarindavaramahesi Maddarā-jadhitutto Pañduvāsadevarājā. Tassa putto Abhayarājā. Tassa bhātā Gaṇatissarājā.¹⁰ Tesam bhāgineyyo Dīghagā-māṇi Sakyasūnusambhavo sādhujanākarānurādhapuramā-pako¹¹ Pañdukābhayarājā. Tass' aggavilāsinī Suvaṇṇapāli-sambhūto Mahāmeghavanuyyānamāpako Mūtasīvarājā¹² ti etesam Laṅkādhipatinam¹³ accayena asambhinnakhattiya-vāmsajo abhisekamaṅgale paṭhavitalasamuṭṭhitavividhara-tanānekanidhinivaho velātatasamuggatabahuvidha¹⁴ jalani-dhiratano jātapabbatanitambavelugumba¹⁵ sañjātarathapato-daparimāṇapabhassararuciravividhalatākusumasakuṇaya-ṭhittayo sāgarataṭasamuggatagajaturaṅgarathāmalakaka-

¹ B rattismim² B bavalajavanikā-³ S₂ B omit vi-⁴ B ativiyamanoharam⁵ B omits tattha⁶ B ānāpetvā⁷ B -bhariya Kubbenim⁸ B sāgarakilanta-⁹ B vasudhāvalambita-¹⁰ S₂ omits tassa bhā° Gaṇa°¹¹ B sādhujanānandakarānū-¹² B Mutasiva-¹³ S₂ B Laṅkādhipānaṁ¹⁴ B -vividha-¹⁵ B jotapabbatanitampavelugumbe

kudhaphalavalayaṅgulivethakākāramuttāphalo¹ nāmanibhinnaripujanahadayo bhattivacchalāvanatasadesaparadesāsesajanasamūho Asokarājadāpitavarataradutiyābhiseko Devānampiyatisso rājā hutvā, apagatabhayasokasaṅkam akalaṅka Laṅkam paripāleti.

Tadā Moggaliputtatissatthero tam tatiyasāṅgītīm niṭṭhāpetvā, “ Kattha nu kho anāgate sāsanam suppatiṭṭhitam bhaveyyāti ? ” upaparikkhanto, “ Paccantimesu kho pana² janapadesu suppatiṭṭhitam bhavissatiti,” disvā, Majjhantikatheram KasmīraGandhārarattham pesesi, tathā Mahādevattheram Mahimśakamaṇḍalam, Rakkhitattheram Vanavāsiṁ, Yonakadhammarakkhitattheram Aparantakam, Mahādhammarakkhitattheram Mahārattham, Mahārakkhitattheram Yonakalokam, Majjhimattheram Himavanta-desabhāgam, Soṇattheram ca³ Uttarattherañ ca Suvannabhūmiṁ, attano saddhivihārikam upasampadāmaṇdale yeva saha patisambhidāhi arahattam patvā, attano yeva santike Tipitakasāṅgahitam⁴ sabbam theravādām tiṇam vassānam abbhantare uggāṇhitvā, attano antevāsikānām sahassamattānam bhikkhūnam pāmokkhappattam āyasmantam Mahāmahindattheram Laṅkāsaṅkhātam Tambapaṇḍidipam pesesi. Te sabbe tam tam⁵ disābhāgam gacchantā attapañcamā āgamiṁsu.

Athāyasmā Majjhantikathero Pāṭaliputtato vehāsam abbhuggantvā, Himavati Āravāladahe otaritvā, tassopari⁶ caṅkamanto : “ Ko⁷ ‘yam chinnabhinnapaṭadharo⁸ udakan⁹ no dūsetiti ? ” Kodhābhībhūtam Āravālanāgarājam antalikkhe anekāni bhimśanakāni nimminītvā dhūmāyantam, pajjalantam paharaṇavuṭṭhiyo vissajjentam, pharusavacanehi tajjentam,¹⁰ attano iddhibalena paṭibāhitvā¹¹ vigatānubhāvam katvā, taṅkhaṇānurūpāya dhammiyā kathāya

¹ B -kakudhapākatikavalayaṅgulivedhakākāramuttābalo
nānāparibhinnaripujanahadayo ² B omits pana

³ B omits ca

⁴ B Tipitakam saṅgītam

⁵ S₁ omits tam

⁶ S₂ tass' upari

⁷ B ko ayam

⁸ S₂ omits -bhinna-

⁹ B udake

¹⁰ B tajjantam

¹¹ B paṭibāhetvā vihatānubhāvam

caturāsītiyā nāgasahassehi aññehi pi bahūhi¹ Himavantavāsihi gandhabbadibbayakkha²rakkhasehi saddhim tam sarañasilesu patitthāpetvā, Pañcakam pi yakkham Bhäratiyā³ ca yakkhiniyā pañcahi ca puttasatehi saddhim sotāpattiphalam pāpetvā, tena Coragādhipena pasādaparavasena⁴ sakiye ratanapallanke nisidāpetvā vijiyamāno nāgabalin ādāya, āgatānam KasmīraGandhāraraṭṭhavāśinam āsivisopamasuttantam⁵ kathetvā, asitiyā pāñasahassānam Dhammadbhīsamayam pāpetvā, kulasatasahassam pabbājetvā KasmīraGandhāram yāv' ajjatanā kāsāvapajjotam isivātapaṭivātam akāsi.

Mahādevatthero⁶ Mahimśakamaṇḍalam gantvā devadūtasuttantam kathetvā, cattālisāya pāñasahassānam⁷ Dhammadakkhum uppādetvā, cattālisām yeva pāñasahassam pabbājetvā tattha sāsanam patitthāpesi.

Rakkhitatthero pana Vanavāsim⁸ gantvā ākāse ṭhatvā, anamataggapariyāyakathāya Vanavāsike pasādetvā, satthi-sahassānam Dhammadbhīsamayam katvā, sattatiṁsasahassamanusse⁹ pabbājetvā, pañca vihārasatāni paṭiggahesi.

Yonakadhammarakkhitatthero pi Aparantam gantvā, aggikkhandhopamasuttantakathāya Aparantake pasādetvā, sattatiṁsapāñasahassāni Dhammadmatam pāyetvā, khattiyalato yeva purisasahassām¹⁰ cha itthisahassāni ca¹¹ pabbājetvā, tattha¹² sāsanam patitthāpesi.

Mahādhammarakkhitatthero pana Mahārattham gantvā, MahānāradaKassapajātakakathāya Mahāratthake pasādetvā, caturāsīti¹³ pāñasahassāni maggaphalesu patitthāpetvā, terasahassāni pabbājetvā, tattha sāsanam patitthāpesi.

Mahārakkhitatthero pi Yonakarattham¹⁴ gantvā, Kāla-

¹ S₂ bahumhi

² B -devayakkha-

³ B S₂ Hāriniyā

⁴ B pasādamanavasena

⁵ B āsivisūpama^o

⁶ B inserts pi

⁷ S₂ -sahassām ; B pāñasatasahassānam

⁸ B -thero pi Vanavāsim^m ⁹ B sattasatasahassamanusse

¹⁰ B purisasahassāni cha ca ; S₂ -sahassañ ca ; S₁ sahassā

¹¹ S₂ B omit ca

¹² B omits tathā

¹³ B caturāsītiyā

¹⁴ B Yonakalokam

kārāmasuttantakathāya Yonakalokam pasādetvā, sattatiṁ-sasahassādhikassa pāṇasatasahassassa maggaphalālaṅkāraṁ datvā, dasasahassāni pabbājetvā, tattha sāsanam patitīthāpesi.

Majjhimatthero pana Kassapagotto Alakadevo¹ Dundubhissaro Sahassadevo ti catūhi therehi saddhim Himavantadesa²bhāgaṁ gantvā, Dhammacakkappavattanasuttanta-kathāya tam desam pasādetvā, asitipāṇakotinam maggaphalaratanāni adāsi,³ pañca⁴ therā pañca ratthāni pasādetvā, ekeko ekekasatasahassam⁵ pabbājetvā, tattha sāsanam patitīthāpesum.

Sonatthero pi saddhim Uttarattherena Suvaṇṇabhūmiṁ gantvā, tam divasaṁ rājakule jātadārakam pubbe viya khāditum samuddato nikkhamitvā⁶ āgacchāntim⁷ ekaṁ rakkhasim disvā, manussesu viravantesu⁸ therō diguṇe⁹ attabhāve nimminitvā tehi attabhāvehi tam rakkhasim parisamajhe¹⁰ katvā, ubhosu passesu parikkhipitvā yāva adassanām tāva palāpetvā, dīpassa samantato rakkhaṁ thapetvā, tasmiṁ samaye sannipatitam mahājanakāyam Brahmajālasuttantakathāya pasādetvā, saraṇasilesu patitīthāpetvā satthīsaṁsahassānam Dhammābhīsamayam katvā, kuladārakānam addhūḍḍhāni sahassāni kuladhītānam diyaddhassahassāni pabbājetvā, tattha sāsanam patitīthāpesi.

Tena vuttaṁ.

Mahādayassāpi jinassa kadhdhanām
Vihāya pattam amataṁ sukhām pi te
Kariṁsu lokassa hitām tahim̄ tahim̄,
Bhaveyya ko lokahite¹¹ pamādavā ti?

Mahindatthero pana : “ Tambapaṇṇidīpam̄ gantvā,

¹ S₂ Alavakadevo; B Alakarevo Duddabhiyo Mahārevo ti

² S₂ -padesa- ³ B padāsi ⁴ S₂ pañca pi ca

⁵ B ekato ekekasahassam

⁶ S_{1,2} nikkhimitvā ; B nikhametvā ⁷ B āgacchāntam

⁸ S₂ vivarantesu ⁹ B dvigune

¹⁰ S_{1,2} saparisa- ¹¹ B lokahito

tattha sāsanam patitthāpehīti," upajjhāyena ca ¹ bhikkhu-saṅghena ca ² ajjhītīho, "Kālo nu kho me Tambapaññidī-pām gantūm no ti," ³ vīmaṁsamāno, "Na tāva kālo ti," disvā, "Yāva so kālo āgacchati, tāva nātakē olokemāti," cintetvā, upajjhāyañ ca bhikkhusaṅghañ ca vanditvā, kattikamāse Asokārāmato nikhamma, Itthīyo ⁴ Uttiyo Sambalo ⁵ Bhaddasālo ti etehi ⁶ catūhi therehi Saṅghamittāya puttappattachalabhiñña⁷ Sumanasāmanerena ca saddhim nātisaṅgahām kātūm Rājagahanagaraparivattake Dakkhināgirijanapade cārikām caramāno, channam māsānam accayena Vedisanagaram ⁸ patvā, tadā ⁹ tattha vasantim Sākiyānim attano jananīm ¹⁰ Vedisamahādevīm ¹¹ disvā, tāya kārapitām Vedisagirimahāvihāram ¹² pavisitvā, tatth' ekamāsām vāsam katvā, jetthamūlapunṇamadivase sannipatitvā, "Kālo amhākaṁ Tambapaññidīpām gamanā-yāti," nātvā, ¹³ Devindenāpi yācito Bhaṇḍukābhidhānena anāgāminā pabbajjābhilāsinā Vedisamahādevibhaginidhitusūnū ¹⁴ saddhim attasattamo ¹⁵ Vedisapabbatā vehāsam uppattitvā, ¹⁶ pasanne gaganatale nimmalasalilatale ¹⁷ sarasi haṁsagaṇaparivuto rājahamso viya virocāmāno, ¹⁸ khanena Tambapaññidīpam āgantvā, Bhagavato parinibbānato dvinnām vassasatānam upari chattiṁsatime ¹⁹ vasse Dhammāsokanarindassa abhisekato atthārasame vasse Devānam-piyatissassa abhisekato sattame māse sayam dvādasavasse ²⁰ anurodhajanapūritassa ²¹ Anurādhapurassa, ²² purathimāya disāya Missakābhidhāne nīlavanasaṇḍamaṇḍite sītala-

¹ S₂ omits ca

² S₂ omits ca

³ S₂ omits ti

⁴ B Itthīyo

⁵ B Sampalo

⁶ S₂ enehi

⁷ B puttena pattachalabhiñña

⁸ S₁ Vethisa-; B tasmiṁ Vedisanagaram

⁹ B omits tadā

¹⁰ B janettīm

¹¹ S₁ Vethisa-

¹² S₁ Vethisa-; B Vedisagiri-

¹³ B nātvā

¹⁴ S₁ Vethisa-; B omits -mahā-

¹⁵ S₁ Vethisa-; S₂ Vethisaka-; B Vedisakapabbatā-

¹⁶ B uppattitvā ¹⁷ S₂ -salile ¹⁸ S₁ inserts tam

¹⁹ B -chattiṁsame

²⁰ MSS. -vasso

²¹ B anurodhajanapūritassa

²² S₂ omits Anurā-

ghanacchāyāsilātale¹ sucidhavalapulinabhūmibhāge sāta-sītalajalāsaye² tiṇṇam pubbaBuddhānam padalañchana-pavitte³ pabbate otaritvā, ambatthale nisīdi.⁴

Tena vuttam.

Laṅkāpasādanaguṇena⁵ viyākato so
Laṅkāhitāya muninā sayitena ante,
Laṅkāya Satthusadiso hitahetu tassā
Laṅkāmarūhi mahito 'bhinisīdi tatthāti.

Laṅkāvataraṇakathā.

Tam divasam rājā Devānampiyatisso : “ SakalaLaṅkādī-pavāsino⁶ chaṇām karontūti,” nakkhattam ghosāpetvā, kīlāpasutesu nāgaresu⁷ sayām cattālisapurisahassaparivāro migavām kīlitukāmo alaṅkatanagarato nikhamitvā, Missakapabbatābhimukham gacchanto, “ There⁸ narindassa dassessāmiti,”⁹ rohitamigarūpaṁ gahetvā, naravarāvidūre¹⁰ tiṇapāṇṇāni khādamānam¹¹ viya vicaran¹²tam devaputtaṁ disvā, “ Migo ti,” maññamāno, “ Ayuttam dāni¹³ pamattam vijjhitun ti,” jiyam pothetvā, cāpaghosena attānam oloketvā dhāvantam anujavanto,¹⁴ ambatthalam abhirūhitvā, antarahitam tam adisvā, ito cito ca¹⁵ olokento, Mahindattheram¹⁶ “ Maññeva rājā passatu mā itare¹⁷ ti,” adhiṭṭhabhitvā, “ Tissa Tissa ito ehti,” vadantam disvā, “ Ko nu kho ayam manusso vā amanusso¹⁸ vā ti ? ” cintento,

“ Samaṇā mayam mahārāja Dhammarājassa sāvakā,
Tav’¹⁹ eva anukampāya Jambudīpā idhāgatā ti.”

¹ B -sītale

² B -sītalāpajalāsaye

³ B padavaḷañjanavicitte

⁴ S₁ nisidiṁsu

⁵ S₂ Laṅkāpasādajanano ti viyakato so

⁶ S₁ B omit Laṅkā-

⁷ S_{1,2} nāgaresu

⁸ B theram

⁹ B dassissāmi ti

¹⁰ B narapatāvidūre

¹¹ B -khādayamānam

¹² S₂ B carantam

¹³ S₁ pavattam ; B dāni pamajjitun ti

¹⁴ B anudhāvantam

¹⁵ B omits ca

¹⁶ S₁ B -tthero

¹⁷ S₂ itarehi

¹⁸ B yakkho vā

¹⁹ S_{1,2} tam eva

Idam therassa vacanam sutvā aditthasahāyakena Dhammāsokena,

“Aham Bhuddhañca Dhammañ ca Saṅghañ ca saranam gato

Upāsakattam vedesim¹ Sakyaputtassa sāsane.

Tvam pi ‘māni ratanāni uttamāni naruttama,²

Cittam pasādayitvāna saddhāya saranam vajāti.”³

Pesitam acirasutam sāsanappavattim anussaramāno, “Ayyā nu kho āgatā ti?” tāvadevāyudham⁴ nikhipitvā, ekamantam nisidi, sammodanīyam katham kurumāno. Tato thero⁵ cattālisapurisahassesu āgantvā rājānam parivāritesu itare pi cha jane dassetvā, “Ime kadā āgatā ti?” vutte, “Mayā saddhiṁ yeva mahārājāti,” vatvā, “Idāni pana⁶ Jambudīpe aññe pi evarūpā samanāsanti⁷ti?” vutte, “Santi mahārāja, etarahi Jambudīpo kāsāvapajjoto isi⁸vātapativāto tattha,

“Tevijjā iddhippattā ca cetopariyakovidā

Dibbasotā ca⁹ arahanto bahū¹⁰ Buddhassa sāvakā ti,”

Vatvā, “Bhante kena āgat’ atthāti?” vutte, “N’eva mahārāja udakena na¹¹ thalenāti,” vatvā, “Atthi nu kho rañño paññāveyyattiyān¹² ti?” āsannam ambarukkham ārabhabha rājānam pañham puechanto, “Kim nāmo ‘yam mahārāja rukkho ti?” vatvā, “Ambo nāma bhante ti,” vutte, “Imam pana mahārāja ambam muñcītvā añño ambo atthi natthiti?” “Santi bhante aññe pi¹² bahū ambarukkhāti,” “Imam ca ambam te ca ambe muñcītvā atthi nu kho mahārāja aññe rukkhā ti?” “Santi pana bhante¹³ anambarukkhā ti.” “Aññe ambe ca anambe ca

¹ B dhāresi

² S₁ naruttima

³ B sapuddho ti saranam bhajā ti

⁴ S₂ B vudham

⁵ B therā

⁶ B omits pana

⁷ B omits isi-

⁸ S₂ omits ca

⁹ S₁ bahūm

¹⁰ S_{1,2} omit na

¹¹ B paññānan ti

¹² S₂ omits pi

¹³ S₁ omit anambarukkhā

muñcitvā atth' añño koci rukkho ti?" "Ayam eva bhante ambarukkho ti," vutte, "Sādhu mahārāja pāṇḍito 'siti," vatvā, "Santi pana te mahārāja nātakā ti?" "Santi bhante bahujanā ti." "Aññātakā pi santi mahārājāti?" "Aññātakā bhante¹ nātakehi bahutarā ti." "Tava² nātake ca aññātake ca muñcitvā atth' añño koci mahārājāti?" "Aham eva bhante ti," vutte, "Sādhu mahārājāti," vatvā, "Pāṇḍito rājā sakkhissati Dhammam aññātun ti," cūlahatthipadopamasuttantam kathetvā,³ cattālisapurisa-sahassehi⁴ saddhim rājānam sarañasilesu patitthāpesi.

Tadā rājā bhattābhīhāram sutvā, therānam vikālabhojanoparatabhāvām jānanto pi sadācārānuṣrakkhaṇatthaṁ bhattenānupucchitvā,⁶ "Na bhuñjāma adhunā mahārājāti," vutte, "Gacchāma⁷ bhante nagaran ti," vatvā, "Tvām⁸ gaccha mahārāja vasissāma mayam idhāti," vutte, "Evaṁ sati kumāro 'yam⁹ amhehi saha gacchatūti," vatvā, "Ayam hi āgataphalo idāni pabbajissatiti," vutte, "Tena hi bhante pāto 'va ratham pesessāmi¹⁰ tattha¹¹ thitā āgaccheyyāthāti," vanditvā,¹² Bhaṇḍukam¹³ ekamantam¹⁴ netva,¹⁵ therassa sarūpam pucchitvā, sakasahāyakĀsokanarapati-puttabhāvām nātvā, "Lābhā vata me ti," cintetvā, tutṭha-hattho pakkāmi. Tasmim khaṇe thero Bhaṇḍukam khuragge yeva arahattam pāpento pabbājetvā, Sumanasā-maṇeram āmantetvā,¹⁶ "Ehi tvām Sumana¹⁷ Dhammasavanassa¹⁸ kālam ghosehīti," vatvā, "Kim bhante dasasahassi¹⁹ lokadhātum sāvento ghosemi udāhu imām cakkavālam vā Tambapaññidipam²⁰ vā ti?" vutte, "Imām dīpam Sumana sāvento ghosehīti," vatvā, "Sādhu bhan-te ti," abhiññāpādakam catutthajjhānam samāpajjīt vā

¹ B pana bhante² B te pana nātake³ B kathitvā⁴ B -sahassena⁵ B saddhācārānu-⁶ B bhattena pucchitvā⁷ B gacchām' abāni⁸ S₂ B tuvām⁹ B 'yam bhante¹⁰ B pesissāmi¹¹ S₂ B tatra¹² B inserts tam¹³ B Bhaṇḍakam¹⁴ S₂ B ekamantikam¹⁵ B katvā¹⁶ B omits āmano¹⁷ S₂ samāna¹⁸ B -savanakālam¹⁹ S_{1,2} omit Kim . . . vatvā²⁰ B Tampapaññi-

vutthāya adhitthahitvā samāhitena cittena, “Dhammasavanassa¹ kālo ‘yam bhadantā ti,’ tikkhattum sakalam Tambapanñidipam sāventena² sāmañerena Dhammasavakālam³ ghosāpetvā, tam sutvā upagatam mahantam devatāsannipātam disvā, samacittasuttantam kathetvā, asaṅkheyyānam devatānam⁴ Dhammābhīsamayam katva, nāgasupanñe saraṇasilesu patiṭṭhāpetva, tassā rattiyā accayena udite ambaramahāsarekasahassapatte disavadhūmukhamanḍaṇakunkumavisesake sakalabhuwanabhavana-padipe divasakaramanḍale, “Āgato ratho bhante abhirūhatha rathan ti,” paṭiniveditaṁ narapatipesitassa sārathissa vacanam sutvā, “Nārohāma ratham gaccha mayam āgacchāma tava⁵ pacchato ti,” sārathim pesetvā, vehāsam abbhuggantvā, Anurādhapurassa puratthimadisābhāge anavaratam⁶ ajjamānasamada Laṅkāvilāsinikucakalasalulitakallolamālāya samada⁷ kāla⁸ hamṣakula⁹ kalahamu-kharitakūlāya¹⁰ Kadambanadiyā¹¹ tire paṭhamakacetiyatthāne¹² otari. Rājā pi sārathim pesetvā, nagaram alaṅkārapetvā antopura¹³ nārijanamanorathasampādanāya¹⁴ antorājanivesane yeva gandhadāmamālādāmamuttolambakam¹⁵ viniggilantam iva suvaṇṇamaṇirajatatārakākhacitavitānam anekavidha¹⁶ surabhikusumappakārābhikiṇṇam¹⁷ ativiya pāsādikam manḍapam sampādetvā, tassa majjhe nānāratanajjuti¹⁸ virājītāni¹⁹ vicittattharanatthatāni²⁰ āsanāni paññāpetvā, sārathinā, “Āgatā²¹ deva therā

¹ B -savanakālo ayam bhaddantā

² B sāvento; S₁ sāvevento

³ S₂ -savanassa

⁴ B devānam

⁵ B gaccha pacchāma tava; S₂ omits mayam

⁶ B anavataranimujjamānasakala Laṅkā-; S₂ -sakala-Laṅka-

⁷ B pamada-

⁸ S₂ B -kala-

⁹ S₂ omits -kula-

¹⁰ MSS. -kulāya

¹¹ B Kadampānadiyā

¹² B paṭhamacetiyaṭhāne

¹³ B antepura-

¹⁴ B -sampadāya

¹⁵ B -lambakaviniggalantam

¹⁶ B vividha-

¹⁷ S₂ -kārākiṇṇam

¹⁸ B -joti-

¹⁹ S₁ -viracitāni

²⁰ S₁ vicittattharanāni; B citta-

²¹ B omits āgatā

pacchato nikkhamitvā purato me pācīnadvāre ṭhitā¹ ti,"
 vutte, pahaṭṭhahadayo hutvā, sayam² sabbābharaṇavibhū-
 sito alaṅkatānekasatāmacca-parivuto³ vicittapupphadhaja-
 paṭākādīhi pañcaṅgikehi ca⁴ turiyehi⁵ therāṇam vidhiya-
 mānapūjo mahatā rājānubhāvena paccuggamma⁶ vanditvā,
 pattaṁ gahetvā tesam purato⁷ purato gacchanto abhinava-
 sudhādhavalavividhapāsādehi Kelāsasikharanikarākāram⁸
 -candanāgarudevadārukappūrādigandhāpanehi Gandhamā-
 danapabbatanitambasannibham kuvalayamallikāsumana-
 campakādipupphāpanehi sabbadā vasantasamayopamām
 cīnadukulakoseyyādidussāpaṇehi⁹ kappaddumasa-mānam
 maṇikanakarajatamuttādiratanāpaṇehi ratanākarāyamā-
 nam¹⁰ gajaturaṅgayodhanaranārīniccasāñ¹¹ cāram¹²
 puññajala¹³ dhotapāpamalasuddhasantānajanasevitām¹⁴
 vicittoraṇadhajakadalikalasamālālaṅkatanimmalapabhas-
 saravālukāpaṇḍaravividhavithipatimaṇḍitam manthābhīha-
 tam¹⁵ iva khirasāgaram ākulibhūtam nagaram pavesetvā,¹⁶
 sabbābharaṇapatimaṇḍitahāvabhāvalilhā¹⁷ cāturiyasaman-
 nāgatasurakaññāpaṭibhāgarājakaññānu¹⁸ sañcaritam nā-
 nāparihārūpasobhitam¹⁹ rājabhavanam ānetvā, kañcanā-
 mālālaṅkatasetacchatte supaññatte²⁰ uttamāsane nisidā-
 petvā, pañitāya bhojanavikatiyā sahatthā²¹ santappetvā,
 amaccaganaparivuto ekamantam nisidi.

Tadā rañño kaniṭṭhabhātukassa Mahānāgābhidhānassa
 yuvārājassa jāyā Anulā²² nāma devī rājagehe vasanti
 raññānuññātā²³ sabbālaṅkārapatimaṇḍitā saradanisākara-

¹ B 'titā ti vutte

² S₂ omits sayam

³ B alaṅkatānekasahassāpaccaparivuto

⁴ S₂ omits ca

⁵ S₁ inserts ca

⁶ B paccuggamanam katvā

⁷ B purato once

⁸ S₁ -karam

⁹ B vividhacinadukula-

¹⁰ B ratanākarasamānam

¹¹ B -naranārīnam

¹² S₂ B -sañcaram

¹³ B paññajala-

¹⁴ B -janasevitām

¹⁵ B mandhābhī-

¹⁶ B pavisitvā

¹⁷ B -lilā-

¹⁸ S₂ -kaññādānu-

¹⁹ S₂ -parihārarūpa-;

B -parikkhanupasobhitam

rāja°

āropetvā

²⁰ B supaññatta.

²¹ S₂ sahatthāya

²² B Anulā.

²³ B rājarodhe heva sandhim rañño anu°

ruciravaravadanā vikasitaindīvara¹ nilalocanā bimbaphala-pāṭaladasasanavasanā maṇikuṇḍalamakarapattabhaṅgakoti-kiranappahaṭa² kapolatāya saṅkṣipallavam iva mukham ubbahantī suvaṇṇavaṇṇasurattakaracaraṇa³ talā⁴ piṇasamasamahata⁵ niruttarathānayugalā tanutaratanūmajjhā⁶ vippuritatāralatārasmijāle nimuggasariratāya khīrasāgaranimuggavadanā viya Siridevatā mahārahamekhalākalā-pakhalita⁷ visālajaghanatthalā⁸ vicittavatthanivatthā gajabhujasamasahitorukā raṇitamaṇinūpurākulitacaraṇa-yugalā dipasikhā viya bhāsamānā navavanalekhā viya komalatanulatā Meruvanalatā⁹ viya kanakapattālaṅkata-pañcaitthisataparivutā āgantvā, there vanditvā pūjetvā ekamantam¹⁰ nisidi.

Thero saparijanassa rañño Dhammaratanavassam vassāpetvā, Petavatthum Vimānavatthum Saccasamyuttaṁ ca kathetvā, Anulādevipamukhāni pañcaitthisatāni sotā-patti phalālaṅkārena alaṅkaritvā, mahājanasamūhesu rājaṅgañesu rāsi hutvā theradassanam alabhitvā mahatā ravena viravantesu: “Sace te ettha pavisissanti okāso na bhavissatiti,” hatthisālam jaggāpetvā, vālukam okiritvā, pañcavāṇṇakusumāni¹¹ vikiritvā, celavitānam bandhitvā maṅgalagajavaraṭṭhāne¹² āsaneshu paññattesu tattha gantvā nisinno devadūtasuttantaṁ kathetvā, janasahassam sotā-pattiphale patiṭṭhāpesi.

Tena vuttam.

Laṅkādipe so Satthukappo akappo
Laṅkādhiṭṭhāne dvīsu ṭhānesu¹³ thero,
Dhammaṁ bhāsitvā¹⁴ dīpabhāsāya evam
Saddhammotāram kārayi¹⁵ dīpadīpo ti

Nagarappavesanakathā.

¹ B -indavara- ² B -kiranāhata- ³ S₁ -varana-

⁴ S₂ -kalā ⁵ B piṇasamasahita- ⁶ B -majjhimā-

⁷ S₁ -mekhalālāpakhala- ; S₂ -mekhalālāpaka- ;
B -kalāpalalita- ⁸ B -ghanattalā ⁹ B Neru-

¹⁰ S₂ ekamante ¹¹ S₂ pañcavāṇṇāni kusumāni

¹² S₂ -varathita- ¹³ S₁ -ṭṭhānesu

¹⁴ B bhāsetvā ¹⁵ S_{1,2} kārayī

Tato saṁvattajalanidhvīcīsu¹ viya naranārīghatāsu āgacchantisū, “ Hatthisālāti²sambādhā ti,” dakkhinadvā-rappadese pupphaphalabharita³tarunikarapatimāṇḍite⁴ kusumadasanena⁵ AditinandanaNandanavanam avaha-sitvā pallavapāṇinā āmantetvā:⁶ “ Mayā⁷ sametum⁸ alam tavāyāsenāti,”⁹ vihaṅgamadhukararavena¹⁰ gajjamāne Nandanābhīdhanopavane¹¹ āsanesu paññattesu tatthāpi¹² niśiditvā, bālapanditasuttan¹³taṁ kathetvā, itthisahassassa¹⁴ sotāpatti phalavararatanām datvā, āgatāgatāhi kula-vadhūhi saddhīm sammodamāno sāyanhasamaye utthāyā āsanā Missakapabbatābhīmukham gacchanto, “ Akālo¹⁵ dāni bhante tattha gantuṁ idam eva Nandanavanām uyyānam ayyānam nivāsanātthānam hotūti,” vutte, “ Nagarā-sannām mahārājāti,” patikkhipitvā, “ Tena hi bhante etam Mahāmeghavanam nāma uyyānam mama pitu saṁvad-dhitām¹⁶ nagarato nātidūram nāccāsannām gamanāgama-nasampannaṁ tattha therā¹⁷ vāsam kappentūti,” vutte, “ Sādhu mahārājāti,” nivattitvā,¹⁸ nekapupphaphalapalla¹⁹-vālaṅkatataruvoranicitām madhumadamudita²⁰ vividhamadhukaropakūjitaṁ sucivimala²¹sitalasalilāsayasanāthikataṁ²² yogānukūlam Mahāmeghavanām nāma uyyānam pavisitvā, tattha dibbabhavanasannibhe rājabhavane sura-sayananibbisesasayanāsane samāpattisukhena vasitvā, yā-minipariyante āgatena Laṅkādhipena, “ Kacci bhante phāsukam²³ pamadavanam²⁴ idan ti,” vutte, “ Āma mahā-rāja uyyānam samaṇasāruppan ti,” vatvā, taṁ vanam Saṅghassa Brahmadeyyam katvā dātukāmena Narindena,

¹ B -nidhivicapantīsu ² S₂ -sālāsuti- ³ B -phaladhārita-

⁴ S₁ -patimāṇḍitesu ⁵ S₂ -dassanena; S₁ -dasanehi

⁶ B āmantitvā ⁷ S₁ omits Mayā ⁸ B pametum

⁹ B tavāssādenāti vihaṅgamadhukarāravenāvā

¹⁰ S₂ -rāven' eva ¹¹ S₂ -pavanesu ¹² S₂ B tattha pi

¹³ B -suttam ¹⁴ B -sahassam ¹⁵ S₁ akāle

¹⁶ B saṁbaddhitām ¹⁷ B therā vikappentūti

¹⁸ S₁ nivattetvā ¹⁹ S₁ -phallavā- ²⁰ B mudamudita-

²¹ S₁ -vimalatala- ²² B -sanāvikataṁ

²³ B phāsukam mama vata vanam ²⁴ S₂ pavanavanam

“Kappati bhante bhikkhusaṅghassa ārāmo ti?” vutte,
 “Kappati mahārāja ‘anujānāmi bhikkhave ārāman ti’ veļuvanam paṭiggahetvā Bhagavatā anuññāto¹ ti,” vatvā, paramapītipasādapaṇḍahadayena² raññā suvaṇṇabhiṅkāram³ gahetvā, “Imam⁴ Mahāmeghavanuyyānam Saṅghassa dammīti,”⁵ therassa karatale maṇivanañnam udakam pātētvā tasmiṁ khaṇe kampamānam mahāpaṭhavim disvā, “Kasmā⁶ bhante vasu⁷ dhātalām idam kampatīti?” vutte, “Mā bhāyi mahārāja imasmīm dīpe Dasabalassa sāsanam patīṭhahissati⁸ idam ca pathamam vihāraṭṭhānam tassedam⁹ pubbanimittan ti,” vatvā, rājānam pasādesi.

Tato Laṅkādīpappadipo thero Mahāmahindo¹⁰ Laṅkindam ādāya, tuhinajalakaṇikasisira¹¹ samīraṇaccutakusumappakāraviracitam¹² abhinavavikasitakusumanikarabhalaparimalam vibhāta¹³ kālaramaṇiyam¹⁴ uyyānam anuvinicaranto rājagharassa dakkhiṇadisābhāge picudumamūlam¹⁵ gantvā, “Tisu pubbaBuddhuppādesu¹⁶ viya Saṅghakammatham ethādhunā pi mālako¹⁷ bhavissatīti,” paṭhavītalām kampento tam ṭhānam atṭhah’ eva jātikusumamutṭhīhi pūjetvā, tato rājagharassa uttaradisābhāge¹⁸ pañcapadumasañchannam madhurodakasampuṇṇam atimanoharaṇ saraṇ¹⁹ gantvā, “Ayam Saṅghassa jantā²⁰ gharapokkharaṇī bhavissatīti,” dharanītalām cālento tam ṭhānañ ca atṭhah’ eva jātikusumamutṭhīhi²¹ pūjetvā, tato rājagharassa dvārakoṭṭhakām gantvā, “Tinṇam pubbaBud-

¹ B anuññātā

² B pasādapaṇḍahadayena

³ B -bhīṅgāram

⁴ B idam

⁵ S₁ dasamīti

⁶ B omits kasmā

⁷ S₁ suvasu-

⁸ S₁ -hissatīti

⁹ B tass’ etam

¹⁰ B Mahindo

¹¹ S₂ -kanaka- ; B -kaṇasisira-

¹² B -appabhāviracitam

¹³ B vibhātaramaṇiyam

¹⁴ S₂ -ramaniyyānam ; omits uyyānam

¹⁵ B sivuggidumamūlam

¹⁶ B Buddhuppādesu

¹⁷ B simāmālako

¹⁸ B uttarabhāge

¹⁹ S₁ gharaṇ

²⁰ S₁ janto-

²¹ S₂ B pupphamutṭhīhi

dhānam bodhirukkhato dakkhiṇasākhā¹ ānetvā ettha patitṭhāpitā² amhākam Bhagavato dakkhiṇabodhisākhā pi imasmin yeva thāne patitṭhahissatī,” dharanīmaṇḍalam³ khobhento tam thānam atṭhahi⁴ sumanakusumañjalihī pūjetvā, tato mandamārutaracalitehi taruṇarattakomala-pal-lavahatthehi āmantetvā silimukharavehi,⁵ “Kva⁶ gacchatha Sad7dhammavaracakkavatti⁸puttā? ettha etha nosirim anubhavathāti,” vadāmānāhi viya latākantāhi parivutam mahāmucalindamālakam⁹ gāntvā, “Idam Saṅghū-posathāgārassa lohakūṭamahāpāsādassa thānan ti,” bhūravām janayanto, tam thānam atṭhah’ eva pupphamuṭṭhihi pūjetvā, tato pañcambamālakaṭṭhānam¹⁰ gantvā, rājopanītam vanṇagandharasasampannam supakkam ekam ambapakkam¹¹ tatth’ eva samāśino paribhuñjitvā, bhūmisāminā ropāpetvā pattadhovanodakam āsiñcitvā, tasmin khaṇe nikkhantaambañkuram vissatṭhavitañpasākhāpalāsam¹² avaharitakusumaphalanikaram galamānaparinataphalam upagatamadhlīhakokilakalandakam sahakārataruvaram oloketvā, “Idam Saṅghasannipātassa salākaggassa thānan ti,” vasu¹³matigajjanam kārento, tam thānam atṭhah’ eva kusumamuṭṭhihi¹⁴ pūjetvā, tato phalapāda¹⁵ pagañākiññam catussālaṭṭhānam¹⁶ gantvā, “Idam tiṇam pubbaBuddhānam uyyānapaṭiggahañadivase samantā dīpavāsihi āhatapaññākāram¹⁷ thapetvā bhājitaṭṭhānam¹⁸ idāni bhattagatṭhānan ti,” mahinādam samuppādento, tam thānañ¹⁹ ca atṭhah’ eva pupphamuṭṭhihi pūjetvā, tato anto uyyāne

¹ B dakkhiṇasākhām² B patitṭhāsi³ B dharāmaṇḍalam⁴ B atṭhahi kusumañjalihī⁵ B alimukharavehi āgacchatha⁶ S₂ tvām⁷ S₂ omits sad-⁸ B -cakkavattino⁹ S_{1,2} mahāmucalamālakam¹⁰ B pañcambamālakaṭṭhānam; S₁ paññāhaba-; read mahamba°¹¹ S₂ B ekambaphalam¹² B -palāsam tava bharita-¹³ S₂ vasumatim¹⁴¹⁵ B pupphamuṭṭhihi¹⁶ B catusālaṭṭhānam¹⁷ B āgatam paññākāram¹⁸ B bhojitaṭṭhānam¹⁹ S₂ B thānam; S₂ B omit ca

sunimmalasitalasalilābhīpuṇṇāya kamaluppala¹ kuvalayādīvividhakusumābharaṇasamalaṅkatāya jaladevatānūpuraravānukārikālahaṁsasitāya² bahuvidhavihaṅgagaṇādhivāsabhūtāya saradasarasiriyā akkhu³ddikāya⁴ Kakudhābhīdhānāya vāpiyā upari jalasamīpe mahāthūpaṭṭhānam gantvā, medinītalām naccāpento, tam ṭhānam atṭhah' eva⁵ campakapupphañjalihī pūjesi.

Tato thero Laṅkissarena : " Kasmā bhante avanitalam idam gajjatiti ? " puṭṭho, " Ṭhānam idam mahārāja catūhi Tathāgatehi sevitam, imasmim hi kappe paṭhamam pātu-bhūtassa Kakusandhassa⁶ bhagavato kāle imam⁷ Mahāme-ghavanam Mahātitthavanam nāma ahosi, nagaram pācina-disābhāge Abhayapuram nāma rājā tatthābhayo nāma, dīpo Ojadipo nāma Pilayakūṭo⁸ Devakūṭo nāma ahosi. Tadā so dasabalo pajarakābhībhūte⁹ Ojadipavāsino disvā, mahākaruṇāya coditahadayo cattālisasahassāriyagaṇa-parivuto gaganenāgantvā¹⁰ Devakūṭe atṭhāsi.

Tadā Ojadipavāsino vigatapajjarakā tārāgaṇaparivutam gaganamajjhē ṭhitam puṇṇacandaṁ viya sakaladipam ekā-lokam katvā chabbanṇaBuddha¹¹rāsmiyo vissajjentam¹² Kakusandhadasabalam disvā, khippam ḍagamim̄su. Rājā mahājanena saddhim Sambuddham¹³ vanditvā pūjetvā, nagarāvidūre¹⁴ Mahātātitthavanam ānetvā, tattha¹⁵ kata¹⁶ vicittamaṇḍape varapallaṅke nisidāpetvā, sahasāvakam lokanāyakam vividhabhojanena santappesi.

Tato Bhagavā bhojanāvasāne akālapupphālaṅkatam Mahātitthavanam¹⁷ dharaṇitalām cālento patīggahetvā, Dhammaṁ desento cattālisasahassajanasamūhām maggaphalam pāpetvā, divāvihāram tattha katvā, sāyaṇhasa-

¹ S₁ -upphala-

² S₁ B -haṁsasarasitāya

³ S₂ B akhu-

⁴ S₂ B insert khuddikāya

⁵ S₂ B atṭhahi

⁶ B Kakusandhabuddhassa

⁷ B idam

⁸ B Sīlakūṭo

⁹ B -bhūtā

¹⁰ S₁ gaṇenā-

¹¹ B omits -Buddha-

¹² B vissajjantam

¹³ B Sammāsambuddham

¹⁴ S₂ -dūram

¹⁵ S₂ B ettha

¹⁶ B omits kata-

¹⁷ B -vanavasudhātalām

maye¹ Bodhitthānāraham gantvā tattha samāpattim samāpajjitvā vuṭṭhāya, “Mama sīrīsamahābodhito dakkhiṇamahā² sākham ādāya Rājanandā³ bhikkhunī idhāgacchatūti,” adhitthāsi.

Sā Satthucittam īatvā, tam khaṇam yeva Khemavatirā-jadhāniyam⁴ Khemarājānam ādāya, Mahābodhim⁵ upagantvā, dakkhiṇamahāsākhāya manosilālekham Khemarājena dāpetvā, tam sayam chinnam suvaṇṇakataṭāhe ṭhitam bodhisākham ādāya, pañcasatabhikkhunīhi ca⁶ devatāhi⁷ ca parivāritā iddhiyā idhānetvā, sugatena pasārite dakkhiṇahatthe⁸ sasuvanṇakataṭāham Mahābodhiin ṭhapesi.

Tam Tathāgato Abhayanarindassa datvā, tena Mahātī-thavane Mahābodhim⁹ patiṭṭhāpetvā, tass' uttaradisābhāge sīrīsamālakam gantvā, tasmiṁ nisinno Dhammām desetvā, vīsatiyā¹⁰ pāṇasahassānam Dhammābhīsamayam katvā, tato pi uttarim¹¹ thūpārāmaṭṭhānam gantvā, tattha¹² samāpatti pariyośāne Dhammām desetvā, dasapāṇasahassāni maggaphalam pāpetvā, manussehi namassitum Dhammakarakam¹³ attano datvā, saparivāram Rajanandatheriñ¹⁴ ca bhikkhusahassena saha Mahādevattherañ ca asmiṁ dīpe ṭhapeitvā, tato pācīnadiśabhāge ratanamālake ṭhatvā, dīpavāsino samanusāsitvā,¹⁵ sasāvako gaganam¹⁶ uggantvā Jambudipam agamāsi.

Kakusandhe satthari parinibbute, antarahite ca tassa sāsane dutiyam pātubhūtassa Koṇāgamanassa bhagavato kāle mahārāja idam Mahāmeghavanam Mahānomavanam nāma ahosi, nagaram dakkhiṇadisābhāge Vaddhamāna-

¹ B -samayena ² S₂ omits -mahā- ³ B Gajanandā

⁴ B Khemavatiyā rājāṭhāniyā

⁵ B mahābodhimūlam gantvā

⁶ B omits ca ⁷ B devataparivāritā

⁸ S₂ -hatthe suvaṇṇakaka- ; S₁ -hatthesu

⁹ B bodhim ṭhapetvā ¹⁰ B vīsatipā- ¹¹ B uttarathūpā-

¹² B omits tattha ¹³ B dhamakaraṇam

¹⁴ S₁ Rājanandana- ; B Gajanandatheriñ ca

¹⁵ B anusāsetvā

¹⁶ S₂ upagantvā ; B nabham uggantvā

puram nāma, rājā Samiddho nāma, ayam dīpo ca Varadīpo nāma Pilayakūṭo Sumanakūṭo¹ nāma ahosi.

Tadā Konāgamano² dubbutṭhiparipilite³ Varadīpavāsino disvā, timsasahassasamaṇagaṇa⁴parivuto tath' evāgantvā Sumanakūṭe ṛhatvā, sammā⁵ vattasu⁶ vuṭṭhidhārāsu⁷ sakaladīpavāsihi sahopagatanarapatinā puravarāvidūre⁸ Mahānomavanam ānito ettha māpitālāṅkatamaṇḍape palāṅkavaram āruyha sāvakagaṇa⁹parivuto nisinno bhojanāvāsāne akālakusumasobhamānam Mahānomavanam mahītālam¹⁰ kampento patiggahetvā, anumodanam karonto, timsajanasahassāni maggaphalam pāpetvā, pubbabodhipatiṭṭhitatṭhānam¹¹ gantvā, tattha samāpattiṁ samāpajjitvā samāpattipariyosāne, “Mama udumbaramahābodhito dakkhinamahāsākham¹² ādāya Kanakadattā bhikkhuni idhāgacchatūti,” cintesi.

Sā sugatacittam jānitvā, tam khaṇañ ñeva Sobharājadhāniyā¹³ Sobharājanam ādāya Mahābodhim upagantvā, dakkhinamahāsākhāya¹⁴ manosilālekham Sobharājena dāpetvā, tam sayam chinnam hemakaṭāhe ṛhitam Mahābodhisākham¹⁵ ādāya, pañcasatabhikkhunisurāsuraparivutāiddhiyā idhāharitvā, Satthāra¹⁶ pasāritadakkhinapāṇitale sahemakatāham Mahābodhim thapesi.¹⁷

Tam Tathāgato Samiddhinarindassa¹⁸ datvā, tena¹⁹ Mahānomavane Mahābodhim patiṭṭhāpetvā, tass' uttaradisābhāge nāgamālakam gantvā, tasmin nisinno Dhammām desetvā, vīsatipāṇasahassānam Dhammābhisaṁyam katvā,

¹ S₂ dīpo 'yam Varadīpo nāma; B dīpo Varadīpo nāma Silakūṭo Sumanakūṭo ² B inserts bhagavā

³ S₁ dubbitṭhi- ⁴ B omits -gaṇa- ⁵ S₂ omits sammā

⁶ B vaddhāsu ⁷ S₂ suvuṭṭhi- ⁸ S₂ suravarāvidūram

⁹ B omits -gaṇa- ¹⁰ B pathavītalām

¹¹ B -bodhīthitatṭhānam gantvā samāpattipariyosāne mama ¹² S₂ -sākhām ¹³ B -thāniyā

¹⁴ B -sākhāyam ¹⁵ B bodhisākham; S₂ bodhisākhām

¹⁶ B Satthupasārita- ¹⁷ B ṛhapeti

¹⁸ B Pasiddhanarindassa ¹⁹ B omits tena

tato pi uttarim¹ thūpārāmatthānam gantvā, tattha² samā-
pattipariyosāne Dhammam desetvā, dasapāṇasahassāni
maggaphalam pāpetvā, manussehi namassitum kāyaban-
dhanām datvā, saparivāram Kanakadattattheri ca bhikkhu-
sahassena saddhim³ Mahāsudhammattherañ ca asmiñ
dipe thapetvā, tato pācīnadiśabhāge Sudassanainālakē
thatvā, Varādipavāsino samanusāsitvā sapariso ākāse up-
patitvā Jambudipam agamāsi.

Koṇāgamane mahārāja bhagavati pari⁶nibbute antara-
hite ca⁷ tassa sāsane tatiyam pātubhūtassa Kassapadasa-
balassa kale imam⁸ Mahāmeghavanam Mahāsāgarava-
nam⁹ nāma ahosi, nagaram pacchimadisabhāge Visā-
lapuram nāma, rājā Jayanto nāma, dīpo 'yam¹⁰ Maṇḍa-
dīpo nāma Pilayakūṭo¹¹ Subhakūṭo nāma ahosi.¹²

Tadā Kassapo bhagavā upatthitam¹³ rājoparājayud-
dhena¹⁴ pāṇinam¹⁵ vināsam disvā, karuṇābalacodito¹⁶
vīsatishassānuBuddhparivuto¹⁷ nabhasā gantvā,¹⁸ Su-
bhakūṭe thatvā, pajjalanto yuddham ujjhitvā¹⁹ sakaladipa-
vāsihi sahopagatanarādhipena nagarāvidūram Mahāsāgar-
avanam ānīto²⁰ ettha nimmite manditavaramaṇḍape bhāsura-
varapallaṅkam āruyha nisinno bhojanāvasāne akālakisala-
yakusumasamākulam Mahāsāgaravanam avanitalam cā-
lento patiggahetvā, Dhammam desento vīsam pāṇasahas-
sāni²¹ maggaphalam pāpetvā, mahābodhiṭṭhānam gantvā,
tattha samāpattim samāpajjtvā, vuṭṭhāya : “ Mama nig-
rodhamahābodhito dakkhiṇamahāsākham ādāya Sudhammā
bhikkhunī idhāgacchatūti,” adhitthāsi. Sā munindādhip-

¹ B uttarithūpā-

² B tattha bis

³ S₂ B saha ; B pañcabhikkhu-

⁴ B Mahāsumana-

⁵ B omits Vara-

⁶ B omits pari-

⁷ B c' assa ; S₂ omits ca

⁸ B idam

⁹ B Mahāsālavanam

¹⁰ B omits 'yam

¹¹ B Silakūṭo

¹² S₂ āsi

¹³ B uṭṭhita-

¹⁴ S₂ B rājuparājayuddhena

¹⁵ S_{1,2} pāṇino ; B pāṇivināsam

¹⁶ B karuṇāya codito

¹⁷ B -Buddhparivuto tārāgaṇaparivuto viya puṇṇacando
nabhasā

¹⁸ S₁ gantā

¹⁹ S₁ muñcītvā

²⁰ B ānite

²¹ B visapāṇa-

pāyām¹ viditvā, tam² khaṇām yeva Bārāṇasirājadhāniyā³ Brahmadattarājānam⁴ ādāya, mahābodhim upagantva, dakkhināmahāsākhāya manosilālekham Brahmadattena dāpetvā, tam sayam chinnam kanakakaṭāhe ṭhitam bodhisākham ādāya, pañcasatasbhikkhunidevanikarapari-vutā⁶ iddhiyā ettha⁷ ānetvā, munindena pasāritadakkhinākaratale sakanakakaṭāham mahābodhim ṭhapesi. Tam⁸ dasabalo Jayantanaravarassa datvā, tena mahāāgaravane mahābodhim patiṭṭhāpetvā, tassa uttaradisabhāge Asokamālakam gantvā, tasmin nisinno Dhammām desetvā catunnam pāṇasahaśānam Dhammābhisaṁyām katvā, tato pi⁹ uttarim thūpā¹⁰rāmaṭṭhānam¹¹ gantvā, tasmin¹² nisinno samāpatti pariyośāne¹³ Dhammām desetvā,¹⁴ dasapāṇasahassāni maggaphalam pāpetvā, manussehi namassitum jalasatīkam¹⁵ datvā, saparivāram Sudhammattheriñ ca bhikkhusahassena saddhim Sabbanandasāvakañ¹⁶ ca asmiñ dipe ṭhāpetvā,¹⁷ tato pācīnadiśabhāge Somanassamālake ṭhatvā, Maṇḍadipavāśino samanuśāsitvā¹⁸ saṅgho gaganam uggantvā Jambudipam agamāsi.

Kassape bhagavati mahārāja parinibbute antarahite cattassa Satthusāsane catuttham¹⁹ pātubhūto amhākam Satthā abhisambodhito navame māse phussapuṇṇamadivase yak-khapuṇṇa Laṅkādipam upagamma,²⁰ Laṅkāmajjhe tiyojanāyate yojanavithate Mahānāgavanuyyāne mahāyakkhasamāgame upari Ravipathe ṭhatvā kappuṭṭhānasamayasamuṭṭhitavuṭṭhivātanibbisesavassavāyunā²¹ ca lokantarikagho-

- | | |
|--|---|
| ¹ B munino adhippāyām | ² B tam khaṇe ñeva |
| ³ B -ṭhāniyā | ⁴ B Brahmadattarājam |
| ⁵ S ₁ omits pañcasata- | ⁶ B omits -deva- |
| ⁷ B omits ettha | ⁸ B omits tam |
| ¹⁰ S ₂ sathūpā- | ⁹ B omits pi |
| ¹² B omits tasmin | ¹¹ B uttarithūpārāmaṭṭhānam |
| ¹³ B samāpattiṁ samāpajjītvā samāpatti pariyośāne | |
| ¹⁴ S ₁ repeats catunnam . . . desetvā | |
| ¹⁵ B -sātakam | ¹⁶ S ₁ Nandasāvakañ |
| ¹⁸ B anusāsitvā saṅgho | ¹⁷ S ₂ ṭhatvā |
| ²⁰ S ₂ B -gantvā | ¹⁹ B catuttha- |
| | ²¹ B -vuṭṭhidhārānibbi- |

ratimiranikarena ca ¹ sītanarakabahalasītalena ca saṁvattā-
kālajātavātasāñkhubbhitappacāñḍaghana²gajjana³sadisena
gaganamedini⁴nādena ca yakkhānam bhayaṁ janetvā,
tehi yācitābhayo⁵ “Detha me samaggā nisidanaṭṭhānan ti”⁶
vatvā, “Dema te sakaladīpaṁ dehi no mārisābhayan ti,”
vutte, sabban⁷ tam bhayam antaradhāpetvā, yakkha-
dattabhūmiyā⁸ cammakhaṇḍam pattharitvā,⁹ tatthāsino¹⁰
samantato ādittam¹¹ cammakhaṇḍam pasaretvā, kappāna-
lakalāpasadisadahanābhībhūtānam jalanidhisalabhitā-
nam¹² samantā¹³ velante¹⁴ bhamantānam yakkhānam
Giri¹⁵dīpaṁ dassetvā, tesu tattha patiṭṭhitesu tam yathā-
ṭṭhāne patiṭṭhāpetvā,¹⁶ cammakhaṇḍam saṅkhipitvā nisin-
no tadā samāgatānekadevatāsannipāte¹⁷ Dhammām desetvā,
anekapāṇakotinām Dhammābhīsamayām katvā, Sumana-
kūṭavāsinā Mahāsumanadevarājena samadhibigatasotāpatti-
phalena yācitapūjīyo siram¹⁸ parāmasitvā pāṇimatte nīlā-
malasiroruhe tassa datvā, Jambudīpam agamāsi.

Dutiyam abhisambodhito¹⁹ pañcame saṁvacchare Cūlo-
daraMahodarānam jalathalanivāśinam mātulabhāginey-
yānam nāgarājūnam maṇipallaṅkām nissāya upatthi-
tamahāsaṅgāme²⁰ nāgānam mahāvināsām disvā, citta-
māsassa kālapakkhe²¹ uposathadivase pāto’ va Samiddha²²-
Sumanadumadevena chattikatarājāyatano Nāgadīpam²³
āgantvā, saṅgāmamajjhe nabhasi nisinno ghorandhakārena
nāge santāsetvā, assāento ālokām dassetvā, pamuditopaga-
tanāgānam sāmaggikaranāyām Dhammām desetvā, uraga²⁴-

¹ S₁ va ; B c'eva ² B saṅkhubbhitappāvakaghana-

³ S₂ -gajjanā- ⁴ B -medanī ⁵ S₁ yācitahadayo

⁶ B nisidathānan ti

⁷ S₂ sabbam upaddavaṁ ; B sabbam tam upaddavaṁ

⁸ S₁ -dinna- ⁹ S₂ B atthari- ¹⁰ B tattha nisinno

¹¹ S₂ B ādittan tam ¹² B -salilapariyantabhitānam

¹³ S₁ samantato ¹⁴ B velante vasantānam ¹⁵ B Giri-

¹⁶ B patiṭṭhāo nisinno ¹⁷ B samāgatadevatāsannipāte

¹⁸ B pūjito sīsaṁ ¹⁹ B dutiyam pi sambodhito

²⁰ B upattitam hi saṅgāme ²¹ S₂ B -pakkhassa

²² S₁ Samiddhi- ²³ S₂ nāmadīpam ²⁴ S_{1,2} uranga-

dvayapūjite vasumatigatamanipallaṅke nisinno nāgehi dibbannapānam ānetvā santappito jalathalanivāsino asiti-koṭināge saranasilesu patiṭṭhāpetvā, tehi namassitum pal-
laṅkañ ca rajayatanapādapañ ca tattha patiṭṭhāpetvā,
Jambudīpam agamāsi.¹

Tatiyam ² abhisambodhito atṭhame saṁvacchare Maho-
daramātulena Maṇiakkhikanāgarājenābhīyācito visākha-
puṇṇamadivase pañcabhikkhusataparivuto Kalyāṇidese ³
Maṇiakkhikassa bhavanam upagantvā, tattha māpitarucira-
ratanamaṇḍape manoharavarapallāṅke nisinno nāgarājena
dibbannapānehi ⁴ santappetvā nāgamāṇavikānikaraparivu-
tena ⁵ dibbakuvalayavilepanādihi pūjito tattha Dhammam
desetvā, utṭhāyāsanā Sumanakūte padam dassetvā, pabb-
atapāde divāvihāram katvā, dighavāpiciyatthāne ca ⁶ ma-
hābodhi ⁷ tthāne ca imasmim mahāthūpatthāne ca thūpārā-
matthāne ca sasāvako ⁸ nisiditvā, samāpattim ⁹ samāpajjivtā,
Silācetiyatthāne ca ¹⁰ thatvā, devanāge samanusāsitvā
Jambudīpam agamāsi.

Evam idam mahārāja thānām catūhi Tathāgatehi sevi-
tam, ettha ¹¹ anāgate ¹² Buddhassa bhagavato doṇamattāhi
dhātūhi Dasabalassa rūpakāyam abhinimminītvā sayito
vīsamratanasatamucco ¹³ Ratanavālukacetiyo nāma asadiso
mahāthūpo ¹⁴ bhavissatīti,” vatvā: “Bhante tam aham eva
kārāpessāmīti,” vutte, “Bahūni ¹⁵ te mahārāja kiccāni tāni
kārāpehi, ¹⁶ bhātukassa ¹⁷ te Mahānāgassa putto Yaṭṭhālat-
tisso nāma, tass’ atrajo Goṭhābhayo nāma, tassa tanayo
Kākavaṇṇatisso nāma rājā bhavissati, tassa putto Duṭṭha-
gāmini ¹⁸ Abhayo nāma rājā sayam mahāyodho ¹⁹ dasama-

-
- | | | |
|--|---|----------------------------|
| ¹ B āgamāsi | ² B inserts pi | ³ B kalyāṇidese |
| ⁴ B nānādibbannapānehi | ⁵ B -māṇavikāparivutena | |
| ⁶ B omits ca | ⁷ S ₂ inserts -cetiya- | |
| ⁸ S ₂ sasāvakaṭṭhāne ca sāvako | ⁹ S ₂ omits samāpattim | |
| ¹⁰ S ₂ B omit ca | ¹¹ S ₂ etthānā- ; B etth’ anāgate | |
| ¹² S ₂ inserts taṁ | ¹³ B māpito vīsaratanasatucco | |
| ¹⁴ S ₂ B asadisamahācetiyo | ¹⁵ B bahū | ¹⁶ B karohi |
| ¹⁷ B bhātu° pana te mahā° atrajo Ghaṭṭālayakatisso
nāma tassa tanayo Ghoṭābhayo nāma tassa nattā | | |
| ¹⁸ B Duṭṭhagāmaṇi | ¹⁹ S ₁ B omit mahā- | |

hāyodhparivuto Kāṇḍulābhīdhānam¹ mahāyodhagajarājam² āruyha Malayato samāgantvā ElāraDamiḷarājena³ saddhim yujjhitvā vijitasāṅgāmo samarajalanidhiviloṭhanamantho⁴ gahitasakalamahimandalo mahabbalo jalanidhivelāmekhalābhūmibhattā nattā te thūpam ettha kārā-pessatīti,⁵ vatvā, rājānam pasādesi.⁶

Tadā rājā, “Yadi me bhante nattā karissati⁷ katam yeva tam mayā ti,” dvādasahattham silātthambham āharāpetvā, “Devānampiyatissananarapatissa nattā Duṭṭhagāmini⁸ Abhayo nāma rājā imasmim padese thūpam karo-tīti,”⁹ akkharāni likhāpetvā tattha patitīṭhāpesi.

Evam thero dutiyadivase Mahāmeghavanam patīggahetvā, tattha atṭhasu ṭhānesu pupphāni pūjento mahāma-him kampetvā, saparivāro nagaram pavisitvā, rājagehe bhuñjitvā, Nandanavane nisinno aggikkhandhopamam DasabalaDhammadesanaṁ¹⁰ desetvā,¹¹ janasahassam magaphalam pāpetvā Mahāmeghavanam¹² gato.

Tatiyadivase pi¹³ rājanivesane bhuñjitvā, Nandanavane yeva āsīvisopamam¹⁴ desetvā,¹⁵ purisahassam Dhammā-bhisamayaṁ kāretvā, Mahāmeghavanam pāvisi.¹⁶

Tam divasam rājā Mahāmeghavanam gantvā, theram vanditvā, “Patitīṭhitam nu kho bhante asmiṁ dipe Bud-dhasāsanam ti ?” pucchitva,¹⁷ “Mahāraja natth’ eva¹⁸ patitīṭhitam ti,” vutte, “Kadā bhante patitīṭhissatīti ?”¹⁹ vatvā, “Yadā pana mahārāja uposathapavāraṇopasampa-dādisāṅghakammatham ettha Satthussa ānāya sīmā baddhā bhavissati, tada sāsanaṁ patitīṭhissatīti,”²⁰ vutte,

¹ S₂ Kāṇḍābhi-

² S₂ B mahāyodhagajam

³ B Elāraṇāmakena Damīlārājena

⁴ B -vilodhana-

⁵ B kārāpissa-

⁶ S_{1,2} pasādesīti

⁷ S₂ kāressa- ; B karissati tam yeva katam

⁸ B -piyatissa nattā Duṭṭhagāmani⁹ B kāressatīti

¹⁰ B -Dhammam¹¹ S₂ dassetvā¹² B omits mahā-

¹³ S₁ omits pi

¹⁴ B āsīvisopamadhammam

¹⁵ S₁ dassetvā¹⁶ B pāvisi

¹⁷ S₂ inserts na tv eva

¹⁸ B omits natth’ eva

¹⁹ S₂ B patitīṭhahissatīti

²⁰ S₂ B patitīṭhahissatīti

“Buddhāñaya bhante anto ‘ham vasissāmi nagaram abbhantaram katvā sīmām sīgham¹ bandhathāti,” vatvā, “Tena hi mahārāja sīmāya gamanatthānam jānāhitī,” vutte, “Sādhu bhante ti,” nagaram agamāsi.

Thero² catutthadivase pi rājagehe bhuñjitvā, Nandana-vane anamataggyam desetvā,³ pāṇasahassānam⁴ amata-pānam pāyetvā, Mahāmeghavanam upagañchi.

Tām divasām rājā pāto ‘va⁵ bheriñ carāpetvā, vihāra-magganagarāni alaṅkārāpetvā, sayam sabbālaṅkārabhūśito alaṅkatanārīgañaparivuto devarājalilāya rathavaram āruhya, mahatā balakāyena nagaram anuvicaranto Mahāmeghavanam gantvā, there vanditvā, tehi saddhim Kadambanadiyā Pāsānatittham upagantvā, tattha Kuntamālake thatvā, mangalanāgāyugopetam hemanangalam ādāya, sīmantam⁶ dassento vihārañ ca nagarañ ca padakkhinam katvā sīmāgamanatthānam⁷ kasanto Pāsānatittham⁸ eva gato.

Vuttam h' etam atthakathāyam

Mahāpadumo⁹ Kuñjaro ca ubho nāgā sumaṅgalā
Suvaññanaṅgale yuttā pathame Kuntamālake.¹⁰
Caturaṅgamahāseno saha¹¹ therehi khattiyo
Gahetvā naṅgalam sīmām¹² dassayanto arindamo.
Samalaṅkatam puṇṇaghaṭam nānārāgadhajam subham
Pātim candanacuṇṇañ ca dīpam dhūpakaṭacchukam
Ādāsam¹³ kadalim pupphasamuggam kusumagghiyan
Sīmantinihi chattādīm¹⁴ gahetvā parivārito.
Nānāturiyasaṅghuṭho¹⁵ balogha¹⁶ parivārito
Thutimaṅgalagītehi pūrayanto¹⁷ catuddisam.

¹ B omits sīgham

² Y so therō

³ B desitvā

⁴ S₂ -sahassam

⁵ S₂ omits 'va

⁶ S₂ B sītam

⁷ B sīmathapanaṭhānam

⁸ B -titthagato

⁹ B mahādumo

¹⁰ B kuntimālake

¹¹ S₂ sahā

¹² S₂ sītam ; B naṅgalasitañ

¹³ S₁ ādāya ; B ādāsā kadalī pubbam

¹⁴ B chattādi

¹⁵ S₁ -suriya-

¹⁶ B palogha-

¹⁷ S₁ pūjayanto

Sādhukāraninnādehi ¹ celukkhepasatehi ² ca
 Mahāta janapūjāya kasanto bhūmipo agā³
 Vihārañ ca purañ c' eva ⁴ kurumāno padakkhiṇam
 Sīmāya gamanaṭhānam nadim patvā samāpayīti.
 Tath' evam sīmāmaggo veditabbo.

So 'yam ⁵ Kadambanadiyā Pāśāṇatitthe Kuddavāṭakapā-
 sāṇato ⁶ Kumbhakāraāvāṭam agamāsi, tato Mahānipā-⁷
 dapam tato Kakudhapālim, tato mahantam aṅgaṇarukkhām,
 tato Khujjamātularukkhām, tato Maruṭtapokkharaṇim,⁸
 tato Vijayārāmauyyāne uttaradvārakotthakam, tato Gaja-
 kumbhakapāsāṇam, tato thusavat̄timajjhām,⁹ tato Abha-
 yavāpiyā Balākapāsāṇam, tato mahāsusānamajjhām tato
 dīghapāsāṇam,¹⁰ tato Candālagāmam ¹¹ vāmena pariharitvā,
 atha ¹² Kammāradevassa vāmapasse nicasusānam, tato
 sīmānigrodham, tato veļuvāṅgaṇam, tato JotiyaGiri-
 Kumbhaṇḍābhidhānānam ¹³ tiṇam Nigaṇṭhānam assama-
 padāni anto katvā, anekesam Paribbājakānam ārāmām
 vāmena pariharitvā, Hiyagallasamipe ¹⁴ Dīyavāsa ¹⁵ Brāhma-
 nassa devageham, tato Telumapālim,¹⁶ tato Tālacatukkam,
 tato assamaṇḍalam vāmena pariharitvā Sasakapāsāṇam,¹⁷
 tato Marumbatittham ¹⁸ agamāsi.

Tato patṭhāya sīmāmagge naditaṭakena ¹⁹ uddham
 Sīhasinānatittham ²⁰ gantvā, tīrato gacchanto Pāśāṇatitthe

¹ S_{1,2} -kāraninādehi

² B -satāhi

³ B chanapūjāya karonto bhūmipo akā

⁵ S₂ So māyam

⁴ B purañ c' ettha

⁶ S₂ Kuddāvāṭapā- ; B Kuṭṭavāṭa-

⁷ B mahānipā-

⁸ B padumapokkha-

⁹ B omits tato thusa- . . . dīghapāsāṇam

¹¹ B -gāma vāmena

¹⁰ S₂ -pāsānakam

¹³ B -Giriya-

¹² S₂ B omit atha

¹⁵ B Dīghavāsa-

¹⁴ B Bhiyaggallasamipe

¹⁶ S₂ Neluma- ; B veļuvapālim

¹⁷ S₂ Sakapā- ; B Sasapāsāṇam

¹⁸ B Marumpa-

¹⁹ B nadītalāke

²⁰ S₂ Sīhasa-

Kuddavāṭakapāsāṇatthānam¹ upagantvā tattha²
atthāsi.³

Thero imam sīmāmaggam anupariyāyanto nimittāni kittesi.

Vuttam h' etam tatth' eva.⁴

Nadipāsāṇatittham⁵ hi pāsāṇam Kuddavā⁶ takaṁ
Tato Kumbalavātañ ca Mahānipam⁷ tato agā.
Tato Kakudhapāliñ ca Mahāaṅgānakam tato
Khujjamātularukkhañ ca Maruttapokkharaṇī⁸ tato
Vijayārāmauyyāne uttaradvārakotthato⁹
Gajakumbhakapāsāṇam thusavatthika¹⁰majjhato.
Abhaye balāka¹¹pāsāṇam mahāsusānamajjhato
Dighapāsāṇakam gantvā Kammāradevavāmato.
Nigrodham aṅganam gantvā Hiyagalla¹² samipake
Diyavāsa¹³Bhrāhmañassa devokam pubbadakkhiṇam.
Tato Telumapāliñ¹⁴ ca tato Tālacakatukkago¹⁵
Assamandalavāmena Sasapānām¹⁶ tato agā.
Tato Marumba¹⁷ titthañ ca tato uddham nadim agā
Kūlanten' eva so yāva tittham maṅgalasammataṁ.¹⁸
Siha¹⁹ sinānatitthena uggantvā tīrato vajam²⁰
Pāsāṇatittham gantvāna²¹ nimittam ghaṭṭayi²² isi.
Nimittena nimittantu²³ ghaṭṭite devamānusā
Sādhukāram pavattesum sāsanam suppatiṭṭhitān ti.

¹ S₂ Kuddavāṭakapāsānam ; B Kuṭṭakāvāṭakapāsāṇa-

² S₁ tatthā ³ B atthāsi vuttam h' etam tattha

⁴ S₂ omits tatth' eva

⁵ B gacchanto pāsāṇatittham hi ⁶ B Kuṭṭavā-

⁷ B tato Kumbhakāravātañ ca mahānipam ; S₁ Kum-
balavāṭakañ ; S₂ Kumbhalavāṭakañ

⁸ B padumapokkharaṇī ⁹ S₂ -koṭṭhakam

¹⁰ S₂ -vatthika- ; B thūpavatthika- ¹¹ B palāka-

¹² B Bhiyaggalla- ¹³ B Dighavāsa-

¹⁴ S₂ Neluma- ; B veļuva- ¹⁵ B -catukkato

¹⁶ B Sasapāsāṇam ¹⁷ B Marumpa- ¹⁸ S₂ -sammata-

¹⁹ S₂ Sīsa- ²⁰ B vajī ²¹ B gantvā

²² S₂ ghaṭṭayi isi ; B ghaṭṭayi ²³ B nimittetu

Evam̄ therō raññā dinnāya sīra¹sītāya mahāsimāya nimittāni kittetvā, thūpārāmamālakādidvattim̄sa²khaṇḍasimāyatthāya abbhantaranimittāni simāntaranimittāni ca kittetvā, vasudhādhaniṁ⁴ janayanto abandhi khaṇḍasabba⁵ simāyo.

Kammavācāpariyosāne yeva nimittāni bahi katvā, sabbā 'va tā simā hetṭhāpaṭhavīsandhāraka⁶ udakapariyantam̄ katvā otariṁsu.

Iti Mahindatthero catutthe yeva divase yāva sāsanataradhānā tāva⁷ pavattamānam̄ simām̄ bandhitvā, pañcame divase rājanivesane bhuñjītvā, Nandanavane khaṇḍaniyapariyāyam̄ desetvā, janasahassam⁸ amatapānam̄ pāyetvā, evam̄ chatthame⁹ divase gomayapiṇḍim¹⁰ sattame divase Dhammacakkappavattanam̄ desetvā,¹¹ sattāhe¹² yeva addhanavamam¹³ pāñasahassam abhisamayam pāpetvā, sattavi¹⁴ nayam̄ karonto Mahāmeghavane vihāsi.

Tadā rājā Devānampiyatisso : "Mahāmeghavane yathā sihassa vāladhi¹⁵ kotiparicumbitaṭṭhāne bodhigharam hoti,¹⁶ dakkhinapādaṭṭhāne mahāpāsādo nāgaphaṇā¹⁷ kāro, vāmapādaṭṭhāne sannipāta¹⁸ gharām, nābhīṭhāne dhātugharam vāmodarapasse¹⁹ rāsimālako, dakkhiṇahatthaṭṭhāne bhattagharam,²⁰ vāmahatthaṭṭhāne mahāthūpo bubbulākāro,²¹ kanṭhaṭṭhāne kanṭhakūpo,²² givam²³ āvattetvā²⁴ dakkhiṇapassena olokentassa ditṭhinipāttaṭṭhāne²⁵ munigharam hoti.²⁶ Evam̄ sihavikkantam̄ katvā mahantānam̄ vihāro mahāvihāro ti," vatvā, tattha

¹ S₂ B omit sīra-² B -khaṇḍasimattāya³ S₂ omits sīm^o 4 B vasudhācalam̄ 5 S₁ khaṇḍasabba-⁶ S₂ B -sandhārakam̄ 7 B omits tāva⁸ B janasahassāni 9 B chatthē 10 B -piṇḍam̄¹¹ S₂ B sandassetvā 12 S₂ B sattāhen' eva¹³ B addhanavapāñaśahassam̄ 14 S₂ samatta-¹⁵ S₁ vālayī- ; S₂ vālayi- 16 B ahosi 17 S_{1,2} nāgavanā-¹⁸ S₁ sannipatita- 19 B vāhedarapasse gasi-²⁰ B mahābhattagharam 21 B pupphulākāro²² B kanṭhaphuṭṭhakūpo 23 S₂ givāvattetvā²⁴ B āvattitvā 25 B niṭṭhānipātāṭṭhāne 26 B ahosi

Kālapāśādām Loha¹ pāśādām Salākaggam Bhattaggam
nahāpitapariveṇam² dīghacaṅkamanapariveṇam phalagga³ pariveṇam therapassayapari⁴ veṇam marugāṇa⁵
pariveṇam dīghasandasenā patissapariveṇam⁶ rattitthāna-
divatthānacāṅkamanapokkharaṇipatimāṇḍitam katvā pa-
titthāpesi.

Tena vuttam.

Devānampiyavacanopagūḍhanāmo
Laṅkāyam pathamam idam⁷ mahāvihāram
Rājā so sumati Mahāmahindatheram
Āgammāmalamatim ettha kārayitthāti.

Mahāvihārapaṭiggahaṇakathā.

Tato thero nagare piṇḍāya caritvā janasaṅgaham karonto
rājagehe bhuñjitvā rājasaṅgaham karonto⁸ chabbisati-
divase⁹ Mahāmeghavane patitthita Tissārāmamahāvihāre
vasitvā, Missakapabbate pi¹⁰ vihāram patitthāpetukāmo
āsālhīsuKKapakkhassa terasame divase rājantepure¹¹ mahā-
appamādasuttantam kathetvā, pācīnadvārato nikhamitvā
Cetiyagirim agamāsi.

Tadā rājā : “ Thero amhe gālhena¹² ovādena ovadi,¹³
gaccheyya¹⁴ nu kho ti ? ” ratham abhirūhitvā, tattha¹⁵ dve
ca deviyo āropetvā, mahābalenānugato Cetiyagirim gantvā,
deviyo ekamantam apakkamāpetvā, ativiya kilantarūpo¹⁶
therānam samipam gantvā,¹⁷ “ Kasmā tvam mahārāja
evarūpāya¹⁸ uṇhavelāya¹⁹ kilamāno āgato 'siti ? ” vutte,²⁰
“ Gantukāmo²¹ nu kho dāni bhante ti,” vatvā, “ Na mayam

¹ B omits loha^o ² B sunahāta- ; S₂ sunahāpita-

³ S₁ phalaggahana- ; S₂ palagga-

⁴ S₁ theravassaya ; S₂ theravassapari-

⁵ B madugāṇa- ⁶ B -patipariveṇam ⁷ S₂ imam

⁸ B karoti ⁹ S₂ chabbisadiv- ¹⁰ B omits pi

¹¹ S₁ rājantopure ¹² B bālhena ¹³ B ovādi

¹⁴ B kuhīm gaccheyya ¹⁵ S₂ B omit tattha

¹⁶ S₂ kilanta^o tam samipam ¹⁷ B patvā

¹⁸ B ajja evarūpāya

¹⁹ B uṇhāya velāya

²⁰ B vutto

²¹ S₂ -kāmā

mahārāja gantukāmā api c' ettha vassam vassissāmāti,"
vutte, tam khaṇam yeva¹ kañcanacetiyāṅgaṇam² parik-
khipitvā aṭṭhasatṭhiyā lenesu³ kammam patiṭṭhapetvā⁴
nagaram eva agamāsi.

Tam divasam eva rañño bhāgineyyo Mahāriṭṭho⁵ mahā-
macco rājānam anujānāpetvā, pañcapanñāsāya jetṭhaka-
niṭṭhabhātukehi saddhim therāṇam santike pabbajitvā,
ariyamaggapokkharaṇiyam avagāhitvā,⁶ maggañāñoda-
kena kilesamalaṁ dhovitvā, hirottappasātakē nivāsetvā,
sīlavilepanena vilimpitvā,⁷ arahattamañḍanena mañditvā
vimutti⁸pupphadāmam pilandhitvā, idhipādapādukā⁹
āruyha, nibbānanagaram pavisitvā, Dhammapāsādam
āruyha¹⁰ nibbānamahā¹¹thale vicaranto ekaggasukha¹²-
samappito viharati.

Tadā dvāsaṭṭhi khīṇāsavā āsālbipuṇṇamadivase raññā¹³
dinnavihārā¹⁴ pātipadadivase vassam upagantvā, Cetiya-
girivihāre narāmarāṇam saṅgahām karontā vihariṁsu.

Tena vuttam.

Devamanussagaṇā gaṇinantaṁ
Tañ ca gaṇam guṇavitthatakittim,
Yātam upecca ca mānaya¹⁵mānā
Puññacayam¹⁶ vipulam akarimśūti

Cetiyagirivihārapaṭiggahaṇakathā.

Tato theresu dasabbhātikasamākulam rājakulam pasā-
detvā Cetiyagirimhi vassam vasitvā assayujapuṇṇama-
divase pavāraṇatthāya sannipatitesu, pācīna Yugandhara-

¹ B khaṇañ ñeva

² B kanakacetiyāṅgaṇam yeva kandakam parikkhipitvā

³ B lenesu sudhākammam⁴ S₂ B paṭṭhapetvā

⁵ B mahā Ariṭṭho⁶ B ogāhetvā⁷ B vilimpetvā

⁸ S₂ vipatti-⁹ S₁ -pādukāni; B -pādukam

¹⁰ S₂ abhiruhitvā; B abhiruyha¹¹ B -mahātale

¹² B ekantasukha-¹³ S₂ rañño diṇṇavihāram

¹⁴ B -vihāre¹⁵ B māniya-¹⁶ S₁ puññamayam

parikkhepato abbhamahikādhūmaraja¹ Rāhuvippamuttam² Buddhuppādapatimanditassa lokassa rāmaneyyakadassanatham³ lokapāla⁴ devatāhi pācīnadiśaya ukhittarajata-mayam mahādāsamandalam viya paññāyitvā, nemī⁵ vattiyam gahetvā viparivattiya⁶ mānarajatacakkasasirikam puṇṇacandamandalam⁷ ullaṅghitvā anilapatham patipajji.⁸

Tadā rajataghaṭaviniiggatāhi khīradhārāhi dhoviyamāna-disabhāgāya⁹ viya rajatavimāna¹⁰ vippamuttehi muttāvali-sumanakusumadāma-setadukūlakumudavisarehi sampari-kiṇṇāya viya ca¹¹ caturūpakkilesavimutta¹² puṇṇa¹³ canda-pabhlāsamudayobhāsitāya tāya¹⁴ ratiyā dvāsatthi arah-antō visuddhi¹⁵ pavāraṇāya pavāresum.¹⁶

Athāyasmā Mahindatthero¹⁷ kattikapuṇṇamadivase ari-yagaṇaparivuto rājakulam gantvā, bhojanāvasāne : "Mahā-rāja amhehi ciradittho¹⁸ Sammāsambuddho anāthavāsām vasimba icchāma Jambudipān gantun ti¹⁹," vatvā, " Nanu bhante tumhe avocuttha parinibbuto Sammāsambuddho ti?" vutte, "Kiñ cā pi mahārāja parinibbuto atha khv assa²⁰ sarīradhātuyo tiṭṭhantīti," vatvā, " Aññātam bbante karomi thūpaṁ, dhātuyo kuto lacchāmīti ? " vutte, " Sumanena²¹ saddhim mantehi mahārājāti," āha. Tato raññā yācito Sumanasāmaṇero, " Mahārāja tvam vīthiyo-sodhāpetvā,²² dhajapatākapuṇṇa²³ ghaṭādihi alaṅkārāpetvā, saparijano²⁴ uposatham samādiyitvā,²⁵ sabbatalā²⁶ vacare upatṭhāpetvā, maṅgalavaravāraṇam sabbalaṅkārapati-

¹ S₂ -rajo. ² B -devatāpācīna- ³ B nemī^o hutvā

⁴ S₂ B parivattiya. ⁵ B -mandalam viya

⁶ S₂ -pajjīttha ⁷ S₂ bhāga ; B -māna disabhāgā viya

⁸ S₂ -vimānaccutehi ; B -vimānaviccatehi

⁹ S₁ omits ca ¹⁰ S₁ -vimutti- ¹¹ S₁ omits -puṇṇa-

¹² S₂ omits tāya ¹³ B visuddha- ¹⁴ S₁ B -pavāraṇam

¹⁵ S₂ Mahāmahinda-

¹⁶ S₁ cirām

¹⁷ B Jambudipagamanan ti

¹⁸ S₂ khvāssa

¹⁹ B Sumanasāmanerena

²⁰ B sodhetvā

²¹ S₂ -patākā ; S₁ omits -puṇṇa-

²² S₂ saparijanam

²³ S₁ samādayitvā

²⁴ B sabbatalā-

manditam kārāpetvā,¹ upari c'assa² setacchattam ussā-petvā, sāyañhasamaye Mahānāgavanuyyānābhīmukho yāhi, addhā³ tasminī thāne⁴ dhātuyo lacchasīti,” āha. Tato therō Cetiyagirim gantvā, sāmaneram āmantetvā, “Ehi tvam Sumana Jambudipe tava ayyakam Asokam Dhammarājam⁵ Sakkañ ca devarājānam⁶ upasañkamitvā dhātuyo ānehīti”⁷ āha, “Sādu bhante ti,” Sumano⁸ tāvad eva paññacivaram ādāya, velasam abbhuggantvā, Pāṭaliputtadvāre⁹ oruhyā, pācīnamahāsālamūle thapitam Lañkāniyamānam mahābodhim kattikachañapūjāhi pūjayantam¹⁰ disvā, rañño santikam gantvā, “Sahāyo te mahārāja Devānampiyatisso Buddhasāsane pasanno thūpam¹¹ patiññāpetukāmo hatthe te dhātuyo santi tā me dehīti,” vatvā, tena Satthubhuttpattam gahetvā, gandhehi ubbat-tetvā,¹² varamuttasadisānam dhātūnam pūretvā, dinne tañ gahetvā, Sakkam devarājānam¹³ upasañkamitvā, “Kim bhante Sumana āhīndasīti?” vutte, “Mahārāja tvam¹⁴ amhe Tambapannidipam pesetvā kasmā pamajjasīti?” vatvā, “Na ppamajjāmi¹⁵ bhante kim karomīti?” vutte,¹⁶ “Hatthe te dve dhātuyo atthi dakkhiṇādāthā ca dakkhiṇakkhakañ ca, tato dakkhiṇakkhakam mayham dehīti,” vatvā, “Sādu bhante ti,” Sakkena devānam indena yojanappamānam¹⁷ mañithūpam ugghātētvā,¹⁸ dakkhiṇak-khakadhātum niharitvā, dinne tañ ca gahetvā Cetiya-girimhi¹⁹ yeva patiññāhi.²⁰

Tato Mahindapamukhā mahānāgā AsokaDhammarājena dinnadhātuyo Cetiyagirimhi²⁰ yeva patiññāpetvā dakkhiṇakkhakam ādāya vadḍhamānakacchāyāyam²¹ Mahānā-gavanam agamāmsu.

¹ S₂ B kāretvā ² S₁ uparim assa ³ B tvam addhā

⁴ S₂ omits thāo ⁵ B Dhammarājānam ⁶ S₂ -rājam

⁷ S₂ nehīti ⁸ B Sumanasāmanero

⁹ B -puttanagaradvāre ¹⁰ B pūjīyamānam

¹¹ S₁ thūpā ¹² B gandhadakehi ubbatittvā

¹³ S₂ -rājam ¹⁴ S₁ tuvam

¹⁵ S₁ ppamajjamīti ; B pamajjīti ¹⁶ B omits vutte'

¹⁷ S₂ utthāpetvā ¹⁸ S₁ Cetigirimhi ¹⁹ S₁ attīhāsi

²⁰ S₁ Cetigirimhi ²¹ B -cchāyāya

Rājā pi sāmañerena vuttappakāram pūjāsakkāram kātvā, hatthikkhandhavaragato maṅgaladantimathake¹ setacchattam dhārayamāno Mahānāgavanam patvā, “Sace ayam Sammāsambuddhassa² dhātu, setacchattam apañāmatu, maṅgalamātaṅgo jannukehi bhūmiyam patiṭṭha-hatu, dhātucaṅgotakam³ matthake me⁴ patiṭṭhahatūti,” cintetvā, saha cittuppādena sabbe te tathā bhūte disvā, amaten’ eva abhisittagatto⁵ dhātucaṅgotakam ibha-kumbhe⁶ thapesi.

Pamudito nāgo kuñcanādām⁷ nadi, mahāmegho utṭhahitvā pokkharavassam vassi, udakapariyantam kātvā mahābhūmicālo ahosi, “Paccante pi⁸ nāma Sammā-sambuddhassa dhātu patiṭṭhahissatīti,” devamanussā pamodayimśu, atha⁹ so gajarājā anekatālāvacara¹⁰ pari-vuto¹¹ ativiya ulārena pūjāsakkārena sakkariya¹²māno¹³ pac-chimadisabhīmukho¹⁴ hutvā,¹⁵ apasakkanto yāva¹⁶ nagarassa puratthimadvāram tāva gantvā puratthimadvārena nagaram pavisitvā, sakalanagarena ulārāya pūjāya kayiramānāya dakkhiṇadvārena nikkhmitvā, thūpārāmām gantvā, tattha purimikānam tiṇam Sammāsambuddhānam Dhamma-karakām¹⁷ kāyabandhanam udakasātikan ti¹⁸ imesam tiṇam paribhogacetiyanām nibitaṭṭhānam purato¹⁹ kātvā, tassa pacchimadisabhāge bodhirukkhaṭṭhāne thūpābhi-mukho²⁰ hutvā, dhātum oropetum na danto aṭṭhāsi.²¹

Atha rājā kaṇṭhaka²²samākiṇṇasākhāhi²³ kadamba-pupphikādihi nānāgacchehi parivutam tam padesam sodhā-

¹ B -hatthimatthake

² B -sambuddhadhātu-

³ B dhātucaṅgotakam

⁴ S₁ omits me

⁵ B abhisittagatto⁶ B gajakumbhe

⁷ B koñcanādām

⁸ S₁ pi hi nāma

⁹ B atha so gajo

¹⁰ B -talā-

¹¹ S₁ -parivuto pi

¹² B sakkariya^o

¹³ S₁ inserts nāgo

¹⁴ S₁ -disayābhīmukho

¹⁵ S₂ B insert va

¹⁶ B apasakkanto yeva

¹⁷ B dhamakaraṇām

¹⁸ B udakasātakan ti

¹⁹ B purato ca

²⁰ B thūpārāmābhīmukho

²¹ B na dento aṭṭhāsi

²² B kaṇḍaka-

²³ S₂ B -sākhehi

petvā, viditagajavarādhippāyo chinnodikāya¹ Abhayavā-piyā sīghasigham² mattikapiṇḍam³ āharāpetvā, karivara-kumbhappamāṇam vatthum katvā, itṭhikā pi⁴ kārāpetum ārabhi.

Tadā kuñjaro katipāham tasmiṁ ṭhāne divā surabhi-kusumasamalaṅkate maṇḍape ṭhatvā⁵ rattim thūpaṭ-ṭhān⁶abhūmim pariyāyati.

Tato rājā vatthum cināpetvā :⁷ “ Kidiso⁸ bhante thūpo kātabbo ti ? ” theram pucchitvā, “ Vihirāsisadiso mahārājāti,” vutte, “ Sādhu bhante ti,” jaṅghappamāṇam⁹ thūpaṁ cināpetvā,¹⁰ dhātuoropanathāya mahāsakkāram kāresi, sakalanāgarā ca¹¹ jānapadā ca dhātumahām dassanatthāya sannipatiṁsu.

Tasmiṁ samaye Dasabalassa dhātusarīraṁ dviradinda-kumbhato sattatālappamāṇam vehāsam abbhuggantvā, tehi tehi dhātuppadehehi¹² channam¹³ vaṇṇānam udakadhārā ca aggikkhandhe ca pavattetvā, tato nikkhantaudakaphusitehi Tambapanñitthalassa¹⁴ parilāham vūpasametvā, gaṇḍambamūle¹⁵ Dasabalassa pāṭīhāriyasadisam¹⁶ mahājanassa yamakapāṭīhāriyam dassetvā, otaritvā rañño matthake patiṭṭhāsi. Rājā saphalam manussattapaṭilābhan ti maññamāno, mahantam sakkāram katvā, dhātum patiṭṭhāpesi. Saha dhātupatiṭṭhānenā mahābhūmicālo ahosi.

Tasmim pana dhātu pāṭīhāriye cittam pasādetvā, rañño

¹ B viditagajādippāyatāya chinnodakāya

² S₂ sīgham ; B singham singham mattikam

³ B omits -piṇḍam⁴ B itṭhakarāsim⁵ S₂ ṭhapetvā

⁶ S₁ -ṭhāne

⁷ S_{1,2} vināpetvā ; B vināsetvā

⁸ B kiṁdiso

⁹ B jaghanappamāṇam

¹⁰ B vināsetvā ; S_{1,2} vināpetvā¹¹ B omits ca

¹² S₁ dhātupadehi

¹³ S₂ chabbaṇṇa-

¹⁴ B Tampapanñitthalassa

¹⁵ S_{1,2} gaṇḍabbamūle ; B kaṇḍambarukkhamūle

¹⁶ B -sadise pāṭīhāriye cittam pasādetvā rañño bhātā Mattābhayo nāma rājakumāro purisasahassena saddhim pabbaji, omitting from mahājanassa to pana dhātu-

bhātā Mattābhayo nāma rājakumāro purisasahassena saddhim pabbaji. Evam antonagarato ca¹ bahinagarato ca pabbajitāni tiṁsabhikkhusahassāni ahesum.

Niṭṭhite ca pana thūpasmīm rājā ca² rājabhātaro ca deviyo ca amaccā ca nāgarā ca jānapadā³ ca devanāgayakkhānam pi vimhayakaram paccekapūjam⁴ akam̄su.

Tena vuttam.⁵

Sakadhātusarīrakena⁶ p'evam
Parinibbānagato pi lokanātho,
Janatāya hitāṁ sukhañ ca sammā
Bahudhā 'kāsi thite kathā 'va kā ti ?

Dhātvāgamanakathā

Ito pubbe āyasmato⁷ Mahāmahindassa⁸ samanindassā uyyānapatīggahaṇadivase yeva Anulā⁹ devī Mahāmeghavānam gantvā Dhammām sutvā, pañcahi itthisatehi saddhim dutiyaphalam patvā, pabbajitukāmā hutvā, rañño tam attham ārocesi. Rājā tassā vacanām sutvā, “Anulā¹⁰ devī bhante¹¹ saparisā pabbajitukāmā pabbajethanan ti,” vatvā, “Na mahārāja mātugāmām no pabbajetum kappati, atthi Pāṭaliputte pana me¹² bhaginī Saṅghamittā nāma bahussutā bhikkhunī, imasmiñ ca¹³ mahārāja dīpe¹⁴ purimakānām¹⁵ tiṇām Sammāsambuddhānām bodhi patitīthāsi, amhākām¹⁶ Bhagavato pi sarasaramsijālavissajjanakena¹⁷ bodhinā¹⁸ idha patitīthātabbañ, tasmā tava sahāyakassa¹⁹ sāsanam pahiṇeyyasi yathā Saṅghamittā mahābodhidu-

¹ B omits ca ² S₁ omits rājā ca ³ S₂ jāvapānapadā

⁴ S₁ pacceka-buddham pūjō; B paccekkham

⁵ S₂ omits tena vuttam ⁶ B -sarīrakena paha

⁷ S₂ āyasmā ⁸ B Mahindassa ⁹ B Anulā

¹⁰ B Anulā ¹¹ S₂ bhante devi ¹² B mama

¹³ S₂ omits ca ¹⁴ S₁ dīpesu ¹⁵ S₁ purimikānām

¹⁶ B amhākām pana Bhag^o sarīraraṁsijālavissajjanakena

¹⁷ S₂ -vissa-janakena ¹⁸ B bodhinā pi

¹⁹ B sahāyakassa nam

mindato dakkhinamahāsākham¹ ādāya āgaccheyya,² sā imam pabbajessatiti³,” vutte, “Sādhu bhante ti,” therassa vacanām sampaticchitvā, antovasse ekadivasam therassa⁴ santike sannisinno sabbāmaccehi⁵ mantetvā, Aritthān nāma attano bhāgineyyam amaccaratanam āmantetvā, “Sakkhissasi tvam tāta sahāyassa me Dhammāsokassa santikām⁶ gantvā, mahābodhinā saddhim ayyam⁷ Saṅghamittattherim ānetun ti ?” vatvā, “Sakkhissāmi sace⁸ me pabbajjam anujānissasīti,”⁹ vutte, “Gaccha tāta therim¹⁰ ānetvā pabbajāhīti,” pesesi.

So rañño ca¹¹ therassa ca sandesam ādāya, vanditvā, assayujamāse sukkapakkhassa dutiyadivase sapariso Jam-bukolapattanām gantvā, nāvam abhiruyha, samuddam uttaritvā, therādhītthānavasena nikkhantadivasen’¹² eva Pāṭaliputtam agamāsī.

Anulā devi pana¹³ pañcahi antepurikāsatehi pañcahi ca puravilāsinisatēhi saddhiṁ dasasilām samādāya kāsāya-vasanā¹⁴ pabbajitukāmā theriyāgamanam pekkhamānā nagarass’ ekadese¹⁵ upassayam kārāpetvā vāsam kappesi.¹⁶

Arittho pi kho amacco gatadivasam eva Dhammāsoknarindam disvā, rājasandesam dassetvā, therasandesam¹⁷ vadanto : “Sahāyassa kira te bhātujāyā pabbajjam¹⁸ ākañkhamānā gahitabbatā viharati, tam pabbājetum ayyam¹⁹ Saṅghamittattherim pahiṇāhi tāya eva²⁰ saddhim bodhisākham²¹ dakkhiṇān ti,” āha. Tathā²² Saṅghamit-

¹ S₁ omits -mahā-

² S₂ gaccheyya

³ B sā imā pabbajissatiti

⁴ B therasantike

⁵ S₂ amaccehi

⁶ B santike

⁷ S₂ ayya Saṅghamittam therim

⁸ B deva sace

⁹ S₂ anujānissanti ; B anujānissatiti ; S₁ anujayissatiti

¹⁰ B therim āharitvā

¹¹ S₂ omits ca ; B rañño c’eva

¹² S₂ divase yeva

¹³ S₂ ca ; B Anulā devī pi

¹⁴ B kāsāvavasanā

¹⁵ S₁ ekapadese

¹⁶ S₂ samkappesi ; B kāresi

¹⁷ B therassa sandesañ ca dadanto

¹⁸ B pabbajjāya kaikhamānā

¹⁹ S₁ ayya Saṅgha°

²⁰ S₁ evam

²¹ S₂ omits bodhi- ; B -sākhañ ca

²² B omits tathā

tattheriñ ca upasaṅkamitvā tam ev' attham patinivedesi.¹

Sā tāvad eva piturājasantikam² gantvā, bhātuttheravacanam samārocetvā,³ "Gacchām' aham mahārāja Tambapaññidipan⁴ ti," vatvā, "Amma putto pi me⁵ Mahindathero nattā⁶ ca Sumanasāmanero mām chinnahattham viya karonto Tambapaññidipam gata, tassa me⁷ te apassantassa uppanno soko tava mukham passantassa vūpasammati, idāni mām sutavirahasokasāgare nimujjāpentī katham gacchasi?"⁸ vuttam naraviravacanam sutvā, "Garum⁹ kho¹⁰ me¹¹ mahārāja bhātuttheravacanam Anulā¹² pi khattiyyā itthisahassaparivutā pabbajjāpurekkhārā mām patimāneti, gacchāmi mahipalāti," vatvā, "Tena hi amma mahābodhiṁ gahetvā¹³ 'va gacchāhīti," vuttā,¹⁴ "Sādhūti," sampaticchi.

Atha rājā: "Kappānalo kira sakalalokam jhāpetvā¹⁵ bodhiṭṭhānam¹⁶ pacchā gacchati, tassa matthakena pubbe Cakkavattinā pesito gajaratanavaro pi gantuṁ nāsakkhi, evam mahiddhike mahābodhiduminde sattham ko¹⁷ nipāteti? nipātitam¹⁸ sattham kathaṁ¹⁹ tassa pavisati? sattham anipātētvā khaṇḍitum bodhisākhā²⁰ na sakkā, akhaṇḍitā sākhā Laṅkaṁ²¹ kathaṁ gacchati?²² evam asatthaghātāraham mahābodhiyā²³ sākham Laṅkādipam katham nu kho pesessāmīti?²⁴ cintetvā, amacce pucchitvā, Mahādevābhīdhānenā ekenāmaccena,²⁵ "Santi deva bahū paññitā bhikkhū ti," vutte, "Sādhūti," bhikkhusaṅgham bhojetvā,

¹ B nivedesi

⁴ B Tampa-

⁷ S₂ omits me

¹⁰ S₂ omits kho

¹³ B gahetvā ca

¹⁶ S₂ B bodhiṭṭhānamhi

¹⁸ S₂ B pātitam

¹⁹ B kathaṁ tassam pavisissati

²⁰ B bodhisākham

²³ S₂ B mahābodhisākham

²⁵ S₂ amaccena

² S₂ omits -rāja-

⁵ B omits me

⁸ B gacchatiti

¹¹ S₁ omits me

¹⁴ S₁ vutte

¹⁷ B ko

²² B gacchissati

²⁵ B pesissā-

³ B samārocitvā

⁶ B nattā ca me

⁹ B garu

¹² B Anulā devī pi

¹⁵ B tāpetvā

¹⁷ B nipātiyati

²⁴ B pesissā-

“Gantabbam nu kho bhante Bhagavato bodhinā Laṅkādīpam no ti ? ” pucchi.

Tam sutvā Moggaliputtatissatthero : ¹ “ Gantabbam mahārāja mahābodhinā ² Laṅkādīpan ti,” vatvā, pañca-nettassa Bhagavato pañca mahāadhitṭhānāni rañño ārocesi.

Kathām ? Bhagavā kira mahāparinibbānamañce ni-panno Laṅkādipe mahābodhipatiṭṭhāpanatthāya ³ : “ Rājā Dhammāsoko mahābodhigahaṇatthām gamissati, tada dumindassa dakkhiṇamahāsākhā sayam ⁴ eva chinditvā suvaṇṇakatāhe patitṭhahatūti,” ⁵ adhitṭhāsi. Idam ekam adhitṭhānam.

“ Tato pattehi ⁶ ca phalehi ca chabbaṇṇaBuddharas-miyo ⁷ muñcatūti,” ⁸ adhitṭhāsi. Idam dutiyam adhitṭhānam.

“ Tato mahābodhi valāhakagabbham ⁹ pavisitvā sattāham santiṭṭhatūti ” adhitṭhāsi. Idam tatiyam adhitṭhānam.

“ Thūpārāmacetiye mayham dakkhiṇakkhakadhātupatiṭṭhānadvase yamakapāṭihāriyām karotūti ” adhitṭhāsi. Idam catuttham adhitṭhānam.

“ Laṅkādipe yeva ¹⁰ me doṇamattā dhātuyo mahācetiye patiṭṭhānakāle Buddhavesam gahetvā vehāsam abbhug-gantvā yamakapāṭihāriyām karontūti,” adhitṭhāsi. Idam pañcamam adhitṭhānan ti.

Rājā imāni pañca ¹¹ adhitṭhānāni sutvā, sañjātapitipā-mocco Pāṭaliputtato yāva mahābodhi tāva sattayojanikam maggam sodhāpetvā, taṭtha dhavalavipulavālukam okiritvā, lājapañcamāni ¹² kusumāni vikiritvā, vividhajutivisaradha ¹³-japatākānekasahassam ussāpetvā, evam anekadhā añjasam bhusāpetvā, suvaṇṇakatāhatthāya bahūni varakanakāni

¹ B Mahāmoggalitissatthero ² B omits mahā-

³ B patiṭṭhāya ⁴ B sayam eva vicchijjivtā

⁵ S₁ patiṭṭhatu ⁶ S₂ paccattehi ⁷ S₂ B omit -Buddha-

⁸ B muncantu ti ⁹ S₂ valāhagabbham

¹⁰ S₂ 'va ¹¹ S₁ pañcam adhitṭhā-

¹² S₂ lājapañcayamaka- ; B lājapañcamakusumāni

¹³ B vividhajutivisada-

nīharāpesi. Tāvad eva Sakkenāṇatto Vissakammadeva-putto¹ suvaṇṇakāravaṇṇam nimminitvā, rañño purato pātubhūto,² “Tāta imān suvaṇṇam gahetvā kāṭhaṁ karohīti,” vutte, “Pamāṇam³ deva na jānāmīti,” vatvā, “Tvam eva tāta nītvā karohīti,” vutte, suvaṇṇam gahetvā, attano ānubhāvena hatthena parimajjītvā, navahatthaparikkhepam pañcahaṭthubbedham tihatthavikkhambham⁴ atthaṅgulabahalam yuvakuñjarasonḍappamāṇamukhavat-tikam⁵ bālasuriyamaṇḍalasannibham kāṭham māpetvā, narindassa tam datvā antaradhāyi.

Tato rājā sabbābharaṇabhūsito⁶ mangalamātaṅgam āruhya, vikāṭakirīṭasamvaddhāsīsena⁷ Buddhābhīsittakhat-tiyasahassena parivuto galamāṇamad⁸andha⁹gandhakuñja-randhakārāya caṭula¹⁰turaṅganikaramukharāvā¹¹badhirikatadasadisāya padāti¹²balabhalakalakalaravaphalita¹³sota-vivarāya niddayāhatamutiṅgamaddalapaṭahakāhalasaṅkharavabodhitāya¹⁴ uddhūyamānadhavalacāmarasahassāya kanakadaṇḍātapattasaṅghattitagaganāya sattayojanāyāmāya tiyojanavitthatāya¹⁵ senāya parivuto¹⁶ suvaṇṇakāṭhaṁ gāhāpetvā, ariyasaṅgham ādāya mahābodhisampam agamāsi.

Gantvā ca samussitatdhajapatākam¹⁷ nānāratanaavicittam¹⁸ anekālaṅkārapatimāṇḍitam vividhakusumasaṁkīṇam anekaturiyasaṅghuttham¹⁹ mahābodhim senāya parivāra-

¹ B Visukamma-

² S₁ inserts nāma

³ S₂ B pamāṇam deva jānāhīti

⁴ B tihatthavitthataṁ

⁵ S₂ -sonḍamāṇamukha-

⁶ B -vibhūsito

⁷ S₂ vikāṭapākaṭakirīṭasamvaddhakaṭasīsena; B vikāṭa-kirīṭasamkaṭasīsena

⁸ B galamāṇamadaddagandhakuñjarandhakārāya bātu-laturaṅganikaramukharamukhavirikatadasadisāya

⁹ S₂ -gandha-

¹⁰ S₂ caṭucula-; S₁ cathūla-

¹¹ S₂ -mukhararava-

¹² S₁ pādāti

¹³ S₁ -pharita-; S₂ phārita-

¹⁴ S₁ -mutingala-; B -mudingamatṭala-

¹⁵ S₂ -vitthatārāya; B -vitthārāya

¹⁶ B saṁparivuto

¹⁷ B nekasamussitasetacchattadhajapatākam

¹⁸ B -vicittitam

¹⁹ S₂ anekaturiyam ghutthamahā-

yitvā, sāṇiyā parikkhipitvā, gaṇapāmokkhānam mahātherā-
ṇam sahassena sakalaJambudipe pattābhisekānam rājūnam
sahassena ca attānañ ca mahābodhiñ¹ ca parivārayitvā,
mūle thatvā, añjalim paggahetvā mahābodhim ulokesi.

Tadā mahābodhiyā khaṇḍhañ ca dakkhiṇamahāsākhāya²
catuhatthappamāṇam padesañ ca ṭhapetvā avasesam
adassanam agamāsi.³

Tena vuttam.

Tassā⁴ dakkhiṇasākhāya catuhatthappamāṇakam
Thāṇam⁵ khaṇḍhañ ca ṭhāpayitvā⁶ sākhā antaradhāyisun⁷
ti.

Rājā tam pāṭihāriyām disvā, sañjātāpītisomanasso aññam
kattabbam apassitvā,⁸ mahābodhiyā sabbam issariyam
pariccajanto: “Aham⁹ bhante imam pāṭihāriyām disvā
tuṭṭho mahābodhim sakalaJambudīparajjena pūjemīti,”¹⁰
ariyasaṅghassa vatvā, abhisekam adāsi.

Atha rājā sabbālañkārapatimandito alaṅkatarājasahassa-
parivuto mahābodhim pupphadhūpagandhādīhi¹¹ pūjetvā,
tikkhattum padakkhiṇam katvā, atṭhasu thānesu vanditvā,
vuṭṭhāya¹² añjalim paggayha thatvā, saccavacanakiriyāya
bodhim¹³ gaṇhitukāmo yāva mahābodhiyā dakkhiṇasākhā¹⁴
tāva uddham¹⁵ katvā, ṭhāpitassa sabbaratanamayassa
piṭhassa upari suvaṇṇakaṭṭham¹⁶ ṭhāpetvā, sayam pācīnā-
bhimukho suvaṇṇasopānena ratanapīṭham āruyha, suvaṇ-
ṇatulikam gahetvā, dakkhiṇamahāsākhāya manosilāyā le-
kham katvā, “Yadi mahābodhinā Laṅkādīpe patiṭṭhātabbam,
sacāham¹⁷ Buddhasāsane nibbematiko, mahābodhi¹⁸ sayam

¹ B mahābodhimūlañ ca parivāo añjaliñ paggao bodhim

² S₂ -bodhisākhāya ³ B agami ⁴ B tassa

⁵ S₂ thānañ ca khandham¹⁹ ⁶ B ṭhapetvā

⁷ B antaradhārayun ⁸ B adisvā ⁹ S₁ āha bhante

¹⁰ B pujo ti attano issariyām datvā saṅghassa vatvā
saḥassavāram abhisekam adāsi ¹¹ B pupphadhumā-

¹² S₂ utṭhāya; B omits vuṭṭhāya

¹³ B mahābodhim ¹⁴ B mahāsākhā ¹⁵ S₂ B uecam

¹⁶ S₂ mahābodhissa me vanditvā

eva chinditvā imasmīm suvaṇṇakatāhe patitthahatūti,”¹
saccakiriyam akāsi.

Saha saccakiriyāya² bodhisākhā³ manosilāya paricchin-
natthānena⁴ chinditvā,⁵ gandhakalalapūrassa suvaṇṇakatā-
hassa upari atṭhāsi.

Tena vuttam.

Lekhaṭṭhāne mahābodhi chinditvā sayam eva sā
Gandhakaddamapūrassa katāhassopariṭṭhitā⁶ ti.

Atha rājā mūle⁷ lekhāya upari tivaṅgule padese aññam-
lekhā paricchindi, tato tāvad eva bubbulakā⁸ hutvā dasa
mahāmūlāni nikhamiṁsu, puna uparūpari⁹ tivaṅgule¹⁰
tivaṅgule aññā nava lekhā paricchindi, tāhi¹¹ pi dasadasa-
bubbulakā hutvā navuti mūlāni nikhamiṁsu, paṭhamakā¹²
dasamahāmūlāni¹³ caturaṅgulamattam nikkhantā itare pi
gavakkhajālasadisam anusibbantā nikkhantā, ettakam pāti-
hāriyām rājā ratanapiṭhamatthake ṭhito¹⁴ yeva disvā,
añjalim paggayha mahānādām nadi, anekāni bhikkhusahas-
sāni sādhukāram adāmsu,¹⁵ sakalarājasenā¹⁶ unnādinī ahosi,
celukkhepa¹⁷sahassāni pavattayiṁsu,¹⁸ paṭhavito yāva.
Akaniṭṭhā devā sādhukāram pavattayiṁsu. Rañño imam
pātihāriyām¹⁹ passantassa pītiyā nirantaram phuṭasari-
rassa²⁰ añjalim paggahetvā²¹ ṭhitass’ eva mahābodhi sayam
eva²² mūlasatena²³ suvaṇṇakatāhe patitthāsi.

Tena vuttam

¹ S₁ patiṭṭhātu ti

² S₂ sacchi-

³ S₁ bodhisākhāya

⁴ S₁ B -ṭhāne

⁵ B chajjivā

⁶ S₂ -patiṭṭhitā; B chijjivā

⁷ S₂ mūlalekhā; B mūlalekhāya

⁸ B pupphulakā

⁹ B upari

¹⁰ B tivaṅgule once

¹¹ B tāhi dasadasapupphulakā

¹² B paṭhamataradasamahāmūlā

¹³ S₂ -mūlā

¹⁴ B ṭhito 'va

¹⁵ S₂ B akāmsu

¹⁶ B unnādi ahosi

¹⁷ S₂ -satasahassāni

¹⁸ S_{1,2} pavattimūsu

¹⁹ S₁ inserts disvā

²⁰ S₁ puṭha-

²¹ B ṭhitass’ eva mahājanassa ca mahābo^o mūlasatena

²² S₂ omits sa^o eva

²³ S₂ mūlasatte

Evaṁ satena mūlānam tattha¹ sā gandhakaddame
Patītthāsi mahābodhi pasādenti² mahājanan ti.

Tassā³ dasa mahāmūlā suvaṇṇakaṭāhatalam āhacca atthāmsu, avasesā navuti⁴ anupubbena vadḍhamānakā hutvā gandhakalalam oruyha ṭhitā, tassā ubbedhena dasahattho khandho hoti catuhatthā catuhatthā⁵ pañca mahāsākhā pañcahi yeva phalehi patimanditā, khuddakasākhānam⁶ pana sahassām hoti. Evaṁ⁷ suvaṇṇakaṭāhe patītthitamattāya mahābodhiyā salilācalāvasānē⁸ mahābhūmicālo ahosi, gagane devadundubhiyo⁹ nadīmsu, pabbatānam naccehi devatānam sādhukārehi yakkhānam bhimkārehi¹⁰ asurānam thutisaddehi¹¹ Brahmānam appothanehi meghānam gajjitehi catuppadānam ravehi pakkhinam virutehi sabbatālāvacarānam¹² sakasakapaṭibhānehi pathavito yāva Akaniṭṭhā ekakolāhalam ekaninnādam ahosi. Pañcasu sākhāsu phalapattato nilapītalohitodātādichabbaṇṇarasmiyo nikhamitvā sakalacakkaṭālam ratanago-pāna¹³sivinaddham viya kurumānā yāva Brahmałokā abbhuggacchiṁsu.¹⁴ Tato paṭṭhāya satta divasāni¹⁵ mahābodhi himavalāhakagabbham¹⁶ pavisitvā na kassa ci paññāyantī atṭhā si.

Vuttam h' etam.

Sakatāham¹⁷ mahābodhi uggantvāna tato nabham,
Atṭhāsi himagabbhamhi sattāhāni adassanā¹⁸ ti.

Rājā ratanapīṭhato oruyha tam sattāham tahiṁ vasanto nirantaram mahābodhipūjam anekadhā¹⁹ kāresi, sattame

¹ B tattha ssa ² S_{1,2} pasādenti ³ B tassa

⁴ B navuti mūlā ⁵ S₁ inserts ca

⁶ B khuddakasākhā pana sa° ahosi ⁷ S₂ omits evaṁ

⁸ B salilāvasānā ⁹ B devadudrubhiyo ¹⁰ B himkārehi

¹¹ S₂ B -jappehi ¹² B sabbatālāva- ¹³ S₁ -gopālana-

¹⁴ S₁ -gañchimśu ¹⁵ S₁ divasāya

¹⁶ B mahāvalāhaka- ¹⁷ B sakatāhā

¹⁸ B adassanī ; S₁ adassanan ¹⁹ B anekavidhā

divase sabbadisāhi¹ himaramsiyo² ca āvattitvā³ mahābodhim eva pavisim̄su.⁴

Vigatahimavalāhake vippasannacakavālagabbhe mahābodhi paripuṇṇa⁵ khandhasākhāpasākhānikarā pañcapahalapatimañditā suvaṇṇakaṭāhe patītīhitā 'va⁶ paññāyittha.

Vuttam⁷ h' etam.

Suddhe⁸ nabhasi dissittha sakatāham patītīhitā,
Mahājanassa sabbassa mahābodhi manoramā ti.

Evam mahābodhi vividhapātiḥāriyam nimmale gaganta-le sandassetvā, ḥhitā Candaguttarājakumārena kesaricam-māvanaddhāya haricandanabheriyā pahāre⁹ dinne¹⁰ mahājanam tosetvā, Sakkabhavanā¹¹ Saṅkassanagaram jinavaro viya mahitalam otari.

Tena vuttam

Pavattamhi¹² mahābodhi vividhe pātiḥāriye,
Vimhāpayanti janatam paṭhavītalām¹³ oruhiti.¹⁴

Rājā tehi pātiḥāriyehi sañjātapiṭivego taruṇamahābodhiyā sabbam issariyam pariccajanto : “ Solasamahādesālaṅkatenā¹⁵ sakalaJambudīparajjena¹⁶ taruṇamahābodhim pūjes-sāmiti,”¹⁷ vatvā, Anotattodakena abhisekam datvā, sattāham tattha atṭhāsi.

Asandhimittā pi devī solasarājadārāsaḥassehi¹⁸ saddhim mahābodhim sabbābharaṇena pūjetvā,¹⁹ vividhasurabhiku-

¹ B sabbāhi disāhi

² S₂ maṇḍaraṁsiyo

³ B āvattetvā

⁴ S₁ pavisim̄su

⁵ S₁ -puṇṇam

⁶ S₁ ca

⁷ S₂ vuttam etam

⁸ B biddhe nabhasi dissattha sakatāhe

⁹ S₂ B pahāraṁ

¹⁰ B dinnena

¹¹ S₂ B omit Sakka°

¹² S₁ pavattitamhi ; B pavattayī

¹³ S₁ paṭhavītalem oruhiti

¹⁴ B otarīti

¹⁵ B -mahāpadesālaṅkatenā

¹⁶ S₂ -dīpe

¹⁷ B pūjissāmiti

¹⁸ B -rājadāra- ; S₁ -rājadāri-

¹⁹ B pūjītvā

sumopahāram adāsi. Sabbe rājāno pi mañikanakakirītasa-hassena pūjayim̄su.

Mahābodhi assayujamāse sukkapakkhapannarasūposathadivase sāyañhasamaye suvañṇakatāhe patitīthāsi.¹

Tato himagabbha²sattāham abhisekasattāhañ ca vītināmetvā, rājā kālapakkhass' uposathadivase mahābodhim setaturaingabhāsure samussitasitātapatte³ vibhūsitarathe thapetvā, pūjento alaṅkatamaggena ekadivasen' eva Pātali-puttam pavisitvā, kattikamāse juñhapakkhassa pātipadadivase pācīnamahāsālamūle alaṅkatamahāmandape thapesi. Suvañṇakatāhe patitīthitadivasato sattarasame divase mahābodhiyā⁴ abhinavañkurā pātur ahesum̄.

Te⁵ pi disvā pasanno rājā puna mahābodhim sakala-Jambudīpa⁶rajjena pūjetvā, atimano harām vividhabodhipūjam kārāpesi.

Tena⁷ vuttam̄.

Iti Kusumapure sare⁸ saraṁsā
Bahuvidhacārudhajākulā visalā⁹
Surucirapavarorubodhipūjā¹⁰
Marunaracittavikāsinī ahositi.⁹

Sā panāyam dakkhiṇamahāsākhā evam Dhammāsokamahānarindena¹⁰ gahitā.

Kathaṁ Saṅghamittattheriyā ānitā ti?

Atha rājā Dhammāsoko pattachalabhiññam attano dhitaram Saṅghamittattherim āmantetvā, “Ayye dāni mahābodhim ādāya Laṅkādīpam gacchāhiti,” vatvā, Vidhurindam nāgarājam¹¹ āmantetvā, “Tvaṁ¹² saparivāro mahābodhim paripalehiti,” vatvā, atthārasa devatākulāni ānetvā,¹³ “Tumhe saparivārā mahābodhim¹⁴ parirakkhathāti” vatvā,

¹ S₂ patitīthahi ² S₂ -gabbhe ³ B samussitatapattavi-

⁴ B mahābodhiyām abhi- ⁵ B tāni pi disvā

⁶ S₁ -dīpe ⁷ S₂ vuttam̄ hi ⁸ B pure

⁹ S₁ akāsi ti ¹⁰ S₂ B omit -mahā- ¹¹ B nāgarājanām

¹² S₂ tvam parivāro ¹³ B āmantetvā

¹⁴ B mahābodhiparikkhārathā; S₂ parikkhathā; S₁ pari-rakkhatā

tathā atṭha khattiyakulāni atṭha setṭhikulāni atṭha Brāhmaṇakulāni atṭha kuṭimbikakulāni¹ atṭha vāṇijakulāni atṭha dhanuggahakulāni atṭha taracchakulāni² atṭha kalingakulāni³ atṭha kappakakulāni⁴ atṭha balatthakulāni atṭha pesakārakulāni atṭha kumbhakārakulāni atṭha mälākārakulāni atṭha gandhakārakulāni atṭha sibbakakulāni⁵ atṭha sūdakakulāni atṭha kammārakulāni atṭha lohakārakulāni atṭha suvaṇṇakārakulāni atṭha vadḍhakikulāni atṭha cittakārakulāni atṭha ātojjavādakakulāni⁶ atṭha chattakārakulāni atṭha uyyānapalakulāni datvā, tesu divasakaravamsajatām⁷ Vedisadeviyā⁸ sahodarānam atṭhannam khattiyakumārakānam aggam Sumitta Bodhiguttābhidhānam Sakyaputayugam⁹ attanā samatīthāne thapetvā, kaniṭṭhassa rājakumārassa Sumittābhidhānassa¹⁰ kulavāsino datvā, jetṭhena Bodhiguttakumārena mahābodhim¹¹ sampaticchāpetvā, mahābodhiyā salilāni¹² āsiñcituṁ khattiyakulato¹³ catasso parihāradeviyo datvā, udakasiñcanathāya atṭha suvaṇṇabhiṅkāre¹⁴ atṭha rajatabhiṅkāre ca¹⁵ datvā, iminā parihārena¹⁶ mahābodhim¹⁷ Gaṅgāya¹⁸ vibhūsitām nāvam āropetvā, saekādasabhikkhunim Saṅghamittattheriñ ca amaccaratanam Ariṭṭhakumārañ ca Bodhiguttapamukham jātisampannakulañ ca tath' evāropayitvā, sese sesanāvāsu āropetvā, sayam pi¹⁹ nagarā nikhamitvā pubbāparasamud-davelāvalaggam Viñjhātavim²⁰ samatikkamma anupubbenā sattahi²¹ divasehi Tāmalittatittham²² anuppatto. An-

¹ B kuṭumbika- ; S₁ kuṭimbiya-

² B tiraccha- ; S₁ taccha-

³ B kulinga-

⁴ B kappakulāni

⁵ B sibbikāra- ; S₂ sibbika-

⁶ B -vādakulāni

⁷ B -vaṁsajānam

⁸ S₂ B Vedisadevisahodarānam ; S₁ Vethisa-

⁹ S₁ Sakkaputta-

¹⁰ S² B Sumittarājakumārassa kulavāsino

¹¹ S₁ mahābodhiyā

¹² B salilām

¹³ B kulato 'va

¹⁴ B -bhiṅkārarajatabhiṅkāre

¹⁵ B omits ca

¹⁶ S₂ -vareṇa

¹⁷ B bodhim

¹⁸ S₂ Gaṅgāvi-

¹⁹ B omits pi

²⁰ S₂ B Vijjhāta-

²¹ S₁ sattadivasehi

²² B Tāmalithtittham

tarāmagge devanāgamanussā¹ gandhamālambarābharaṇa-candanacuṇṇā² makarandavassehi mahābodhim pūjentā, sattāhen' eva Tāmalittatittham³ agamaṁsu.

Tadā rājā mahābodhim anilabalavegavilulitajalanidhi-velātate⁴ manorame mandape ṭhapetvā, sattāham sakala-Jambudīparajjena pūjetvā, suvaṇṇasaṅkham khattiya-kaññāya hatthe ṭhapetvā, rajatasasaṅkham setṭhikaññāya karatale nidahitvā, dakkhiṇāvattasetasasankham Brāhmaṇa-kaññāya gāhāpetvā, Anotattasalilena tīhi⁵ saṅkhehi mahābodhiyā abhisekam dāpetvā, māgasiramāse⁶ suk-kapakkhassa pāṭipadadivase solasajātisampannakulehi saddhīm mahābodhim ukkhipitvā, attano sirasi patiṭṭhāpetvā, galappamānam jalanidhisalilam ogāhetvā, alaṅkatanāvāya suvaṇṇapīṭhe patiṭṭhāpetvā, Saṅghamittattherim pi saparivāram nāvāya āropetvā, nānākulavāsiparivāre⁸ nāvāsu āropetvā, Bodhigutta Sumitte anusāsitvā, amaccaratanaṁ Aritṭhakumāram āmantetvā : “Aham tāta mahābodhiṁ tikkhattum sakala Jambudīparajjena pūjetvā, galamattam⁹ sāgaravārim oruyha mayham¹⁰ sahāyassa pesesiṁ,¹¹ so pi evam evam¹² mahābodhim pūjetūti,” Laṅkissarassa sāsanam adāsi

Vuttam hi

Aham rajjena tikkhattum mahābodhim apūjayim,¹³
Evam¹⁴ eva hi pūjetu rājā rajjena me sakhā ti.

Evam rājā sahāyassa sāsanam datvā,¹⁵ tīre thito gaccha-mānam mahābodhim disvā, “Gacchati vata re Dasabala-ssa¹⁶ sarasaraṁsijālam muñcamāno¹⁷ mahābodhidu-mindo ti,” vatvā, añjalim paggayha, assūni¹⁸ pavat-

¹ B devamanussā

² S₂ B omit -cuṇṇā-

³ B -Tāmalitthi^o

⁴ B anilapathavātavegavilulita-

⁵ S₂ -dipe

⁶ S₁ satehi

⁷ B migasiramāse

⁸ S₁ -parivuto; S₂ -parivārito

⁹ B galapattam

¹⁰ S₂ omits mayham

¹¹ B pesesi

¹² B evam eva

¹³ B apūjayi

¹⁴ S₂ evam

¹⁵ B tire'va thito

¹⁶ B Dasabalassa ramṣijālam; S₁ sariraramṣijālam

¹⁷ S₂ B vimuñcamāno

¹⁸ S_{1,2} assuni

tento¹ yāva dasssanavisayam² olokento³ roditvā pati-nivatti.⁴

Vuttam h' etam.

Mahābodhiviyogena Dhammāsoko sasokavā,
Kanditvā paridevitvā agamāsi sakam puran ti.

Sā pi kho⁵ mahābodhisamārūlhā nāvā jalanidhitalam pakkhantā,⁶ mahāsamudde samantā yojane yojane⁷ viciyo vūpasantā,⁸ tattha Chaddantadaham dassentā viya⁹ pañcavaṇṇāni¹⁰ padumāni pupphitāni,¹¹ antalikkhe devindaraṅgamaṇḍalam dassentiyo¹² viya devānam caturaṅgasaaṅgitiyo pavattimsu,¹³ akāsajalathalarukkhādisannissitāhi devatāhi pavattitā¹⁴ ativiya ulārā pūjā ahosi.

Tadā samuddavāsino nāgā mahābodhiṁ gahetvā,¹⁵ vikubbanam¹⁶ akam̄su. Tam disvā Saṅghamittatherī supaṇṇarūpam ādāya, kappānalakkhandhabhim̄sanena¹⁷ garūlavesena¹⁸ ravituraṅgapatham¹⁹ pūretvā, sikhāmarīcijālena gaganam ekandhakāram katvā, pakkhānilavege-na²⁰ jalanidhipātālam āloletvā, yugantadinakarākārena bhiṁsanakanayanayugalena²¹ bhujangahadayāni²² bhinditvā, samvattajalanidhinādasadisena²³ ravena santā-setvā²⁴ nāgakulapalayam²⁵ akāsi. Te samuttāsarūpā²⁶ nāgā ḥāgantvā, tam vibhūtim passitvā mahātherim yācim̄su.

- | | | |
|---|---|---|
| ¹ S ₂ B vattento | ² B dassanavisayā | ³ S ₂ B oloketvā |
| ⁴ B nivatti | | ⁵ S ₂ omits kho |
| ⁶ S ₁ pakkantā ; B pakkhandā | | ⁷ B yojane once |
| ⁸ S ₁ vupasamentā | | ⁹ S ₂ B dassento |
| ¹⁰ S ₂ inserts ca | | ¹¹ B supupphitāni |
| ¹² B dassentiyo viya ratanapañcaṅgaturiyasaṅgītiyo | | |
| ¹³ B pavattayimsu | ¹⁴ B pavattitā rativiya | |
| ¹⁵ B gahetum ¹⁶ S _{1,2} vikuṁbanam | ¹⁷ S ₁ -kkhandhena | |
| ¹⁸ S ₂ garulasena ; B garularūpavesena | | |
| ¹⁹ B savituraṅgapatham | ²⁰ S ₂ pakkhānilanivahena | |
| ²¹ S ₂ kanakanayana- | ²² S ₂ bhujaga- | |
| ²³ S ₁ -nālavisedena sadisena | | ²⁴ S ₁ santāsentā |
| ²⁵ B nāgakulapalāyanam | | ²⁶ B samutrastarūpā |

"Ayye munindo mucalindauragindassa bhogāvalim¹ attano gandhakuṭīm kātvā, sattāham tassa saṅgaham akāsi.

Abhisambujhanadivase² Nerañjarānadiṭire³ attano uchitīṭhapattam⁴ Mahākālānāgassa vissajjesi.

Uruvelanāgena māpitam visadhūmadahanam agaṇetvā tassa saraṇasilabharanam adāsi.

Mahāmoggallānattheram pesetvā, Nandopanandanāgrājassa visasāgaram yugantadivasakaro viya sosāpesi.⁵

Evaṁ lokanāyako amhākam upakārako tvam pi nodosam asaritvā, muhuttam mahābodhim vissajjetvā, nāgolokassa saggāpavaggam sampādehiti."⁶ Tam sutvā therī nāgānam⁷ mahābodhim vissajjetvā evam āha: "Nāgā rasātalato⁸ yāva bhavaggā sakaladasasihassacakka vālesu mayham avisayappadeso nāma natthi, kattha ci pi gatam mahābodhim āharitum na me bhāro,⁹ tasmā tumhe sattāham māhābodhim pujetvā ānessathāti."¹⁰

Atha nāgā mahābodhim sattahi ratanehi pūjentā nāgabhavanam abhibharitvā, sattaranamaṇḍape¹¹ sattaranapīṭhake sattāham¹² ṭhāpetvā, setacchatttam ussāpetvā, sabbakusumadāmādīhi pūjentā, nāganāṭikādīhi¹³ saṅgītim kārāpentā, sattāham nāgarajjena pūjetvā,¹⁴ āharitvā nāvāya patiṭṭhāpesum. Tam divasam eva nāvā Jambukolapattanam agamāsi.

Sā panāyam dakkhiṇamahāsākhā evam Saṅghamittatheriyā ānitā.

Katham rāññā Devānampiyatissena patiṭṭhāpitā ti? Tadā rājā Devānampiyatisso Sumana¹⁵sāmanerassa vacanena māgasiramāsassa¹⁶ sukkapakkhe pāṭipadadivasato

¹ S₁ bhogavaliyam attano gandhakuṭiyam

² B abhibujjhana-

³ B Nerañjarātire ; S₁ Nerañjarāyā nadī-

⁴ B ujjhitīṭhapattam⁵ B sussāpesi⁶ B sampādetūti

⁷ B nāgabhavanam

⁸ B nāgadahatalato

⁹ S₁ bhāro ti¹⁰ B ānethāti

¹¹ S₂ B insert sattāham

¹² S₂ B omit sattāo

¹³ B nāganāṭakā-

¹⁴ B pūjetvā tato

¹⁵ B omits Sumana-

¹⁶ B migasiramāsassa

ppabhuti nagarassa uttaradvārato paṭṭhāya yāva Jambukolapattanam maggam sodhāpetvā, tathā vimalavipulavālukam¹ okiritvā, nagarato nikkhamanadivase uttaradvārasamipe samuddasālavatthusmīm ṭhito yeva mahāsamudde tāya vibhūtiyā āgacchantam mahābodhim therassānubhāvena disvā, tuṭṭhamānasō nikkhamitvā,² sabbam maggam pañcavaṇṇehi pupphehi okirāpento, nānāvicitvatthadhajapatākā³ ussāpento, antarantarā punṇapātikalasakadalimālādihi⁴ racayanto, tasminm tasminm⁵ ṭhāne vicittakusumagghikāni sandassento,⁶ ekāhen' eva Jambukolapattanam gantvā, santavicisāgare vikasitapañcavaṇṇapadumāni disvā, apagatajalanidhighosākāse⁸ dibbaturiyam⁹ ravam sutvā, sabbatālā¹⁰ vacaraparivuto pupphadhūpagandhādihi¹¹ pūjento, pītivegena galappamāṇam salilam ogahetvā, "Āgato¹² vata re Dasabalassa sarasaraṁsijālavissajjanako¹³ mahābodhidumindo ti," pasannacitto mahābodhim ukkhipitvā, uttamaṅge sirasmim patitṭhāpetvā, "Saphalo me manussattapatiṭlabho ti," cintento, Bodhiguttapamukhehi solasajātisampannakulehi¹⁴ saddhim¹⁵ mudhanādāya samuddato paccuttaritvā, jalanidhivelātāte ramaṇye maṇḍape¹⁶ ṭhatpetvā, sakala-Laṅkādīparajjena mahābodhim pūjetvā, solasakulānam hatthe rajjam vissajjetvā, sayam dovarikaṭṭhāne¹⁷ ṭhatvā,¹⁸ tayo divase vividhapūjam kārāpetvā, dasamiyam¹⁹ vibhūsitarathe ṭhatpetvā, ulāram pūjam kurumāno, pācīna Tissavihāraṭṭhānam ānetvā, saṅghassa pātarāsam pavattetvā, Mahindattherena²⁰ bhāsitam tasminm ṭhāne

¹ B -vipulapuṭinam² S₂ inserts sā³ B patākāni⁴ S₂ supaṇṇa- ; B punṇaghaṭapunṇapātikala- sakadaḥ-mālādīni⁵ S₁ tasminm once⁶ B dassento⁷ S₂ B omit vanṇa-⁸ B -ghosākāsenā⁹ S₂ dibbaturiyavaram¹⁰ B -ṭalā-¹¹ B pupphagandhādihi pūjayanto¹² S₁ āgato āgato¹³ B omits sarasa-¹⁴ S₁ inserts pi¹⁵ B saddhim nādāya¹⁶ S₁ paṇḍape¹⁷ S₁ dovarīṭṭhāne¹⁸ B ṭhatvā tato divase divase¹⁹ S₂ dasabhūmiyam²⁰ B Mahāmahinda°

Dasabalena katam nāgadamanam sutvā, “Munindena nisajjādiparibhuttatthānesu १ thūpādīhi sakkāram karissāmīti,” saññānam kāretvā, tato āharitvā Tavakkabrahmaṇassa २ gāmadvāre ṭhapetvā, ३ pūjetvā evam tasmiṁ tasmiṁ thāne pūjam ४ katvā

Suddhavālukasanthāre ५ nānāpupphasamākule
Paggahitadhaje magge pupphaaggihikabhūsite ६ ti.

Evaṁ samvaṇṇite alaṅkatamatagge ७ rattindivam atandito pūjento, nagarāsannam ānetvā, cātuddasīdivase vaddha-mānakacchāyāya muttāphaladhalavalavimala^८pulinathataṁ kuvalayacampakādikusumanikarābhikinṇam gandhasalilapūritehi ९ kamaluppalavibhūsitehi १० puṇḍakalasahashehi viracitarucirantarāpaṇam dhajataruvananivāritadivasaka-rakiraṇasantāpam ११ agarudhūpaghanapaṭalauddinagaganatalam alaṅkatanagaram uttaradvārena pavesetvā, nāgaresu १२ naccantesu gāyantesu १३ vādentesu १४ gandhabbam १५ karontesu selentesu nadantesu appoṭhentesu celukkhepasa-hassāni pavattiyamānesu nagaramajjhena maṅgalamahā-vithiyā atiharitvā, १६ dakkhiṇadvārena nikhamitvā Mahā-meghavanam pavesetvā, yattha amhākam lokanāyako khī-nāsavanikaraparivuto nirodhasamāpattim samāpajjītvā nisīdi, purimakā १७ ca tayo १८ tādino samāpattim appetvā nisīdiṁsu, yattha १९ Kakusandhamunindassa sirīsamahā-bodhi Konāgamanamahesino udumbaramahābodhi Kassa-

^६ S_{1,2} nisajjādinā pari^० ^२ B Tavaggābrahmaṇassa

^३ S₂ ṭhatvā ^४ S₂ pūjetvā ^५ B -vālukasandhāre

^६ B pupphamagghikadhūpite ^७ S₁ -maggena

^८ S₁ -vimalapulina- ^९ S₁ -pūjitehi

^{१०} B vikasitapadumaniluppupalavibhūsitehi; S₁ -upphala-

^{११} B dhajapaṭākataruvananivāritadivasakarasantāpam

^{१२} S_{1,2} nagaresu

^{१३} B gāyantesu gajjam karontesu selentesu

^{१४} S₁ vādantesu ^{१५} S₂ gantabbam

^{१६} S₂ āharitvā; B paṭīharitvā ^{१७} S₁ purimikā

^{१८} B catasso tādino ^{१९} B yattha vadatam varassa Kaku^०

passa¹ vadataṁ varassa nigrodhamahābodhi patitthāsi,
tasmim Mahāmeghavanassa tilakabhūte Sumanasāmane-
rassa vacanena pāṭhamam eva parikammasaṅkhate² bhū-
mippadese³ patiṭṭhāpesi.

Katham⁴? Tāni pana Bodhiguttapamukhāni soḷasajāti-
sampannakulāni sabbālaṅkāravibhūsitāni⁵ rājavesam
ganhimsu, rājā dovārikavesam gaṇhi, soḷasakulāni mahā-
bodhim⁶ oropetvā patiṭṭhāpanatthāya⁷ tasmim padese vis-
sajjesum.

Mahābodhi tesam hatthato muttamattā asiti hatthappa-
māṇam vēhāsam abbhuggantvā, chabbaṇṇarasiyo
muñci, rasmiyo⁸ sakaladipam⁹ pattharitvā upari Brahma-
lokam āhacca atthāmsu.

Vuttam hi.

Hatthato muttamattā sā asitiratanam nabhaṁ,
Uggantvā¹⁰ ito¹¹ muñci chabbaṇṇarasiyo subhā ti.

Tam mahābodhipāṭīhāriyam¹² disvā sañjātappasādāni
dasa¹³ purisahassāni anupubbavipassanam¹⁴ patṭhapetvā-
arahattam patvā pabbajīmsu.

Yāva suriyass'¹⁵ atthaṅgamā mahābodhi chabbaṇṇarasiyo
vissajjentī¹⁶ antalikkhe atthāsi.

Atthaṅgate pana suriye otaritvā rohiṇī¹⁷ nakkhattena paṭ-
haviyam patiṭṭhahi,¹⁸ saha bodhipatiṭṭhānā udakāvanipari-
yantaṁ katvā¹⁹ mahāpathavī kampi, tāni mūlāni kaṭāha-
mukhavatītito uggantvā tam kaṭāham vinandhantā²⁰ mahī-
talam otarīmsu.

¹ B Kassapasammāsambuddhassa nigrodha-

² S₁ -saṅkhāte ³ S₂ bhūsitappa-

⁴ B atha tāni pana ⁵ S₂ -bhūsitāni

⁶ B mahābodhioropanatthāya tasmim tasmim

⁷ S₂ patiṭṭhānatthāya ⁸ S₁ B omit muñci rasmiyo

⁹ B sakaladisam ¹⁰ B uggantvā ¹¹ S₂ tato

¹² S₁ mahā te ¹³ B omits dasa- ¹⁴ S₁ -vissananam

¹⁵ B suriyatthaṅgamā ¹⁶ S₁ vissajjento ¹⁷ B rohani-

¹⁸ B patiṭṭhāsi ¹⁹ S₁ patvā

²⁰ B vinandhitvā pathavitalam ; S_{1,2} vinaddhantā

Samāgata¹ sakaladipavāśino gandhamālādīhi² pūja-yimśu.

Samantato dibbakusumāni vassimśu, ākāse dibbaturiyāni vajjimśu.

Mahāmeghā vuṭṭhahitvā³ vuṭṭhipātam akaṁsu, ākāsat-thadevā⁴ viravimśu, vijullatā niccharimśu,⁵ devatā sādhukāram adaṁsu.⁶

Gahitamakarandamandamārutā⁷ vāyiṁsu, samantato ghanasītalahimavalāhakā⁸ mahābodhim chādayimśu.

Evam mahābodhi⁹ paṭhavyiyam patiṭṭhahitvā himagabbhe sannisiditvā¹⁰ sattāham lokassa adassanam agamāsi. Atha sattadivasāvasāne vigatahimavalāhake nimmalākāse¹¹ mahābodhito chabbanñarasmiyo¹² jalantā vippurantā niccharimśu.

Mahābodhikkhandho ca sākhāyo ca tāni ca pañca phalāni dassayimśu.¹³

Mahindathero ca Saṅghamittattherī ca rājā ca sabbe te saparivārā mahābodhiṭṭhānam eva agamimśu.¹⁴

Kācaragāme¹⁵ khattiya ca Candanagāme¹⁶ khattiya ca Tavakkabrāhmaṇo¹⁷ ca sakaladipavāśino ca mahābodhipāṭihāriyam disvā, tam khaṇam¹⁸ yeva¹⁹ devatānubhāvena²⁰ sannipatimśu.

Tasmim mahāsamāgame sabbesam passantānam yeva vijambhitapāṭihāriyāya²¹ mahābodhiyā pācīnamahāsākhato ekam phalam pacitvā²² vāntato²³ parigalitvā therenopanīte hatthe patitthāsi.²⁴ Tam thero, “Ropaya mahārājati,” rañño adāsi.

¹ B samāgatā

² B *inserts* devamanussā

³ S₂ utṭha-

⁴ B ākāsadevā ; S₂ ākāsadesā

⁵ S₁ viniccharimśu

⁶ B akaṁsu

⁷ S₂ -makarandā ; B gahitamakarantā niccharimśu mandamārutā

⁸ S₁ -sītalā-

⁹ S₂ -dhiṁ

¹⁰ B nisīditvā

¹¹ S₂ nimmalakāye

¹² S₂ -ramsiyo

¹³ S₂ dassimśu

¹⁴ S₂ B agamaṁsu

¹⁵ B Kādaragāme

¹⁶ B Khandagāme

¹⁷ Tavaggabrahmaṇo

¹⁸ B khaṇaññeva

¹⁹ S₂ omits yeva

²⁰ S₂ devānuo

²¹ S₁ vijahita-

²² S₂ paccitvā

²³ B vāṇḍato

²⁴ S₂ -ṭṭhāpitam

Rājā tam gahetvā, suvanṇakatāhe madhurapamīsum¹ ākiritvā gandhakalalam pūretvā, tasmin ropaṭevā, mahā-āsanaṭṭhāne ṭhapesi, sabbesam passantānam yeva tasmin khaṇe catuhatthappamāṇā atṭha taruṇabodhirukkhā utṭhāhimsu.²

Rājā tam acchariyam disvā setacchattena te³ pūjetvā, saṅkhattayena abhisekaṁ⁴ datvā pūjam akāsi.

Tesu ekaṁ bodhirukkhām āgamanakāle mahābodhiyā thitaṭṭhāne Jambukolapatṭane ropāpesi,⁵ ekam⁶ Tavakkabrahmaṇagāme, ekaṁ thūpārāme, ekam Issarasamaṇārāme,⁷ ekam paṭhamakacetiyaṭṭhāne,⁸ ekam Cetiyapabbate, ekam Rohaṇajanapadassa Kācaragāme,⁹ ekaṁ tath' eva Candanagāme¹⁰ ropāpesi.

Tato itaresam pana catunnam phalānam bijehi jāte dvat-timśa taruṇamahābodhi¹¹pādape¹² samantā dīpavāsinam hitaya sukhāya yojane¹³ yojane vihāre patiṭṭhāpesi.

Sā panāyam dakkhiṇamahāsākhā¹⁴ evam rañña¹⁵ Devā-nampiyatisseṇa patiṭṭhāpitā.¹⁶

Katham Buddhādīhi pūjītā ti ?

Pathamam Bhagavatā anekalokadhātūsu asesadevamannussehi¹⁷ samāgantvā tibhuvananihitāni¹⁸ maṇiratanāni āharitvā,¹⁹ kappam pi ṭhatvā iddhibalena tādisam locanam māpiṭum pi²⁰ asakkuneyyatāya asādhāraṇena aparimita-samayasamupacitakusalabalānibbattena animisena naya-nayugalena sattāham pūjītā. Dutiyam²¹ Dhammāsokana-

¹ B suddhapamīsum

² S₂ -rukkhām

³ S₂ B omit te ; B pūjetvā te

⁵ S₂ ropesi

⁴ S₁ abhisekakām

⁶ B ekaṁ Tavaggabrahmaṇassa gāmadvāre

⁷ B -samaṇagāme

⁸ S₂ paṭhame

⁹ S₂ B -Kādara-

¹⁰ B Candaṇāme

¹¹ S₂ B taruṇabodhipādato

¹² S₁ -pādapehi

¹³ S₂ yojaniyayojaniyavihāre ; B yojaniyavihāre

¹⁴ B omits -mahā- ¹⁵ S₁ rañño ¹⁶ B inserts ti

¹⁷ B omits asesa-

¹⁸ S₂ vinihitā ; B tibhavana vinihitāni

¹⁹ S₁ -ānitvā

²⁰ B omits pi

²¹ B dutiyañ ca

rindena sakalaJambudīparajena pūjitā. Tatiyam Laṅkisarena Devānampiyatissena : “ Yāva sāsanantaradhānā tāva ¹ rajjam mahābodhipaṭibaddhan ti,” sanarāmaraariyaparisamajhe sāvetvā sakalaLaṅkādīparajena pūjitā.

Tathā hi.

Tadā rājā Devānampiyatisso devamanussehi saddhim sakaladīpam ekamaṇḍapam ² viya alaṅkaritvā, suranaranayanamanoharam mahābodhipūjam kārāpesi.³

Rājānubhāvena devānubhāvena ca Laṅkā pupphavitānam viya samalaṅkatā gandhabbhājanam iva sugandhini indacāpakalāpo viya vividharāgamaḥaddhajamālini ⁴ surapatismajjamaṇḍalam viya manoharasaṅgitinirantarā ahosi. Kampamānā pana Laṅkābhūmi vikacaśpañcavaṇṇakusumanayanāni ummiletvā, vividhavihāṅgaravaturiyaghosam kārāpetvā,⁶ madhuramadhukaranādena gāyitvā, lalamānapallavakaratalam pasāretvā naccantiva jātā—“ Kim pana sacetanānam ⁷ naccan ti.”

Evam Buddhādīhi pūjitā.

Katham Bodhiguttādīhi paripālitā ti ?

Ath⁸ evam raññā⁹ Devānampiyatissena puttānattu¹⁰parāya Laṅkāvāsinam atthāya Mahāmeghavane mahābodhiduminde patiṭṭhāpīte, Ariṭṭhakumāro bodhihārakehi atṭha khattiyehi saddhim sakalakulavāsino ¹¹ ādāya, rañño santikam gantvā, Dhammāsokanarindasan¹²desam dassetvā, Bodhiguttapamukhānam atṭha Sakya¹³puttānam nāma gottam kathetvā, tehi rājānam ¹⁴ vandāpesi.

Rājā te disvā, “ Ete amhākam Mahindattherassa mātulāti,” tussitvā, samipe¹⁵ nisidāpetvā, “ Sahāyena ¹⁶ me kim na ¹⁷

- | | | |
|--|---|---|
| ¹ S ₂ tāvajjam | ² B ekamaṇḍalam | ³ B kāresi |
| ⁴ B vividharāgavantadhajamālini | | ⁵ B vikasita- |
| ⁶ S ₂ B kāretvā | ⁷ B sacetanā na naccanti | |
| ⁸ S ₂ tath' eva | ⁹ S ₁ rañño | ¹⁰ S ₂ B -natta |
| ¹¹ B sadisakulavāsino | ¹² S ₂ -narindassa sano | |
| ¹³ S ₁ Sakka- | ¹⁴ S ₁ raññānam | ¹⁵ B sadise nisi ¹⁰ |
| ¹⁶ B sahāyo | ¹⁷ B omits kim na | |

dinnam? — pathamām sutavaram Mahāmahindattheram pesetvā, pacchā dumarājena saddhim dhītaram¹ Saṅghamittattherim pesento, ime² pi suhadaya³ parabandhuvagge pesesi, adinnam tena me⁴ attamattam eva ‘mahābodhi⁵ pariḥāram ekako⁶ kathām karissāmīti?’ uppajjamānasokam sahāyo me⁷ dūram akāsīti,” cintetvā, tesam tħānantarāni dātukāmo amacehi saddhim mantetvā, Bodhiguttakumāram⁸ morapāsādapadhānagharam āpetvā, tattha tīsu⁹ divasesu attano karāniyām sakalamañgalam tassa kārāpento, mahābodhiyā saddhim¹⁰ āgatehi mahājanehi ca pariḥāram kārāpetvā, mañgaladivase sayām sadasavasanayugam¹¹ nivāsetvā, sabbesam mañgalavatthāni datvā, mahābhikkhu-saṅgham piculamālakē¹² sannipātētvā,¹³ Bodhiguttam tattha ānetvā, tassa¹⁴ tħānantaram nivedetvā, “Ayaṁ Laṅkājaya-mahālekhaṁ mahābhikkhusaṅghāṁ vandatīti,” Sumittena tikkhattum sāvetvā, Bodhiguttena mahābhikkhusaṅghāṁ vandāpetvā, rājagehaṁ gantvā, mahādvāram vivarāpetvā, tam anto¹⁵ nivesanam āñāpetvā, amaccaganaparivuto sīhāsane nisinno Sumittena Bodhiguttassa hatthe gāhāpetvā, “Laṅkājaya-mahālekhaṁ devam vandatīti,” tikkhattum vācāpetvā, Bodhiguttena attānam vandāpetvā, tassa vinā¹⁶ makuteṇa sabbalaṅkārena patimanditassa veṭṭhitam analaṅkataṁ sisam disvā, kirītam tassa matthake patitthāpetvā, tam mañgalahatthikkhandhe nisidāpetvā, andhacolasihaλā¹⁷-bhidhānāni tīni setacchattāni ussāpetvā, mañgalabherim pahārāpetvā, mahābodhiyā saddhim āgatena mahājanena

¹ B omits dhītaram² S_{1,2} imesu pi³ B suhadabandha- ; S₂ suhadabandhu-⁴ S₂ omits me⁵ S₂ omits from mahābodhi to kārāpento in line 9⁶ B ekako 'va⁷ B me dukkaram⁸ B -kumāram gharam ānetvā⁹ B tīsu tħānesu¹⁰ B saddhim pariḥāram kārāpetvā¹¹ S₂ navasana- ; B varavatthayugam¹² S₂ picuduma- ; S₁ picucammālakē ; B pidhuvamālakē¹³ S₁ sannipatitvā¹⁴ B assa tħāo sāvetvā Laṅkājaya-lekhako¹⁵ S₁ attano¹⁶ S₁ vinā makumāreṇa¹⁷ B antacolasihaλā

mahatā ca balakāyena parivārayitvā,¹ meghanādasannibhehi mangalaturiyanādehi ghamayure naccāpentam² nagaram padakkhiṇam kārāpetvā, vihāram gantvā, mahābodhim vandāpetvā, mahābodhiavidūre Mahindattherena kathitaṭṭhāne geham kārāpetvā, “Tvam asambhinnavaṁso hutvā mahābodhim paripālehitī,” vatvā, tasminm vasāpesi.

Tathā Sumittassāpi Bodhiguttamaṅgalasadisam sabbam maṅgalam kārāpetvā, mahābhikkhusaṅgham tath'³ eva piculamā⁴ lake sannipātētvā, Sumittam tathā ānetvā, “Jayamahālekhako⁵ mahā⁶ bhikkhusaṅgham vandaṭīti,” Candaguttēna tikkhattum sāvetvā, Sumittena mahābhikkhusaṅgham vandāpetvā, tam⁷ rājabhavanam ānetvā,⁸ sayam sīhāsanāsino⁹ Candaguttēna Sumittassa hattho gāhāpetvā, “Jayamahāolekhako devam vandaṭīti,” tikkhattum vācāpetvā, Sumittena attānam vandāpetvā, tam pi sabbābharaṇabhūsitam kirīṭalaṅkataṁthakam katvā, “Sumitta tvam sakalakulavāsino gahetvā, Bodhiguttena saddhim mahābodhiparihāram karohiti,” vatvā, tathā hatthikkhandhe nisidāpetvā, sīhapañjaram¹¹ āruyha,¹² puravānitā¹³ kamalininetuppala¹⁴ sahassehi pūjiyamānam maṅgalamahāvīthiyam carāpetvā, vihāram gantvā, mahā¹⁵ bodhim vandāpetvā, antonagare therena kathitaṭṭhāne geham kārāpetvā,¹⁶ tasminm vasāpesi.

Evaṁ rājā Bodhigutta Sumittānam abhisekaṁ datvā, tehi mahābodhiparihāram kārāpento¹⁷ pacchā sesānam abhisekam adāsi.

“Candagutto mahābodhimangale suvaṇṇabherim vādetūti,”¹⁸ tassa Malayarājatṭhānam datvā, virabāhu¹⁹ janapadam adāsi.

¹ S₁ parivāretvā ² B nacchādentam ³ S₂ tath' eva

⁴ S₂ picuduma-; S₁ picuva-; B dhuvamālake

⁵ S₂ jayalekhake ⁶ B omits mahā-

⁷ B tam rājā rājabhavanam

⁸ B ānāpetvā; S₂ ānāpetvā ⁹ B sīhāsane

¹⁰ S₂ omits -mahā- ¹¹ B sīhapañcaram ¹² S₂ B āruyha

¹³ B suravanitā- ¹⁴ S₁ -upphala- ¹⁵ S₂ B omits mahā-

¹⁶ B sopesi ¹⁷ B kārāpetvā

¹⁸ S₂ omits ti ¹⁹ S₂ bahu-

Devagutto mahābodhimaṅgale parittodakam suvaṇṇa²-
bhīnkkārena maṅgaladantimathake ṭhapeṭvā,³ nagaram
padakkhiṇam katvā ānetūti,” tassa Laṅkāmahāraṭṭhikat-
thānam⁴ datvā,⁵ caturassī⁶ yabhūmim adāsi.

“ Dhammagutto mahābodhimaṅgale saṅkhām dhamatū-
ti,”⁷ tassa Moriyasetṭhiṭṭhānam datvā, Moriyajanapadam
adāsi.

“ Suriya⁸ gutto mahābodhimaṅgale suvaṇṇabhiṅkārena
parittodakam upanetūti,” tassa⁹ bhiṅkāragāhakaṭṭhānam¹⁰
adāsi.

“ Gotamo mahābodhimatthake chattām dhāretūti,” tassa
chattagāhakaṭṭhānam¹¹ adāsi.

“ Jutindharo¹² mahābodhimaṅgale rakkhaṁ karotūti,”
tassa ārakkhapāricariya¹³ṭṭhānam adāsi.

Evam aṭṭhannam bhātukānam thānantaram datvā, sesā-
nam pi mahābodhiyā saddhim āgatānañ ca thānantaram
dāpesi.

Tesu setṭhikula¹⁴jetṭhassa asiggāhakaṭṭhānam, Brāhma-
nakulajetṭhakassa¹⁵ Brāhmaṇarājatṭhānam,¹⁶ kuṭumbiya¹⁷-
kulajetṭhakassa uttarāpathanāyakatṭhānam, vāṇijakulajet-
ṭhassa mahāvāṇija¹⁸nāyakatṭhānam dhanuggahakulajetṭh-
assa¹⁹ mahābodhiārakkhitatṭhānam, taraccha²⁰kulajetṭhas-
sa taraccha²¹nāyakatṭhānam, kulingakulajetṭhassa kulinga-
nāyakatṭhānam, kappakakula²²jetṭhakassa²³ kappakanāyā-

¹ S₂ B paritto^o mahā^o

² S₂ omits suvaṇṇa^o

³ S₂ ṭhatvā^o

⁴ S₁ -ratṭhikatṭhānam

⁵ S₂ katvā

⁶ S₂ caturassa^o

⁷ B dhammadbhūti

⁸ B sūriya^o

⁹ S₂ ath' assa^o

¹⁰ S₂ -gāhaṭṭhā-

¹¹ B Jutindaro

¹² S₂ chattagāhaṭṭhānam

¹³ S₁ paricariya-

¹⁴ S₂ B -kule and so throughout

¹⁵ S₂ B -jetṭhassa

¹⁶ B Brāhmaṇanāyakatṭhānam ; S₁ Brāhmaṇassa rāja^o

¹⁷ B kuṭumbiya-

¹⁸ S₁ vanikulajetṭhamahāvāṇija-

¹⁹ S₁ inserts from pesakāranāyakatṭhānam to gandhakā-

rakula- as in lines 2-4, p. 167

²⁰ B tiraccha-

²¹ B tiraccha-

²² B kappakule

²³ S₂ B -jetṭhassa

ka¹tthānam, balathakulajetthassa balattha²dvāranāyaka-
tthānam, pesakārakulajetthassa pesakāranāyakaṭṭhānam,
kumbhakārakula³jetthassa kumbha⁴kāranāyakaṭṭhānam
mälākārakulajetthassa mälākāranāyakaṭṭhānam, gandha-
kārakulajetthassa gandhakāranāyakaṭṭhānam, sibbakakula-
jetthassa ⁵ mahāsibbakanāyakaṭṭhānam,⁶ sūdakakula-
jetthassa mahānasa⁷rakkhitānāyakaṭṭhānam, kammāraku-
lajetthassa kammāranāyakaṭṭhānam, lohakārakulajet-
thassa lohakāranāyakaṭṭhānam, suvaṇṇakārakulajetthassa
atthatulanāyakaṭṭhānam,⁸ vadḍhakikula⁹jetthassa Lañ-
kāmahāācariyaṭṭhānam, cittakārakulajetthassa cittakāra-
nāyakaṭṭhānam, ātojjavādakulajetthassa paṭahavāda¹⁰nāya-
katthānam, chattakārakulajetthassa chattakāranāyakaṭṭhā-
nam, uyyānapālakulajetthassa uyyānagopakavidhānatthā-
nam evamādikānam yathā yuttāni thānantarāni datvā,
“Tumhe Sumittānumate¹¹ thatvā, yathā¹² yuttam mahā-
bodhiparihāram karontā Bodhiguttassāpi pāricariyam karo-
thāti,” sabbe te gāmavarehi¹³ santappesi.

“Catasso khattiyakaññāyo kanakarajatakalase gahetvā,
mahābodhiyam salilāni āsiñcantūti,” tāsamī sabbālañkā-
rabhūsitānam kiriṭalāñkatamatthakānam parihārābhisekām
nāma¹⁴ thānantaram adāsi, catasso pi tā parihārābhiseki-
niyo¹⁵ rajakulam pavisimśu.

Tadā sā Anulā devī tena mātugāmasahassena saddhim
Saṅghamittattheriyā santike pabbajitvā, na cirass’ eva
saparivārā arahatte patiṭṭhāsi.

¹ S₂ B kappanāyaka-

² B balattha-

³ S₂ gives -kula- and so to the end of the clause ; B -kule ;

S₁ kumbha^o to gandhakāranā^o in margine

⁴ S₂ kammāra-

⁵ S₂ -jetthakassa

⁶ B mahāsibbakaṭṭhānam

⁷ S₂ mahāyarakkhika- ; B mahānasanāyakaṭṭhānam

⁸ B atthakulanāyakaṭṭhānam ; S₂ addhakula-

⁹ B vadḍhakakule

¹⁰ S₂ paṭavāda- ; B murajavādakathānam

¹¹ S₁ Sumittānumati ṭhapetvā ¹² B inserts 'va

¹³ S₁ -varehi ¹⁴ S₁ parihārābhisekanāyakaṭṭhānantaram

¹⁵ S₁ -sekāniyo

Aritṭhakumāro pi rājānam jānāpetvā,¹ pañcahi purisaste hi saddhim Mahāmahindattherassa² santike pabbajitvā, na cirass' eva so³ pi saparivāro arahatte patiṭṭhāsi.

Rājā tasmīm samaye nagarass' ekapasse Hatthālakam⁴ nāma ramaniyām vihāram kārāpetvā, Saṅghamittatheriyā adāsi, sā saparivārā tattha vasantī jinasāsanam vadhesi.

Ath' ekadivasam rājā Laṅkāsare⁵ janakumudavanam pabodhentena Mahāmahindattheracandena⁶ bhāsamānam⁷ gaganasannibham Mahāmeghavanaṁ gantvā, tam⁸ sannindam vanditvā, sabbesam̄ thānantaragāmavaradānam⁹ sannivedetvā,¹⁰ ekamante nisinno : "Patiṭṭhitam nu¹¹ kho bhante mahābodhiparipālakānam dvinnam¹² mahālekakānam kulam¹³ asmiṁ dipe ti ?" vatvā, "Patiṭṭhitam mahārāja kulam mūlāni pan' assa na tāva¹⁴ otarantīti," vutte, "Kadā pana bhante tesam̄ kulānam¹⁵ mūlāni¹⁶ otinṇāni nāma bhavissantīti ?" vatvā, "Yadā te mahārāja puttanattārehi¹⁷ saddhim mahābodhiparihāram karonti, tada tesam̄ kulānam¹⁸ mūlāni¹⁹ otinṇāni nāma bhavissantīti," vutte, tussitvā, "Kulitthiyo²⁰ bhante tesam̄ kuto lacchāmīti ?" vatvā²¹ "Te²² eva mahārāja attano samānakuladhitaro jānantīti,"²³ vutte geham gantvā, mahālekadvayam²⁴ pakkosāpetvā, "Vamsam̄ vo²⁵ paripālethāti," vatvā, "Deva amhākām theriyā sahāgatā amhākām samānakula-

¹ B anujānāpetvā

² B omits mahā-

³ B omits so pi

⁴ B Hatthālakam

⁵ B Laṅkāsarajanakumudākaram

⁶ S₂ Mahāmahindattheram̄ sobhamānam

⁷ B bhāsamānagaganasannibhaṁ

⁸ B tam̄ mahindam̄ vanditvā ⁹ MSS. thānantaram

¹⁰ B sanniveditvā ¹¹ S₁ nanu ¹² S₂ cittam

¹³ B kulam̄ Laṅkadipe tī ¹⁴ B tāva na

¹⁵ B S₂ kulassa ¹⁶ S₁ mūlānīti otō nāo bhavissatīti

¹⁷ S₁ puttadārehi ¹⁸ B S₂ kulassa ¹⁹ S₁ mūlānīti

²⁰ S₁ kulitthiyo ²¹ B vutte

²² S₂ va te va ; S₁ Te evam āha ²³ B jānissantīti

²⁴ B -lekhakadvayam

²⁵ B te

kumārikāyo¹ saṁvijjantīti," vutte, tussitvā tesam² vatthābharaṇādīni dāpesi.³ Tadā Bodhigutto Saṅghamittattheriyā santike Hatthālakārāme⁴ vasamānam Moriyavāṁsajam Bodhiguttattheriyā⁵ kaniṭṭhabhaginim Sunandā⁶sāmaṇerim⁷ dhavalavāsakam⁸ acchādetvā, sabbābharanena alaṅkaritvā, tato yāva sakiyam geham tāva maggām sodhāpetvā, kadalitoraṇam bandhāpetvā,⁹ puṇṇakalasamālāhi¹⁰ samalaṅkaritvā, mahatā pariḥārena¹¹ ānetvā attano gehe patitthāpesi.

Sumitto¹² pi attano mātunattāram Vedisa¹³puravāsinim Hatthālakārāme¹⁴ vasamānam apabbajitam Sumanakumārikam tath' eva ānetvā, attano gehe vasāpesi. Tadā Sunandādeviyā¹⁵ Mahābodhiguttam¹⁶ paṭicca jātā dve puttā ahesum Mahindo Vidhurindo¹⁷ ti.

Sumanādeviyā¹⁸ pi Sumittam paṭicca jātā dve puttā ahesum Kassapo Saṅghamitto ti.

Atha rājā te cattāro bhātaro ānāpetvā,¹⁹ "Ime kumārakā abhijātā asambhinnaSakyaputtā²⁰ mahābodhiparihārassa²¹ anucchavikā, imesam tħānantarāni dassāmiti," amaccehi²² saha mantetvā, tesu Mahindakumārassa Cullajayamahālekathānam,²³ Kassapakumārassa Parihāramahā²⁴setthi²⁵thānam, Vidhurindakumārassa Laṅkāparisuddha²⁶nāyaka²⁷thānam, Saṅghamittakumārassa Culla²⁸setthi²⁹thānam datvā, gāmavarehi²⁷ te santappesi.²⁸

¹ S₂ -dārikāyo

² S₂ B omit tesam

³ B dāpetvā tato

⁴ B Hatthālakārāme

⁵ S₂ B Bodhimitta-

⁶ S₂ B Sunanda-

⁷ S₁ -sāmaṇeram

⁸ B dhavalavasanam

⁹ S₂ B bandhitvā

¹⁰ B puṇṇaghatasamālādihi

¹¹ B parivārena

¹² S₁ Sudatto

¹³ S₁ Vethisa-

¹⁴ B Hatthāla°

¹⁵ B Sunandādeviyā

¹⁶ S₂ Mahabodhiyāguttam

¹⁷ B Vidhūrindo

¹⁸ B Sumanādeviyā pi Sumittapaṭicca

¹⁹ B ānāpetvā

²⁰ S₂ asmiṁnaSakyaputtā

²¹ B -parihārānucchavikā

²² B amacce saha

²³ S₁ Culajaya- ; B cūlajayamahālekha²thānam

²⁴ S₂ omits -mahā-

²⁵ B -parisuddhā-

²⁶ B cūla- ²⁷ S₁ -varehi

²⁸ B tesam² santappesi

Tato¹ rājā Mahāmahindattherena saddhim mantetvā,²
 “Evam mahābodhiparihāram karontūti,” cārittām
 thapetvā, “Idam tumhe pariḥārathāti,”³ tam Bodhigutta-
 sumitte sampaticchāpetvā, anusaṁvaccharam pariḥāraka-
 janam⁴ sannipātētvā,⁵ yathā rajjam mahābodhiyā pūjaṁ
 kārāpetvā, mahālekhhayugena⁶ mahābodhiyā abhiselē
 dāpesi.

Evaṁ samantā vitthata�atanimmalajalanidhivasanāya⁷
 maṇigaṇajutinikarasaṁujjalaratanākaramekhalāya ama-
 ramithuna⁸ nayanamanoharadharanīdharapayodharāya va-
 navasundharāpulinatalanipatitakusumarajanāgarāgāya⁹ pā-
 tālapūgaphalataralamaṇiramaṇiyasatarāga Gaṅgāhārāya¹⁰
 sakusumapallavabhārabharita Malayavanagahanadhammil-
 lakalāpāya sugatadhātupūjāvibhūsitĀnurādhapuravara¹¹ va-
 danarajanikarāya dinakaravarava¹² māsasambhūtamahīpālā-
 laṅkārabhūtāya¹³ Laṅkāmahesiyā mahāvihāraratanamakuta-
 matthake marakatamaṇibhūtā saggāpavaggamaggā janana-
 yanamanorasāyini¹⁴ namitāmaranaramolimālinī muninda-
 nayanindanilamaṇikalasaviniggataaṁsujalasilābhisekā-
 bhi¹⁵ sekinī Mahābodhiguttādihi¹⁶ paripālitā ti.

Ettāvatā sā panāyaṁ dakkhiṇamahāsākhā kena gahitā,
 kenānitā, kena patiṭṭhāpitā, kena pūjitā, kena paripālitā ti ?
 ete pañca abbhantarapañhā vissajjītā honti.

Evaṁ dakkhiṇamahāsākhā parinibbute Bhagavati Laṅ-
 kādipe patiṭṭhitā.

Ettāvatā ca

¹ B tattha ² S₁ nimantetvā ³ B omits ti tam

⁴ S₂ pātiḥārikajanaṁ ; B pāriḥārikajanaṁ

⁵ S₂ sannipātētvā ⁶ S₂ mahālekhhayugena

⁷ B -jalanidhijaghanavasanāya ⁸ B bhāmaramituna-

⁹ B vanavasundharapuṭinānipatitakusumaparāgaraṅga-
 rāgāya

¹⁰ B pātalapugaphalapavālāmaṇiramaṇiyataraṅgamālā-
 Gaṅgāhārāya sukusumapallava- ¹¹ S₂ B omit -vara-

¹² B omits -vara- ¹³ S₂ B omit -bhūtāya

¹⁴ B -manorasāyani aparimitā- ¹⁵ S₂ omits -sekābhi-

¹⁶ B mahābodhibodhirattādihi

Ken' atthena mahābodhi kassa sambandhinī ca sā ?
Kim sādhinī abhitthutā kena kattha ppatitthitā ti ?

Ete pañca mahāpañhā¹ vissajjentena² mayā³ Mahā-
bodhivāṁso dassito.

Evaṁ Laṅkālokahitam sāsanavuddhim
Saṁsādhento⁴ esa⁵ mahābodhidumindo
Laṅkādipe ramme⁶ Mahāmeghavanasmiṁ⁷
Atṭhā⁸ dīgham kālam⁹ anekabbhutayutto ti.

Dumindāgamanakathā.

Ganthehi¹⁰ tisahassehi upetam hadayaṅgamaṁ
Sundaram madhuram suddham subham sotarasāyanam
Citam yam kusalam tena duminde¹¹ Sugatodaye
Pasādena Mahābodhivāṁsam racayatā¹² mayā
Ciram tiṭṭhatu Saddhammo, devo sammā pavassatu,
Lokam rakkhantu rājāno,¹³ pajā papontu nibbutim.¹⁴
Abham tu paramam¹⁵ bodhim patvā Dhammam anuttaraṁ
Desetvā pāṇino¹⁶ sabbe moceyyam¹⁷ bhavabandhanā¹⁸
Tamam viddhamsitum¹⁹ kātum ālokam ānsumālino
Loke asmiṁ yathā hoti ekakālam²⁰ samatthatā,
Dukkham lokassa nāsetum sukham kātum tathā mama

¹ S₂ mahāpañhe

² B vissajjantena

³ S₂ B omit mayā

⁴ S₂ saṁsāvento ; S₃ saṁsādento

⁵ S B omit esa

⁶ B ramma-

⁷ B -vanamhi

⁸ B omits atṭhā ; S_{1,2} atṭhāsi

⁹ B kālam hobbhutayutto 'va atṭhāsiti ¹⁰ B gandhehi

¹¹ S₂ dumindena

¹² S_{2,3} racāna ; B racayitam

¹³ S₂ dhammadikā hontu rājāno

¹⁴ S₂ nibbutin ti

¹⁵ S₁ varasambodhim ; S₃ paramasambodhim

¹⁶ S₂ jantuno

¹⁷ S₃ moceyya

¹⁸ Here S₁ ends with the words Bodhivāṁso niṭṭhito

¹⁹ B vimāṁsitum ; S₂ viddhamsitam

²⁰ B ekam kālam

Samatthatā sadā hotu saṁsāre sarato sato.¹
 Kapparukkhasamānassa sattānam vasato² bhave
 Paññābhagavati mayham vuddhim gacchatu³ sabbadā.

Mahābodhivāṁso niṭṭhito.

¹ B sarato sato ti. *Here B ends with a colophon for which see pages v and vi* ² S₂ vasatā ³ S₃ gacchantu

INDEX OF WORDS.

Akanīṭṭha, 150, 151	Amarāvikkhepikā, 110
Aggibrahma, 102	Ambalaṭṭhikā, 93
Ānguttaranikāya, 94, 95	Ariṭṭha, 145, 154, 155, 163, 168
Āngulimāla, 88	Arindama, 11, 72
Ajātasattu, 85, 88, 89, 96	Alakadeva, 115
Atidevā, 10	Avantiraṭṭha, 98
Atula, 10, 11	Avīci, 57
Atthadassi, 11	Asaññivādā, 110
Aditinandana, 123	Asandhimittā, 152
Adhiccasamuppannikā, 110	Asoka, 98, 101, 102, 105, 106, 107, 109, 110, 113, 116, 119, 130, 141
Anāthapindika, 58, 59, 60	Assamandala, 136
Anupiya, 26	Ahogaṅga, 106
Anurādha, 112, 116, 120, 170	Ānanda, 7, 58, 59, 60, 61, 65, 66, 81, 82, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 96
Anuruddha, 94, 96	Āravāla, 113
Anulā, 121, 122, 144, 145, 146, 167	Ālavaka, 88
Anotatta, 86, 100, 101, 152, 155	Ālāra, 28
Anoma, 26	Āsālhī, 88
Antakaketu, 32	Itṭhiya, 116
Antānantikā, 100	Itivuttaka, 94
Apadāna, 94	Inda, 19, 24, 83, 40, 56, 81, 90, 118
Aparagoyāna, 74	Issara, 162
Aparaseliya, 97	
Abhaya, 112, 126, 132, 133, 135, 136, 148	
Abhidhammapiṭaka, 94, 95	
Amarapura, 45	
Amaravatī, 2	

- Uggasenanda, 98
 Ucchedavādā, 110
 Ujjenī, 99
 Uttara, 10, 115
 Uttarakuru, 74, 77
 Uttiyo, 116
 Udayabhaddha, 96
 Udāna, 94
 Uddaka, 28
 Upaka, 38
 Upacara, 13
 Upatissa, 7
 Upāli, 91, 92, 93
 Uposatha, 106
 Uppalavaṇṇā, 7
 Ubhaka, 98
 Uruvelā, 28, 35, 38
 Usabha, 4
 Usiraddhaja, 12

 Ekabyohārika, 96
 Ekarājajātaka, 11
 Elāra, 133

 Okkāka, 18
 Ojadipa, 126

 Kakudha, 126, 185, 186
 Kakusandha, 11, 126, 127,
 159
 Kajangala, 12
 Kanṭhaka, 25
 Kanḍula, 133
 Kathāvatthu, 94
 Kadamba, 120, 184, 185
 Kanakadattā, 128, 129
 Kapilapura, 7, 19, 23, 28, 40,
 43
- Kapilavatthu, 13, 98
 Kamalāsanasūnu, 2
 Kammāra, 135, 136
 Kalandaka, 92
 Kalyāṇa, 13
 Kalyāṇidesa, 132
 Kasmīra, 113, 114
 Kassapa, 11, 86, 114, 129,
 160, 169
 Kassapagotta, 115
 Kassapiya, 97
 Kākaṇḍaka, 96
 Kākavaṇṇatissa, 132
 Kācaragāma, 161, 162
 Kāla, 31
 Kāladevala, 18
 Kālakārāmasuttanta, 114
 Kālāsoka, 96, 98
 Kālapāsāda, 138
 Kāliṅga, 66, 67, 70, 71, 72,
 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79
 Kāliṅgabodhijātaka, 62
 Kāliṅgabhāradvāja, 80, 82
 Kāliṅgaratṭha, 66
 Kāludāyi, 39
 Kāsika, 14, 17
 Kisāgotamī, 24
 Kuñjara, 134
 Kuddavāṭakapāsāṇa, 135, 136
 Kuntamālaka, 134
 Kumbalavāṭā, 136
 Kumbhakaraāvāṭa, 135
 Kumbhaṇḍa, 135
 Kulācala, 88
 Kuvenī, 111, 112
 Kuvera, 58
 Kusarāja, 50
 Kusinārā, 84, 87

- Kusumapura, 153
 Kusumasara, 42
 Kelāsa, 18, 24, 26, 45, 79, 121
 Kevat̄tananda, 98
 Koṇāgamana, 11, 127, 128, 129, 159
 Koṇḍañña, 10, 50, 51
 Korāṇḍavāṇṇa, 98
 Korabya, 98
 Kolita, 7
 Kosala, 59, 61
 Khantivādajātaka, 11
 Khandha, 4
 Khujjamātularukkha, 135, 136
 Khuddakavatthu, 94, 95
 Khema, 7, 11, 127
 Khemavati, 127
- Gaṅgā, 20, 27, 50, 66, 68, 96, 97, 108, 154, 170
 Gajakumbhaka, 135, 136
 Gaṇatissa, 112
 Gandhamādanapabbata, 121
 Gandhāra, 113
 Giri, 135
 Giridipa, 131
 Girimekhala, 31
 Gokulika, 96
 Goṭhābhaya, 132
 Gotama, 7, 95, 166
 Gotami, 41
 Godāvari, 50
 Govisāṇakananda, 98
- Cakkaratana, 71, 74, 78
 Cāndavajji, 105
 Cāndālagāma, 100, 135
 Candagutta, 98, 152, 165
- Candanagāma, 161, 162
 Cara, 13
 Cariyāpiṭaka, 94
 Cānakka, 98
 Ciṇṇavasi, 10
 Cittakūṭa, 62
 Cittayamakapañha, 105
 Citrakūṭahamāsa, 55
 Cullakāliṅga, 66
 Cullajaya, 169
 Cūḍodara, 88, 131
 Cūlasutasomajātaka, 11
 Cetiyagiri, 138, 139, 141
 Cetiyapabbata, 162
 Cetiyavāda, 97
 Coraga, 114
 Chaddanta, 55, 64, 75, 100, 156
 Channa, 25, 26
 Channagārika, 97
- Jātika, 10
 Jambukola, 145, 157, 158, 162
 Jambudipa, 2, 12, 58, 78, 74, 87, 97, 100, 102, 103, 106, 109, 117, 118, 127, 129, 130, 131, 132, 140, 141, 148, 149, 152, 153, 155, 163
 Jambusaṇḍa, 81
 Jayanta, 129, 130
 Jayamahālekha, 165
 Jātaka, 94
 Jālika, 98
 Jutindhara, 166
 Jetarajakumāra, 44
 Jetavana, 25, 45, 53, 59, 82, 88

- Jotipāla, 11
 Jotiya, 135
 Tatiyasaṅgīti, 111
 Tathāgata, 59, 60, 61, 88, 96,
 101, 110, 126, 127, 128,
 132
 Tambapaññidipa, 113, 115,
 116, 119, 120, 141, 148, 146
 Tambapaññinagara, 112
 Tambapanisarasa, 111
 Tavakka, 159, 161, 162
 Tāmalitta, 154, 155
 Tālacakukka, 135, 136
 Tittirajātaka, 109
 Tipiṭaka, 113
 Tissa, 5, 11, 89, 117, 138, 158
 Tissakumāra, 102, 106
 Tissatthera, 105, 111
 Tissabrahma, 104
 Tusitapura, 5, 12, 14
 Tusitabhavana, 12
 Telumapāli, 135, 136
 Thūnu, 12
 Therīgāthā, 94
 Dantapuranaṇagaṇa, 66
 Damiḷa, 138
 Dasabala, 1, 8, 39, 42, 58, 85,
 87, 88, 95, 96, 101, 124,
 132, 133, 143, 158, 159
 Dasaratha, 18
 Dasasatanayana, 31
 Dasasiddhakananda, 98
 Dīṭṭhadhammanibbānavādā,
 110
 Dīghagāmaṇi, 112
 Dīghanikāya, 94, 95
 Dīghapāsāṇaka, 136
 Dīpankara, 4, 5, 6, 7, 8, 10,
 51
 Dīyavāsa, 135, 136
 Dūṭṭhagāmīni, 132
 Dutiyasaṅgīti, 98
 Dundubhissara, 115
 Devakūta, 126
 Devagutta, 166
 Devānampiyatissa, 82, 113,
 116, 117, 133, 137, 141,
 157, 162, 163
 Devānampiyavacana, 138
 Devinda, 40, 116
 Dhatarattha, 58, 64
 Dhanananda, 98
 Dhaniya, 83
 Dhammaguttika, 97
 Dhammacakka, 5, 38, 89
 Dhammadassi, 11
 Dhammapada, 94
 Dhammaruciya, 97
 Dhammādevī, 98
 Dhammāsoka, 82, 110, 116,
 118, 145, 147, 153, 156,
 162, 163
 Dhammuttariya, 97
 Dhātuyamakapatṭhāna, 94
 Nandakumāra, 43
 Nandana, 123
 Nandanavana, 22, 123, 138,
 134, 137
 Nandanasarasa, 22, 106
 Nandā, 5
 Nandivaddhana, 98
 Nandopananda, 157
 Narinda, 59, 123

Narindakula, 98
 Nāgadīpa, 131
 Nāgarājā, 10, 11
 Nārada, 10
 Nālanda, 93
 Nigañtha, 135
 Nigrodha, 136
 Nigrodhakumāra, 100, 101, 102
 Niddesa, 94
 Nimi, 13
 Nerañjarā, 8, 28, 29, 35, 157
 Nevasaññināsaññivādā, 110
 Pañcasikha, 31, 57
 Patisambhidā, 94
 Pathamasāṅgīti, 95
 Pāndavācala, 27
 Pañdukananda, 98
 Pañdukābhaya, 112
 Pañdugatinanda, 98
 Pañdurāja, 112
 Pañduvāsadevarāja, 112
 Paññattivāda, 97
 Paduma, 10
 Padumā, 4
 Pabbata, 11
 Parinibbāna, 144
 Paribbājaka, 135
 Pāṭaligāmaka, 96
 Pāṭaliputta, 96, 98, 99, 108, 113, 141, 144, 145, 147, 153
 Pāsānatittha, 134, 185
 Piñdagavesaka, 9
 Piyadassi, 11
 Pilayakūta, 126, 129
 Pukkusa, 88
 Puggala, 94

Pubbavideha, 71, 72, 73
 Pubbaseliya, 97
 Purindada, 39
 Petavatthu, 94, 122
 Phussa, 11
 Bakabrahma, 83
 Balakapāsāṇa, 135
 Bārāṇasī, 130
 Bāhulika, 97
 Bimbā, 20, 25, 40, 41, 42
 Bimbisāra, 27, 38
 Bindusāra, 98
 Buddha, 1, 7, 8, 9, 12, 28, 30, 34, 35, 39, 44, 46, 48, 50, 51, 56, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 72, 79, 80, 81, 82, 84, 89, 91, 95, 97, 101, 102, 104, 105, 117, 118, 125, 129, 132, 133, 134, 140, 141, 147, 148, 149, 162, 163
 Buddharaśmi, 55, 56, 58, 62, 63, 83, 126, 147
 Buddhavaṁsa, 41, 94
 Bodhigutta, 154, 155, 158, 160, 163, 164, 165, 167, 169, 170
 Bodhiguttattherī, 169
 Bodhitṭhāna, 127
 Bodhiphala, 60
 Brahma, 1, 8, 8, 12, 16, 20, 27, 35, 37, 38, 40, 51, 57, 64, 79, 89, 108, 151
 Brahmajāla, 98, 94, 115
 Brahmadatta, 93, 130
 Brahmadeyya, 123
 Brahma-loka, 35, 54, 83, 103, 104, 151, 160

- | | |
|--|--|
| Bhagavat, 1, 5, 34, 35, 37, 39, 41, 43, 44, 56, 59, 63, 64, 65, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 93, 97, 116, 124, 125, 126, 144, 147, 162, 170 | Malaya, 20, 165, 170 |
| Bhagiratha, 13 | Malla, 84 |
| Bhañduka, 116, 119 | Mahāaṅgañaka, 136 |
| Bhattagga, 138 | Mahāuposatha, 13 |
| Bhaddakaccāna, 112 | Mahākappina, 88 |
| Bhaddayānika, 97 | Mahākassapa, 83, 85, 90, 91, 93, 94, 95, 110 |
| Bhaddasāla, 116 | Mahākāla, 157 |
| Bhaddasena, 98 | Mahākālinga, 66 |
| Bharatha, 13 | Mahājanakajātaka, 11 |
| Bhavagga, 57 | Mahātitthavana, 126, 127 |
| Bhāratī, 114 | Mahādeva, 113, 114, 127, 146 |
| Bhikkhunīvibhañga, 92 | Mahādhammarakkhita, 106, 113, 114 |
| Bhūtapālananda, 98 | Mahānāga, 121, 132 |
| Makara, 24, 25 | Mahānāgavana, 130, 141, 142 |
| Makha, 13 | Mahānārada Kassapajātaka, 114 |
| Magadha, 35, 85, 96 | Mahānipa, 135, 136 |
| Mañgala, 10 | Mahānomavane, 127, 128 |
| Mañgura, 98 | Mahāpajāpatī-Gotamī, 41 |
| Majjhadesa, 12 | Mahāpaduma, 134 |
| Majjhantika, 113 | Mahābodhi, 127, 128, 153, 156, 160, 161 |
| Majjhima, 115 | Mahābodhigutta, 169, 170 |
| Majjhimanikāya, 94, 95, 113 | Mahābodhivāmsa, 1, 171, 172 |
| Maniakkhika, 132 | Mahābrahmā, 31, 37, 56, 58, 64, 103 |
| Mañdadīpa, 129, 130 | Mahābhoga, 78 |
| Mattābhaya, 144 | Mahābhogakula, 78 |
| Madanasara, 24 | Mahāmandhātu, 13 |
| Maddarāja, 66, 77, 112 | Mahāmahinda, 113, 124, 138, 144, 164, 168, 170 |
| Manu, 13 | Mahāmāyā, 7, 14 |
| Mandākinī, 3 | Mahāmegha, 161 |
| Mandāra, 81 | |
| Mandhātu, 13, 50 | |
| Marutta, 135, 136 | |
| Marumba, 135, 136 | |

- Mahāmeghavana,, 112, 123, 124, 126, 127, 129, 133, 134, 137, 138, 144, 159, 160, 163, 168, 171
 Mahāmoggallāna, 59, 157
 Mahārakkhita, 113, 114
 Mahāraṭṭha, 113, 114
 Mahāraṭṭhaka, 114
 Mahāriṭṭho, 139
 Mahāvaruṇa, 100
 Mahāvibhanga, 92
 Mahāsaṅkhapālajātaka,
 Mahāsaṅghika, 96
 Mahāsammata, 13
 Mahāsāgaravana, 129
 Mahāsutasmajātaka, 11
 Mahāsudassana, 13
 Mahāsudhamma, 129
 Mahāsumana, 131
 Mahinda, 99, 141
 Mahindakumāra, 169
 Mahindatthera, 105, 115, 117, 137, 140, 146, 158, 161, 163, 165
 Mahindarāja, 102
 Mahimsaka, 113, 114
 Mahimsāsaka, 97
 Mahesakkha, 10
 Mahodara, 131, 132
 Mahosadha, 50
 Māgadāyaka, 96
 Māgadha, 1, 28
 Mātudevaputta, 57, 88
 Māyā, 14, 17
 Māra, 8, 21, 27, 33, 35, 36, 37
 Māthilā, 50
 Māssaka, 116, 117, 123, 138
- Mugapakkhajātaka, 11
 Muṭasīva, 112
 Muṇḍa, 96
 Meru, 18, 27, 32, 34, 40, 57, 122
 Moggallāna, 83
 Moggali, 104
 Moggaliputtatissatthera, 105, 110, 113, 147
 Moriyajanapada, 166
 Moriyanaganara, 98
 Moriyavaṁsa, 169
 Moriyasetṭhitthāna, 166
- Yakkha, 109
 Yatṭhālatissa, 132
 Yasa, 96, 98, 110
 Yasodharā, 42
 Yugaundhara, 63, 139
 Yonakaraṭṭha, 114
 Yonakaloka, 113, 115
- Rakkhitatthera, 118, 114
 Raghu, 13
 Ratṭhapālananda, 98
 Ratanavālukacetiya, 132
 Ramma, 5, 8
 Rammavatī, 4, 5
 Ravipatha, 130
 Rājagaha, 39, 44, 45, 87, 88, 98, 116
 Rājagahika, 44
 Rājagiriya, 97
 Rāma, 13
 Rāhu, 140
 Rāhula, 40, 43
 Revata, 10, 96
 Roja, 13

- | | |
|--|--|
| Bhagavat, 1, 5, 34, 35, 37, 39, 41, 43, 44, 56, 59, 63, 64, 65, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 93, 97, 116, 124, 125, 126, 144, 147, 162, 170 | Malaya, 20, 165, 170 |
| Bhagīratha, 13 | Malla, 84 |
| Bhaṇḍuka, 116, 119 | Mahāaṅgaṇaka, 136 |
| Bhattagga, 138 | Mahāuposatha, 13 |
| Bhaddakaccāna, 112 | Mahākappina, 83 |
| Bhaddayānika, 97 | Mahākassapa, 83, 85, 90, 91, 93, 94, 95, 110 |
| Bhaddasāla, 116 | Mahākāla, 157 |
| Bhaddasena, 98 | Mahākālinga, 66 |
| Bharatha, 13 | Mahājanakajātaka, 11 |
| Bhavagga, 57 | Mahātitthavana, 126, 127 |
| Bhāratī, 114 | Mahādeva, 113, 114, 127, 146 |
| Bhikkhunīvibhaṅga, 92 | Mahādhammarakkhita, 106, 113, 114 |
| Bhūtapālananda, 98 | Mahānāga, 121, 132 |
|
 | Mahānāgavana, 130, 141, 142 |
| Makara, 24, 25 | Mahānārada Kassapajātaka, 114 |
| Makha, 13 | Mahānipa, 185, 186 |
| Magadha, 35, 85, 96 | Mahānomavane, 127, 128 |
| Maṅgala, 10 | Mahāpajāpati-Gotamī, 41 |
| Maṅgura, 98 | Mahāpaduma, 134 |
| Majjhadesa, 12 | Mahābodhi, 127, 128, 153, 156, 160, 161 |
| Majjhantika, 113 | Mahābodhigutta, 169, 170 |
| Majjhima, 115 | Mahābodhivāṁsa, 1, 171, 172 |
| Majjhimanikāya, 94, 95, 113 | Mahābrahmā, 31, 37, 56, 58, 64, 103 |
| Maṇiakkhika, 132 | Mahābhoga, 78 |
| Mandadīpa, 129, 130 | Mahābhogakula, 78 |
| Mattābhaya, 144 | Mahāmandhātu, 18 |
| Madanasara, 24 | Mahāmahinda, 118, 124, 138, 144, 164, 168, 170 |
| Maddarāja, 66, 77, 112 | Mahāmāyā, 7, 14 |
| Manu, 18 | Mahāmegha, 161 |
| Mandākinī, 8 | |
| Mandāra, 81 | |
| Mandhātu, 18, 50 | |
| Marutta, 135, 136 | |
| Marumba, 135, 136 | |

- Mahāmeghavana,, 112, 123,
124, 126, 127, 129, 133,
134, 137, 138, 144, 159,
160, 163, 168, 171
Mahāmoggallāna, 59, 157
Mahārakkhita, 113, 114
Mahāraṭṭha, 113, 114
Mahāraṭṭhaka, 114
Mahāriṭṭho, 139
Mahāvaruṇa, 100
Mahāvibhaṅga, 92
Mahāsaṅkhapālajātaka,
Mahāsaṅghika, 96
Mahāsammata, 18
Mahāsāgaravana, 129
Mahāsutasmajātaka, 11
Mahāsudassana, 13
Mahāsudhamma, 129
Mahāsumana, 131
Mahinda, 99, 141
Mahindakumāra, 169
Mahindatthera, 105, 115, 117,
137, 140, 146, 158, 161,
163, 165
Mahindarāja, 102
Mahimsaka, 113, 114
Mahimsāsaka, 97
Mahesakkha, 10
Mahodara, 131, 132
Mahosadha, 50
Māgadāyaka, 96
Māgadha, 1, 28
Mātudevaputta, 57, 88
Māyā, 14, 17
Māra, 8, 21, 27, 33, 35, 36,
37
Mithilā, 50
Missaka, 116, 117, 123, 138
Mugapakkhajātaka, 11
Muṭasīva, 112
Munda, 96
Meru, 18, 27, 32, 34, 40, 57,
122
Moggallāna, 83
Moggali, 104
Moggaliputtatissatthera, 105,
110, 113, 147
Moriyajanapada, 166
Moriyanagara, 98
Moriyavaṁsa, 169
Moriyasetṭhitthāna, 166

Yakkha, 109
Yaṭṭhālatissa, 132
Yasa, 96, 98, 110
Yasodharā, 42
Yugaundhara, 63, 139
Yonakaraṭṭha, 114
Yonakaloka, 113, 115

Rakkhitatthera, 118, 114
Raghu, 13
Raṭṭhapālananda, 98
Ratanavālukacetiya, 132
Ramma, 5, 8
Rammavatī, 4, 5
Ravipatha, 130
Rājagaha, 39, 44, 45, 87, 88,
98, 116
Rājagahika, 44
Rājagiriya, 97
Rāma, 13
Rāhu, 140
Rāhula, 40, 43
Revata, 10, 96
Roja, 13

- Rohana, 162
 Rohini, 13
 Laṅkā, 1, 112, 113, 117, 120,
 123, 124, 126, 130, 138,
 141, 146, 155, 163, 164,
 166, 167, 168, 169, 170,
 171
 Laṅkādipa, 35, 82, 97, 111,
 112, 117, 122, 130, 146,
 147, 149, 153, 158, 171
 Laṅkāpura, 112
 Latṭhivana, 38
 Lālaraṭṭha, 111
 Lumbinivana, 14
 Lomāhaṁsajātaka, 11
 Vajji, 96
 Vajjiputtaka, 96, 97
 Vadḍhamānapura, 127
 Vanavāsi, 113, 114
 Vanavāsika, 83, 114
 Vararājagaha, 27
 Vararoja, 13
 Varakalyāṇa, 18
 Varadipa, 128, 129
 Valāhaka, 76
 Vasavatti, 33
 Vasavattimāra, 31
 Vajiriya, 97
 Vālukārāma, 96
 Vijaya, 111, 112
 Vijayārāmauyyāna, 135, 136
 Vijayuttara, 31
 Vijitāvi, 10, 11
 Viñjhāṭavi, 154
 Viñḍabha, 98
 Videha, 50
 Vidhurinda, 153, 169
 Vinaya, 85, 86, 87, 88, 89,
 91, 92, 93, 94, 95, 103,
 105, 110
 Vipassi, 11
 Vibhajjavādi, 95, 110
 Vimānavatthu, 94, 122
 Virūḍha, 58
 Virūpakkha, 58
 Visākha, 28, 59
 Visālapura, 129
 Vissakamma, 22, 57, 89, 148
 Vejayanta, 45
 Vedisa, 98, 116, 154, 169
 Veļuvana, 39
 Vepulla, 76
 Vebhāra, 89
 Vesālika, 96
 Vesāli, 92, 96
 Vessantarattabhbāva, 12
 Vessabhu, 11
 Sakiya, 108
 Sakka, 11, 20, 27, 36, 57, 64,
 79, 141, 148, 152
 Sakya, 41, 43, 87, 98, 112,
 118, 154, 163, 169
 Sagarasāgara, 13
 Saṅkantika, 97
 Sankassanagara, 57, 152
 Saṅkhapālajātaka, 11
 Saṅgha, 118, 123, 124, 125
 Saṅghamitta, 99, 169
 Saṅghamittattherī, 82, 145,
 153, 154, 155, 156, 157,
 161, 164, 167, 168
 Saṅghamittā, 102, 116, 144
 Saccasamayutta, 122

- Sañjaya, 98
 Saññivādā, 110
 Sattapāṇṇi, 89
 Sattubhattajātaka, 11
 Saddhamma, 52, 86, 122,
 171
 Santussita, 31
 Sabbakāmi, 96
 Sabbañjaha, 98
 Sabbananda, 130
 Samiddha, 128, 131
 Samiddhi, 128
 Sambala, 116
 Salākagga, 138
 Sarabhaṅga, 50
 Salilavatī, 12
 Sasakapasāṇa, 135
 Sasajātaka, 11
 Sasapāṇa, 136
 Sassatavādi, 110
 Sassatikā, 110
 Sahampati, 31
 Samyuttanikāya, 94, 95
 Sākiya, 13, 14, 19, 22, 40, 41,
 44, 98, 112
 Sākiyani, 116
 Sākyā, 22, 27, 43
 Sāgata, 5
 Sāgala, 50
 Sāgaliya, 97
 Sārameyavesi, 111
 Sāriputta, 83, 94
 Sāvatthi, 44, 45, 53, 58, 59,
 87
 Sikhi, 11
 Siggava, 104
 Siddhattha, 11, 27, 31, 32,
 33
- Siddhatthika, 97
 Sineru, 10, 48, 57, 62, 71,
 84
 Sindhana, 76
 Siridevatā, 122
 Sirisavathu, 112
 Silācetiyatthāna, 132
 Sitavana, 44
 Siha, 10
 Sihapura, 111, 112
 Sihabāhu, 111
 Sihala, 111, 112
 Sihalabhāsā, 1
 Sihasinānatittha, 135, 136
 Setakaṇṇika, 12
 Senānikutimbika, 28
 Senāninigama, 28
 Sugata, 35, 41, 171
 Sujāta, 10, 11
 Sujātā, 28
 Suññāgāra, 44
 Sutasoma, 50
 Sutta, 95
 Suttanipāta, 94
 Suttapiṭaka, 95
 Suttavāda, 97
 Sudassana, 5, 11, 129
 Sudinna, 93
 Sudeva, 4
 Sudhodana, 7, 14
 Sudhammattherī, 130
 Sudhammā, 129
 Sunandā, 5, 169
 Suppiya, 93
 Suppāraka, 49
 Subhakūṭa, 129
 Subhadda, 85, 86
 Sumaṅgala, 5, 11

- | | |
|--|-------------------------|
| Sumana, 10, 99, 116, 119, 140, 141, 146, 157, 160, 169 | Suvaṇṇabhūmi, 113, 115 |
| Sumanakūṭa, 128, 131, 132 | Susīma, 11 |
| Sumanā, 169 | Susunāga, 96 |
| Sumitta, 112, 154, 155, 164, 165, 167, 169 | Sonatthera, 113, 115 |
| Sumedha, 2, 5, 8, 10 | Sotthiya, 30 |
| Sumedhā, 4 | Sobharāja, 128 |
| Suyāmadevarāja, 31 | Sobhita, 10 |
| Suyāmavibudhādhipa, 16 | Somanassa, 130 |
| Suragaja, 41 | Hatthālhaka, 168, 169 |
| Surinda, 28 | Hāritamahābrahma, 64 |
| Suriyagutta, 166 | Himavat, 2, 5, 113, 114 |
| Suruci, 10 | Himavantadesa, 115 |
| Suvaṇṇapāli, 112 | Hiyagalla, 136 |
| | Hemavata, 97 |

**The Gresham Press,
UNWIN BROTHERS,
CHILWORTH AND LONDON.**

or

